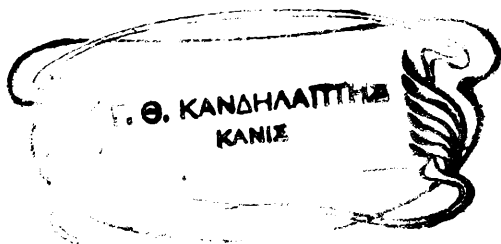

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

15 ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΙ

Ὑπὸ ΚΟΔΡΟΥ

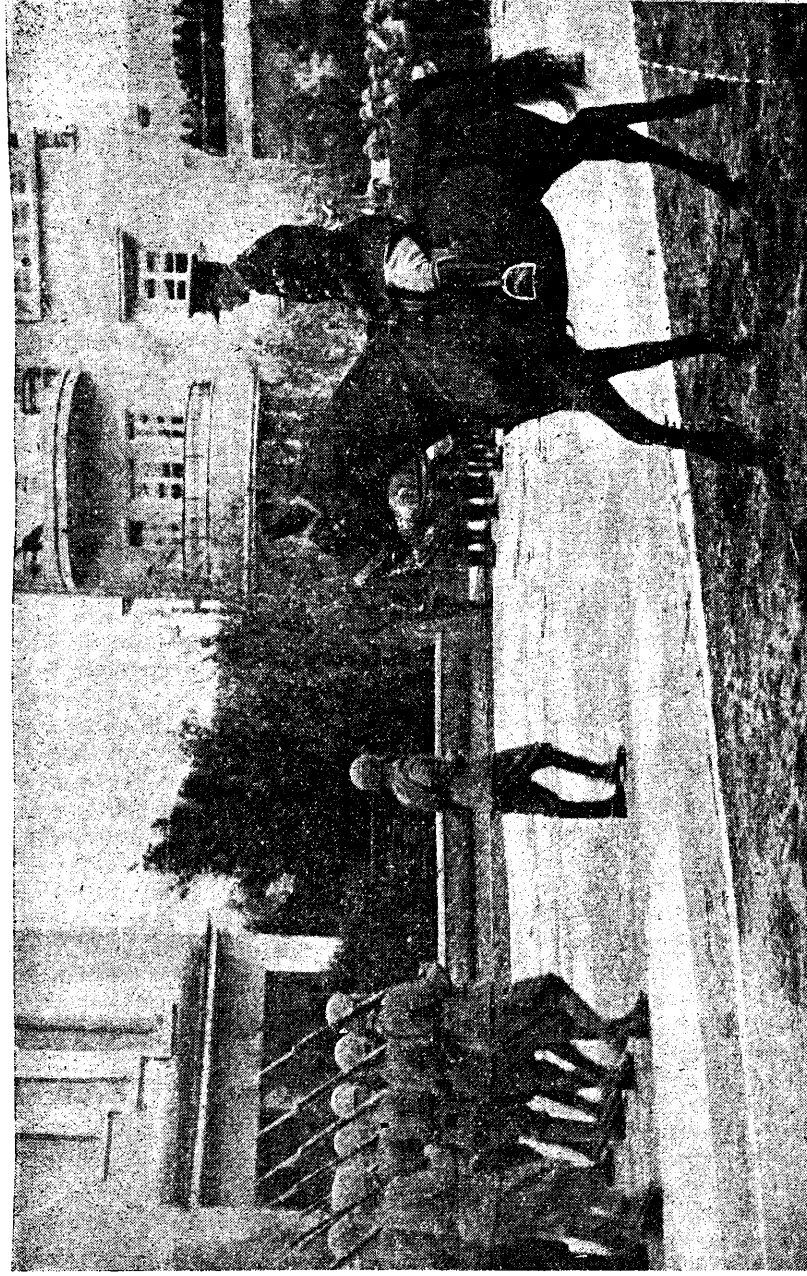
ΑΘΗΝΑΙ • 1945

Μεγάλη Βρεταννία, ούτε ή Γαλλία νά παρακολουθήσουν, έστω καί κατά προσέγγισιν. Έκτός τούτου τά όλίγα χρόνια, πού μās έμεναν έπειτα από τήν άδικοιολόγητον παρამέλυσιν τής Έθνικής μας Άμύνης, δέν ήμπορούσαν νά φθάσουν ούτε διά νά άνανέώσουμε τελείως τό πυροβολικόν μας, ούτε διά νά άποκτήσουμε πραγματικά δυνατήν άεροπορίαν, ούτε διά νά όχυρώσουμε τελείως όλα μας τά σύνορα. Δέν πρέπει νά ξεχνούμε άλλωστε, ότι από τοῦ 1938 καί πέραν, όταν οί φιλελεύθεροι Δυνάμεις άντελήφθησαν τόν κίνδυνον, πού άπειλοῦσε τόν κόσμον από τούς Γερμανικούς καί τούς Ίταλικούς έξοπλισμούς καί άρχισαν μιá προσπάθεια ιδικοῦ των έξοπλισμοῦ, τά μεγάλα έργοστάσια πολεμεφοδίων εἰς όλον τόν κόσμον έκλεισαν ούσιαστικῶς καί καμμιά σοβαρά παραγγέλια δέν ήμποροῦσε νά έπιτευχῇ. Όπωςδήποτε ὅμως έπρεπε ή Έλλάς, μέ τās μικράς της δυνάμεις καί τās περιωρισμένες οικονομικάς της δυνατότητας, νά έξοπλισθῇ καί νά έχη ἕνα Στρατόν, ὁ ὁποῖος νά ήμπορῇ νά άντιτάξῃ τήν άμυναν πού θά ύπηγόρευαν αἱ Έλληνικαί παραδόσεις καί ή άφωσίσεις τοῦ Έλληνικοῦ Λαοῦ εἰς τήν έλευθερίαν.

Εἰς αὐτήν τήν μεγάλην προσπάθειαν εἶχεν άφιέρώσει ὅλας τās δυνάμεις του ὁ Βασιλεὺς μέ τήν βοήθειαν άφωσιωμένων συνεργατῶν καί τήν πρόθυμον συνδρομήν ὅλου τοῦ Έλληνικοῦ Λαοῦ, πού έδέχθη χωρίς κανένα γογγυσμόν τήν βαρεῖαν οικονομικήν έπιβάρυνσιν, πού έχρειάζετο διά νά έπιτύχῃ ή προσπάθεια. Τί ἔγινε κατά τά όλίγα αὐτά χρόνια από τῆς άπόψεως τῆς πολεμικῆς μας προετοιμασίας έπρόκειτο νά άποδειχθῇ ὀλίγον καιρόν άργότερα. Ό κόσμος ὅλος ἔμεινε κατάπληκτος διά τόν τρόπον μέ τόν ὁποῖον ὁ Έλληνικός Στρατός έστάθη ίκανός, ὅχι μόνον νά άποκρούσῃ τήν επίθεσιν μιās από τās μεγάλες στρατιωτικάς δυνάμεις τοῦ κόσμου, άλλα καί νά άντεπιτεθῇ καί νά κατατροπώσῃ τούς Ίταλούς. Βεβαίως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς έπιτυχίας αὐτῆς ὤφειλετο εἰς τόν άπαραμίλλον ήρωισμόν καί τήν πείσμονα άποφασιστικότητα τοῦ Έλληνος στρατιώτου. Άλλ' ὅπως ἔγραφε τόν Νοέμβριον τοῦ 1940 ὁ στρατιωτικός κριτικός Άγγλικῆς ἔφημερίδος, «ή νίκη δέν εἶναι πάντοτε έξεσφαλισμένη εἰς τούς μικροὺς Λαούς, πού προτιμοῦν τόν θάνατον από τήν δουλείαν. Έάν τά πράγματα ἦσαν ἔτσι, τότε κανένα Έθνος μέ ζωντανόν τὸ αἶσθημα τῆς έλευθερίας δέν θά

ὑπεδουλῶνετο ποτέ. Ὁ Θεὸς τῶν Μαχῶν εἶναι ἀδιάφορος διὰ τὰς ἠθικὰς ἀξίας». Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς μαζῇ μὲ τὴν ἀπαράμιλλον αὐτοθυσίαν καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἀνδρῶν του νὰ ἔχη τοῦλάχιστον τὰ στοιχειώδη ὕλικά μέσα, ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἀρετὰς αὐτάς. Ἦ προσπάθεια δὲ ἡ ὁποία ἔγινεν ἀπὸ τοῦ 1935 κατῴρθωσεν αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ μέσα νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν. Ἐξακόσιοι περίπου χιλιάδες Ἕλληνες στρατιῶται, ἐπιστρατευθέντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τιτανομαχίας ἐκείνης εὗρον τὰς στολάς των, τὰ ἄρβυλά των, τὰ ὄπλα των. Τὰ πυρομαχικὰ δὲν ἦσαν βέβαια ποτὲ ἄφθονα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔλειψαν ποτὲ παντελῶς, ὅπως θὰ συνέβαινε μετὰ τὰς πρώτας πέντε ἡμέρας τοῦ πολέμου, ἂν εἶχεν ἔλθει ὀλίγα ἔτη ἐνωρίτερα.

Ἀλλὰ τὴν καλυτέραν ἀπόδειξιν τῆς προσπαθείας, ἡ ὁποία ἔγινε κατὰ τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἔτη, μᾶς τὴν ἔδωσαν οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ μας. Εἰς τὰς Ἱταλικὰς ἐφημερίδας τοῦ χειμῶνος 1940—1941 εὐρίσκει κανεὶς πολλὰς ἀνταποκρίσεις πολεμικῶν συντακτῶν, ποὺ ὁμολογοῦν μὲ εἰλικρίνειαν τὴν κατάπληξιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη τὸ Ἱταλικὸν Στρατηγεῖον, ὅταν εὐρέθη πρὸ ἑνὸς Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, τελείως διαφορετικοῦ παρ' ὅτι τὸν ἐφαντάζετο. Τὸ Ἑλληνικὸν πυροβολικὸν μὲ τὴν θαυμασίαν εὐκίνησίν του, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεπε νὰ καταλαμβάνῃ ταχέως τὰς πλέον ἐπικαίρους θέσεις, ἡ ἀφθονία τῶν πολυβόλων καὶ αὐτομάτων ὅπλων, ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀνδρῶν δι' ἐπιθετικὸν ὀρεινὸν πόλεμον, προπάντων ὅμως ἡ μαχητικὴ διάρθρωσις καὶ ἡ πολεμικὴ διεύθυνσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, στηριζομένη εἰς πλήρη μεταβολὴν τῶν παλαιότερων μεθόδων τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς διευθύνσεως καὶ ἀποδεικνύουσα τὴν σαφῶς ἐπιθετικὴν προετοιμασίαν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων (ὅπως ἐπὶ λέξει ἔγραφαν οἱ Ἱταλοὶ πολεμικοὶ ἀνταποκριταὶ) ἀπετέλεσε τὴν μεγαλειτέραν ἔκπληξιν τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε ποτὲ ἡ Ἱταλία. Τὴν ἔκπληξιν αὐτὴν ἀνωμολόγησεν ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ μακαρίτης Μουσσολίνι εἰς τὸν λόγον του τῆς 11ης Ἰουνίου 1941, ὅταν εἶπε τὰ ἑξῆς ἱστορικά: «Ἡ Ἑλληνικὴ περίπτωσις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κρίσις περὶ τῶν στρατευμάτων δὲν εἶναι ἀκλόνητος καὶ ὅτι αἱ ἐκπλήξεις, ἂν δὲν εἶναι συχναί, εἶναι ἐν τούτοις πάντοτε δυναταί».

Ο Βασιλεὺς Γεώργιος εἰς τὴν δοκιμαστικὴν παρέλασιν διὰ τὴν Ἐθνικὴν Ἑορτὴν τοῦ 1940

Ἐπίσης σημαντικαί εἶναι αἱ ὁμολογίαι τῶν Γερμανῶν μετὰ τὴν ἐπίθεσιν των τοῦ Ἀπριλίου 1941 ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ὅταν μὲ κατὰπληξιν των ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἀμυντικὴ γραμμὴ τῆς Μακεδονίας, ἃν καὶ ἔργον ὀλίγων μόνον ἑτῶν, ἃν καὶ ἀσυμπλήρωτος ἀκόμη καὶ ἔχουσα μόνον ἀνασταλτικὸν χαρακτῆρα, ἐστάθη ἱκανὴ νὰ ἀντισταθῇ καὶ εἰς τὰ τάνκς των καὶ εἰς τὰ φλογόβλα των καὶ εἰς τὰς ἑκατοντάδας τῶν Στούκας καὶ εἰς ὅλα τὰ τρομερὰ συγχρονισμένα μέσα ποῦ μετεχειρίσθησαν. Χιλιάδες πολλαὶ Γερμανῶν στρατιωτῶν, (δεκαπέντε ἕως εἴκοσι χιλιάδες κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς) ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωὴν των τὴν ἐπίθεσιν αὐτήν, πρὶν ἢ ὑποκύβουν τὰ ἀπαράμιλλα Ἑλληνικὰ ὄχυρά, ὅχι διότι ἐλιγοψύχησαν οἱ ἄνδρες των, ἢ κατεστράφησαν τὰ ὄχυρωματικά των ἔργα, ἀλλὰ διότι ἡ διάσπαις τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ μετώπου ἐπέτρεψε νὰ κυκλωθοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ ἔκαμεν ἀδύνατον τὴν περαιτέρω συνέχισιν τῆς ἀμύνης των. Ὅλοι οἱ Γερμανοὶ συνταγματάρχαι καὶ μέραρχοι ἐκύτταζαν μὲ κατὰπληξιν τὰ Ἑλληνικὰ αὐτὰ ὄχυρά, ποῦ εἶχαν ἀνθέξει εἰς ὅλας τὰς ἐπιθέσεις. Καὶ ὅταν ὀλίγας ἑβδομάδας ἀργότερα μία εἰδικὴ ἐπιτροπὴ συνταγματάρχων τοῦ Γερμανικοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐπεθεώρει τὰ Ἑλληνικὰ ὄχυρά, τὰ μέλη τῆς ἔλεγαν ἀπροκαλύπτως εἰς “Ἑλληνας ἀξιωματικούς: «Ἐπεθεωρήσαμεν κατ’ ἐντολὴν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὅλας τὰς ὄχυρωματικὰς γραμμάς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν γραμμὴν Μαζινό, μέχρι τῆς Πολωνικῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς. Πουθενὰ δὲν εὐρήκαμεν ὄχυρωματικὰ ἔργα τόσοσιν τελείας κατασκευῆς, ἀλλὰ προσπαντὸς δὲν εὐρήκαμεν πουθενὰ στρατιωτικὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα νὰ εἶναι εἰς θέσιν, ὅχι μὲ παθητικὴν, ἀλλὰ μὲ ἀληθινὰ ἐπιθετικὴν ἀμυναν, νὰ ἀποκρούουν ὅλας τὰς ἐπιθέσεις».

Ὅ,τι εἶχε γίνεαι ἕως τότε, τὸ ἐγνώριζεν ὁ Βασιλεὺς τὸ ἀνοιξιότικο ἐκεῖνο πρωτὶ τῆς 22ας Μαρτίου 1940 ποῦ ἐπεθεώρει δοκιμαστικῶς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ τὴν παρέλασιν τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς. Εἶχε προεδρεύσει μόνος του μυστικῶν συνεδριάσεων τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, εἶχε παρακολουθήσει μίαν πρὸς μίαν τὰς σημαντικὰς παραγγελίας ὀπλων καὶ πολεμεφοδίων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἶχεν ἐνεργήσει ὁ ἴδιος μὲ κάθε μέσον ποῦ ἤμπορούσε

νά διαθέσει διὰ νά γίνουν δεκταί αἱ Ἑλληνικαί παραγγελίαι καί νά ἐπιστευοῦν ἡ παράδοσις των, εἶχε ἐπισκεφθῇ τὰ Ἑλληνικά ὄχυρά, ὅταν κατεσκευάζοντο, εἶχε παρακολουθήσει ὅλα τὰ μικρά ἢ μεγάλα γυμνάσια, δέν εἶχε παραλείψει εὐκαιρίαν διὰ νά ἐπισκεφθῇ τοὺς στρατώνας, διὰ νά συνομιλήσῃ μὲ ἀξιωματικούς, νά γνωρίσῃ τὰς ἀντιλήψεις των, νά τοὺς μεταδώσῃ τὰς ἰδικάς του.

Τώρα πλέον ἤξερε ὅτι τίποτε τὸ πολὺ σημαντικὸν δέν ἤμποροῦσε νά γίνῃ διὰ νά συμπληρωθῇ ἡ μεγάλη προσπάθεια, ποὺ κατ' ἀνάγκην εἶχε μείνει ἡμιτελής. Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1939 εἶχεν ἐκραγῇ ὁ μεγάλος Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος. Ὅλα τὰ πολεμικά ἐργοστάσια εἰργάζοντο διὰ νά ἀνεφοδιάζουσιν τοὺς ἰδικούς των στρατοὺς καὶ οὕτε λόγος ἤμποροῦσε νά γίνῃ πλέον διὰ παραγγελίας ἄλλων μικρῶν Κρατῶν. Μόνον συμπλήρωσις τῆς ἐσωτερικῆς ὁργανώσεως, ἐνίσχυσις τῆς ἐντοπίου πολεμικῆς παραγωγῆς καὶ διόρθωσις τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν ἀτελειῶν ἤμποροῦσε νά γίνῃ ἀκόμη. Ἀρκετὰ σφάλματα τοῦ εἰδους αὐτοῦ ἀπεκάλυψε μία μερική ἐπιστράτευσις ποὺ ἐγένετο τὸ φθινόπωρον τοῦ 1939 καὶ ποὺ ἐστενοχώρησε πολὺ τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα. Ἐχρειάσθη ἐργασία συστηματικῇ, ἐπίμονος, ἀδιάκοπος διὰ νά διορθωθοῦν ὅλα αὐτὰ τὰ σφάλματα καὶ νά προετοιμασθῇ οὕτω ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐγένετο τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς γενικῆς ἐπιστράτευσως καὶ συγκεντρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου - Νοεμβρίου 1940.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀρχίσει τὰς συνομιλίας μὲ τὸ Γαλλικόν καὶ τὸ Ἀγγλικόν Γενικὸν Στρατηγεῖον, συνομιλίας, ποὺ χωρὶς νά μεταβάλλουν καθόλου τὴν ἐπίσημον Ἑλληνικὴν πολιτικὴν τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος, εἰδοποιοῦσαν τοὺς Συμμάχους ὅτι ἦτο ἀποφασισμένη νά μὴ παρασυρθῇ μὲ κανένα τρόπον ἀπὸ ἀπειλὰς καὶ ὑποσχέσεις τοῦ Ἀξονος καὶ ὅτι θὰ ἀντέτασσε τὴν πλέον ἀποφασιστικὴν ἀμυναν εἰς κάθε ἀξονικὴν ἀπόπειραν νά χρησιμοποιηθῇ τὸ ἔδαφός της ὡς βάσις ἐξορμήσεως ἀντισυμμαχικῆς. Ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὁ ἴδιος παρακολουθήσει μὲ ἀμείωτον ἐνδιαφέρον τὰς συνομιλίας αὐτάς, εἶχεν ὁ ἴδιος συναντηθῇ μὲ ἐπιφανεῖς Συμμάχους ἀντιπροσώπους καὶ εἶχε γενικώτερα δείξει τὴν στάσιν ἐκείνην, ποὺ ἔκανε τὸν Μουσσολίνι νά λέγῃ μαινόμενος τὴν 19ην Νοεμβρίου 1940 ὅτι «ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶναι Ἀγγλος». Καὶ τοῦτο ἀπλούστατα, διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ποὺ εἶχε που-

λήσει τόσον ἀδίστακτα τὴν Πατρίδα του εἰς τὸν Χίτλερ καὶ τὴν Γερμανίαν, δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ἕνας Μονάρχης, ἄφωσιωμένος εἰς τὴν ἰδικήν του Πατρίδα, ἐκτιμῶν θετικὰ τὰ γενικώτερα της συμφέροντα καὶ ἀντιλαμβάνόμενος μὲ ποῖαν ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἦτο τὸ δίκαιον, ἔκρινεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συρράξεως, ὅτι ἡ Ἑλλάς, γενέτειρα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Δικαίου, ἡ κληροδοτήσασα τὸν πολιτισμὸν εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ νὰ προδῶσῃ τὰς παρὰδόσεις της, νὰ διαψεύσῃ τὸν ἱστορικὸν της προορισμὸν καὶ νὰ δεχθῇ οἰανδήποτε συνενοχὴν ἢ καὶ ἀπλοῦν συμβιβασμὸν μὲ τὰς δυνάμεις, ποὺ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς Ἐλευθερίας, τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἐκεῖνον τὸν Μάρτιον τοῦ 1940 ἡ Γερμανία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξαπολύσει τὴν μεγάλην της ἐπίθεσιν, ποὺ θὰ ἐσάρωνε τὴν Γαλλίαν, θὰ ὑπέτασσε τὸ πλεῖστον τῆς Εὐρώπης καὶ θὰ ἐνέπνεεν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς Εὐρωπαίκοις Λαοὺς τὸν ἀξιοθρήνητον πανικὸν πρὸ τῶν μηχανοκινήτων καὶ θωρακισμένων μεραρχιῶν τοῦ Χίτλερ καὶ τῆς Λουφτβάφφε τοῦ Γκαϊριγκ. Ἡ Ἰταλία, ἀπειλοῦσα τὸν κόσμον ὁλόκληρον μὲ τὰ ὀκτῶ ἑκατομμύρια τῶν λογχῶν της καὶ τὴν ἀεροπορίαν της, ἡ ὁποία θὰ ἐσκίαζε τὸν ἥλιον, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξέλθει εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὲ τὴν Ἰταλίαν ἐγκατεστημένην ἤδη εἰς τὰ σύνορά μας πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, μὲ τὴν Βουλγαρίαν καταφανῶς ἐρωτοτροποῦσαν πρὸς τὸν Ἀξονα, μὲ τὴν Γερμανικὴν δύναμιν ἐτοιμαζομένην διὰ τὸ τρομερὸν της κτύπημα, μία βαρεῖα ἀτμόσφαιρα ἀνησυχίας ἐπικρατοῦσεν ἤδη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν μας. Ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπηρεασθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἤθελε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας ποὺ θὰ παρείχεν ἡ παρέλασις ἐπὶ τῇ Ἑθνικῇ Ἑορτῇ διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ἕνα νέον Στρατόν, κυριολεκτικῶς ἀγνώριστον, ἱκανὸν νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ πάλιν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον προσεπάθει νὰ ἔχῃ ἡ παρέλασις τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸν χαρακτῆρα μιᾶς πραγματικῆς ἐπιδείξεως, ἱκανῆς, χωρὶς καμμίαν προκλητικότητα, νὰ γνῶρίσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὴν νέαν δύναμιν ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἠμποροῦσε πλέον νὰ ἔχῃ πεποίθησιν.

ΕΙΣ τὸ μικρὸν καὶ ἀπλοῦν παρεκκλήσιον τῆς Βασιλικῆς ἐπαύλεως εἰς τὸ Τατόϊ εἶχε γίνει τὸ πρῶτῃ ἡ λειτουργία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν συνηθισμένην του εὐλάβειαν καὶ προσοχήν παρηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, περιθάλλόμενος μόνον ἀπὸ τὸν στενὸν οἰκογενειακὸν του κύκλον καὶ τοὺς ὑπασιπιάτας του. Ἐπειτα ἀπὸ ἕνα μικρὸν περίπατον, ὁ Βασιλεὺς ἐπῆγεν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ ἤρχισε νὰ μελετᾷ διάφορα ἔγγραφα ποὺ τοῦ εἶχαν ὑποβληθῇ πρὸς ὑπογραφήν, καθὼς καὶ τὰ τηλεγραφήματα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ νὰ λάθῃ γνῶσιν.

Ἡ ἀτμόσφαιρα γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἤδη πολὺ περισσότερον ἀνῆσυχος. Ἡ Γερμανικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας εἶχεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κάμψει τὴν ἀντίστασιν ὅλων αὐτῶν τῶν χωρῶν, εἶχεν ἀναγκάσει τὸ Ἀγγλικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀφοῦ ἐγκατέλειπεν ὅλον του τὸ πολεμικὸν ὕλικόν καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν Δουνκέρκην μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρας ἀλλὰ καὶ τραγικωτέρας σελίδας τῆς Βρετανικῆς ἱστορίας καὶ εἶχε κυριολεκτικῶς τρομοκρατήσῃ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον. Ὁ ὑποβρυχιακὸς πόλεμος εἰς ὅλους τοὺς ὠκεανούς εἶχεν ἐνταθῇ μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ἡ Βρετανικὴ ναυτιλία νὰ ὑφίσταται ἀληθῶς καταστρεπτικὰς ἀπωλείας. Ἡ Γερμανικὴ ἀεροπορία εἶχεν ἀρχίσει τὰς τρομερὰς ἐπιθέσεις τῆς ἐναντίον τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν ἄλλων Ἀγγλικῶν πόλεων, σκορπιζούσα τὸν ὄλεθρον, ἀλλὰ μὴ κατορθώνουσα νὰ κάμψῃ τὴν ἀξιοθαύμαστον θέλησιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Βρετανικοῦ Λαοῦ. Ὁ Χίτλερ διεκήρυσεν ὑπερηφάνως ὅτι «εἰς τὴν ἐποχὴν μας δὲν ὑπάρχουν πλέον νῆσοι», οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται, ναῦται καὶ ἀεροπόροι ἐτραγουδοῦ-

σαν άδιακόπως τόν ύμνον «Γκέγκεν "Εγκελλαντ», πού διεκήρυσεν ότι θά καταλάβουν τήν 'Αγγλίαν καί ή μεγάλη άποβατική επιχείρησις κατά τών Βρετανικών Νήσων άνεμένετο από ήμέρας εις ήμέραν.

Έν τῷ μεταξύ ή 'Ιταλία, πιστή πάντοτε εις τήν πολιτικήν της, ή όποία συνδυάζει τήν προκλητικότητα καί τὸ θεωρητικόν φιλοπόλεμον μέ τήν δειλίαν, εις τήν πράξιν, εἶχεν ἐξέλθει εις τόν πόλεμον διὰ νά ἐπιτεθῇ ἐκ τών νώτων ἐναντίον τῆς Γαλλίας, τήν στιγμήν πού ἐψυχορράγει καί διὰ νά μὴ ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τήν διανομήν τών λαφύρων, τήν όποίαν ἐφαντάζετο ἐπικειμένην. Μὲ τήν συνηθισμένη μελοδραματικήν του ρητορείαν ὁ Μουσσολίνι εἶχεν ἐξαγγεῖλει τὸ ἀπόγευμα τῆς 10ης 'Ιουνίου 1940 ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ Παλάτσο Βενέτσια πρὸς τόν ὠρῳόμενον ἀπὸ ἐνθουσιασμόν 'Ιταλικὸν Λαόν, ὅτι ὁ κύβος ἐρρίφθη καί αἱ γέφυραι ἐκάησαν ὀπισθεν τῆς 'Ιταλίας. Καί ἀπὸ τήν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐνῶ οἱ τοῖχοι τῆς Ρώμης ἐγέμιζαν ἀπὸ χάρτας, περιλαμβάνοντας μέγα μέρος τῆς 'Ελλάδος εις τήν ποθητὴν «Μεγάλην 'Ιταλίαν», ἐνῶ οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν ὅτι «ζμπαρκερέμο ἀλ Πιρέο», ή 'Ιταλικὴ διπλωματία καί οἱ στρατιωτικοὶ καί ναυτικοὶ ἀκόλουθοι ἐθασάνιζαν σχεδὸν κάθε ἐβδομάδα τοὺς "Ελληνας ἐπισήμους μέ διαμαρτυρίας καί διαθήματα διὰ τὰς δῆθεν διευκολύνσεις, πού παρεῖχεν ή 'Ελλάς εις τὰς 'Αγγλικὰς ναυτικὰς καί ἀεροπορικὰς δυνάμεις.

Ἀλλὰ πρὸ τεσσάρων ἀκριβῶς ἡμερῶν ὁ 'Ιταλικὸς τύπος εἶχεν ἀρχίσει ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος, κατόπιν ἐντολῆς βεβαίως τῆς Κυβερνήσεως, μίαν ἀγρίαν ἐκστρατείαν, ὀφειλομένην δῆθεν εις τήν ἱερὰν ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἐπὶ 'Ελληνικοῦ ἐδάφους δολοφονίαν τοῦ «μεγάλου Ἀλθανοῦ πατριώτου» Νταοῦτ Χότζα, ἀλλὰ πραγματικὰ ἀποβλέπουσαν εις τὸ νά προετοιμασθῇ ψυχολογικῶς τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἄτιμον ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος ἐπίθεσιν. Ἀποφασιστικὴ, ὑπερήφανος, ἀλλὰ καί ἥρεμος, ἀποφεύγουσα κάθε πρόκλησιν, ἀλλὰ καί ἀρνούμενῃ νά ὑποστῇ εἰς ἀνδῆποτε τρομοκράτησιν, ή 'Ελλάς εἶχεν ἀπαντήσῃ εις τὰς 'Ιταλικὰς καί Ἀλβανικὰς κατηγορίας, ἀποδεικνύουσα ἐνώπιον τῆς Διεθνοῦς Κοινῆς Γνώμης πόσον κωμικαί ἦσαν.

Μέσα εις τὰ τηλεγραφήματα πού ἐδιάβαζε τὸ πρῶτ

τῆς 15ης Αὐγούστου 1940 ὁ Βασιλεὺς ἦτό καὶ ἓνα τοῦ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτοῦ μας κ. Ι. Πολίτου, τοῦ ἔλεγεν ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ προχθὲς ἡ Ἰταλία ἀπέβαλε τὸ πρῶτον σωπεῖον ἐναντὶ ἡμῶν. Ἐκ τῆς πρωτοφανοῦς διαστροφῆς τῶν πραγματικῶν γεγονότων καὶ τῆς κακοτέχνου συνθέσεως ἐνὸς μωσαϊκοῦ ἁορίστων, ἀνυποστάτων καὶ συκοφαντικῶν αἰτιάσεων, ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ φασιστικὴ Κυβέρνησις εἰς οὐδεμίαν στιγμὴν τῆς προσφάτου ἱστορίας τῶν Ἑλληνοῖταλικῶν σχέσεων ὑπῆρξεν εἰλικρινὴς καὶ ὅτι, εἰς μάτην προσπαθήσασα διὰ τῶν τελευταίων διαθημάτων τῆς νῆ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον, ἀνεζήτησε πρόσχημα ὅπως ἀναλάβῃ ἡ ἰδία ἀπέναντι ἡμῶν ἐχθρικὴν στάσιν. Αἱ Ἰταλικά ἐφημερίδες προχωροῦν μέχρι τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀξιώσεως περὶ ἀμέσου ἀποδόσεως ἐδαφικῶν δικαίων εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Οὕτω ἡ Ἰταλία ζητεῖ ἀναφανδὸν τὸν ἀκρωτηριασμόν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐπείγοντως. Ὅλα τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά ἀποτελοῦν προοίμιον τοῦ κεφαλαίου τούτου».

Δὲν εἶχεν ἴσως τελειώσει ὁ Βασιλεὺς τὸ διάβασμα τῶν τηλεγραφημάτων, τὰ ὁποῖα ὅλα ἔδιδαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὸν ἀησυχητικὸν αὐτὸν χαρακτήρα εἰς τὴν κατάστασιν, ὅταν ἕνας ὑπασπιστὴς εἰσῆλθε κατασυγκινημένος εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ με φωνὴν σχεδὸν τρέμουσαν τοῦ εἶπεν ὅτι ἓνα τηλεφώνημα ἀπὸ τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ «Ἑλλη» εἶχε τορπιλλισθῇ. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Βασιλεὺς δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ. Ἐπειτα ἐθυμῆθηκε ὅτι τὸ μοναδικὸν μας μικρὸν καταδρομικὸν εἶχε καταπλεύσει εἰς τὴν Τήνον, διὰ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Πολεμικὸν Ναυτικὸν εἰς τὴν ἐτησίαν πανηγυρίν τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ὅλγρον κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ φθάνουν αἱ πρῶται λεπτομέρειαι τοῦ ἀπαισίου ἐγκλήματος. Ἡ «Ἑλλη» εὕρισκετο ἡγκυροβολημένη καὶ μετ' ἑνὸς μεγάλου σημαιοστολισμοῦ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ἑκατοντάδων μέτρων ἀπὸ τὸν λιμενοθραχίονα τῆς Τήνου, ὅταν αἰφνιδίως εἰς τὰς 8.30 τὸ πρῶτ' ἓνα ἀγνωστον ὑποβρύχιον, εὕρισκόμενον ἐν καταδύσει, τῆς ἐπετέθη μετ' ἑνὸς τορπίλλας. Ἡ μία ἐπληξε τὸ πλοῖον κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ λεβητοστάσιον. Ὁ λέβης ἐξερράγη, τὸ πετρέλαιον τοῦ πλοίου ἐξεχύθη. Ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν τὸ πλήρωμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποστῇ

ἀρκετὰ σοβαράς ἀπωλείας, κατέβαλε κάθε δυνατήν προσπάθειαν διὰ νὰ διασώσῃ τὸ πλοῖον καὶ νὰ τὸ ρυμουλκήσῃ πρὸς τὰ ἄθαθῆ, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων ἐμπορικῶν πλοίων. Ἀλλὰ ἡ πυρκαϊὰ εἶχε μεταδοθῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἔτσι τὸ πλήρωμα, μὲ τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς ἀξιωματικούς τελευταίους, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐβυθίσθη εἰς τὰς 10 παρὰ τέταρτον. Αἱ δύο ἄλλαι τορπίλλαι ἡστόχησαν καὶ ἐξερράγησαν εἰς τὸν λιμενοθραχίονα, ὅπου ἐφονεύθη μία γυναῖκα καὶ ἐτραυματίσθησαν ἐλαφρῶς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προσκυνητάς.

Μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, τὴν ὁποῖαν ἐδημιουργοῦσαν αἱ συνεχεῖς προκλήσεις τῆς Ἰταλίας καὶ μὲ τὴν πείραν τῶν προηγουμένων αἰφνιδιαστικῶν ἐπιθέσεων τοῦ Ἀξονος ἐναντίον οὐδετέρων Κρατῶν, ἦτο φυσικὸν νὰ φαντασθῇ κανεῖς ὅτι τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ ἔγκλημα τοῦ τορπιλισμοῦ τοῦ «καραθιοῦ τῆς Παναγίας», ὅπως ἀμέσως ἀπεκάλεσεν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς τὴν ἀλησμόνητον «Ἑλλην», ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τῆς ἀναμενομένης ἐπιθέσεως τῆς Ἰταλίας. Ἡρεμος καὶ ἀποφασιστικὸς ὁ Βασιλεὺς συνεννοήθη ἀμέσως μὲ τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ συμβούλους διὰ νὰ ληφθοῦν ὅλα τὰ ἀπαράιτητα μέτρα. Εἰς ἐπανειλημμένας συσκέψεις καθωρίσθησαν ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ μίαν καὶ μόνον διευθύνουσαν σκέψιν ἐνεπνέοντο: Ἡ Ἑλλάς, πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς καὶ εἰς τὴν χαραχθεῖσαν πολιτικὴν τῆς, θὰ ἀντιμετώπιζε μὲ ἀποφασιστικὴν ἄμυναν κάθε ἐπίθεσιν. Ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀμέσως ἐπικειμένης ἐπιθέσεως ἐνισχύθη ἀκόμη, ὅταν πρὸς τὸ βράδυ ἐγνώσθη ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον «Φρίντων», προσεγγίζον πρὸς τὴν Κρήτην ὑφίστατο ἔντονον ἄλλ' εὐτυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος ἐπίθεσιν ἀπὸ δύο Ἰταλικά ἀεροπλάνα. Καὶ μόνον ὅταν ἐνώκτωσε πλέον, ἐφάνη ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις, ἂν καὶ βεβαία καὶ ἀναπότρεπτος, δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ οὔτε ἐκείνην οὔτε τὴν ἐπομένην ἡμέραν.

Οἱ εὐρισκόμενοι γύρω ἀπὸ τὸν Βασιλέα ἀνέπνευσαν. Ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς, ἡρεμος πάντοτε καὶ ἀποφασιστικὸς, τοὺς ἀνέπτυξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ αὐταπατῶνται, ὅτι ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ μεσολαθῇ μία ἀναβολὴ ὀλίγων ἡμερῶν, ἢ ἴσως καὶ ἐβδομάδων, ἡ Ἑλλάς θὰ εὐρίσκετο μοιραίως ἀνακατεμμένη εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ

διὰ πρώτην φοράν, ὁ Μονάρχης πού ἦτο πάντοτε τόσον ἐπιφυλακτικῶς, τόσον ξένος πρὸς κάθε ἰδέαν ἐκμυστηρεύσεως, ἀνέπτωξεν ἡσυχά - ἡσυχά εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ περιβάλλοντός του τὰς ἀντιλήψεις τῆς Ἑλληνικῆς ἡγεσίας διὰ τὴν θέσιν τῆς χώρας μας μέσα εἰς τὴν παγκόσμιον ρῆξιν.

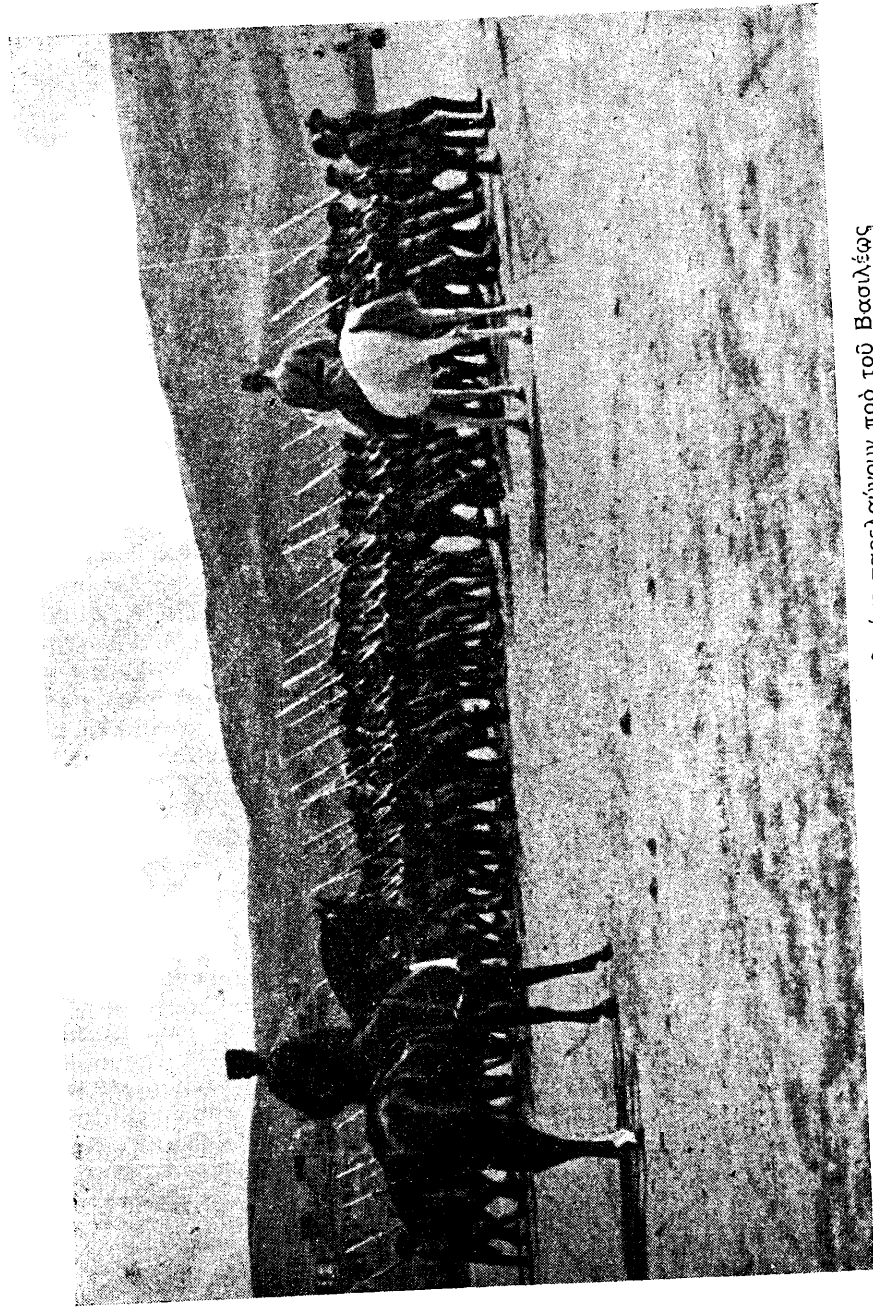
Ἡ ρῆξις αὕτη, ἡ ὁποία πρὸς τὸ παρὸν εἶχε περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, θὰ ἐπεξετείνετο βαθμιαίως, ἀλλὰ μοιραίως, μέχρις ὅτου νὰ συμπεριλάβῃ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Καμμία χώρα, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ μερικά κράτη, ὅπως ἡ Σουηδία καὶ ἡ Ἑλβετία, πού ἦσαν ἐκ παραδόσεως οὐδέτερα, δὲν θὰ ἔμενε τελικῶς ἔξω ἀπὸ τὸν τρομερὸν αὐτὸν πόλεμον. Θὰ ἦτο ἐπομένως ἀνόητον νὰ φαντάζεται κανεὶς, ὅτι ἡ Ἑλλάς, εὐρισκομένη εἰς τόσον ἐπικαίρον καὶ νευραλγικὸν σημεῖον, εἰς τὸ σταυροδρόμῳ τριῶν ἡπείρων καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, θὰ κατάρθωνεν αὕτη εἰδικῶς νὰ μείνῃ οὐδέτερα. Διὰ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἔθνους, δὲν ἐτίθετο κἄν ζήτημα οὐδετερότητος. Ζήτημα μόνον ἐκλογῆς μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸ ἔλυνεν ἡ ἡρεμος καὶ ψυχραίμος ἀντιμετώπισις τῆς πραγματικότητος ἀπὸ καθαρῶς Ἑλληνικῆς ἀπόψεως καὶ τὸ ἔλυνεν ὅχι μὲ ἕνα ἀλλὰ μὲ περισσότερα καὶ ἐξ ἴσου σοβαρὰ ἐπιχειρήματα.

Καὶ πρῶτον ἡ Ἑλλάς μὲ τὸ ἱστορικόν της παρελθόν, μὲ τὰς παραδόσεις της χιλιάδων ἐτῶν, μὲ τὴν προαιώνιον ἀφοσίωσίν της εἰς τὰ ἰδανικά τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου, δὲν ἤμποροῦσε νὰ εὕρισκεται παρὰ μὲ τὴν παράταξιν, ἡ ὁποία ἀντεπροσώπευε τὰ ἰδανικά αὐτά. Οἰαδήποτε ἀντίθετος ἐκλογὴ θὰ ἐμόλυνε διὰ παντός τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Θερμοπύλας. Δεύτερον ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἰς τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν του, εἰς τὴν παμνηφίαν του σχεδόν, δὲν ἤμποροῦσεν οὔτε νὰ φαντασθῇ ὅτι θὰ ἐδέχετο ποτὲ ἡ Πατρίς του νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας, μὲ τὴν παράταξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον, ἢ θὰ ἀνῆκον μοιραίως, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Βουλγαρία, μὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ ὁποίου οἱ ἡγέται δὲν ἀπέκρυπτον ὅτι ἀπέθλεπον εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Τρίτον, ἡ Ἑλληνικὴ ἡγεσία ἦτο ἀπολύτως πεπεισμένη ὅτι ἡ νίκη θὰ

ἔσπεφε τελικῶς τὰ ὅπλα τῆς συμμαχικῆς παρατάξεως.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας τὸν Βασιλέα ἐφάνησαν νὰ διστάζουν κάπως. Ὁ Βασιλεὺς τὸ ἀντελήφθη. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ παρεξηγήσῃ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ἐνικοῦσαν σχεδὸν παντοῦ καὶ ἡ Ἀγγλία, ποὺ εἶχεν ἀπομείνει ἐντελῶς μόνη καὶ σχεδὸν ἀβοήθητος εἰς τὸν ἀγῶνα, δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔχῃ τὰς δυνάμεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι θὰ τῆς ἐπέτρεπον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν τεραστίαν ἀξονικὴν ἰσχύν. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ δημιουργηθῇ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν διὰ τὴν Εὐρώπην μία ἀτμόσφαιρα τρόμου, ἡ ὁποία παρέλυσεν τὰς δυνάμεις τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἔκαμνε ἀκόμη καὶ «τοὺς γενναιοφύχους, καλοπροαιρέτους ἀνθρώπους νὰ χάνουν κάθε ἐλπίδα», ὅπως θὰ ἔλεγε ὀλίγα χρόνια ἀργότερα ὁ ἀείμνηστος Πρόεδρος Ρουζβέλτ. Μὲ τὴν ἰδίαν ἡρεμὸν θετικότητα ὁ Βασιλεὺς ἀνέπτυξε τοὺς λόγους, ἐπὶ τῶν ὁποίων αὐτὸς καὶ ἡ Κυβέρνησίς του ἐστήριζαν τὴν πεποιθισίν των ὅτι ἡ Μεγάλη Βρετανία θὰ ἐκέρδιζε τελικῶς τὸν πόλεμον. Ἡ βαθεῖα πίστις τῶν Ἀγγλων εἰς τὸν δίκαιον ἀγῶνά των, ἡ ἀκλόνητος ἀποφασιστικότης των, ἡ ὁποία ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡμέρας τῶν ἀπὸ ἀέρος βομβαρδισμῶν τῶν πόλεων καὶ χωρίων των, ἡ καταπληκτικὴ ἱκανότης τοῦ ἀρχηγοῦ των Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, θὰ ἔφεραν μοιραίως παρὰ τὸ πλευρόν των τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Ρωσσίαν, ὅποτε θὰ ἦτο πλέον ζήτημα χρόνου μόνον νὰ ἀναπτυχθοῦν αἱ ἀσύγκριτοι πολεμικαὶ δυνατότητες τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς δυνατότητας τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ ἔφεραν τελικῶς τὴν νίκην.

Υπῆρχεν ὅμως καὶ ἓνας ἄλλος τέταρτος λόγος. Ἡ Ἑλληνικὴ ἡγεσία διὰ νὰ ἐξαντλήσῃ πλήρως τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ἑναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ μέλλοντος, εἶχεν ἤδη φροντίσει νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς διαθέσεις τῶν δύο μεγάλων ἀντιπάλων τῆς παγκοσμίου ρήξεως ἀπέναντί της. Εἰς ἐπισήμους βολιδοσκοπήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον γίνεи σχετικῶς, ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἶχεν ἀπαντήσῃ ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος εἰς τὴν «Νέαν Εὐρωπαϊκὴν Τάξιν». Ἐπρεπεν ὅμως νὰ ἔχῃ ἐκ τῶν προτέρων ὅπ' ὅσιν της ὅτι εἰς τὴν νέαν αὐτὴν «Τάξιν» κάθε χώρα θὰ εἶχε τὴν σαφῶς προδιαγεγραμμένην θέσιν της καὶ τὸν ρόλον της.

Οι ήρωϊκοί υπερασπισταί τῆς Μακεδονίας παρελαύνουν πρὸ τοῦ Βασιλέως

μέσα εις τὸ οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν σύνολον, ποῦ θὰ ἀπετέλει ἡ Εὐρώπη καὶ ὅτι τῆς Ἑλλάδος ἡ θέσις, θὰ ἦτο θέσις ἀγροτικῆς μόνον χώρας, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀξιώσεις πρὸς δημιουργίαν βιομηχανίας ἢ ἐμπορικῆς ναυτιλίας. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἑλλάς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν της ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ μερικὰ ἐδάφη τῆς Ἡπείρου, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεσπρωτίας (Τσαμουριάς) εἰς τὴν Ἀλθανίαν, ἡ ὁποία εἶχε δικαίως ἐθνολογικὰς βλέψεις ἐπ' αὐτῶν καὶ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐδαφικῆς διεξόδου τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὸ Αἰγαῖον εἶχε πλεόν ὠριμάσει. Εἰς ἀναλόγους ἡμιεπισήμους βολιδοσκοπήσεις ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀπαντήσῃ ὅτι κατὰ βασικὴν ἀρχὴν τῆς ἐξωτερικῆς της πολιτικῆς δὲν ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου καὶ τῆς Διασκέψεως τῆς Εἰρήνης καμμίαν ὑπόσχεσιν περὶ ἐδαφικῶν μεταβολῶν. Πιστεύουσα ὅμως μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἡ Ἑλλάς, πιστὴ εἰς τὴν ἐκ παραδόσεως πολιτικὴν της, θὰ ἐγίνετο τελικῶς σύμμαχος τῶν μαχομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐθνῶν, ἡ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ θὰ ἐθεώρει ὡς ὑποχρέωσίν της νὰ ἐργασθῇ διὰ νὰ καταλάβῃ ἡ Ἑλλάς μέσα εἰς τὴν μεταπολεμικὴν Εὐρώπην τὴν θέσιν, ἡ ὁποία λόγῳ τοῦ παρελθόντος της, τῶν ἀγώνων της καὶ τῆς ἀξίας τοῦ Λαοῦ της τῆς ἀνήκει.

Καὶ κατέληγεν ὁ Βασιλεὺς: Τὸ δῖλημμα πρὸ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν κρίσιν αὐτὴν στιγμὴν τῆς ἱστορίας της εἶναι σαφές. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ Ἑλλάς θὰ ἔπρεπε νὰ προδῶσῃ τὴν ἱστορίαν της καὶ τὰ ἰδανικά της, νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ κάμῃ κάτι ἀντίθετον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Λαοῦ της, διὰ νὰ καταλήξῃ τελικῶς εἰς τὴν μοῖραν ἐνὸς Ἔθνους ἀκρωτηριασμένου ἐδαφικῶς καὶ δεμένου χειροπύδακα καὶ νὰ μὴ ἡμπορέσῃ νὰ σημειώσῃ ποτὲ καμμίαν θετικὴν πρόοδον, ἡ ὁποία νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς ἀνωτέρους ἱστορικοὺς του προορισμούς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Ἑλλάς, σύμφωνος πρὸς τὰ ἰδανικά καὶ τὰς παραδόσεις της, μὲ τὸν Λαόν της ὁλόκληρον, ἠνωμένον εἰς μίαν μεγάλην προσπάθειαν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὅτι εἶναι ἀξία τοῦ παρελθόντος της καὶ νὰ εὐρεθῇ τελικῶς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν νικητῶν, διὰ νὰ ἀποθλέψῃ πρὸς ἓνα καλύτερον καὶ μεγαλειότερον μέλλον.

Βεβαίως δὲν ἔπρεπε κανεὶς νὰ αὐταπατᾶται διὰ τὰ δύσκολα χρόνια ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπερνοῦσεν ἡ Ἑλλάς. Θὰ εἶχε νὰ πολεμήσῃ μὲ ἐχθροὺς τρομεροὺς, ἐχθροὺς ὁμοίους πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώρισεν ἴσως μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἱστορίαν της. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐτοιμὴ δι' ὅλας τὰς θυσίας, ἀκόμη καὶ τὰς πλέον ὀδυνηράς. Θὰ ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ προβλέπῃ καὶ τὴν δυνατότητα τῆς προσκαίρου δουλείας της. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐπετρέπετο κανεὶς δισταγμός. Τὸ ἱστορικὸν καθήκον καὶ ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις τῶν ἀνωτέρων συμφερόντων τοῦ Ἔθνους, ἐπέβαλλαν νὰ εἴμεθα ὅλοι ἕτοιμοι διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα καὶ διὰ τὴν μεγάλην δοκιμασίαν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς παρισταμένους ἡρώτησε τὸν Βασιλέα, ἔάν—ἐφ' ὅσον εἶχε ληφθῇ κατ' ἀρχὴν ἡ ἀπόφασις αὕτη—δὲν θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ ἐπωφεληθῇ ἡ Ἑλλάς τῆς εὐκαιρίας, τὴν ὁποίαν τῆς παρεῖχεν ἡ ἄτιμος Ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ «πλοίου τῆς Παναγίας» καὶ τοῦ κύματος τῆς πανελληνίου καὶ παγκόσμιου ἀγανακτήσεως, ποὺ εἶχε προκαλέσει ἡ ἐπίθεσις αὕτη, διὰ νὰ δεχθῇ τὴν πρόκλησιν καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ὁ Βασιλεὺς ἡρνήθη κατηγορηματικῶς. Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ κηρύξῃ αὕτη τὸν πόλεμον. Ἡκοιούθει μίαν πολιτικὴν τιμίας καὶ αὐστηρᾶς οὐδετερότητος, διότι καὶ τὸ ἰδικόν της ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικώτερου ἀγῶνος τὸ συμφέρον αὐτὸ ἀπῆτει καὶ ἔπρεπε νὰ ἀφήσῃ τοὺς ἄλλους νὰ διαπράξουν καὶ τὸ τελευταῖον ἐγκλημα καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν χωρὶς καμμίαν πρόκλησιν ἐναντίον της. Ὁ ἴδιος προσωπικῶς δὲν εἶχε καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι θὰ τὸ ἔκαναν, ἀργὰ ἢ γρήγορα. Μέσα εἰς τὸ γενικώτερον σχέδιον τῶν κατακτητικῶν χωρῶν ἡ Ἑλλάς δὲν ἐχρειάζετο ἴσως ἀκόμη, ἐφ' ὅσον ἡ Γερμανία ἀπέθλεπε μᾶλλον εἰς μίαν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Βρετανικῶν Νήσων. Ὅταν ὅμως θὰ ἐπείθετο ὅτι αὕτη ἡ ἐπίθεσις ἦτο ἀδύνατος, θὰ ἐστρέφετο πρὸς Ἀνατολάς καὶ πρὸς Νότον, καὶ τότε θὰ ἤρχετο ἡ σειρὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡρεμος ἀλλὰ σταθερὰ ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ ἀναμένῃ τὴν στιγμήν αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἔπρεπε κανεὶς ἀπολύτως ἀπὸ ὅσους κατεῖχον μίαν ἐπίσημον θέσιν νὰ ἐκδηλωθῇ ὅπως δῆποτε ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἦσαν ὅλοι βέθαιοι, ὅτι ἰδικόν της ὑποβρύχιον ἦτο ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε τὸ ἀνοσιούργημα τῆς Τήνου. Ἐδόθησαν μάλιστα

ἤδη καὶ ἐντολαὶ νὰ ἀποφευχθῇ καὶ εἰς τὸν τύπον οἰοσδήποτε ὑπαινιγμὸς ἐναντίον τῆς Ἰταλίας.

Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶχον ζήσει μίαν ἱστορικὴν στιγμήν τῆς Ἑλλάδος ἐκαληνύκτισαν ὅλοι τὸν Βασιλέα ἐκεῖνο τὸ βράδυ.

ΔΕΝ ἦτο ἀκόμη 4 τὸ πρωῒ ὅταν ἕνα ἐπείγον τηλεφώνημα ἐκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸ Βασιλικὸν Ἀνάκτορον τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο οὐσιαστικῶς καὶ τυπικῶς εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν Ἱταλίαν. Μόλις εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν ἐξοχικὴν ἔπαυλιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὁ χονδρὸς ἐκείνος καὶ καλοζῶισμένος πρεσβευτῆς τῆς Ἱταλίας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιδώσει τὸ θρασύτατον τελεσίγραφον, ἕνα τελεσίγραφον ποὺ ἔτασσε μόνον δύο - τριῶν ὥρων προθεσμίαν, δηλαδὴ δὲν ἄφηνεν οὐσιαστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε τὴν δυνατότητα νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἀποφασίσῃ. Ἡ Ἑλλάς ὅμως, μὲ τὴν σαφῶς καθωρισμένην ἤδη ἐκ τῶν προτέρων στάσιν της, δὲν εἶχε καμμίαν ἀνάγκην νὰ σκεφθῇ ἢ νὰ ἀποφασίσῃ. Ἡ ἀπόφασίς της εἶχεν πλέον ληφθῇ. Καὶ ἡ ἀπάντησίς της ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ἦτο τὸ ἡρωϊκὸν καὶ ἀδίστακτον «ΟΧΙ», τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο νὰ προκαλέσῃ τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου.

Ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ στρατιώτου εὐρέθη ἐπὶ ποδός, δὲν ἠσθάνθη καμμίαν ἐκπληξιν. Ἀπὸ ἡμερῶν ἥδη ὅλαι αἱ πληροφορίες, αἱ ὁποῖαι ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους μας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἡ Κοινὴ Γνώμη δὲν εἶχεν οὔτε ἰδέαν, ἐβεβαίωναν ὅτι ἡ Ἱταλικὴ ἐπίθεσις δὲν ἠμποροῦσε πλέον νὰ ἀργήσῃ. Ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτῆς μας ἐτηλεγράφει ἀπὸ τῆς 23ης Ὀκτωβρίου ὅτι κατὰ πληροφορίας ἐξ ἐγκύρων στρατιωτικῶν πηγῶν τῆς Ἱταλίας εἶχεν ἤδη καθορισθῇ καὶ ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπιθέσεως, μετὰξὺ 25ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου. Ὁ ἐν Βέρνη Ἑλλην πρεσβευτῆς ἐτηλεγράφει ὅτι ἡ Ἱταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἦτο ζήτημα ἡμερῶν. Οἱ πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ Τίρανα

καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον ἐτηλεγράφουν ὅτι αἱ Ἱταλिकाὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις εἶχον προωθηθῆ εἰς τὰ σύνορα, ἔτ. ὅλα τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα εἰς τὴν Ἀλβανίαν εἶχον ἐπιταχθῆ ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν καὶ ὅτι εἶναι διάχυτος ἡ γνώμη ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἱταλικῆς δράσεως. Τὴν προηγουμένην ἀκόμη ἡμέραν οἱ Ἱταλοὶ εἶχον δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἕνα δῆθεν ἐπείσῳδιον εἰς τὰ σύνορα Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος καὶ μίαν δῆθεν δυναμιτιστικὴν ἀπόπειραν εἰς τοὺς Ἀγίους Σαράντα, ὅταν δὲ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου στρατηγὸς Παπάγος ἀπέδειξεν εἰς τὸν Ἱταλὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον συνταγματάρχην Μοντίνι πόσον κωμικὴ ἦτο ἡ ἀπόπειρα αὐτῇ πρὸς συσκότισιν τῶν πραγμάτων, ἐφανέρωσαν καθαρὰ τὴν πρόθεσίν των νὰ ἐξωθήσουν τὰ πράγματα εἰς τὰ ἄκρα, ἀποκλείοντες κάθε δυνατότητα πρὸς διευθέτησιν τοῦ ἐπείσῳδιου διὰ κοινῆς ἀνακρίσεως τῶν Ἱταλῶν καὶ Ἑλλήνων διοικητῶν τῶν παραμεθορίων τομέων.

Δὲν ἐξεπλάγη ὁ Βασιλεὺς διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐξελίξεων, τὰς ὁποίας ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἐπερίμενε μετὰ πεποιθήσεως ὁ ἴδιος. Ἐκείνην τὴν χαραυγὴν ὁμοῦς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἔζησε μερικὰς στιγμὰς ἀληθινῆς ψυχικῆς ἀγωνίας, τὰς ὁποίας εἰς κανένα δὲν ἐξωμολογήθη, ἀλλὰ αἱ ὁποῖαι ἦσαν τόσον ἀνθρώπινοι, τόσον φυσικαί. Τὴν ψυχικὴν αὐτὴν κατάστασιν ἐξωγράφιζεν ἀρκετοὺς μῆνας ἀργότερα ὁ Ἄγγλος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἄντονυ Ἡντεν, ὅταν ὁμιλῶν τὴν 6ην Μαΐου 1941 εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, περιέγραφε τὴν τελευταίαν συνάντησίν του μὲ τὸν Βασιλέα Γεώργιον ἐπὶ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ ἐδάφους: «Θὰ ἤθελα νὰ το-νίσω, ἔλεγε, πόσῃ ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἀγγλικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτελείου σὲρ Τζῶν Ντῆλλ καὶ εἰς ἐμένα ἡ νομιμοφροσύνη καὶ τὸ θάρρος τῶν Ἑλλήνων ἡγετῶν, μὲ τοὺς ὁποίους συνειργάσθημεν καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν ἐργασθῆ ἐπίμονα καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη διὰ νὰ προαγάγουν τὴν ἐνῃμερίαν ἐνὸς μικροῦ ἔθνους καὶ δὲν εἶχαν ποτὲ ἀπειλήσῃ κανένα. Ἐχῶ κάποιαν ἀντίληψιν περὶ τοῦ τί θὰ ἐσήμαινε δι' αὐτοὺς ἡ διαπίστωσις ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν εἰρηνικὴν αὐτὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ριφθοῦν εἰς ἕνα ἀθέβαιον καὶ τρομερὸν ἀγῶνα».

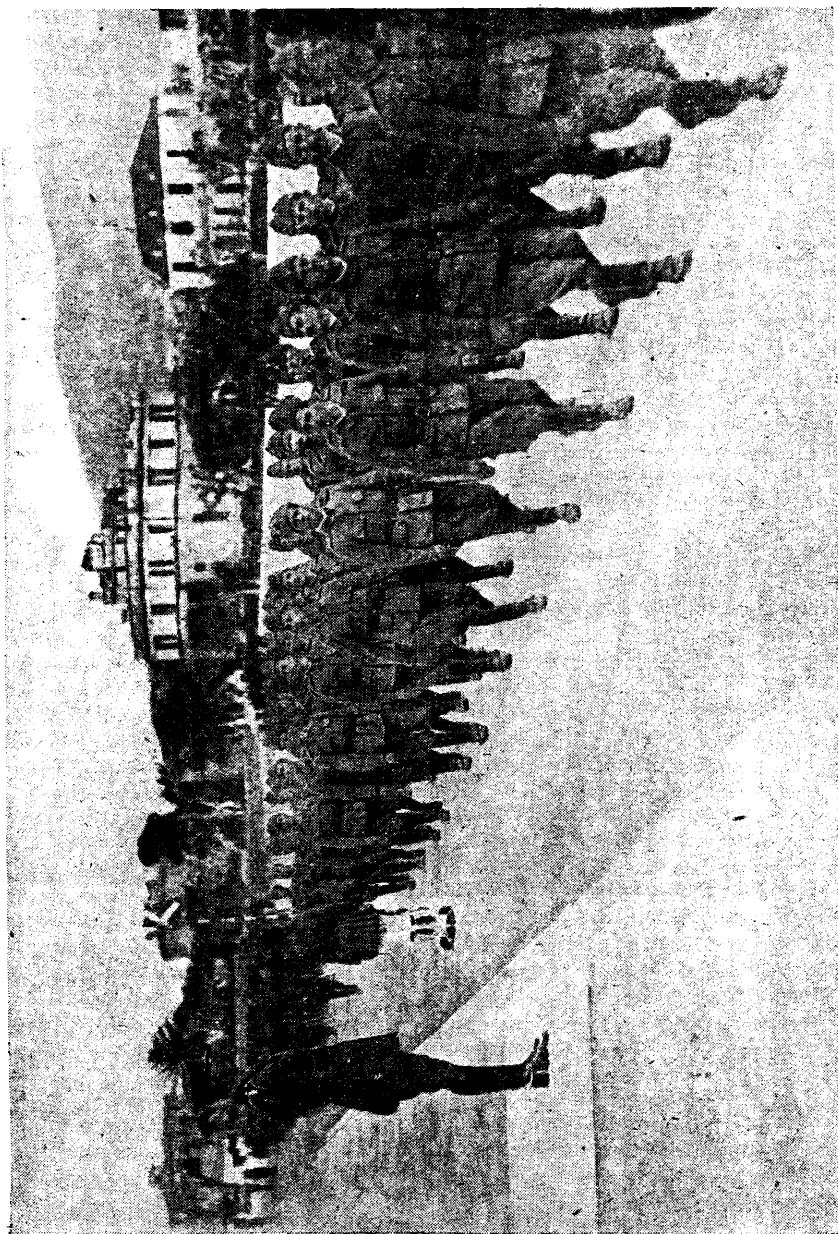
Καὶ πραγματικὰ δὲν ἤμποροῦσεν ὁ Βασιλεὺς παρὰ

νά αισθάνεται βαθύτατα κατὰ τὴν κοσμοϊστορικὴν ἐκείνην στιγμὴν τὰς μεγάλας τοῦ εὐθύνας. Θάνατος καὶ δλεθρος, καταστροφὰ καὶ πένθος θὰ ἐκάλυπταν τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀνειρευθῇ καὶ εἶχε ποθῇ-σει προοδεύουσαν συνεχῶς, ἀναπτύσσουσαν τοὺς ὀλίγους πλουτοπαραγωγικοὺς τῆς πόρους, κατορθώνουσαν νὰ ἐξασφαλίσῃ κάπως καλυτέραν ζωὴν εἰς ἓνα Λαόν, ὁ ὁποῖος εἶχε πάντοτε ζῆσει πτωχικὰ, περιορισμένα, μὲ τόσας στερήσεις. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ὠραίους αὐτοὺς στρατιώτας, τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος εἶχε παρακολουθήσει μὲ στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον τὴν ἐκπαίδευσιν, θὰ εὕρισκον τὸν θάνατον! Πόσοι ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὰ γραφικὰ χωρία, ποὺ εἶχαν μόλις ἀρχίσει νὰ ἀναπνέουν ἔπειτα ἀπὸ συνεχεῖς πολέμους καὶ ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας, θὰ κατεστρέφοντο ἀπὸ τὰ τρομερὰ πολεμικὰ μέσα ποὺ διέθετεν ὁ ἐχθρός! Πόσοι ἀπὸ τὰς Ἑλληνίδας μητέρας ποὺ εἶχαν μὲ κόπους καὶ στερήσεις μεγαλώσει τὰ παιδιά των, θὰ τὰ ἔχαναν γιὰ πάντα! Ὅλα αὐτὰ θὰ ἐπέρασαν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνην στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος θὰ ἤμπορού-σεν ἴσως μὲ μίαν λέξιν νὰ ἀποτρέψῃ ὅλας αὐτὰς τὰς καταστροφὰς καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦ μίαν ἡρεμὸν, ἀσήμενον καὶ περιφρονημένην, ἀλλ' ἀκίνδον ζωὴν. Ὑπάρχει ὅμως μία γενναιότης, ἡ ὁποία εἶναι πλέον δύσκολος καὶ πλέον σημαντικὴ ἀκόμη ἀπὸ τὴν γενναιότητα τοῦ ἀγωνιστοῦ ποὺ προσφέρει ἀδίστακτα τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος τοῦ. Εἶναι ἡ γενναιότης τοῦ ἡγέτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καὶ ὁ ὁποῖος εἰς μίαν κρίσιμον στιγμὴν καλεῖται νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν πολλῶν χιλιάδων ἀπὸ αὐτοὺς διὰ μίαν μεγάλην ὑπόθεσιν. Καὶ χρειάζεται πίστις βαθεία, πίστις μεγάλη εἰς τὴν ἱερότητα τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἓνας ἀληθινὸς ἄνθρωπος τὴν θυσίαν τόσων χιλιάδων ὑπάρξεων, ποὺ τοῦ στοιχίζει, πρέπει νὰ τοῦ στοιχίζει, χίλιες φορές περισσότερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν του, τὴν ἀτομικὴν θυσίαν.

Ὁ Βασιλεὺς εἶχεν εὑρεθῇ συχνά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο μηνῶν, ποὺ ἐπέρασαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ τορπιλισμοῦ τῆς «Ἑλλης», πρὸ τοῦ σκληροῦ αὐτοῦ διλήματος. Ἡ διεθνὴς κατάστασις εἶχε γίνει — φαινομενικῶς

τουλάχιστον καὶ κατὰ τὴν πεποιθήσιν ὅλου τοῦ κόσμου — πολὺ χειρότερα διὰ τὴν Ἀγγλίαν, πού διεξῆγε μόνη τὸν τραγικὸν ἀγῶνα. Παρὰ τὴν τηρουμένην μυστικότητα, ἐκεῖνοι πού παρηκολούθουν ὑπευθύνως τὰ πράγματα ἐγνώριζαν ὅτι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀπὸ τὴν Δουνκέρκην, ἡ Μεγάλη Βρεταννία εἶχε χάσει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βαρέος πολεμικοῦ ὕλικου της. Βέβαια δὲν ἐγνώριζε κανεὶς ἀκόμη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χρόνια δλόκληρα ἀργότερα μόνον θὰ ἀπεκάλυπτεν ὁ Οὐῖνστον Τσῳρτσιλ, ὅτι δηλαδὴ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1940 ἡ Μεγάλη Βρεταννία εἶχε μείνει μὲ διάκοσια μόνον τάνκς καὶ ὀλίγας ἑκατοντάδας τηλεβόλων, μερικά τῶν ὁποίων εἶχον ληφθῇ ἀπὸ τὰ πολεμικὰ μουσεῖα τοῦ προηγούμενου πολέμου καὶ ὅτι πρὶν ἢ φθάσῃ τὸ πρῶτον ἑκατομμύριον τῶν ὅπλων ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ὀπλίζῃ τὴν Ἐθνοφυλακὴν της μὲ παλαιὰ δίκαννα, τσεκούρια καὶ μπαλντάδες. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάζετο νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὸ μυστικὸν αὐτό, διὰ νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἀπέναντι τῶν τρομερῶν ὅπλων πού διέθετεν ἔπειτα ἀπὸ ἐτῶν συστηματικὴν προετοιμασίαν ἡ Γερμανία τοῦ Χίτλερ, δὲν ἤμποροῦσεν ἡ Ἀγγλία νὰ ἀντιτάξῃ παρὰ ἐλάχιστον καὶ ἀπολύτως ἀνεπαρκὲς πολεμικὸν ὕλικόν.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἴδιοι οἱ Γερμανοὶ ἐπερίμεναν ἄμεσον καὶ πλήρη τὸν θρίαμβόν των. Κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1940, τηλεγραφήματα τῶν ἀντιπροσώπων μας ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἀνέφεραν ὅτι οἱ Χιτλερικοὶ ἡγέται ἐτοίμαζαν τὸν πρωτοφανῆ πανηγυρισμὸν τοῦ θριαμβοῦ. Ἐξέδραι εἶχον στηθῇ εἰς τὸ Παρίζερ-πλάτς καὶ εἰς τὴν λεωφόρον Οὐντερ ντέν Λίντεν. Τὰ μεγάφωνα εἶχον τοποθετηθῇ εἰς διάφορα κέντρα τοῦ Βερολίνου, διὰ νὰ ἀκουσθοῦν ἀπὸ ὅλον τὸν λαὸν οἱ ραδιοφωνικοὶ λόγοι. Καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῶν ἀντιπροσώπων μας ἀνέφεραν ὅτι, κατὰ πληροφορίας πού ἐπιθυρίζοντο εἰς τοὺς ἐπισήμους Χιτλερικοὺς κύκλους, ἡτοιμάζοντο αἱ μεγάλαι ἐορταὶ τῆς νίκης, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, πού θὰ εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ κατακτηθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἀλεξιπτωτιστὰς καὶ στρατιώτας, θὰ ἐγίνετο δεκτὸς ἀπὸ τὸν πανηγυρίζοντα Γερμανικὸν λαὸν καὶ θὰ τοῦ ἀνήγγελλε τὴν «μεγαλειτέραν νίκην τῶν αἰώνων».

Μετά την δρκωμοσίαν των οί κληρωτοί παρελαύνουν πρό τής Α. Μ. τοῦ Βασιλέως (1940).

Ἦτο φυσικὸν μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν τῶν Γερμανικῶν προετοιμασιῶν νὰ ἐπηρεασθοῦν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι, οἱ ὅποιοι ἄλλωστε εἶχον ἤδη παρακολουθήσει πῶς ὁ Γερμανικὸς στρατὸς εἶχε συντρίψει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἀντίστασιν τῶν Συμμάχων, εἶχε σαρώσει ὁλόκληρον τὴν Γαλλίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Ὀλλανδίαν, εἶχε γίνει οὐσιαστικῶς κυρίαρχος ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ἦτο μοιραῖον εἰς τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ ἀνήγγελλαν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, νὰ προσθέτουν καὶ μερικὰς λέξεις, συνιστώσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἡγεσίαν φρόνησιν καὶ προσοχὴν. Καὶ ὑπῆρξεν ἴσως κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας περισσότερον σημαντικὴ παρά ποτε ἄλλοτε ἡ ἀποφασιστικότης καὶ τὸ θάρρος τοῦ Βασιλέως, ποὺ ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς τρομοκρατίας τόσο φυσικῆς καὶ ἐπέμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἤδη εἶχον χαράξει ἡ Κυβέρνησις καὶ αὐτός.

Κατὰ τὰς 20 Σεπτεμβρίου ὅλαι αὐταὶ αἱ Γερμανικαὶ προετοιμασίαι εἶχαν ἀρχίσει νὰ καταργοῦνται. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Βερολίνου, συνηθισμένος νὰ ζητωκραυγάζῃ χωρὶς νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ ἐνθουσιάζεται χωρὶς νὰ σκέπτεται, εἶδε τοὺς ἐργάτας νὰ ἀπομακρύνουν τὰς ἐξέδρας καὶ τὰ μεγάφωνα, εἶδε τὰς ἐφημερίδας νὰ παύουν πλέον νὰ γράφουν περὶ τῆς ἐπικειμένης κατακτήσεως τῶν Βρετανικῶν Νήσων. Τὸ Γερμανικὸν Στρατηγεῖον, ἄφου ξμαθεν ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ εἶχαν ὀργανώσει μὲ τὴν ἐπιστράτευσιν ὅλων τῶν ναυτικῶν τῶν δυνάμεων ἕνα ἀδιαπέραστον κλοιὸν γύρω ἀπὸ τὴν νήσόν των, ὅτι εἶχον ἀπαραμίλλους ἀεροπόρους δυνάμενους νὰ ἀντιμετωπίσουν μὲ τὰ ὀλίγα τῶν καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα ὅλην τὴν δύναμιν τῆς Γερμανικῆς «Λούφθθαφφ», ὅτι εἶχον ἀκόμη σύστημα πυρὶνον φραγμοῦ εἰς τὰς παραλίας των διὰ τὸν ὅποιον θὰ διέθετον χιλιάδας τόννων βενζίνης, ἄφου ἐδοκίμασε χωρὶς καμμίαν ἐπιτυχίαν ἕνα εἶδος στολῶν ἀπὸ ἀμίαντον διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς στρατιώτας του ἀπροσβλήτους ἀπὸ τὰς φλόγας, ἀπεφάσισεν ὀριστικῶς πλέον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν Βρετανικῶν Νήσων.

Ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ ἤξερε κανεὶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὅσοι ὅμως παρηκολούθουν προσεκτικὰ καὶ μὲ τὴν δυνατότητα ἰδιαιτέρων πληροφοριῶν τὴν ἐξέλιξιν τῆς κατα-

στάσεως άντελαμβάνοντο ότι από τών μέσων του Σεπτεμβρίου του 1940, από της έποχής δηλαδή άκριθώς, κατά την όποιαν ήρχισαν νά έγκαταλείπωνται αί πανηγυρικά προετοιμασίαι εις τό Βερολίνον, μία γενική μεταβολή έσημειούτο εις τά 'Αξονικά πολεμικά σχέδια: Εις την 'Αφρικήν αί 'Ιταλικαί στρατιαί του στρατάρχου Γκρατσιάνι ήρχιζαν την έκστρατείαν έναντίον της Αιγύπτου, ή όποία τάς έφερεν έως τό Σίντι Μπαράνι καί ή όποία, άν οί 'Ιταλοί στρατηγοί ήσαν άποφασιστικώτεροι καί οί 'Ιταλοί στρατιώται γενναιότεροι, θά τούς έφερε μέχρι του Καίρου καί της 'Αλεξανδρείας, πόλεις, πού ελάχιστα 'Αγγλικά δυνάμεις υπερήσπιζαν τότε. Εις την Τουρκίαν, την Βουλγαρίαν, τάς 'Αραβικάς χώρας οί Γερμανοί μυστικοί πράκτορες ένέτειναν τάς προσπαθείας των. Εις την Ρουμανίαν ήρχισαν νά συγκεντρώνωνται ισχυραί Γερμανικά δυνάμεις. 'Εφαίνετο δηλαδή σαφώς ότι ό "Αξων, έγκαταλείπων την ιδέαν της επιθέσεως κατά του Βρετανικού κέντρου, ήρχιζε την έκστρατείαν της περιφερείας, ή όποία απέβλεπεν εις τό νά στερήση την 'Αγγλίαν της Μεσογείου, νά αποκόψη τούς δρόμους της επικοινωνίας της με τάς 'Ινδίας καί νά την άπομονώση έτσι κατά τό δυνατόν από τάς άποικίας της.

Μέσα εις τό σχέδιον αυτό — τό όποϊον όσον καί άν θά έφαίνετο σήμερον χιμαϊρικόν καί άστήρικτον, δέν είχε τόν χαρακτήρα αυτόν κατά τό τέλος του 1940, όπότε τά πάντα έφαίνοντο δυνατά εις την πανίσχυρον Γερμανίαν — είχε βεβαίως καί ή 'Ελλάς την θέσιν της. 'Εκείνο, τό όποϊον άνέκαθεν έφοβοΰντο καί προέβλεπαν οί υπεύθυνοι κύκλοι, θά έπραγματοποιείτο μοιραίως τώρα. 'Η 'Ελλάς ή εύρισκομένη εις τόν δρόμον από της Εϋρώπης εις την 'Ασίαν καί εις την 'Αφρικήν, ή διαθέτουσα ναυτικάς καί άεροπορικάς βάσεις πού δεσπόζουν της 'Ανατολικής Μεσογείου, έπρεπε, κατά τόν ένα ή τόν άλλον τρόπον, νά πέση εις τά χέρια του "Αξονος. Προσεκτικά βολιδοσκοπήσεις, πού έγιναν από Γερμανικής καί 'Ιταλικής πλευράς διά μίαν «φιλικήν» δήθεν συνεννόησιν με την 'Ελλάδα, προσέκρουσαν εις τόσον παγεράν ύποδοχήν, ώστε γρήγορα έγκατελείφθησαν ως άσκοποι. Καί αί προετοιμασίαι ήρχισαν διά την βιάαν κατάκτησιν της ένοχλητικής αυτής μικράς χώρας. Τά στοιχεία, πού γνωρίζομεν τώρα μόνον, άποδεικνύουν ότι ό Μουσσολίνι, όμιλών την 15ην

Ὁ Κτωθρίου πρὸς τοὺς ὑπευργούς του καὶ τοὺς στρατηγούς του, πού συνεκάλεσεν εἰς ἰδιαιτέραν σύσκεψιν εἰς τὸ Παλάτιο Βενέτσια, τοὺς ἐξωμολογήθη ὅτι ἀπὸ καιροῦ ἤδη εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι καμμίαν ἀμφιβολίαν δὲν εἶχεν, ὅτι ἐπεβάλλετο ἄλλ' ὅτι καὶ θὰ ἐπετύγχανε καὶ ὅτι τοὺς ἐκάλει μόνον διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰς σχετικὰς ὑποδείξεις των καὶ νὰ ἀποφασίσουν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπιθέσεως.

Ἡ ἐπίθεσις αὕτῃ ἤρχιζεν ἤδη. Ἐνῶ εἰδέχeto τοὺς ἀρμοδίους, πού τοῦ ὑπέβαλλαν τὰ διατάγματα τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὸν καθίστων ἐνήμερον ὅλων τῶν μέτρων πού ἐλήφθησαν ἢ θὰ ἔπρεπε ἀκόμη νὰ ληφθοῦν, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος εἶχεν ἤδη ἀπαλλαγῇ τελείως ἀπὸ τὴν ἀγωνιώδη ἀνησυχίαν, πού τὸν κατέλαθε διὰ μίαν μόνην στιγμὴν. Τώρα πλέον ἦτο ἡσυχος καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὁλόκληρος, λησμονῶν κάθε πολιτικὴν ἢ κομματικὴν διαίρεσιν, ἀποκτῶν πάλιν τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην ψυχικὴν ἐνότητα, πού τοῖς χαρακτηρίζει κατὰ τὰς μεγάλας στιγμὰς τῆς ἱστορίας του, θὰ ἦτο ἀπολύτως σύμφωνος μαζὶ του εἰς τὰς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐλαμβάνοντο ἐκείνην τὴν στιγμὴν, εἰς τὰς ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἔφεραν κινδύνους, θὰ προεκάλουν καταστροφάς, θὰ ἔρριπταν τὴν χώραν ὁλόκληρον ἴσως εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ θὰ ὕψωναν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἓνα ἱστορικὸν μεγαλεῖον, ὅμοιον πρὸς τὸ ὁποῖον ποτὲ ἴσως ἄλλοτε δὲν ἐγνώρισεν εἰς ἱστορίαν πέντε χιλιάδων ἐτῶν. Καὶ μὲ σταθερὸ χέρι, μὲ ἡσυχον τὴν ψυχὴν του, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἔγραφε τὸ Διάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν: «Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε Ἕλλην καὶ κάθε Ἑλληνὶς θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας. Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος, θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης».

ΜΙΑ σημαντική σύσκεψις γίνεται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρεταννίας» ὅπου εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ πολέμου ἔχει ἐγκατασταθῇ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ ὅπου περὶ τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς ἡμέρας του, συχνὰ δὲ καὶ τῆς νυκτός, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος. Μὲ ἀμείωτον ἐνδιαφέρον, μὲ ἀληθινὴν ἀγωνίαν συχνά, παρακολουθεῖ τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ καταφθάνουν ἀδιακόπως ἀπὸ τὰς μεγάλας μονάδας τοῦ μετώπου καὶ ποὺ περιγράφουν ὥραν πρὸς ὥραν τὴν θέσιν τῶν στρατευμάτων μας, τὴν πρόοδον τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς δυνάμεις καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ φθάνουν ἀπὸ τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ Κάϊρον καὶ δίδουν τὴν εἰκόνα τῆς ἀπηχίσεως, ποὺ ἔχουν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς διευθύνοντας στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς κύκλους τῆς συμμάχου μας Μεγάλης Βρεταννίας, τῶν ὑποδείξεων καὶ τῶν συστάσεων, ποὺ διαβιβάζουν μὲ ἀληθινὸν σεβασμὸν οἱ κύκλοι αὐτοὶ καὶ τῆς βοήθειας, ποὺ παρέχουν ἢ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράσχουν οἱ Σύμμαχοί μας.

Ἀκριβῶς τὸ τελευταῖον θέμα συζητεῖται σήμερον εἰς τὴν μεγάλην σύσκεψιν, ἢ ὅποια γίνεται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρεταννίας» καὶ εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν ὁ στρατάρχης τῆς Ἀγγλικῆς Ἀεροπορίας σέρ "Αρθουρ Λόγκμοαρ, ἀρχηγὸς τῆς Βρεταννικῆς Ἀεροπορίας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὁ συνταγματάρχης τῆς Ἀεροπορίας Τζὼν Χένρυ ντ' Ἀλμπιακ, διοικητὴς τῶν ἐν Ἑλλάδι εὐρισκομένων Βρεταννικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων, ὁ ναύαρχος Ταίρλ, σύνδεσμος μὲ τὸ Βρεταννικὸν Ναυαρχεῖον καὶ ὁ στρατηγὸς Χέϋγουντ, σύνδεσμος μὲ τὸ Βρεταννικὸν Στρατηγεῖον, ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ μέρος ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρωθυπουργός, ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Νοεμβρίου Βρετανικὰ ἀεροπλάνα εἶχαν φθάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχαν ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ ἀεροδρόμια γύρω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχαν ἀρχίσει μικρὰς ἐπιχειρήσεις βομβαρδισμοῦ τοῦ Δυρραχίου, τοῦ Αὐλῶνος, τῶν Τιράνων καὶ Ἱταλικῶν στρατιωτικῶν συγκεντρώσεων γύρω ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, τοὺς Ἀγίους Σαράντα ἢ τὴν Κορυθαῖον. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἶχεν ἰδῆ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα αὐτά, εἶχεν εὖρει εἰς τὰς ἐφημερίδας φωτογραφίας τῶν ἀεροπλάνων, ἐγκατεστημένων εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια, παρηκολούθει τὰ ἀνακοινωθέντα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου ἐξέδιδε διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτὰς τὸ ἐν Ἑλλάδι Βρετανικὸν ἀεροπορικὸν Στρατηγεῖον. Καὶ μέσα εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν, ποὺ ἐγέμιζε τὰς ἡμέρας ἐκείνας τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον καὶ ἐνέπνεε τὴν πλέον ἀκράδαντον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν τελικὴν νίκην, ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ πανίσχυρος Βρετανικὴ Ἀεροπορία ἦτο παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μαχομένου Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸν ἐβοήθει νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἐπιτυχῶς τὴν ἀπειλὴν τῶν Ἱταλικῶν ἀεροπλάνων, προπάντων τῶν ἐνοχλητικῶν ἐκείνων Σαθόϊα, ποὺ ἐβασάνιζαν τὰς Ἑλληνικὰς ἐφοδιοπομπὰς καὶ τοὺς Ἑλλήνας στρατιώτας τῆς πρώτης γραμμῆς μὲ τὰς ἀδιακόπους τῶν ἐπιθέσεις.

Ὁ Βασιλεὺς ὅμως ἐγνώριζε πολὺ καλὰ, πόσον μικρὰ καὶ ἀνεπαρκὴς ἦτο ἡ βοήθεια αὐτή. Ὅλγαι δεκάδες ἀεροπλάνων, ὅλων σχεδὸν παλαιοῦ τύπου, ἀπετέλουν τὴν ὅλην δύναμιν τῆς Βρετανικῆς ἀεροπορίας, ποὺ εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν ἡ ἀπαράμιλλος αὐτοθυσία καὶ γενναιότης τῶν Βρετανῶν ἐκείνων ἀεροπόρων τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐσκέπτοντο νὰ ἀναπαυθοῦν οὔτε μίαν στιγμὴν καὶ προθύμως ἀνελάμβανον νὰ ἐκτελέσουν δύο καὶ τρεῖς ἐπικινδύνους ἀποστολάς κάθε ἡμέραν, ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἀεροπλάνα αὐτὰ δρᾶσιν πολλαπλασίαν ἐκείνης, ποὺ θὰ ἦτο δυνατὴ ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας ἀπὸ τόσον μικρὰν δύναμιν, ἢ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐγνώριζε πολὺ καλὰ πόσον ἀνεπαρκὴς ἦτο ἡ βοήθεια αὐτὴ ἀπέναντι μιᾶς Ἱταλικῆς ἀεροπορίας, χρησιμοποιοῦσης συνεχῶς πολλὰς ἑκατοντάδας ἀεροπλάνων νεωτάτου τύπου καὶ ἱκανῆς νὰ παρεμποδίσῃ σημαντικώτατα τὰς Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Πολλοὶ ἐκκλήσεις διὰ τὴν ἀδξισιν τῆς Βρετανικῆς ἀε-

προπορισμένης βοήθειας είχαν απευθυνθή από την επίσημον Ἑλλάδα πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἀνταποκριταί, πού παρηκολούθουν τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα εἰς τὸν ἀπαράμιλλον ἀγῶνά των, δὲν ἔπαυσαν νὰ τονίζουν τὴν ἀνάγκην αὐτὴν. Ἔτσι ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νταίηλυ-Μαίηλυ» κ. Τ. Ἀθερτον ἐπηγεγράφει τὴν 6ην Νοεμβρίου ὅτι διεπίστωσε μόνος του εἰς τὸ μέτωπον πόσον δικαιολογημένη καὶ ἐπιτακτικῶς ἐπείγουσα εἶναι ἡ ἀποστολὴ ἀεροπορικῶν ἐνισχύσεων πού ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον: «Εὐρέθηκα, ἔλεγε, κοντὰ εἰς στρατιώτας, πού ἄδειαζαν ματαίως τὰ τουφέκια των ἐναντίον τῶν κατερχομένων χαμηλὰ «Σαθόϊα», πού τοὺς ἐθασάνιζαν. Ἀπὸ τοῦ ἐπιτελικοῦ αξιωματικοῦ μέχρι τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου, ὅλοι μοῦ ἐπαναλαμβάνουν ἐδῶ τὴν ἴδιαν κραυγὴν: Ἀεροπλάνα! Ἀεροπλάνα! Ἀεροπλάνα! Αὐτὰ καὶ μόνον χρειαζόμεθα».

Ἡ ἄφιξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Βρετανικῆς Ἀεροπορίας εἰς τὴν Μέσσην Ἀνατολὴν σὲρ Ἀρθουρ Λόγκμοαρ, ἐρχομένου εἰδικῶς ἀπὸ τὸ Κάϊρον, ἐδημιούργησεν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς στρατιωτικοὺς κύκλους τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐπετυγχάνετο ἐπὶ τέλους ἡ μὲ τὴν ἀγωνίαν ἀναμενόμενη ἀεροπορικὴ αὐτὴ βοήθεια. Μὲ σαφῆνειαν καὶ ἀντικειμενικότητα, ὁ Ἑλλήν Ἀρχιστράτηγος ἐκθέτει κατὰ τὴν σύσκεψιν αὐτὴν, ποῖα εἶναι ἡ πολεμικὴ κατάστασις εἰς τὴν Ἀλβανίαν, μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς γενικῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ μετώπου, πού ἐπηκολούθησε τὴν ἐξόντωσιν τῆς μεραρχίας «Τζούλια» εἰς τὴν Πίνδον καὶ μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, πού εἶχε τὴν προηγουμένην μόλις ἑορτάσει μὲ παραλήρημα χαρᾶς ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐλεύθεροὶ Λαοὶ τοῦ κόσμου. Ἀναπτύσσει πόσον αἰ δύο ἀλλεπάλληλοι Ἑλληνικαὶ νίκαι τῆς Πίνδου καὶ τῆς Κορυτσᾶς συνέτριψαν τὸ ἠθικὸν τῶν Ἱταλικῶν στρατευμάτων, διέσπασαν τὴν συνέχειαν καὶ σταθερότητα τῶν ἀμυντικῶν γραμμῶν καὶ ἐπέφεραν σύγχυσιν εἰς τὴν Ἱταλικὴν στρατιωτικὴν διεύθυνσιν. Βεβαιώνει, ὅτι, μὲ τὰς δυνάμεις, πού κατάρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ ἡ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις, κατόπιν τῆς ἀξιοθαυμάστου ἐπιτυχίας τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς νίκης πού ἐμπνέει ὅλους τοὺς Ἑλλήνας στρατιώτας, εἶναι αὐτὴν τὴν στιγμὴν δυνατὴ ἡ πλήρης ἐκμετάλλευσις τῶν

ἀρχικῶν ἐπιτυχιῶν διὰ τὴν πραγματοποιήσιν ἀποφαι-
στικῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἀποτελεσμάτων, δυνάμενων νὰ κρί-
νουν τελικῶς τὸν ἀγῶνα. Προσθέτει ὁμως ὅτι ὁ Ἰταλι-
κὸς στρατὸς εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐνισχύεται συνεχῶς, ὅτι
κάθε βράδυ σχεδὸν φθάνουν Ἰταλικά ὀπλιταγωγὰ εἰς
τοὺς Ἀλβανικοὺς λιμένας τοῦ Δυρραχίου καὶ τοῦ Ἀγίου
Ἰωάννου τῆς Μεδοῦης, ὅτι ἑκατοντάδες Ἰταλικῶν καὶ
Γερμανικῶν μεταγωγικῶν ἀεροπλάνων, μεταφέρουν συ-
νεχῶς νέα στρατεύματα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀλβα-
νίαν καὶ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιθέσεις
τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐλαχι-
στην μόνον ἀμυναν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ ἀντιπαρατάξωμεν,
δυσχεραίνουν εἰς ἀφάνταστον σημεῖον τὴν πρόοδον τῶν
Ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων. Μόνον ἡ ἄμεσος καὶ σοβαρὰ
ἀεροπορικὴ ἐνίσχυσις ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης Βρεταν-
νίας ἡμπορεῖ νὰ διορθώσῃ τὴν κατάστασιν αὐτήν, ἀφ' ἑνὸς
μὲν παρεμποδίζουσα τὴν συνεχῇ ἐνίσχυσιν τῶν Ἰταλῶν,
ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλίζουσα τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινή-
σεων τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Μὲ ἐξαιρετικὴν προσοχὴν ὁ Ἄγγλος στρατάρχης τῆς
Ἀεροπορίας ἀκούει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλλήνος Ἀρχι-
στρατήγου, τὴν ὁποίαν ἐπεθεβαίωσαν μὲ τὰς παρατηρή-
σεις τῶν οἱ Ἄγγλοι σύνδεσμοι ἀξιωματικοί. Ἀλλὰ καὶ
μὲ ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν ἐκθέτει ὁ ἴδιος τὴν κατάστασιν
τῆς ὅλης Βρεταννικῆς δυνάμεως εἰς τὴν Μεσόγειον, το-
νίζων ὅτι τὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα μὲ τὸν κίνδυνον τῆς
ἐξασθενήσεως τῆς ἀμύνης τῆς Μητροπολιτικῆς Ἀγγλίας
ἐστέλλοντο εἰς τὴν Ἀνατολήν, μόλις ἐπὶ ἤρκουν, ἢ μᾶλλον
δὲν ἐπὶ ἤρκουν καθόλου, διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις
εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Μέσσην Ἀνατολήν, εἰς τὴν Μάλ-
ταν καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν δὲν ἦτο τῶρα δυνατὴ καμμία
σχεδὸν ἐνίσχυσις τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων, πού ἐστέλ-
λοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία ἀτμόσφαιρα βαθείας ἀπογοητεύσεως δημιουργεῖ-
ται πρὸς στιγμὴν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων, τῶν συμμετε-
χόντων εἰς τὴν σύσκεψιν. Ὁ Βασιλεὺς σκύθει τότε καὶ
λέγει ὀλίγας λέξεις μὲ τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τὸν Ἀρ-
χιστράτηγον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔπειτα ὁμιλεῖ μὲ ἡρεμον
φωνὴν καὶ τὰ ἄπταιστα Ἀγγλικά του. Χωρὶς πολυλογίαν
ὕπενθυμίζει τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ἀπε-
δέχθη τὴν πρόκλησιν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤρχισε τὴν τερα-

Ο Βασιλεύς ἐπιθεωρεῖ τὰ πρῶτα ἀντιαεροπορικὰ τηλεβόλα, ποὺ ἔφεραν οἱ Ἀγγλοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας
τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940

στίαν της προσπάθειαν, με πλήρη επίγνώσιν τοῦ ἀγῶ-
νος, πού ἀνελάμβανεν ἐναντίον μιᾶς δυνάμεως, πού διέ-
θετε μεγίστην ὑπεροπλίαν κατὰ ξηράν, κατὰ θάλασσαν
καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Τονίζει ἀκόμη ὅτι εἰς οὐδεμίαν περί-
πτωσιν, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου Εὐρωπαϊκοῦ πολέ-
μου μέχρι τῆς Ἱταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλά-
δος, οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μηνὸς πού ἐμεσολά-
θῃσεν ἀπὸ τῆς Ἱταλικῆς ἐπιθέσεως, ἐσκέφθη ποτὲ νὰ πα-
ζαρεύσῃ τὴν συμμετοχὴν της εἰς τὸν πόλεμον, νὰ ἐξαρ-
τήσῃ τὴν συμμετοχὴν αὐτὴν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν
θὰ ἐλάμβανεν ἐκ μέρους τοῦ μεγάλου της συμμάχου, οὔτε
κἂν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν σύμμαχον αὐτὸν στρατιωτικὴν
βοήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ χωρὶς κίν-
δυνον διὰ τὸν ὅλον κοινὸν ἀγῶνα, ἔστω καὶ ἂν ἡ βοήθεια
αὕτη ἦτο ἀληθῶς ἀπαραίτητος διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα
ειδικώτερον. Προσθέτει ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀντιλαμβάνεται
πλήρως τὴν ἐνότητά τοῦ κοινοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνος καὶ
τὴν σημασίαν της διὰ τὴν νίκην, δὲν θὰ ἤθελε δὲ νὰ ἐξε-
τασθῇ οἰαδήποτε ὑπόθεσις παροχῆς βοηθείας εἰς τὴν
Ἑλλάδα παρὰ μόνον ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ συμφέροντός
της διὰ τὴν κοινὴν νίκην. Κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν Βρεταν-
νικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τὴν Βρεταννικὴν Στρατιωτικὴν
Διοίκησιν ἀπόκειται νὰ κρίνουν, ἐὰν ἡ διὰ τῆς ἀεροπο-
ρικῆς βοηθείας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν
στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος ἐνίσχυσις, ἡ ὁποία θὰ διηυκόλυνεν
ἴσως μίαν ἀποφασιστικὴν νίκην εἰς τὴν Ἀλβανίαν, θὰ
ἐπεβάλλετο πρὸς τὸ καλὸν τοῦ συνολικοῦ συμμαχικοῦ
ἀγῶνος. Ἡ Ἑλλάς πάντως, ἀντιλαμβανομένη πλήρως τὰς
δυσχερείας, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν, δὲν θὰ ἐμποδισθῇ κα-
θόλου ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀμέσου αὐτῆς βοηθείας διὰ
νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα της, μετὰ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν
καὶ τὴν ἴδιαν πίστιν, παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς
κινδύνους πού δημιουργεῖ ἡ συντριπτικὴ ἀεροπορικὴ ὑπε-
ροχὴ τοῦ ἐχθροῦ.

Μεγαλόψυχος, ἐπιβλητικὴ, ἀξία μόνον ἐνὸς ἀληθινὰ
μεγάλου Ἔθνους, ἐκδηλώνεται ἔτσι διὰ μίαν ἀκόμη φο-
ρὰν ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν κοσμοϊστορικὴν
αὐτὴν στιγμὴν, στάσις πού ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐκδηλωθῇ
ἀκόμη ἐπιβλητικώτερα κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας.
Ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀληθινὸς στρατιώτης
τῆς ἀνθρωπότητος, προσφέρων εἰς τὸν φοβισμὸν καὶ

πανικόβλητον γύρω της κόσμον τὸ παράδειγμα τοῦ θάρρους καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ της καὶ κατορθώνουσα πραγματικά νὰ ἀκτινοβολῇ τὸ θάρρος αὐτὸ γύρω της, μεταβάλλουσα κατὰ τοὺς μῆνας ἐκείνους τὴν ὄλην εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην.

Βαθύτατα συνησθάνετο τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν σημασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὁ Βασιλεὺς, εἰς τὸν ὁποῖον — ὅπως ἔγραψε, χρόνια ἀργότερα, ὁ Ἕλληνας συγγραφεὺς κ. Κόμπτον Μακένζι εἰς τὸ βιβλίον του «Ἀέρας Ἑλευθερίας», — ἡ Θεία Πρόνοια ἐπεφύλασσε τὴν μοῖραν νὰ ζήσῃ ὁ ἴδιος ἐντατικά καὶ πλήρως ὅλα τὰ πεπρωμένα καὶ τὰς τύχας τοῦ Ἕθνους του κατὰ τὴν κοσμοϊστορικὴν αὐτὴν περίοδον. Μέσα εἰς τὸ παραλήρημα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκείνας ἀκριθῶς τὰς ἡμέρας κατεῖχε τὸν Ἑλληνισμόν ὁλόκληρον μὲ τὴν μεγάλην νίκην τῆς Κορυτσᾶς, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶχε ζήσει τὰς εὐτυχιστέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Ἡ ψυχικὴ ἀγωνία, τὴν ὁποίαν εἶχε γνωρίσει ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποφασισθῇ ἡ ὑπερήφανος ἀποδοχὴ τῆς Ἰταλικῆς προκλήσεως, μὲ ὅλους τοὺς κινδύνους, τὰς θυσίας καὶ τὰς καταστροφάς, ποὺ θὰ ἔφευρεν, εὗρισκε κατὰ τὰς τελευταίας ἐκείνας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου 1940 τὴν πλήρη ἠθικὴν της δικαίωσιν. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς μὲ τὴν στάσιν του, τὸν ἡρωισμόν του, τὰς νίκας του ἀπεδείκνυνεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπόφασις ἀκριθῶς ἔπρεπε νὰ εἶχε ληφθῇ καὶ ὅτι καμμία ἄλλη δὲν θὰ ἐγίνετο ἀνεκτὴ ἀπὸ τὸν ἴδιον.

Καὶ ὁμως μέσα εἰς τὸ παραλήρημα αὐτὸ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ὁποῖον μοιραῖον ἦτο νὰ ἔκαμνε πολλοὺς Ἕλληνας νὰ λησμονοῦν κάπως τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ φαντάζονται ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ συνεχισθῇ χωρὶς διακοπὴν ἡ νικηφόρος Ἑλληνικὴ προέλασις, νὰ συντριβῇ τελικῶς ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ γνωρίσωμεν μόνον τὴν νίκην, χωρὶς τὰς θυσίας καὶ τὰς καταστροφάς, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶχε διατηρήσει πλήρην τὴν ἀντίληψιν τῆς πραγματικότητος. Ἐγνώριζε καλὰ ὅτι ἡ Ἰταλία, τὴν ὁποίαν εἶχομεν ἀρχίσει νὰ νικῶμεν ὑπὸ τόσον αἰσίους ὁλωνούς, τῆς ὁποίας εἶχομεν ἤδη κατατροπώσει τὰ ἐκλεκτότερα στρατιωτικὰ τμήματα καὶ δύο ἀρχιστρατήγους, παρέμενε πάντοτε ἐχθρὸς ἰσχυρὸς, διαθέτων ἀπείρως περισσότερα πολεμικὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας καὶ δυνάμε-

νος νὰ ἀναπληρώνη εὐκόλως ὅλας τὰς ἀπωλείας, τὰς ὁποίας ὑφίστατο. Ἐγνώριζεν ὅτι ὀπίσω ἀπὸ τὸν πανίσχυρον αὐτὸν ἔχθρον ἴστατο πάντοτε ἕνας ἄλλος ἐχθρὸς ἀκόμη ἰσχυρότερος, ἡ Γερμανία, καὶ ἤρνεϊτο ἀπολύτως νὰ συμμερισθῇ τὴν ἀπλοϊκὴν ἢ καὶ ὑποπτον ἀντίληψιν μερικῶν ὅτι ὁ Μουσσολίνι εἶχεν ἀποφασίσει μόνος του τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ὁ Χίτλερ δὲν δυσηρεστεῖτο καθόλου διὰ τὰς ἀποτυχίας τοῦ συμμάχου του καὶ ὅτι θὰ τὸν ἄφηνε νὰ κατατροπωθῇ τελικῶς ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα. Ἀπεναντίας, ἐγνώριζε καλὰ ὁ Βασιλεὺς ὅτι τὸ Γερμανικὸν Στρατηγεῖον παρηκολούθει μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἤρχιζεν ἤδη νὰ λαμβάνῃ εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν τὰ στρατιωτικὰ ἐκεῖνα μέτρα, τὰ ἑποία θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ παρέμβῃ ἀποφασιστικῶς κατὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θέσις τῶν Ἰταλῶν θὰ καθίστατο πραγματικὰ ἐπικίνδυνος. Καὶ μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, αὐτὸς προέβλεπεν ἤδη τὰς στιγμὰς τῶν μεγάλων κινδύνων, τὰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλάς θὰ ἐκαλεῖτο νὰ πολεμήσῃ ὄχι πλέον διὰ τὴν ἄμεσον καὶ ἐμψυχώνουσαν νίκην, ἀλλὰ ὕιὰ τὴν νίκην τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος, διὰ τὴν δόξαν ἢ ὁποία εἶναι ἀνωτέρα καὶ τῆς νίκης ἀκόμη, τὰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφασίσῃ ἕνα ἀληθινὸν ὀλοκαύτωμα, ἕνα ἀπὸ τὰ ὀλοκαυτώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποία εἶναι τὸ εὐγενέστερον χαρακτηριστικὸν τῆς μακραίωνος ἱστορίας του.

Καὶ ἠθέλησεν ὁ Βασιλεὺς μέσα εἰς τὴν ἐνθουσιώδη ἀτμόσφαιραν τῆς νίκης τῆς Κορυτσᾶς νὰ εἰδοποιήσῃ, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν διὰ τὰς μελλοντικὰς αὐτὰς ἐξελίξεις, νὰ τὸν καταστήσῃ προσεκτικόν, νὰ δώσῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν ἀληθινὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος, ἐξερχόμενος τῶν ὀρίων ἐνὸς ἀπλοῦ πολέμου ἐναντίον μιᾶς ἐπιτιθεμένης δυνάμεως, ἐλάμβανε τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἔννοιαν ἐνὸς γενικωτάτου ἀγῶνος διὰ τὰ πανανθρώπινα ἰδανικά. Εἰς τὸ διάγγελμά του ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Κορυτσᾶς πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶπε μεταξὺ ἄλλων τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν:

«Αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς χώρας μας, ὁ ἥρωϊκὸς στρατός μας, τὸ ἔνδοξον ναυτικόν μας καὶ ἡ ὁρμητικὴ ἀερο-

πορία μας απέδειξαν ότι γνωρίζουν να μάχωνται, να νικούν και να αποθνήσκουν ακόμη, όταν η Πατρίς κηρύσσεται εν κινδύνω και όταν, περισσότερο από τους βωμούς και τὰς ἐστίας μας, αγωνιζόμεθα να σώσωμεν τὴν μεγάλην ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν κληρονομίαν τὴν ὁποῖαν οἱ ἀθάνατοι πρόγονοί μας κατέλιπον, ὅχι μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ εἰς ὅλοκληρον τὴν ἀνθρωπότητα: μαχόμεθα διὰ τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τὴν τιμὴν, διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐνθρώπου καὶ διὰ τὸ δίδαγμα ποὺ κατέλιπον οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς φυλῆς μας ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ὄντοτης εἶναι ἀξία οὐσιαστικὴ καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι στέλεχος ὑβουλῶν μιᾶς ἀγέλης.

»Δι' αὐτὸ μαχόμεθα καὶ δι' αὐτὸ νικῶμεν καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἐπικρατήσωμεν. Ὅσαιδὴποτε καὶ ὁποιαιδὴποτε καὶ ἀνεῖναι αἱ φάσεις τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἀποδυθῇ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ὅσαδὴποτε δοκιμασίας καὶ ἀνγνωρίση, ἕνα εἶναι τὸ γεγονός ποὺ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθῇ: ἡ τελικὴ καὶ ὁριστικὴ ἐπικράτησις τοῦ δικαίου καὶ τῆς τιμῆς... Χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἀπομακρυνώμεθα τῆς ἰδέας ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι δοκιμασία σκληρά, χαρὰ πλημμυρίζει τὰς ψυχὰς μας δι' ὅσα ἐπετέλεσαν τὰ ἡρωϊκά μας στρατεύματα καὶ ὑπερφηφάνως ὑψώνομεν τὴν κεφαλὴν».

5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1941

ΕΙΝΑΙ ἄργα τὸ βράδυ, ὅταν ὁ Βασιλεὺς κατέρχεται ἀπὸ ἓνα στρατιωτικὸν αὐτοκίνητον ἐμπρὸς εἰς τὸ Στρατηγεῖον, εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας. "Ὅσοι σπεύδουν νὰ τὸν προὔπαντήσουν, καθὼς πηγαίνει μαζῇ μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγον Ἀλ. Παπάγον νὰ συναντήσῃ τὸν Πρωθυπουργὸν Ἀλέξανδρον Κοριζῆν, δὲν δυσκολεύονται νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι εἶναι ἐξαιρετικῶς στενοχωρημένος, ἴσως καὶ κάτι περισσότερο, πικραμένος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἔζησεν ἐπὶ τόσα ἔτη εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἀγγλῶν καὶ ποὺ ἀνήγαγε τὴν αὐτοπειθαρχίαν εἰς ἀληθινὴν ἐπιστήμην, δὲν καταβάλλει κἂν προσπάθειαν νὰ ἀποκρύψῃ τὴν στενοχωρίαν του καὶ τὴν πικρίαν του.

Πρὸ τριῶν μόλις ἡμερῶν, πραγματοποιῶν τὸν διακάεστερον πόθον του, καὶ τὸ ὅποιον ἐπὶ μῆνας τώρα ἐζήτη καὶ ἐπόθει, εἶχεν ἀναχωρήσει διὰ τὸ μέτωπον. "Ἦθελε νὰ εὔρεθῇ μαζῇ μὲ τοὺς Ἑλλήνας στρατιώτας, ποὺ ἔγραφαν τὴν μεγαλειτέραν σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ποὺ ἐδόξαζαν τὴν Ἑλλάδα ὅσον ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε δοξασθῇ, ποὺ ἀπεδείκνυναν εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον ὅτι ἡ Ἑλλάς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Βορειοηπειρωτικῶν βουνῶν ἦτο ἀνταξία τῆς Ἑλλάδος τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνος, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τοῦ Μεσολογγίου. "Ἦθελε νὰ ἐπισκεφθῇ μόνος του τὰ ρυθμιστικὰ κέντρα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπερνοῦσαν αἱ ἐφοδιοπομπαὶ διὰ τὸν Στρατόν, νὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος διὰ τὴν διόρθωσιν ὅλων τῶν καθυστερήσεων καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν, ποὺ ἐσημειοῦντο εἰς τὸν ἀνεφοδιασμόν, νὰ καταβάλλῃ κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ λυθῇ καλύτερα τὸ σοβαρὸν αὐτὸ ζήτημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ποὺ τὸν εἶχε τόσον βασανίσει κατὰ τοὺς προηγουμένους μῆ-

νας. Προπαντός όμως ήθελε νά ζήση τήν ασύγκριτον εκείνην ἀτιμόσφαιραν τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου, ὅπου ἐγνώριζεν ὅτι ἔπαλλεν ἡ πραγματική ψυχὴ τῆς ἡρωϊκῆς Ἑλλάδος, ὅπου μία νέα Ἑλληνικὴ γενεά, γεμάτη ἀπὸ ἀπλὸν καὶ ἀνεπιτήδευτον ἡρωϊσμόν, ἀπὸ εἰλικρινῆ αὐταπάρνησιν, ἀπὸ βαθεῖαν πίστιν εἰς τὴν τελικὴν νίκην, ἐδημιούργει τὸ λαμπρότερον μέλλον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐζοῦσε, ἐμάχετο, ἐνικοῦσεν ἕνας ἀληθινὸς «Στρατὸς τῆς Παναγίας».

Δύο μόνον ἡμέρας κατῶρθωσεν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος νά ζήση μέσα εἰς τὴν ζωογόνον καὶ ἡρωϊκὴν αὐτὴν ἀτμόσφαιραν, ὅπου σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ τὰ σχέδιά του ἐπρόκειτο νά ζήση τουλάχιστον δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδας. Καὶ μέσα εἰς τὸ σύντομον αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ὁ Ἄναξ καὶ οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐδυσκολεύθησαν καθόλου νά εὑρουν τὴν πλήρη ἐκείνην ψυχικὴν ἐπαφήν, ποὺ δὲν χρειάζεται πολλὰ καὶ μεγάλα λόγια, ἀλλὰ μόνον ἕνα φιλικὸν «καλημέρα», ἕνα σφίξιμο τοῦ χεριοῦ, ἕνα μειδίαμα διὰ νά ἀποκατασταθῇ μεταξὺ ἀνθρώπων, ποὺ διαισθάνονται αὐθόρμητα ὅτι μὲ τὸ ἴδιον ἰδανικὸν ζοῦν, τὸν ἴδιον μεγάλον σκοπὸν ἐπιδιώκουν. Οἱ στρατιῶται, ποὺ ἐπραγματοποιούσαν τὸ δεύτερον Ἑλληνικὸν θαῦμα, ἐκατάλαβαν ἀμέσως ὅτι ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς μὲ τὴν ὅπλῃν στρατιωτικὴν στολήν, ποὺ ἀπέφευγε κάθε ἐπίσημον ἐμφάνισιν καὶ ἤξευρε τόσο καλὰ νά συνεννοῖται μαζὶ τῶν, ἥτο ἀπὸ τὴν ἰδικήν των οἰκογένειαν καὶ δὲν ἤθελε τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν στερήσεών των. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκατάλαβεν ὅτι οἱ στρατιῶται αὐτοί, ποὺ ἦσαν ὅ,τι ὠραιότερον εἶχεν ἡ Ἑλλάς, ἀπεδείκνυσαν μὲ τὸν καλύτερον τρόπον ὅτι εἶχε δίκαιον νά πιστεύῃ κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν κρίσιμων καὶ ἱστορικῶν ἀποφάσεων, ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνας, ὅτι τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἐξέφραζεν, ὅταν μαζὶ μὲ τοὺς ὑπευθύνους συμβούλους του ἀπεφάσιζε νά ἀψηφήσῃ ἡ Ἑλλάς κάθε κίνδυνον, νά ἀποδεχθῇ κάθε θυσίαν καὶ κάθε δοκιμασίαν καὶ νά ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Μεγάλης Δυνάμεως, ποὺ ἠπεῖλει τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τιμὴν.

Ἐπειτα, τὴν στιγμὴν ποὺ μόλις ἤρχιζε τὴν περιοδείαν του εἰς τὸ μέτωπον, ἦλθε τὸ τηλεγράφημα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ποὺ τὸν ἀνεκάλει ἐπείγοντως εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Πρωθυπουργός, γνωρίζων πόσον θά ἐστενοχώρει τὸν Βασιλέα αὐτὴ ἡ ἀνάκλησις καὶ μὲ πόσῃν δυσκολίαν θά ἐδέχετο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως, καθώριζε σαφῶς ὅτι ἡ στάσις καὶ αἱ στρατιωτικαὶ κινήσεις τῶν Γερμανῶν ἐδημιούργουν πλέον ἀμέσους ἀνησυχίας καὶ καθίστων ἀπολύτως ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν του εἰς Ἀθήνας. Πειθαρχικὸς ὅπως πάντοτε καὶ ἀντιλαμπανόμενος τὴν σοβαρότητα τῆς στιγμῆς, ὁ Βασιλεὺς ὑπήκουσε καὶ ἐξεκίνησεν ἀμέσως, ἐπιστρέφων εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ δὲν ἤθελε κἄν νὰ κρύψῃ ἀπὸ κανένα ὅτι τίποτε δὲν θά ἤμποροῦσε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ τοῦ στοιχίσῃ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου, πρὶν ἢ ἀκόμη τὸ γνωρίσῃ καλὰ-καλὰ, πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ δείξῃ χωρὶς πολλὰ λόγια ἄλλὰ μὲ ἓνα ἀπλὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ εἰς τοὺς ὑπερόχους αὐτοὺς στρατιώτας πόσον ὑπερήφανοι ἦσαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες διὰ τὰ κατορθώματά των.

Δὲν ἀγνοοῦσε καθόλου τὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία εἶχε σημειώσῃ τὴν αἰφνιδίαν αὐτὴν ἐπιδείνωσιν καὶ ἀπήτην τὴν ἄμεσον παρουσίαν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Μαζὴ μὲ τοὺς ὑπευθύνους συμβούλους του ἦτο πεπεισμένος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὅτι — ὅπως ἔλεγε μὴ ἐμπιστευτικῇ ἐπίσημος Ἑλληνικὴ ἀνακοίνωσις — «οἱ Ἴταλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τορπιλλίσουν τὴν «Ἑλλην» χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ Γερμανοί, ὅτι οἱ Ἴταλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῶν Γερμανῶν καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἡ Γερμανικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος». Ἀπὸ τῶν τελευταίων ὅμως ἡμερῶν τοῦ Δεκεμβρίου 1940, ἡ ἀπειλὴ εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαγράφεται σαφέστερον. Σημαντικαὶ Γερμανικαὶ δυνάμεις συνεκεντροῦντο εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐνῶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἔφθαναν πολυάριθμοι Γερμανοὶ ἀξιωματικοί, μετῃφιεσμένοι εἰς περιηγητάς, οἱ ὅποιοι κατελάμβανον βαθμιαίως ὅλα τὰ ἀεροδρόμια, προετοιμάζαν τὴν γεφύρωσιν τοῦ Δουνάβεως, ἐλάμβαναν τὰ μέτρα των διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν.

Ἀπὸ τῆς 5ης Ἰανουαρίου τοῦ 1941 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀνακοινώσῃ διὰ τηλεγραφήματός της πρὸς τὸν Ἀγγλὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἥντεν τὰς πληροφορίας, πού εἶχε δι' ὅλας αὐτάς τὰς κινή-

σεις, προσθέτουσα ἐπὶ λέξει ὅτι «ἐν περιπτώσει Γερμανικῆς ἐπιθέσεως ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐὰν ἀκόμη παραμείνῃ μόνη, ἀσφαλῶς θὰ ἀντιστῇ μέχρι τέλους». Ὅλιγας ἡμέρας ἀργότερα, τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1941, εἶχε γίνῃ εἰς τὸ Φάληρον μία βαρυσήμαντος συνάντησις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος εἰς μακρὰν σύσκεψιν μὲ τὸν εἰδικῶς ἐλθόντα ἐξ Αἰγύπτου Βρεταννὸν Ἀρχιστράτηγον Μέσης Ἀνατολῆς σὲρ Ἀρτσιμπαλντ Οὐέϋβελ συνεζήτησαν τὴν ὅλην κατάστασιν, ἡ ὁποία ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν σαφῶς διαγγραφομένην ἤδη Γερμανικὴν ἀπειλὴν καὶ ἐτόνισαν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν μὲ τὸν κατηγορηματικώτερον τρόπον ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀποκρούσασα ἤδη τὸ Ἰταλικὸν τελεσίγραφον καὶ ἀποδείξασα ὅτι δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, εἶναι ἀπολύτως ἀποφασισμένη νὰ ἀποκρούσῃ καὶ οἰανδήποτε Γερμανικὴν ἀξίωσιν, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων της, ἐὰν ἡδύναντο νὰ τῆς παράσχουν αὐτὴν τὴν βοήθειαν, ἥ μόνη καὶ ἀσκήθητος ἐν ἀνάγκῃ.

Ἐπιστρέψας τόσον ἐσπευσμένως ἀπὸ τὸ μέτωπον, ὁ Βασιλεὺς εἶχε τώρα μακρὰν σύσκεψιν μὲ τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ ἐπληροφορεῖτο τὰς νέας ἐξελιξεις, πού εἶχαν σημειωθῇ εἰς τὴν κατάστασιν. Σειρὰ ὁλόκληρος ἀπὸ σοβαρὰς πληροφορίας ἐδημιούργει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Γερμανία ἐπέσπευδε τὰς κινήσεις της, πού δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἔχουν ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀτελείωτοι στρατιωτικοὶ συρμοὶ διέσχιζαν ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας τὴν Οὐγγαρίαν, μεταφέροντες πολεμικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐντελῶς δυσανάλογον πρὸς τὰς ἐπισήμως γνωστὰς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης Γερμανικὰς δυνάμεις ἐν Ρουμανίᾳ. Εἰς τὴν Σόφιαν ἔφθαναν ἐπίσης τραῖνα ὁλόκληρα μὲ Γερμανοὺς δῆθεν περιηγητὰς, οἱ ὁποῖοι ἐστρατωνίζοντο εἰς τὸ Γερμανικὸν σχολεῖον τῆς Βουλγαρικῆς πρωτεύουσας ἢ ἔφευγαν ἀμέσως διὰ τὰ Βουλγαρικὰ ἀεροδρόμια. Οἱ Γερμανοὶ πρεσβευταὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Γιουγκοσλαυίαν ἐνέτειναν τὴν πίεσίν των, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσχώρησιν τῶν χωρῶν αὐτῶν εἰς τὸ τριμερὲς σύμφωνον, ἢ τουλάχιστον τὴν ἄδειαν τῆς ἐλευθέρως διελεύσεως τῶν στρατευμάτων των διὰ τῶν ἑδαφῶν των. Ὅλα αὐτὰ συνεδυάζοντο μὲ τὴν περίεργον ἐμφάνι-

Εἰς τοὺς βράχους τῆς Κλεισοῦρας, Ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ

σιν μερικῶν Γερμανῶν ἢ δῆθεν οὐδετέρων καλοθελητῶν. οἱ ὅποιοι ἐθεβαίωναν ὅτι ὁ Χίτλερ ἔχει τὰς ἀρίστας τῶν διαθέσεων διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι θαυμάζει τὴν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα τοῦ Στρατοῦ της, καὶ ὅτι πιστεύει ὅτι θὰ ᾔτο ἀμαρτία ἓνα τὸσον ἔνδοξον καὶ γενναῖον μικρὸν Κράτος νὰ προσδεθῇ εἰς τὸ ἄρμα τῆς χρεωκοπημένης Μεγάλης Βρετανίας καὶ νὰ παρασυρθῇ εἰς τὸν ὄλεθρον μαζῇ της!

Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἔπρεπε διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν νὰ ληφθοῦν σοβαρὰ ἀποφάσεις διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀμυναν. Διότι εἰς τὰς συσκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἐγιναν ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ εἰς τὰς ὁποίας μόνον ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρωθυπουργός, ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ μερικοὶ ἔμπιστοι σύμβουλοι τῶν ἑλαθον μέρος, οὔτε κἂν συνεζητήθη· ἡ στάσις, τὴν ὁποίαν θὰ ἀνελάμβανεν ἡ Ἑλλάς ἀπέναντι τοῦ κινδύνου μιᾶς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ σταθερὰ καὶ ἀδίστακτος ἄρνησις τῆς ὑποταγῆς εἰς οἰανδήποτε Γερμανικὴν ἀξίωσιν καὶ ἡ ἀνάληψις τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῆς πανισχύρου Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ τὸ ἴδιον θάρρος καὶ τὴν ἰδίαν ἀποφασιστικότητα μὲ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναληφθῇ πρὸ μηνῶν καὶ ἐναντίον τῆς Ἱταλικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπετέλουν τὸ αὐτονόητον δεδομένον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐστηρίζετο πᾶσα περαιτέρω ἀπόφασις. Ὅπως ἐτόνισαν ὁμοφώνως ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρωθυπουργός καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἡ Ἑλλάς, ἐφ' ὅσον ἀπεφάσισε μίαν φορὰν νὰ μὴ γίνῃ δούλη, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ δεχθῇ νὰ γίνῃ δούλη καὶ τῆς Γερμανίας, ὅπως δὲν ἐδέχθη νὰ γίνῃ δούλη τῆς Ἱταλίας. Ἐάν τὸ πανίσχυρον Γερμανικὸν Ράιχ ἀπεφάσιζε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ θέαμα μιᾶς Αὐτοκρατορίας 80 ἑκατομμυρίων κατοίκων, ἐπιτιθεμένης δολοφονικῶς ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐναντίον ἑνὸς μικροῦ Ἔθνους 8 ἑκατομμυρίων, τὸ ὅποιον διεξήγεν ἤδη ἀγῶνα ἐπικὸν ἐναντίον μιᾶς ἄλλης Αὐτοκρατορίας 60 ἑκατομμυρίων, τὸσον τὸ χειρότερον διὰ τὴν Γερμανίαν! Ἡ Ἑλλάς θὰ ἐγνώριζε νὰ κάμῃ τὸ καθήκον της.

Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς τῆς ἀρχικῆς ἀποφάσεως, συνεζητήθησαν ἔπειτα τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργουμένης καταστάσεως. Φυσικὰ θὰ ἐτηρεῖτο ἀμέσως ἐνήμερος ἡ Σύμμαχος Μεγάλη Βρετανία δι' ὅλας αὐτάς τὰς νεωτέρας

πληροφορίας. Ἦδη κατὰ τὴν σύσκεψιν τῆς 14ης Ἰανουαρίου εἰς τὸ Φάληρον εἶχε καθορισθῇ ὅτι Ἑλλάς καὶ Μεγάλη Βρεταννία θὰ συνειργάζοντο στενῶς διὰ τὴν ἀποκρουσιν τῆς Γερμανικῆς ἀπειλῆς πρὸς ὑποδούλωσιν ὅλοκλήρου τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Οἱ συσχεπτόμενοι ἡγέται τῆς Ἑλλάδος ἐγνώριζαν ἤδη ὅτι ἡ ὅλη στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν Ἀγγλῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, βοήθειαν μεγαλειτέραν ἀπὸ δύο ἕως τρεῖς μεραρχίας μὲ ὀλίγα ἀεροπλάνα καὶ ὅτι αὕτη ἡ μικρὰ βοήθεια, ἡ ἀπολύτως ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ σταματήσῃ τὸν ὄγκον τῶν ἐτοιμαζομένων Γερμανικῶν στρατιῶν, θὰ ἐδίδοτο μὲ κίνδυνον ἀποτυχίας τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ἀναλάβει ὁ στρατὸς τοῦ στρατηγοῦ Οὐέϋβελ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ Ἰταλοῦ στρατάρχου Γκρατσιάνι. Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς, δηλώσασα ἤδη ὅτι θὰ ἐμάχετο ἐναντίον τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀβοήθητος ἀκόμη ἐὰν ἔμενεν, εἶχε προθύμως ἀποδεχθῇ τὴν μικρὰν αὐτὴν βοήθειαν, ὥς μίαν πολύτιμον ἐκδήλωσιν τῆς Συμμαχικῆς ἀλληλεγγύης.

Ἀπεφασίσθη ἔπειτα νὰ γίνῃ μία ἀκόμη νέα προσπάθεια διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συνεργασίας τῶν Βαλκανικῶν γειτόνων μας καὶ ἰδιαίτέρως τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαυίας. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἶχεν ἤδη καθαρτίσει διὰ τὰ Ἐπιτελεῖα τῶν φίλων ἢ συμμάχων Βαλκανικῶν χωρῶν πλῆρες σχέδιον ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐδημιούργουν ἕνα τεῖχος ἀδιαπέραστον διὰ κάθε ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Ἡ ἀναλαμβανομένη νέα προσπάθεια δὲν εἶχε καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Αὐτὸ τὸ ἀντελαμβάνοντο καλὰ οἱ συσχεπτόμενοι ἐκείνο τὸ βράδυ. Εἰς τὴν Γιουγκοσλαυίαν ἰδίως διηύθυνον τὰς ὑποθέσεις ἕνας Ἀντιβασιλεὺς, ἕνας Πρωθυπουργὸς καὶ ἕνας Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἴτε πληρωμένοι ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, εἴτε τόσον τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν πολεμικὴν τῆς δυνάμιν, ὥστε νὰ εἶναι πρόθυμοι νὰ ὑποκύψουν εἰς οἰανδήποτε ἀξίωσιν τῆς. Ὁ Βασιλεὺς ἰδίως ἡσθάνετο εἰλικρινῇ ἀντιπάθειαν διὰ τὸν συγγενὴ του Ἀντιβασιλέα τῆς Σερβίας Παύλον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤμποροῦσε ποτὲ νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἀμετανόητον Γερμανοφιλίαν του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν δὲν ἐφαίνετο νὰ ὑπάρχῃ πολλὴ διάθεσις πραγματικῆς καὶ ἀποφασιστικῆς συνεργασίας ἀπέναντι

τῆς Γερμανίας. Ἐκείνην μάλιστα τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς εἶχε δημοσιευθῇ εἰς διαφόρους ἐφημερίδας τοῦ ἐξωτερικοῦ μία πληροφορία περὶ ἐπικειμένης Γερμανοτουρκικῆς συμφωνίας. Καὶ ἡ μὲν πληροφορία αὕτη, ἡ ὁποία ἄφηνε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἀντετίθετο καθόλου εἰς τὰ Γερμανικὰ σχέδια, διεψεύσθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ὡς ὑποβολιμαία. Ἀλλὰ αἱ σχετικαὶ ἐπίσημοι πληροφορίες ἔθεβαίνουν ὅτι ἡ Τουρκία δὲν εἶχε καμμίαν πραγματικὴν διάθεσιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν οὐδετερότητά της ἀπέναντι οἰασδῆποτε ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων. Τρεῖς ἀνώτεροι Βρεταννοὶ στρατιωτικοί, οἱ ὅποιοι τὰς ἡμέρας ἐκείνας εὗρισκοντο εἰς Ἀγκυραν ὡς ἀπεσταλμένοι τοῦ Βρεταννοῦ Ἀρχιστρατήγου Μέσης Ἀνατολῆς στρατηγοῦ Οὐέυβελ, διεπίστωσαν τὴν ἰδίαν ἀπροθυμίαν εἰς τὰς συνουμλίας τὰς ὁποίας εἶχαν μετὰ τῶν Τούρκων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἡγετῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐφαίνετο ἤδη ἄρκετὰ σαφές ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν νέαν τρομερὰν ἀπειλὴν μόνη της, μὲ τὴν μικρὰν σχετικῶς βοήθειαν, ποῦ θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ τῆς προσφέρῃ ἡ Ἀγγλία. Ἦδη εἶχον ἀρχίσει εἰς τὴν Αἴγυπτον αἱ προετοιμασίαι, διὰ τὴν ἀποστολὴν δύο Βρεταννικῶν μεραρχιῶν καὶ μιᾶς θωρακισμένης ταξιαρχίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα καὶ αἱ νηοπομπαὶ θὰ ἐξεκίνουν μετὰ μερικὰς ἡμέρας. Ὁ κύβος εἶχε πλέον ριφθῇ. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἡγεσία ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ σχέδια διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν Ἀγγλῶν Συμμάχων καὶ διὰ τὴν κατανομὴν τῶν δυνάμεων ποῦ διέθετεν εἰς τὸ παλαιὸν — τὸ Ἀλβανικὸν — καὶ εἰς τὸ νέον — τὸ Βουλγαρικὸν — μέτωπον. Νέαι κλάσεις στρατευσίμων ἐκαλοῦντο ὑπὸ τὰ ὄπλα, διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ Ἑλληνικὴ παντράτις. Ἐκτακτα καὶ ἐπείγοντα μέτρα ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἐπὶ ἀνδρωσὶς καὶ νὰ τελειοποιηθῇ ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Ἦδη ἀπὸ τινος καιροῦ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀντιαεροπορικὰ καὶ τὰ ἀντιαρματικὰ τηλεθόλα τῶν ὀχυρῶν αὐτῶν εἶχον ἀφαιρεθῇ διὰ νὰ συμπληρωθοῦν τὰ κενὰ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον.

Ὁ Βασιλεὺς, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ ἄλλοι συσχεπτόμενοι, εὐρέθησαν τότε ἐμπρὸς εἰς ἓνα δίλημμα: ἔπρεπε νὰ στείλουν δυνάμεις καὶ ὄπλα καὶ πολεμεφόνδια εἰς τὴν

Βουλγαρικήν μεθόριον, ὅπου ὁ πόλεμος δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη, ἀλλὰ ὅπου συνεσφωρεύοντο τόσα σύννεφα, ἢ νὰ ἐνισχύσουν ἔτι πλεον τοὺς ὑπερόχους μαχητὰς τοῦ Ἀλθανικοῦ μετώπου, ποὺ ἐχρειάζοντο ἀπαραιτήτως κάθε τηλεβόλον, κάθε ὄπλον, κάθε σφαῖραν ἀκόμη; Μὲ ἀληθινὴν συγκίνησιν ὁ Βασιλεὺς ἐξέθεσε τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ μέτωπον, τὸν σκληρὸν ἀγῶνα, ποὺ διεξῆγον αἱ μερarchiai μας ἀπέναντι πολὺ ὑπερτέρου ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποίθησιν ὅλων ἀπὸ τῶν στρατηγῶν μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου, ὅτι μὲ κάποιαν ἐνίσχυσιν ἀκόμη θὰ ἤμποροῦσαν νὰ πετάξουν τοὺς «φρατέλλους» εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀνέφερεν ἐπίσης ὅτι κατὰ πληροφορίας, προερχομένας ἀπὸ Ἰταλοὺς αἰχμαλώτους, μεγάλοι Ἰταλικοὶ ἐνισχύσεις ἔφθαναν συνεχῶς μὲ πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα εἰς τὴν Ἀλθανίαν καὶ ὅτι ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἰταλικὸν Στρατηγεῖον τῆς Ἀλθανίας ὁ Γερμανὸς συνταγματάρχης Στάρκε, ἀπεσταλμένος τοῦ Γερμανικοῦ Στρατηγείου, διὰ νὰ διευθύνῃ τὴν διάθεσιν τῶν πολυαριθμῶν Γερμανικῶν «Γιοῦνκερς» ποὺ μετέφεραν ἀεροπορικῶς τὰς Ἰταλικὰς ἐνισχύσεις. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας κάθε στρατιώτης καὶ κάθε κιθῶτιον πολεμφοδίων, προοριζομένων διὰ τὸν νικητὴν στρατὸν μας τοῦ Ἀλθανικοῦ μετώπου, δὲν θὰ ἔπρεπεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ λείψῃ, διὰ νὰ σταλῇ εἰς τὰ Βουλγαρικά σύνορα.

Ἡ φωνὴ τοῦ Βασιλέως, ὑπερασπιζομένου μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν καὶ τόσῃ συγκίνησιν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τοῦ Ἀλθανικοῦ μετώπου, δὲν ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὅλοι ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ ἐνίσχυσις τῶν δοξασμένων αὐτῶν μαχητῶν ἀπετέλει ὑπόθεσιν ἀληθινὰ ἱερὰν, τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔπρεπε μὲ καμμίαν αἰτίαν νὰ παραμελήσῃ. Ἡ ἐπ' ἀνδρωσις καὶ ἐνίσχυσις τῆς Ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς ἔναντι τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων, θὰ ἐγίνετο μὲ νέας δυνάμεις, καλουμένας ὑπὸ τὰ ὅπλα.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐβγῆκε ἀπὸ τὴν σοβαρὰν ἐκείνην σύσκεψιν κάπως ἀνακουφισμένος μετὰ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὴν πικρίαν ποὺ ἠσθάνθη, ἀναγκαζόμενος νὰ ἐγκαταλείψῃ τόσον γρήγορα τοὺς στρατιώτας τοῦ μετώπου. Ἴσως νὰ συνετέλεσεν εἰς κάτι ἡ παρουσία του εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ τονώσῃ τοὺς ὑπερόχους αὐτοὺς στρατιώτας.

5 ΜΑΡΤΙΟΥ 1941

ΕΠΕΙΤΑ ἀπὸ ἑνα ἐπίσημον μὲν, ἀλλὰ ἀπλοῦν καὶ φιλικὸν γεῦμα ὁ Βασιλεὺς ἀπεχαιρέτα ἐκεῖνο τὸ βράδυ τὸν "Αγγλον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. "Αντονι Ἦντεν καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στρατηγείου σὲρ Τζὼν Ντήλλ, ποὺ εἶχαν πάλιν μείνει τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς συνομιλίας των μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, συνομιλίας εἰς τὰς ὁποίας εἶχε πάντοτε συμμετάσχει ὁ Βασιλεὺς. Κατὰ τὴν τελικὴν σύσκεψίν των συνετάχθη τὸ ἐπίσημον κοινὸν ἀνακοινωθὲν, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδημοσιεύετο τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐτονίζετο ὅτι αἱ δύο Κυβερνήσεις, ἀφοῦ ἐξήτασαν ὅλας τὰς ἀπόψεις τῆς Βαλκανικῆς καταστάσεως, κατέληξαν εἰς πλήρη συμφωνίαν.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά, ποὺ ἤρχοντο οἱ κ. κ. Ἦντεν καὶ Ντήλλ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ πρώτη των ἐπίσκεψις εἶχε γίνει δύο ἐβδομάδας ἐνωρίτερα. Τὴν 22αν Φεβρουαρίου εἶχον φθάσει εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὅπως θὰ ἀφηγεῖτο μερικὸς μῆνας ἀργότερα, καὶ ἀκριβῶς τὴν 7ην Μαΐου, ὁ κ. Ἦντεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, μόλις τὸ ἀεροπλάνον των προσεγειώθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Τατοῖου, ἔλαθεν ἕνα μήνυμα τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔλεγεν ὅτι θὰ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἴδῃ μόνος του, μαζὴ μὲ τὸν Ἑλληνα Πρωθυπουργὸν κ. Ἀλέξ. Κοριζῆν, πρὶν ἢ ἀρχίσουν αἱ ἐπίσημοι συνομιλίας. Ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῇ συνάντησις ἔγινε. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, ὁμιλῶν καὶ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἐτόνισεν εἰς τὸν κ. Ἦντεν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀποφασισμένη νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἐτοιμαζομένην Γερμανικὴν ἐπίθεσιν, ὅπως εἶχεν ἀποκρούσει καὶ τὴν Ἰταλικὴν, καὶ ὅτι θὰ ὑπερήσπιζε τὸ ἐθνικὸν της ἔδαφος, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ μείνῃ μόνη καὶ ἀβοήθητος.

Τὴν ὑπερήφανον αὐτὴν καὶ ἡρωϊκὴν στάσιν τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐνεθυμεῖτο συχνὰ κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ὁ ῥ'Αγγλος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅταν ταξιδεύων εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολὴν καὶ προσπαθῶν νὰ πραγματοποιήσῃ ἓνα ἀληθινὰ μεγαλεπήθολον σχέδιον τοῦ Πρωθυπουργοῦ τοῦ κ. Οὐίνστον Τσώρτσιλ ἢ θὰ ἤκουε παντὸς εἶδους δικαιολογίας διὰ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὴν οὐδετερότητα, ἢ θὰ ἐδέχετο τὴν ἀρκετὰ προσθλητικὴν ἀπάντησιν ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ πραγματοποιήσῃ τὸ σχεδιαζόμενον ταξιδιὸν τοῦ — ὅπως πράγματι ἀπήντησεν ἡ Γιουγκοσλαβικὴ Κυβέρνησις, εἰς τὴν Ἀγγλικὴν βολιδοσκόπησιν περὶ ἐπισκέψεως τοῦ κ. ῥ'Ηντεν εἰς τὸ Βελιγράδιον. Αὐτὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς στάσεως τῶν ἄλλων ἑξακρατήριζε πραγματικὰ τὴν ὅλην κατάστασιν εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Τὸ σχέδιον αὐτό, τὸ ἐξέθεσεν ἀργότερα — τὴν 10ην Ἀπριλίου 1941 — ὁ ἴδιος ὁ ῥ'Αγγλος Πρωθυπουργὸς εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων: θὰ κατεβάλλετο δηλαδὴ ἡ προσπάθεια νὰ σχηματισθῇ ἓνα ἐνιαῖον ἀμυντικὸν μέτωπον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετέλουν αἱ ἡνωμένοι στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας. 60 ἢ 70 μεραρχαὶ γενναίων στρατιωτῶν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ συγκεντρωθοῦν, αἱ ὁποῖαι «μὲ ἓνα καλῶς προητοίμασμένον σχέδιον καὶ μὲ συνδυασμένην δρᾶσιν» θὰ ἠδύναντο νὰ ματαιώσουν ὅλα τὰ Γερμανικὰ ἐπιθετικὰ σχέδια. Ἐπὶ δύο σχεδὸν μῆνας ὁ ῥ'Αγγλος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Βρετανικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτελείου θὰ ἐταξίδευαν εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολὴν, προσπαθοῦντες νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, τόσον λογικοῦ, τόσον σημαντικοῦ καὶ τόσον συμφώνου πρὸς τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Δυστυχῶς ὅμως μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Βρεταννοὶ ἀπεσταλμένοι εὑρον τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀποφασιστικότητος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠμποροῦσε νὰ σώσῃ τὴν Εὐρώπην πολὺ ἐνωρίτερα παρ' ὅσον ἐσώθη μετὰ τὴν τετραετὴ τραγικὴν δουλείαν καὶ καταστροφὴν.

Τώρα ὁ κ. ῥ'Ηντεν καὶ ὁ κ. Ντήλλ ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν των εἰς τοὺς Τούρκους ἡγέτας καὶ ἀπέβλεπαν εἰς τὸ νὰ ἐπισκοπήσουν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρ-

νησιν τῆς Ἑλλάδος τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως, πρὶν ἢ συνεχίσουν τὰς προσπάθειάς των, ἀλλὰ μὲ πολὺ ὀλιγωτέρας πλέον ἐλπίδας. Πόσον διαφορετικὴ ἦτο ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἀληθινὴ ἀνακούφισιν ἐπανευρέθησαν πάλιν! Ἡ πρωτεύουσα εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ δέχεται τὰ ὀλίγα ἀλλὰ ἐκλεκτὰ Βρετανικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν δύσκολον ἀγῶνά της. Τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς, πού ἤρχετο ὁ Ἕλληνας Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔφθανεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ δευτέρα μεγάλη νηοπομπὴ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀποτελουμένη ἀπὸ 26 πλοῖα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καταδρομικοῦ «Καλκούτα» καὶ διαφόρων ἀντιτορπιλικῶν καὶ φέρουσα ἀρκετοὺς Αὐστραλοὺς στρατιώτας μὲ ὅλον τὸν ὅπλισμόν των. Ὁ κ. Ἦντεν ἠδυνήθη νὰ ἀντιληφθῇ μόνος του τὸν ἐνθουσιασμόν μὲ τὸν ὁποῖον ἐδέχετο τοὺς συμμάχους του ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἃν καὶ διησθάνετο ἐν τούτοις σαφῶς ὅτι ἡ ἀφίξις των δὲν ἤμποροῦσε παρὰ νὰ σημαίνῃ τὴν προσεχῆ ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν πανίσχυρον Γερμανικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Ἄλλωστε ὁ κίνδυνος αὐτὸς διεγράφετο πλέον κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα καμμίαν ἀμφιβολίαν. Ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, πού ἔφθαναν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ κ. Ἦντεν καὶ οἱ Αὐστραλοὶ στρατιῶται, ἡ τεραστία Γερμανικὴ στρατιά τοῦ φόν Λιστ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Βουλγαρίαν — πού εἶχεν ἐπισήμως προσχωρήσει τὴν προτεραίαν εἰς τὸ Ἀξονικὸν σύμφωνον — καὶ κατηθύνετο πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα. Οἱ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἀνταποκριταὶ ἤρχιζαν ἤδη νὰ περιγράφουν εἰς πολυστήλους ἀνταποκρίσεις τὸν «ὑπερτέλειον ποταμὸν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χαλκοῦ» πού ἐξεχύνετο διὰ μέσου τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα.

Ἐν τῷ μεταξύ ἀπέναντι τῆς ἀμέσου πλέον αὐτῆς ἀπειλῆς αἱ πληροφορίες, πού ὑπῆρχαν ἀπὸ τὰς ἄλλας Βαλκανικὰς πρωτεύουσας, δὲν ἦσαν καὶ τόσον ἐνθαρρυντικαί. Τὸ βράδυ τῆς 3ης Μαρτίου ἔφθασε, μετακληθεὶς ἀπὸ τὸν κ. Ἦντεν, ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Ἕλληνας πρεσβευτὴς κ. Κάμπελ. Ἀμέσως ἔγινε μία μακρὰ μυστικὴ σύσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαθον μέρος ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ Πρωθυπουργὸς Κοριζῆς, ὁ κ. Ἦντεν καὶ ὁ σερ Τζῶν Ντῆλλ. Ὁ Ἕλληνας διπλωμάτης ἐξέθεσε τὰς ἐντυπώσεις του καὶ

τάς πληροφορίας του διὰ τὴν στάσιν τῆς τότε ἐπισήμου Γιουγκοσλαυίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἄφηναν καμμίαν ἀπολύτως ἀμφιβολίαν, ὅτι αὐτὴ ὅχι μόνον δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ ἔλθῃ εἰς οἰανδήποτε συνεννόησιν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας θὰ ὑπέκυπτε μετ' ὀλίγον καιρὸν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Γερμανίας καὶ θὰ ἄφηνεν ἐνδεχομένως τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ ἔδαφός της.

Τὴν ἐπομένην, 4 Μαρτίου, ἔφθασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν πληροφορίες. Ἐνα Γερμανικὸν ἀεροπλάνον εἶχε προσγειωθῇ κατόπιν ἐιδικῆς ἀδείας εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπέβαινεν ὁ ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Γερμανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν φόν Φύστερερ, φέρων μακρὸν προσωπικὸν μήνυμα τοῦ Χίτλερ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας Ἰσμέτ Ἰνονοῦ. Τὸ μεσημέρι τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Γερμανὸς ἐν Τουρκίᾳ πρεσβευτὴς φόν Πάπεν ἀνέγνωσε τὸ μήνυμα αὐτὸ εἰς τὸν Τοῦρκον Πρόεδρον καὶ ἀνέπτυξεν ὁ ἴδιος τὴν σημασίαν του. Ὅπως ἐγνώσθη ἀργότερα, ὁ Φύρερ ἔδινε παντὸς εἵδους καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τῆς ἐξέθετε διὰ μακρῶν ὅτι συμφέρον της ἦτο νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς οἰανδήποτε ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἣ ὁποία τάχιστα θὰ ἐξεδιώκετο ἀπὸ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον καὶ ἣ ὁποία ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἤμποροῦσε πλέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀριστικῶς ἀπολέσασα τὸν πόλεμον. Ὅπωςδὲποτε, αἱ πρῶται πληροφορίες ἀπὸ τὴν Ἀγκυραν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦσαν ὅτι ἡ Τουρκικὴ ἀπάντησις εἰς τὸ Γερμανικὸν μήνυμα δὲν θὰ ἦτο ἀρνητικὴ. Ἡ Τουρκία εἶχεν ἤδη ἄλλωστε ἀφήσει νὰ διαγραφοῦν αἱ προθέσεις της ὅταν, τὴν 18ην Φεβρουαρίου, εἶχεν ὑπογράψῃ τὸ Βουλγαροτουρκικὸν σύμφωνον, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν προτέρων ἀπήλλασσε τὴν Βουλγαρίαν κάθε ἀνησυχίας ὅτι ἡ ὑποταγὴ της εἰς τὰς Γερμανικὰς ἀξιώσεις, θὰ προεκάλει ἐπικίνδυνον ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας. Τοῦτο ἀπεδείχθη καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν διεμαρτύρηθῇ καθόλου τὴν 2αν Μαρτίου, ὅταν τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσῆλθασαν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἔδαφος.

Καὶ ὅταν τὸ βράδυ ἐκεῖνο ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρωθυπουργός, καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος συνεσκέπτοντο διὰ τελευταίαν φοράν μὲ τὸν Ἀγγλον Ὑπουργὸν τῶν Ἐ-

Εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν: Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς παρελαύνει πρὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν πριγκίπων
μετὰ τὰς μεγάλας ἀσκήσεις.

ξωτερικῶν, τὰ πράγματα ἦσαν πλέον σαφῆ: ἡ Ἑλλάς δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων γειτόνων της. Ὑπερήφανα ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς ἐτόνισαν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἐπαιτήσῃ τὴν βοήθειαν αὐτὴν ἀπὸ κανέναν· ἐθεώρησεν ὅμως ὑποχρέωσίν της ἔναντι τῶν φιλικῶν σχέσεων ποὺ τὴν συνδέουν μὲ τὰς δυνάμεις αὐτάς καὶ ἔναντι τῆς Βαλκανικῆς ἀλληλεγγύης, νὰ ὑπομνήσῃ εἰς σειρὰν ὅλην διπλωματικῶν διαθημάτων ὅτι τὸ πραγματικὸν συμφέρον τῶν ἀληθινὰ φιλειρηνικῶν Βαλκανικῶν Δυνάμεων ἦτο νὰ ἐνωθοῦν τ ὠ ρ α διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν κάθε ἀπειλὴν καὶ ὅχι νὰ ἐπιδιώκουν τὴν μεταξύ των συνεννόησιν ἢ τὴν μεμονωμένην ἀντίστασιν ὅταν θὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἐπίθεσις, ὅταν δηλαδὴ θὰ εἶναι πλέον πολὺ ἀργά. Ἡ προσπάθεια αὕτῃ, τὴν ὁποίαν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος διεξήγαγεν ἐν πλήρει συνεννοήσῃ μὲ τὴν σύμμαχον Μεγάλην Βρεταννίαν, ἔπρεπε πλέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτυχοῦσα. Ὁ Ἀντιβασιλεὺς μάλιστα καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶχον φθάσει ἐκεῖνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας νὰ συμβουλευθῶσιν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος... σύνεσιν ἔναντι τῆς τρομερᾶς δυνάμεως τοῦ Ἀξονος. Τόσον ὁ Βασιλεὺς, ὅσον καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἀπήντησαν ὅτι ἔχουν καὶ αὐτοὶ νὰ συμβουλευθῶσιν τὴν Γιουγκοσλαβίαν, νὰ ἀντισταθῇ εἰς κάθε Γερμανικὴν πίεσιν καὶ νὰ μὴ προθῇ εἰς κριμίαν ὑποχώρησιν διὰ τὴν ὁποίαν σκληρὰ θὰ μετενδεῖ ἀργότερα.

Ἀνεκοίνωσαν ἔπειτα οἱ Ἕλληνες ἡγέται εἰς τὸν Ἀγγλον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας εἶχον ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των πηγὰς διὰ τὰς διαθέσεις τῆς Γερμανίας ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους, οἱ ἐπίσημοι Γερμανικοὶ κύκλοι εἶχον προθῇ εἰς διαφόρους βολιδοσκοπήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν ἐὰν θὰ κατάρθωναν νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν Βρεταννικὴν ἐπίδρασιν. Τὴν 17ην Φεβρουαρίου, π. χ., σημαίνοντες κυβερνητικοὶ παράγοντες τοῦ Βερολίνου εἶπον εἰς δύο μέλη τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἤμποροῦσε μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ καὶ χωρὶς ζημίαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πόλεμον. Θὰ τῆς παρείχετο ἀπὸ τὴν Γερμανίαν πλήρης ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητά της καὶ θὰ τῆς ἐπετρέπετο πρὸς τὸ παρὸν νὰ διατηρήσῃ τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ὁ

Στρατός της είχε κατακτήσει εις την Ἀλβανίαν. Θὰ τῆς ἐζητεῖτο μόνον νὰ παραχωρήσῃ εις τὴν Γερμανίαν βάσεις τινὰς εις τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην, ἀφένουσα εις τοὺς Γερμανοὺς τὸ ἔργον τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἀγγλῶν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην χωρὶς νὰ ἀναμιχθῇ καθόλου ἡ Ἰδία. Ὅταν δὲ ὁ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς μας ἐζήτησε τὴν 19ην Φεβρουαρίου τηλεγραφικῶς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ποίαν ἀπάντησιν πρέπει νὰ δώσῃ εις τὰς βολιδοσκοπήσεις αὐτάς, ὁ Πρωθυπουργὸς τοῦ ἐτόνισεν ὅτι τῇ Ἑλληνικῇ ἀπάντησις ἔπρεπε νὰ εἶναι μονολεκτική: «Πολεμοῦμεν!».

Τὰ διαθήματα αὐτὰ ἐπανελήφθησαν ἐμμέσως καὶ διὰ τῶν εις διαφόρους οὐδετέρους πρωτευουσῶν πρεσβευτῶν τῆς Γερμανίας. Ὁ ἐν Μαδρίτῃ πρεσβευτὴς φὸν Στόρερ μετεχειρίσθη τὸν Οὐγγρον πρεσβευτὴν στρατηγὸν Ἀντόρκα διὰ νὰ προτείνῃ εις τὸν Ἑλληνα πρεσβευτὴν κ. Περ. Ἰακ. Ἀργυρόπουλον ἀνακωχὴν μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας, συναπτομένην τῇ μεσολαθήσει τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐφρόντιζε νὰ χαραχθῇ, τῇ ἐγγυήσῃ τῆς, οὐδετέρα ζώνῃ ἐν Ἀλβανίᾳ μεταξύ τῶν Ἰταλικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, τῶν τελευταίων κρατούντων τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας εἶχον κατακτήσει. Εἰς τὴν Ἀγκυρᾷ ὁ ἴδιος ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς φὸν Πάπεν ἐτόνισε τὴν 21ην Φεβρουαρίου εις ἐπισήμους Ἑλληνας συνομιλητάς του ὅτι ἡ Γερμανία θὰ ἔκαμνε πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συμβιβασμὸν μεταξύ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, μὲ ὅρους ἀπωλύτως ἐπωφελεῖς διὰ τὴν δευτέραν. Δὲν θὰ εἶχε δὲ ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐνοχληθῇ καθόλου διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Βρετανικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸ ἔδαφός της καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τοῦτο ἦτο ἔργον ἀποκλειστικῶς τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἀνάλογοι συνομιλῖαι ἔγιναν τὰς ἰδίας ἐκείνας ἡμέρας εις τὴν Βέρνην καὶ εις τὴν Στοκχόλμην.

Ἡ ἀπάντησις ὅμως τῆς Ἑλλάδος εις ὅλας αὐτάς τὰς Γερμανικὰς βολιδοσκοπήσεις, βολιδοσκοπήσεις εις τὰς ὁποίας ἡ παρουσία τοῦ τεραστίου ὄγκου τῆς Γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ φὸν Αἰστ, ἐτοιμαζομένης νὰ κατέλθῃ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα, ἔδιδεν ἐντελῶς ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἦτο ἀπολύτως σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ. Χωρὶς κανένα δισταγμὸν ἐτονίσθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς, χάρις εις τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν τέκνων της, ἵσταται

τόσον ύψηλά, ώστε νά μή τῆς ἐπιτρέπεται καμμία ὑπο-
πιτον συνθηκολόγησις, κανεῖς συμβιβασμός μετ' τὴν ἀπό-
λυτον ἠθικὴν. Ἐάν ἡ Γερμανία ἐνόμιζεν ὅτι συνεβιβάζετο
πρὸς τὴν θέσιν τῆς ὡς Μεγάλης Δυνάμεως, φιλοδοξούσης
νά κατευθύνῃ τὴν Εὐρώπην, μία δολοφονικὴ ἐπίθεσις ἐκ
τῶν νώτων ἐναντίον μιᾶς μικρᾶς χώρας, μαχομένης ἤδη
ἀπὸ μηνῶν ἐναντίον μεγάλου γείτονός της, ἡ Ἑλλάς δὲν
θα ἤμποροῦσε νά κάμῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νά μείνῃ πιστὴ
εἰς τὸ καθήκόν της.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτὴ στάσις ἠνάγκασε τελικῶς τὴν Γερ-
μανίαν νά ἀφήσῃ τότε τὰς κολακείας καὶ τὰς δῆθεν φιλι-
κὰς προσπάθειας πρὸς συμβιβασμόν μεταξὺ Ἑλλάδος
καὶ Ἰταλίας καὶ νά ἀναλάβῃ πλέον σαφῶς ἀπειλητικὴν
στάσιν. Καὶ ἀνεκοινώθη εἰς τὸν κ. Ἦντεν τηλεγράφημα
τοῦ ἐν Βερολίνῳ Ἑλλήνου πρεσβευτοῦ κ. Ραγκασῆ, τὸ
ὁποῖον εἶχε μόλις ληφθῇ ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ ὁποῖον
περιελάμβανε τοὺς νέους ὅρους, τοὺς ὁποῖους θὰ προέ-
βαλλεν ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν ἡ Γερμανία εἰς τὴν
Ἑλλάδα. Συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας αὐτὰς θὰ
ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἡ προσωρινὴ ἐκχώρησις τῆς
Θεσσαλονίκης, τῆς Λήμνου, τῆς Σάμου καὶ τῆς Κρήτης,
ἡ ἄμεσος ἀλλαγὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ πα-
ραίτησις τοῦ «Ἀγγλοφίλου» Βασιλέως ἀπὸ τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Θρόνου. Ὅταν ὁ Πρωθυπουργός, ποῦ ἐδιάβαζε τὸ
τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Ἑλλήνου πρεσβευ-
τοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποῦ ἐζήτει τὴν παραίτησίν
του, ἕνα μελαγχολικὸν μείδιμα ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ πρό-
σωπον τοῦ Βασιλέως. Ἐμάντευεν ἄρᾳ γε τότε, ὅτι θὰ
ἦρχετο ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἄλλοι, ὅχι βέβαια Γερ-
μανοί, θὰ ἐζήτουν τὸ ἴδιον πρᾶγμα δι' ἐντελῶς διαφορε-
τικούς λόγους;

Καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἑλληνικῆς θέσεως ἐναντι τῆς
νέας καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐδημιουργεῖτο, ἐτελείωσε με-
τ' τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐθεώρει πλέον ὅτι εἶχεν εἰπεῖ
ἤδη ἐκ τῶν προτέρων τὸ δευτέρον της «ΟΧΙ», τὸ ὁποῖον
ἦτο τόσον κατηγορηματικόν, τόσον πλήρες ὅσον καὶ τὸ
ριφθὲν τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 κατὰ πρόσωπον τῆς
Ἰταλίας. Αἱ γέφυραι εἶχον καὶ ὀπίσω της. Ὅλαι αἱ
προσπάθειαι θὰ ἀπέβλεπον πλέον εἰς τὸ νά ὁργανώσῃ
κατὰ τὸν καλῦτερον δυνατὸν τρόπον καὶ ἐν πλήρει στρα-
τηγικῇ συνεργασίᾳ μετ' τοὺς Βρεταννοὺς Συμμάχους τὴν

ἄμυναν ἐναντίον τῆς μεγάλης Γερμανικῆς ἐκστρατείας, ἢ ὅποια προητοιμάζετο.

Οἱ Ἕλληνες ἐπίσημοι δὲν παρέλειψαν καθόλου νὰ ἐκφράσουν τὴν βαθυτάτην τῶν συγκίνησιν καὶ τὸν εἰλικρινῆ τῶν σεβασμὸν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτὴν στάσιν. Ἐτόνισαν ὅτι ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, ἔμπρακτον, ἀπετέλει ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅχι μόνον πολεμικοῦ ὀλικοῦ, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην θὰ ἦτο ἀπαράτητον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτῶν στρατευμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μητροπολιτικά, τὰ ὅποια θὰ ἐμάχοντο παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἀνεκοινώθη δὲ τότε ἡ ἡμερησία διαταγὴ, τὴν ὅποιαν ὁ στρατηγὸς Οὐέβελ εἶχεν ἀπευθύνει ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας πρὸς τὰ μεταφερόμενα εἰς τὴν Ἑλλάδα Βρετανικὰ στρατεύματα καὶ ἡ ὅποια ἐτόνιζε: «Θὰ πολεμήσετε μέχρι τῆς τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός σας διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἐπολεμούσατε διὰ τὴν Ἀγγλίαν».

Καὶ ὁ Ἕλληνας Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἡν-τεν ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ καὶ δημοσίᾳ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια τοῦ ἐνέπνεεν ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν, ὅταν, δεχόμενος μετὰ τὸ τέλος τῆς συσκέψεως ἀντιπροσώπους τοῦ διεθνοῦς τύπου, τοὺς ἔλεγε: «Παρηκολουθήσαμεν ἐπὶ μακροὺς μῆνας τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον μιᾶς βαρυστατοῦς ἐπιθέσεως. Μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐμάθαμεν τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τὰ ὅποια λαμπρὰ ἐσχεδίασαν οἱ ἡγέται τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ ἀπαράμιλλον θάρρος ἐπραγματοποίησαν ὁ Στρατός, ἡ Ἀεροπορία καὶ τὸ Ναυτικόν της. Τώρα ἐγνωρίσαμεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀπόφασιν, πού ἐμπνέουν κάθε ἄνδρα καὶ κάθε γυναῖκα εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Πρὸ 2.300 ἐτῶν ἐλέχθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι τὸ μυστικὸν τῆς εὐτυχίας εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ μυστικὸν τῆς ἐλευθερίας τὸ θάρρος. Σεῖς δίδετε νέαν ζωὴν εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν παράδοσιν».

ΒΑΡΕΙΑ είναι ή ατμόσφαιρα τής Μεγάλης Παρασκευής, πού πλακώνει τὰ στήθη όλων τών Ἀθηναίων. Ἀπό τής ἀρχῆς τής ἐβδομάδος ἤδη ὁ κόσμος, χωρίς νά ἀντιλαμβάνεται ἴσως ἀκόμη ἐντελῶς ὅλην τήν ἔκτασιν τής τραγωδίας, εἶχεν ἀρχίσει νά συνηθίζῃ μέ τήν ιδέαν, ὅτι ὁ δοξασμένος ἀγών τής Ἑλλάδος, πού ἐπὶ ἕξ μῆνας σχεδὸν ὕψωνε ἀκλόνητος τὸ ἀνάστημά της εἰς τὰς ἐπάλξεις τής πανανθρωπίνης ἐλευθερίας, δὲν θά ἡμποροῦσε πλέον νά διαρκέσῃ πολὺν καιρόν. Ἡ Γερμανικὴ ἐπίθεσις, πού διεφαίνετο ἀπὸ τόσον καιρόν, ἐξεδηλώθη τελικῶς τὴν 6ην Ἀπριλίου εἰς τὰς 5 τὸ πρωῒ, χωρίς αὐτὴν τὴν φορὰν νά προηγηθῇ καν τελεσίγραφον, ἴσως διὰ νά μὴ ριθῇ καὶ κατὰ πρόσωπον τής Γερμανίας τὸ ὑπερήφανον Ἑλληνικὸν «ΟΧΙ» πού εἶχε συντρίψει ἠθικῶς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ τὸ «Ὅχι» αὐτὸ τὸ εἶχεν ἤδη βροντοφωνήσει ἡ Ἑλλάς πρὸ μηνῶν ὀλοκληρῶν — ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Γερμανικὸν Ράιχ διὰ τῆς κολακείας καὶ τῆς παραπλανητικῆς πονηρίας πρῶτον, διὰ τῆς συγγνῆς ἀπειλῆς ἔπειτα, ἀπεπειράθη νά κάμψῃ τὴν Ἑλληνικὴν θέλησιν τῆς ἀντιστάσεως. Καὶ τὸ «Ὅχι» τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, τὸ ἔκαμεν ἰδικόν του ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἀπὸ τῆς στιγμῆς, πού ἡ τρομερὰ πολεμικὴ μηχανὴ τοῦ Χίτλερ ἐκινήθη ἐναντίον μας. Τὸ ἔκαμαν ἰδικόν των οἱ ἀπαράμιλλοι στρατιῶται τῶν ὀχυρῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, οἱ ὅποιοι ἔγραψαν ἐκεῖ ἐπάνω τὴν εὐγενεστέραν σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὸ Σοῦλι, τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸ Ἀρκάδι. Τὸ ἔκαμαν ἰδικόν των οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες Ἕλληνες ἀεροπόροι, οἱ ὅποιοι μετὰ ἀπαράμιλλον θάρρος ἀντιμετώπισαν τὰς ἐκτονταπλασίας δυνάμεις τῆς Γερμανικῆς Λούφτβαφφ. Τὸ ἔκαμαν ἰδικόν των τὰ ναυτόπουλα τῆς Ἑλλάδος, τὰ

ὁποῖα εἰς τὸν Σαρωνικὸν ἔδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες, ποὺ ἐδίδασκαν εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον πῶς πρέπει νὰ ζῇ, εἶναι ἄξιοι νὰ τοῦ διδάξουν καὶ πῶς πρέπει νὰ ἀποθνήσκῃ. Τὸ ἔκαμαν ἰδικόν των ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες, καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη ποὺ ἀντέτασαν τὴν ὑπερήφανον ἡρεμίαν των εἰς τὸ φρικτὸν βασανιστήριον τῶν ἀτελειώτων Γερμανικῶν βομβαρδισμῶν.

Ἀλλὰ ἡ ἐποποιῖα αὐτὴ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ διαρκέσῃ. Αἱ ὀλίγαι Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, βοηθούμεναι ἀπὸ τὰς ἐπίσης ὀλίγας Βρεταννικὰς, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σταματήσουν τὴν Γερμανικὴν θύελλαν, ποὺ ἐπλησίαζε πρὸς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἀμείλικτον ὁρμὴν τῶν τυφλῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Ὁμιλῶν τὴν 9ην Ἀπριλίου 1940 εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὁ μεγάλος πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀληθινὸς ἡγέτης τῆς μαχομένης ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητος κ. Οὕινστον Τσῶρτσιλ, ἀφοῦ ἐξήγησε πῶς ἡ ἐπιφυλακτικότης καὶ οἱ δισταγμοὶ τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν Κρατῶν εἶχον καταστήσει ἀδύνατον τὴν ὁργάνωσιν εὐρυτέρου μετώπου Βαλκανικῆς ἀμύνης, ἀφοῦ ἐξῆρε μετὰ θαυμασμὸν τὴν θαρραλίαν καὶ ἀνδρικήν στάσιν τῆς Ἑλλάδος, κατέληξεν: «Ἡ τιμὴ μας ἀπῆτει νὰ παρὰσχῶμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κάθε δυνατὴν βοήθειαν. Ἐφ' ὅσον ἦτο ἀποφασισμένη νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ ὅλην τὴν λύσσαν τῶν Οὐννων, δὲν μᾶς ἐπέτρεπετο πλέον νὰ διστάσωμεν: ἔπρεπε νὰ συμμερισθῶμεν τὴν δοκιμασίαν, ἔπρεπε νὰ στρατιῶται τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας νὰ πολεμήσουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἑλλήνων. Συνεβουλεύθημεν λοιπὸν ἐκείνους ἐκ τῶν στρατηγῶν μας, ποὺ εὐρίσκοντο ἐπὶ τόπου καθὼς καὶ τὸν στρατηγὸν Οὐέϋβελ καὶ τὸν στρατηγὸν Παπάγον, τοὺς δύο ἀρχιστρατήγους, οἱ ὅποιοι εἶχον τόσας νίκας εἰς τὸ ἐνεργητικόν των. Ὅλοι ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἦτο ἀκόμη πολὺ ἀργά, διὰ νὰ κατάρτισωμεν ἓνα καλὸν σχέδιον ἀμύνης καὶ ὅτι εἰχόμεν ἀρκετὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας».

Ἡ βεβαίωσις τοῦ Ἀγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ ἦτο ἀκριβής. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα προηγήθησαν ἀμέσως καὶ ἠκρολούθησαν κατὰ τὰς πρώτας δύο ἡμέρας τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως ἀνέτρεψαν δυστυχῶς ὅλας τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ Γιουγκοσλαυτὶα μόλις εἶχε κατορθώσει τὴν 27ην Μαρτίου νὰ ἀπαλλαγῇ διὰ μιᾶς ὑπε-

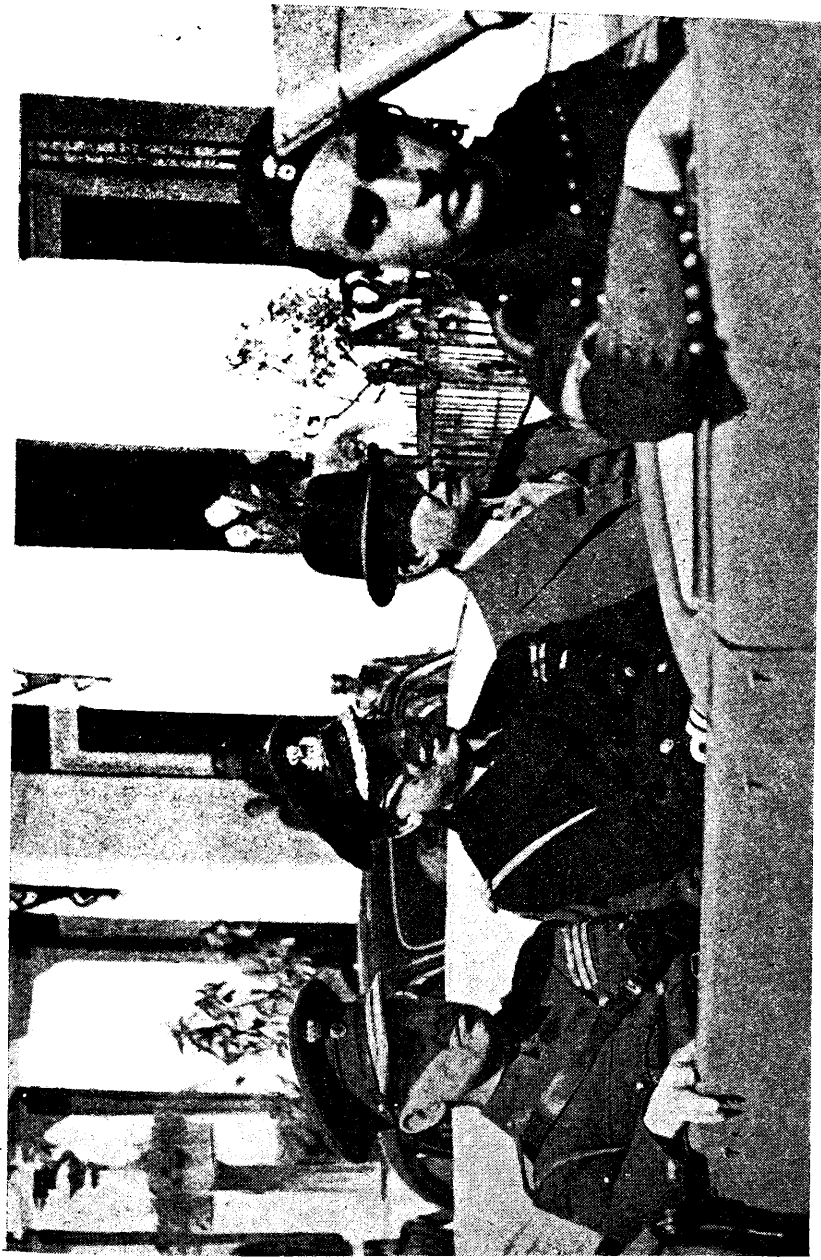
ρόχου λαϊκής και στρατιωτικής επανάστασεως από τους προδοτικούς ηγέτας, οι οποίοι δύο ημέρας νωρίτερον είχαν συνδέσει την πατρίδα των με τον "Άξονα. Και αι έννέα ημέραι, πού έμεσολάβησαν μέχρι της Γερμανικής επιθέσεως, κάθε άλλο ή έπαρκείς ήσαν διά να επιτρέψουν την οργάνωσιν της άμύνης της χώρας. Ή μεταβολή των στρατιωτικών εκείνων ήγετων, οι οποίοι είχαν παρακολουθήσει τον αντιβασιλέα Παύλον και τους Ζβέτκοβιτς και Μάρκοβιτς εις τον προδοτικόν των δρόμον, δέν ήμπορούσε να γίνη από της μιᾶς ημέρας εις την άλλην. Ή διαταχθεΐσα γενική επιστράτευσις διεξήγετο μέσα εις μίαν ατμόσφαιραν άκαταστασίας και άνωμαλίας, ή οποία δέν επέτρεπε την πλήρη έξασφάλισιν της έπιτυχίας της. Αί προσπάθειαι τās όποίας κατέβαλον τό "Ελληνικόν και τό Βρετανικόν Στρατηγείον διά να επιτύχουν την πλήρη συνεργασίαν με τό Γιουγκοσλαϊκόν και να καταρτίσουν κοινόν σχέδιον άμύνης, προσπάθειαι, τās όποίας ένίσχυσεν ό ίδιος ό κ. *Ηντεν μεταβαίνων προς τοῦτο εις Βελιγράδιον, δέν έφεραν ίκανοποιητικά άποτελέσματα. *Ο "Ελλην Άρχιστράτηγος μετέβαινε εις την Γιουγκοσλαυίαν διά να συναντήση μυστικά εις ένα χωρίον παρά τὰ σύνορα τον ύπαρχηγόν του Γιουγκοσλαυϊκού Έπιτελείου και να του τονίση ότι ή άμυνα εις τὰ άτελείωτα και τόσον έκτεθειμένα Γιουγκοσλαυϊκά σύνορα προς Βορράν δέν θά ήμπορούσε να έχη άλλο άποτέλεσμα παρά την διασποράν των διαθεσίμων δυνάμεων και την διευκόλυνσιν κατά συνέπειαν της είσβολής και ότι μόνον ή συγκέντρωσις όλων των Γιουγκοσλαυϊκών, Έλληνικών και Βρετανικών δυνάμεων εις μίαν ώρισμένην περιοχήν και ή συνεργασία των επί τη βάσει του καταρτισθέντος ήδη σχεδίου θά ήμπορούσε να δημιουργήση θετικής έλπίδας έπιτυχίας, εκείνας άκριβώς τās όποίας όλίγας ημέρας άργότερα υπηνίσσετο ό κ. Τσώρτσιλ εις τον λόγον του.

Τό γεγονός είναι έν πάση περιπτώσει ότι ή Γερμανική έπιθεσις εύρε την Γιουγκοσλαυίαν εις την περίοδον της έπιστρατεύσεως της και της συγκεντρώσεως των δυνάμεών της, τās όποίας και παρέλυσεν έντός των πρώτων ώρων. Και τό άποτέλεσμα ήτο, ότι εύθύς από της έπομένης της επιθέσεως ή Γιουγκοσλαυϊκή γραμμή αντίστασεως είχε διασπασθῇ, κάθε πλήρης και ώργανωμένη Γιουγκοσλαυϊκή άμυνα έπαυεν ούσιαστικώς να ύφίσταται

καὶ ὁ δρόμος ἡνοίγετο διὰ τὴν εἰσόρμησιν τῶν Γερμανικῶν φαλάγγων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ διὰ τὴν πλευροκόπησιν ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Μακεδονίας.

Μὲ τὴν παροιμιώδη πλέον φιλαλήθειάν του τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον δὲν ἀπέκρυψε τὴν τραγικὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Ἀπὸ τῆς 8ης Ἀπριλίου ἤδη εἶχεν ἀναγγεῖλει μὲ ἔκτακτον ἀνακοινωθὲν ὅτι ἡ Γιουγκοσλαυικὴ «ὑποχώρησις» εἶχεν ἀποκαλύψει τὸ ἀριστερόν πλευρόν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἐκτοτε καὶ ἐνῶ τὰ Γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐξηκολούθουν τὰς συνεχεῖς καὶ συχνὰ καταστρεπτικὰς τῶν ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ Πειραιῶς, ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἶχε μάθει ὅτι ἡ Θεσσαλονικὴ ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Γερμανῶν, ὅτι ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία ὁλόκληρος εἶχον ὑποδουλωθῇ, ὅτι ἡ ἡρωικὴ ἄμυνα τῶν ὀχυρῶν μας, κυκλωμένων πλέον πανταχόθεν, εἶχε καμφθῇ, ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀλπινισταὶ κατέλαβον τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐσυνέχιζαν τὴν προέλασίν των πρὸς νότον, ὅτι ὁ νικηφόρος στρατὸς τῆς Ἡπείρου, ὁ Στρατὸς ποῦ εἶχε συντρίψει τὴν Ἰταλικὴν Δύναμιν καὶ καταδικάσει πλέον ὀριστικῶς εἰς θάνατον τὸ καθεστῶς τοῦ Μουσσολίνι καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς νὰ συμπτυχθῇ, ἐγκαταλείπων τὰς θέσεις ποῦ εἶχε μὲ τόσον τίμιον αἷμα κατακτήσει.

Ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρυτέρα παρὰ ποτε ἄλλοτε. Εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν ἐνεφανίσθησαν στρατιῶται ἀτμήλητοι, ταραγμένοι καὶ χωρὶς τὰ ἐξωτερικὰ ἐκεῖνα χαρακτηριστικὰ τῆς ὑπερηφάνου καὶ ἐλευθέρως γενομένης δεκτικῆς πειθαρχίας, ποῦ ἦσαν τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατιώτου κατὰ τοὺς τελευταίους ἑξ μῆνας. Μαζὴ των ἐνεφανίσθησαν καὶ τραυματῆαι μὲ τοὺς αἱματωμένους ἀκόμη ἐπιδέσμους των, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν περιέργα καὶ ἀπίστευτα πράγματα διὰ τὴν διάλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν μερικῶν στρατιωτικῶν νοσοκομείων. Καὶ ἔξαφνα διεδόθη μία τραγικὴ εἰδησις, ἡ ὁποία ἐφαίνετο νὰ διδῇ ἀκόμη μεγαλειτέραν σημασίαν εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνησυχητικὰ συμπτώματα: ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Ἀλέξανδρος Κοριζῆς εἶχεν αὐτοκτονήσει. Δι' ὀλίγας ὥρας ὁ Λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔχανε σχεδὸν τὸ θάρρος του καὶ ἐπεφίμενε μὲ μίαν νοσηρὰν μοιρολατρείαν, τὰ γεγονότα τὰ

Μετά τὸ δεύτερον «ΟΧΙ». Ὁ Βασιλεὺς μαζί με τὸν Διάδοχον Παύλον καὶ τὸν ἀείμνηστον Ἀλέξ. Κοριζήν
τὸ πρωὶ τῆς ἑως Ἀπριλίου 1941.

ὅποια θὰ ἔφεραν πρὸς τὴν τελικὴν καταστροφὴν καὶ τὰ ὅποια ἔφαντάζετο πλέον ἀλλεπάλληλα καὶ ραγδαία.

Τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν τῆς ἀγωνίας, τὴν ἐξοῦσε πολὺ ἐντατικώτερα ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὅποιος ἐγνώριζε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον πόσον πραγματικά δυσχερὴς, πόσον ἀπελπιστικὴ ἦτο πλέον ἡ κατάστασις. Ἀπὸ 48 ὥρων δὲν εἶχε σχεδὸν κλείσει μάτι. Εἰς κάθε ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἔφθαναν τὰ τηλεγραφήματα, τὰ ὅποια ἀνῆγγελλαν μίαν νέαν ὑποχώρησιν, τὴν ἀπώλειαν μιᾶς ἀκόμῃ σημαντικῆς θέσεως, μίαν ἐπὶ πλέον δυσᾶρεστον εἶδησιν. Τὸ Βρετανικὸν Στρατηγεῖον, μὲ τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος εὐρίσκετο εἰς συνεχῇ ἐπαφήν, εἶχεν ἀπὸ πέντε ἡμερῶν διαπιστώσει ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ Αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ταχύτεραν ἀποχώρησιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἄδεια αὐτὴ εἶχεν ἤδη ληφθῇ, τὸ Βρετανικὸν Ναυαρχεῖον ὥργανωνε τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια θὰ παρελάμβανον τὸν ἀποχωροῦντα Βρετανικὸν Στρατόν. Καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶχε συστήσει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποχωρήσουν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Κράτους εἰς τὴν Κρήτην, μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι κάθε βοήθεια καὶ κάθε προστασία θὰ παρέλχοντο ἀπὸ τὰς Βρετανικὰς δυνάμεις διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτὴν.

Ἐγνώριζε λοιπὸν ὁ Βασιλεὺς ὅτι εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸ μοιραῖον, τὸ ἀναπότρεπτον τέρμα τῆς ἡ ἑνδοξοῦς ἱστορίας τῆς ἀμύνης τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῶν δύο ἰσχυροτέρων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Ἐγνώριζε καὶ κάτι ἄλλο, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἔφαντάζετο ἀκόμῃ ἢ δὲν ἠμποροῦσε νὰ συνειδητοποιήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός: ὅτι δηλαδὴ μοιραίως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἢ ἡπείρωτικῇ Ἑλλάδι θὰ ὑπεδουλώνετο ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ ὅτι -- διὰ πρῶτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους -- ἡ πρωτεύουσά της θὰ ἔφευγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὅταν ὁ ἴδιος ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν μετάθεσιν αὐτὴν ὑπέφερε πραγματικὰ βαρύντατα. Ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλεῖψῃ τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὴν στιγμὴν πού θὰ ἔπιπτεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐχθρῶν τῆς χώρας τοῦ

έστοίχιζεν ἀπερίγραπτα. Ὁ ἴδιος δὲν εἶχε καμμίαν ἀμφιβολίαν διὰ τὴν τρομερὰν περιπέτειαν ποὺ θὰ ἀπετέλει τὸ γεγονός αὐτὸ διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τί εἶχαν κάμει οἱ Γερμανοὶ κατακτηταὶ εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰς τὸ Βέλγιον καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἴσως θὰ ἦσαν ρί κατακτηταὶ αὐτοὶ ἀκόμη σκληρότεροι καὶ βαρβαρώτεροι εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ συγχωρήσουν τὴν υπερήφανον ἀντίστασιν τῆς καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων τοῦ Γερμανικοῦ Στρατηγοῦ. Ἡ σκέψις ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Λαὸν κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν καὶ νὰ μὴ συμμερισθῇ τὴν δυστυχίαν καὶ τὰ μαρτύριά του τοῦ ἦτο ἀφόρητος. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως τὸν ἐνέπνεεν ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἔπρεπε μὲ τὴν εἰσόδον τῶν Γερμανῶν εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ θεωρήσῃ τερματισθέντα τὸν ἀγῶνά της, ὅτι ἔπρεπε νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν εἰς τὴν Κρήτην πρῶτα, ἔξω τῶν ὁρίων τῆς χώρας ἐν ἀνάγκῃ, καὶ ὅτι ἰδικὸς του ἱστορικὸς προορισμὸς ἦτο νὰ διευθύνῃ καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν συνέχισιν αὐτὴν τοῦ ἀγῶνος.

Καὶ κατέληξε χωρὶς μακροὺς δισταγμοὺς εἰς τὴν σκληρὰν καὶ πικρὰν ἀπόφασιν τῆς μεταφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης, ἀπόφασιν μὲ τὴν ὁποίαν εὐρέθῃ ἀπολύτως σύμφωνος ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ὁποία ἀνεκοινώθῃ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς Συμμάχους μας. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα—ἀλλὰ νὰ ληφθοῦν μὲ τὴν πλέον ἀπόλυτον μυστικότητά, διὰ νὰ μὴ ἐμπνεύσουν τὴν ἀποθάρρυνσιν εἰς τὸν μαχόμενον ἀκόμη Ἑλληνικὸν Στρατὸν—δύο τραγικὰ νέα ἤρχοντο νὰ καταστήσουν ἀκόμη πλέον δυσχερῇ τὴν ἰδικὴν του θέσιν. Τὸ πρῶτον ἐχρονολογεῖτο ἤδη ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ εἶχε σχέσιν μὲ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά τῶν ἡγετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῆς Ἀλβανίας. Τὸ δεύτερον ἐχρονολογεῖτο μόλις πρὸ ὀλίγων ὥρων: ἦτο ἡ ἀναγγελία τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποφασίσῃ ἀπὸ κοινοῦ τὴν μετάθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης καὶ μαζῇ μὲ τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ρυθμίσῃ ὅλας τὰς σχετικὰς λεπτομερείας.

Ἔτσι ὁ Βασιλεὺς εὗρίσκετο ἐκεῖνο τὸ βράδυ, μόνος καὶ ἀβοήθητος ἀπέναντι μιᾶς καταστάσεως ἀληθινὰ τρα-

γικής. Τὰ τηλεγραφήματα ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον ἔδιδαν σαφῶς νὰ ἐννοηθῇ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς στρατηγούς ἢ εἶχαν δειλιάσει, ἢ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν εὐρυτέραν, τὴν ἀληθινὰ παγκόσμιον σημασίαν τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν καὶ ἤρχισαν νὰ δεικνύουν διαθέσεις ἐγκαταλείψεώς του. Σχεδὸν ἀπροκαλύπτως τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ἔλεγαν ὅτι οἱ στρατηγοὶ αὐτοὶ ἐζητοῦσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ ἐπιδιώξουν καὶ νὰ συνάψουν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Γερμανούς, διότι αἱ προελαύνουσαι φάλαγγές των ἀπειλοῦσαν νὰ ἀποκόψουν τὴν ἐπαφὴν τοῦ Στρατοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου μὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καὶ ἐνδεχομένως νὰ τὸν αἰχμαλωτίσουν. Διὰ τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶχε μόνος, του παρακολουθῆσει μέχρι καὶ τῆς τελευταίας λεπτομερείας, πῶς ἐδημιουργήθη ὁ Στρατὸς αὐτός, πού ἐδόξεσε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀνεβίβασε — κατὰ τὴν φράσιν τοῦ πρώην Ἀγγλοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Λόρδου Χάλιφαξ — ὑψηλότερα, παρ' ὅσον ποτὲ ἐστάθη κατὰ τὴν μακράϊωνα ἱστορίαν της, διὰ τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἦτο ὑπερήφανος ὡς Ἕλλην διὰ τὸν θαυμάσιον αὐτὸν Στρατὸν ἀλλὰ καὶ ἀγαποῦσε μὲ ὅλην του τὴν καρδίαν κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας πού τὸν ἀποτελοῦσαν, αἱ πληροφορίαι αὐταὶ ἀπετέλεσαν τραγικὸν πλῆγμα. Ἐπίστευε βαθύτατα ὅτι οἱ ὑπέροχοι αὐτοὶ στρατιῶται, πού εἶχαν ἀντιμετωπίσει τόσους κινδύνους καὶ εἶχαν δειξῇ τόσον ἡρωϊσμὸν εἰς τὰς δυσχερεστέρας στιγμάς, δὲν ἐσυμφωνοῦσαν, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ συμφωνοῦν, μὲ τοὺς ὀλιγοψύχους στρατηγούς των. Καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι ἐπιμένων μὲ τὰς διαταγὰς του διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀμύνης, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο πλέον ἀπελπισ, ὅσας νέας θυσίας καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ στοιχίσῃ, δὲν ἐξεπλήρωνε μόνον ἓνα σκληρὸν καθήκον ἀπέναντι τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ συνεμορφοῦτο μὲ τὴν θέλησιν τῶν ἰδίων τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπλήρωναν μὲ τὸ αἷμά των τὴν ἀντίστασιν αὐτήν. Ἔτσι ἔδωσεν ἀδιστακτικῶς τὰς διαταγὰς αὐτάς, διαταγὰς, πού κατεδίκαζαν ἀμειλίκτως κάθε ἰδέαν συνθηκολογήσεως. Ἡδὴ ἀπὸ τῆς 15ης Ἀπριλίου εἶχε στείλει τηλεγραφικῶς αὐτὴν τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν πρὸς τὰς μαχομένας εἰς τὴν Ἡπειρον Ἑλληνικάς δυνάμεις:

«Ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἶμαι πλήρως

ἐνήμερος τῆς ἐξελλίξεως τῆς καταστάσεως. Ἡ τιμὴ καὶ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ τύχη τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀποκλείουν κάθε σκέψιν συνθηκολογήσεως, ἡ ἠθικὴ συμφορὰ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρα πάσης ἄλλης καταστροφῆς. Λόγω τοῦ γεγονότος τούτου ἀπευθύνομαι πρὸς τὸν πατριωτισμὸν σας ὡς στρατιωτῶν καὶ Ἑλλήνων, παροτρύνων ὑμᾶς νὰ πράξετε μέχρι τέλους τὸ καθήκον σας ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ὁ Βρετανικὸς Στρατὸς ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται ὑπερασπίζων τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄».

Ἡ ἡμερησία αὕτη διαταγὴ μὲ τὴν ἀπέριττον στρατιωτικὴν τῆς γλῶσσαν ἐχαρακτήριζε πλήρως τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς κρίσεις ἐκείνας ἡμέρας διηύθυνε κάθε σκέψιν καὶ κάθε αἶσθημα τοῦ Βασιλέως. Καὶ μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἀνέλαθεν—ὅταν ἡ αὐτοκτονία τοῦ Πρωθυπουργοῦ τοῦ τὸν ἄφησε μόνον καὶ κύριον ὑπεύθυνον—τὴν προσπάθειαν διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἡ ὁποία θὰ ἐφήρμοζε τὴν πολιτικὴν αὐτήν. Ὁ κ. Ἀνδρέας Μιχαλόπουλος, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Βασιλεὺς ἐκάλεσε κοντά του διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν καὶ ὁ ὁποῖος ἀργότερα ἐπέπρωτο νὰ ἐξελιχθῇ εἰς φανατικὸν ἀντίπαλον τοῦ Βασιλέως, γράφει τὰ ἐξῆς σχετικῶς εἰς τὸ Ἀγγλικὸν βιβλίον του «Ἑλληνικὸν Πῦρ» τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε τὸ 1943 εἰς τὸ Λονδῖνον:

«Ὅταν εἰς τὰς 9 τὸ βράδυ τῆς 18ης Ἀπριλίου 1941 ἐπῆγα εἰς τὸ Στρατηγεῖον, κληθεὶς ἀπὸ τὸν Βασιλέα, διὰ νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν, εὔρον εἰς τοὺς διαδρόμους ἀπογοήτευσιν καὶ σύγχυσιν. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὅμως εἶχεν ἀπολύτως σαφῇ ἀντίληψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς στιγμῆς. Ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἔχῃ ὅπωςδήποτε πρὸ τῆς ἐπομένης πρωίας νέαν Κυβέρνησιν, μὲ μοναδικὸν καὶ σαφῇ σκοπὸν νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἡμέρας καὶ νὰ μεταφερθῇ ἔπειτα εἰς τὴν Κρήτην διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα».

« **Π** ΕΠΟΙΘΑΜΕΝ ὅτι θὰ ἀντικρύσητε τὰς ἡμέρας αὐτάς τῆς πικρᾶς δοκιμασίας με φρόνημα ὑψηλόν, με πνεῦμα αὐτοθυσίας, με θάρρος, καρτερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν, μὴ ἐπιτρέποντες νὰ κλονίσῃ τὴν ψυχὴν σας ἡ ὀλιγοπιστία καὶ ἡ ἀχώριστος τῆς ὀλιγοπιστίας δειλία, ἡ δειλία ἣτις συνεπάγεται τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς ἐλευθέρως ψυχῆς, ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ὑπὲρ ἧς τὰ ἡρωϊκὰ ἡμῶν τέκνα χύνουσι τὸ αἷμά των, φωνοῦντες εἰς ὅλους ἡμᾶς τῶν μετόπισθεν: «Στῆτε καλῶς, στῆτε ἐπαξίως ἡμῶν! Πιστεῦετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν γενναιότητα καὶ ἀνδρείαν ἡμῶν, πιστεῦετε καὶ μιμηταὶ ἡμῶν γίνεσθε!» ἵνα καὶ τῆς Ἀναστάσεως τῆς πολυπαθοῦς ἡμῶν Πατρίδος τύχωμεν πάντες, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντος Χριστοῦ».

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, Μακ. Χρύσανθος, ἐχαιρέτησε τὸ ἀνατέλλον Πάσχα, τὸ τραγικώτερον ἴσως Πάσχα ποὺ ἐπέρασε ποτὲ ἡ Ἑλλάς, τραγικὸν λόγῳ τῆς σαφοῦς ἐπιγνώσεως τῶν μαρτυρίων καὶ τῶν δυστυχιῶν ποὺ τῆς ἐπεφύλασσε τὸ ἄμεσον μέλλον. Δὲν εἶχαν περάσει ἀκόμη δύο ἡμερονύκτια, ἀπὸ τὴν στιγμήν ποὺ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ του, εὐρέθη μόνος ἀπέναντι τῆς μεγάλης ἐθνικῆς κρίσεως καὶ τῶν τεραστίων εὐθυνῶν, ποὺ συνεπήγετο ἡ ἀντιμετώπισίς της. Δύο ἡμερονύκτια, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων κατέβαλε σύντονον προσπάθειαν νὰ σχηματισθῇ μία νέα Κυβέρνησις, με μοναδικὸν πρόγραμμα τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος καὶ συνήντησε συχνὰ ἐμπρὸς τοῦ τὴν ὀλιγοπιστίαν σὺτήν, τὴν «ὀλιγοπιστίαν με τὴν ἀχώριστόν της σύντροφον τὴν δειλίαν», τὴν ὀλιγοπιστίαν, ποὺ ἀπετέλει μίαν

προσβολήν κατὰ τοῦ μαχομένου ἀκόμη Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν Συμμάχων του ῥ'Αγγλων.

Ὁλόκληρον τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πρὸς τὸ Μεγάλο Σάββατον, ὁλόκληρον τὸ Μεγάλο Σάββατον καὶ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως ὁλόκληρον τὴν ἐπέρασε μὲ τὴν σκληρὰν αὐτὴν, τὴν πολλάκις ἀπελπιστικὴν προσπάθειαν. Τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ Ἑπειρωτικὸν μέτωπον ἦσαν τραγικά: «Ἐστείρευσαν πλέον αἱ πηγαὶ τῶν δακρύων μου διὰ νὰ θρηνήσω τὴν κατὰστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ὁ δοξασμένος καὶ ὑπέροχος Ἑλληνικὸς Στρατὸς τῆς Ἑπείρου», ἔτσι ἄρχιζε τὸ τηλεγράφημα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ἀπομείνας πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸ καθήκον ἀντιστράτηγος ἀνεκοίνωνεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον τὴν ἐπιμονὴν τῶν συναδέλφων του, ποὺ ὀλιγοψύχησαν, νὰ συνάψουν ἀντὶ οἰασδῆποτε θυσίας καὶ παρὰ τὰς αὐστηρὰς διαταγὰς Ἀρχιστρατήγου καὶ Βασιλέως τὴν ἀνακωχὴν μὲ τὸν ἐχθρόν. Καὶ ἦτο πλέον προφανὲς ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ὀλιγοψυχήσαντας ἀπὸ τοῦ νὰ διαπράξουν τὸ ἐθνικὸν αὐτὸ ἔγκλημα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἐκάλει ὁ Βασιλεὺς διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸ δύσκολον ἔργον, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀντλήθωσιν τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν χρησιμότητα μιᾶς ἀντιστάσεως, ἢ ὁποῖα δὲν εἶχε πλέον καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, δὲν παρουσίαζε καμμίαν δυνατότητα νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν ἀκατασχέτως προελαύνοντα ἐχθρόν καὶ νὰ προλάβῃ τὴν κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ἀγουροξυπνημένοι ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπείγουσαν πρόσκλησιν, ποὺ τοὺς ἐσήκωνε τὰ μεσάνυκτα ἢ τὰς πρωῒνας ὥρας ἀπὸ τὰ κρεββάτια των, πολλοὶ ἐρωτοῦσαν μὲ εἰλικρίνειαν τὸν Βασιλέα:

— Μεγαλειότατε, εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπέρασαν τὸν Ὀλυμπόν, ὅτι κατέβηκαν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ὅτι εἶναι εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅτι δὲν ἔχουμεν πλέον καμμίαν ἐλπίδα νὰ τοὺς σταματήσωμεν πουθενά, ὅτι οἱ ῥ'Αγγλοι προετοιμάζονται νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Δουνκέρκην; Τότε διατὶ νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς ἕνα ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει πλέον καμμίαν ἔννοιαν, ὁ ὁποῖος μόνον νέας καταστροφὰς θὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα; Διὰ ποῖον λόγον νὰ μὴ δεχθῶμεν μίαν

Τὸ τελευταῖον Πάσχα εἰς τοὺς στρατῶνας:
Ὁ Βασιλεὺς μὲ τοὺς στρατιώτας

συνθηκολόγησιν, ἢ ὅποια ἐπιβάλλεται μοιραίως ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἢ ὅποια ἡμπορεῖ ἴσως νὰ μειώσῃ τὰ τρομερά δεινά, τὰ ὅποια περιμένουν τὸν τόπον μας;

Μὲ ἀπεριόριστον ὑπομονὴν ἀλλὰ καὶ ἐπιμονὴν ὁ Βασιλεὺς ἀνελάμβανε νὰ ἐξηγήσῃ εἰς καθένα ἀπὸ τοὺς συνομιλητάς του πόσον ἡ ἀντίληψις αὐτὴ ἦτο ἀστήρικτος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ ἀνώτερα Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Πρέπει πρῶτον, ἐτόνιζε, νὰ ἐννοήσωμεν καλὰ ὅτι ὁ πόλεμος, τὸν ὅποιον διεξάγει ἡ Ἑλλὰς ἐναντίον τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας δὲν εἶναι αὐτοτελὲς πόλεμος, ὁ ὅποιος νὰ τελειώῃ λογικῶς καὶ φυσικῶς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν ἢ ἔστω καὶ τὴν διάλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ τὴν κατάληψιν τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς χώρας ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Πρέπει νὰ γίνῃ συνειδησις ὅλων μας ὅτι διὰ νὰ προασπίσῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἡ Ἑλλὰς ἐνεπλάκη εἰς ἓνα εὐρύτατον Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὁ ὅποιος δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ γίνῃ παγκόσμιος καὶ μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ὁποίου ἡ ὑποδούλωσις μιᾶς χώρας ἀπὸ τὸν ἐχθρόν δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ μίαν μάχην μόνον. Τοῦτο ἀπεδείχθη πλήρως μὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Γαλλίας, χώρας πολὺ μεγαλειτέρας ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν τοῦ Βελγίου, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Νορβηγίας, ὑποδούλωσιν ἢ ὅποια οὐσιαστικῶς ἐσήμαινε διὰ τὴν Γερμανίαν τὴν κατάκτησιν ὅλοκληρου τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου καὶ ἢ ὅποια ἐν τούτοις δὲν ἔφερε τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα εἰδικῶς, ἐξηκολούθει ὁ Βασιλεὺς, εἶναι ἀπαράδεκτον, ἀφοῦ ὑπέστη τόσας θυσίας, ἐκέρδισε τόσην δόξαν καὶ κατέκτησε τόσον πλήρη τὴν ἐκτίμησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἐλευθέρου κόσμου, νὰ θυσιάσῃ ὅλα αὐτά, ἐπειδὴ αἱ στρατιωτικαὶ τῆς δυνάμεις ἐκάμθησαν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς τεραστίας καὶ συνδουασμένης πολεμικῆς μηχανῆς τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν μέσον, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἀρχὴν του ἀκόμη, καὶ νὰ μεταβληθῇ οὕτω εἰς ἓνα ἐπὶ πλέον ἀσημαντον δορυφόρον τοῦ Ἀξονικοῦ συγκροτήματος. Διότι μοιραίως εἰς αὐτὸ θὰ κατέληγε κάθε ἐκδήλωσις ὀλιγοψυχίας, κάθε συμβιβασμὸς ἢ συνθηκολόγησις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ πολέμου. Πολὺ γρήγορα οἱ ἀγῶνές της, αἱ νίκαις της, αἱ θυσίαι της θὰ ἐλησμονοῦντο ἀπὸ τὸν συνεχίζοντα τὸν ἀγῶνα ἐλεύθερον κόσμον καὶ κατὰ τὴν

στιγμήν τῆς μοιραίας, τῆς ἀναποφεύκτου τελικῆς νίκης θὰ εὐρίσκετο εἰς τόσον μειονεκτικὴν θέσιν, ὅσον θὰ εὐρίσκετο ἂν ἐξ ἀρχῆς — κατὰ τὴν στιγμὴν δηλαδὴ τοῦ Ἰταλικοῦ τελεσιγράφου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 — εἶχεν ὑποταγῇ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Ἀξονος καὶ δὲν εἶχε διεξαγάγει καθόλου τὸν ἀγῶνά της. Θὰ ἀπετέλει δὲ αὐτὸ ἀληθὴ πρόδοσίαν ἀπέναντι τῶν χιλιάδων ἡρωϊκῶν Ἑλλήνων, ποὺ εἶχαν προσφέρει ἀδίστακτα τὴν ὠραίαν ζωὴν των ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου, τῶν μυριάδων ποὺ ἔμειναν ἀνάπηροι, τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων, ποὺ ἐπολέμησαν μὲ τόσῃ ἀνδρείᾳ ἐναντίον ὑπερέτερων δυνάμεων.

Δὲν ἔπρεπεν ὁμως νὰ λησμονῇται, προσέθετεν ὁ Βασιλεὺς, ὅτι ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐμάχοντο ἀκόμη κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην Βρεταννικαὶ καὶ Αὐτοκρατορικαὶ δυνάμεις. Γενναῖα παιδιὰ ἀπὸ τὰς Ἀγγλικὰς νήσους, ἀπὸ τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν εἶχαν μὲ προθυμίαν καὶ ἐνθουσιασμόν προσέλθει νὰ βοηθήσουν μὲ τὸ ἰδικόν των αἷμα τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἀπεγνωσμένον της ἀγῶνα. Μοιραῖον ἦτο καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὰς μακρινὰς κτήσεις της νὰ ἀκουσθοῦν σχόλια καὶ διαφωνίαι διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν τῶν Βρεταννικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἡ ἀπομάκρυνσις των ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν ἐδημιούργει μείωσιν τῆς μαχητικῆς ἱκανότητος τῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Οὐέϋβελ καὶ εἶχεν ὥς ἀποτέλεσμα τὴν ἐγκατάλειψιν θέσεων σημαντικῶν, τὰς ὁποίας εἶχε κατακτήσει προηγουμένως ἡ στρατιὰ αὐτὴ εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ τὴν Λιβύην. Οἱ Πρωθυπουργοὶ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Ζηλαντίας, κ. κ. Τσῶρτσιλ, Μέντζης καὶ Φράιζερ, εἶχον τονίσει, ἀπαντῶντες εἰς τὰς κριτικὰς αὐτάς, ὅτι ἱερὰ ὑποχρέωσις ἐπέβαλλε νὰ μὴ μείνῃ ἀβοήθητος ἡ Ἑλλάς, ἐφ' ὅσον μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν καὶ νικηφόρον ἀγῶνά της ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν ἀκράδαντον ἀπόφασίν της νὰ ἀντισταθῇ μὲ τὸ ἴδιον θάρρος καὶ ἐναντίον τῆς συντριπτικῆς Γερμανικῆς δυνάμεως. Ἐὰν τώρα ἡ Ἑλλάς ἐγκατέλειπε τὸν ἀγῶνα, ἐνῶ τὰ Βρεταννικὰ καὶ Αὐτοκρατορικὰ αὐτὰ στρατεύματα ἐξηκολούθουν ἀκόμη νὰ πολεμοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της, αἱ οὕτω ἐκδηλωθεῖσαι κριτικαὶ θὰ ἐγενικεύοντο ἀσφαλῶς καὶ θὰ ἐδημιουργεῖτο βαθμιαίως ἐναν-

τίον τῆς Ἑλλάδος ἓνα κύμα δυσφορίας ἱκανὸν νὰ κάμῃ νὰ λησμονηθοῦν ὅλοι αἱ προηγούμεναι νίκαι καὶ θυσίαι καὶ νὰ χαθοῦν ὅλοι οἱ καρποὶ τῶν διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους. Ἀπεναντίας, ἔπρεπεν ἡ Ἑλλάς νὰ συνεχίσῃ ἀκαμπτος τὸν ἀγῶνα, νὰ προασπίσῃ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ὅταν ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἡναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἔδαφός της, νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπειτα μαχομένη ἐναντίον τοῦ Ἀξονος εἰς οἰονδήποτε μέρος τοῦ νησιωτικοῦ της Κράτους, πού ἔμενεν ἀκόμῃ ἐλεύθερον, καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐν ἀνάγκῃ. Μόνον ἔτσι θὰ ἦτο παρούσα καὶ εἰς τὰς τελικὰς μάχας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔφερον τὸ νικηφόρον τέρμα τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, θὰ ἀπέκτα τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι παρούσα μὲ ὅλους τοὺς τίτλους της καὶ εἰς τὴν Διάσκεψιν, ἡ ὁποία θὰ ἐκανόνιζε τὰς τύχας τοῦ κόσμου μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Μὲ δυσφορίαν εἰς τὴν ἀρχήν, μὲ ἐκπληξιν ἀργότερα, μὲ ἀληθινὸν θαυμασμόν εἰς τὸ τέλος, ἤκουον τὸν Βασιλέα ἀναπτύσσοντα τὸ ἀνώτερον αὐτὸ ἐθνικὸν καθήκον οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ παράγοντες, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο ἡμερονύκτιον ἐκάλεσε κοντά του. Δὲν ἤμποροῦσαν ὅμως νὰ ἀντιληφθοῦν ἀκόμῃ τὸ μέγεθος τοῦ ἀκλονήτου θάρρους καὶ τῆς εὐψυχίας, πού ἐχρειάζετο εἰς τὸν Ἀνακτα, διὰ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν τιμὴν αὐτὴν γραμμὴν, διότι δὲν ἤξευραν ἀκόμῃ οὔτε τὰ τραγικὰ τηλεγραφήματα τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ἀπὸ τὸ Ἡπειρωτικὸν μέτωπον, οὔτε τὰς πληροφορίας πού εἶχεν ἀπὸ τὸ Βρετανικὸν Στρατηγεῖον διὰ τὴν ἀμέσως πλεόν ἐπικειμένην ἀποχώρησιν τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ ἀκλόνητος πεποίθησις, ἡ ἐμπνευσμένη πίστις, πού ἐφώτιζαν τὸ πρόσωπόν του καὶ ἐξηφάνιζαν ἀπὸ αὐτὸ κάθε ἵχνος κοπώσεως, ἔδιδαν εἰς τὰ ἀπλὰ καὶ ἀπέριττα λόγια του τὸν χαρακτήρα ἀληθινῶν ἐθνικῶν ὑποθηκῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤμποροῦσαν παρὰ νὰ προκαλέσουν τὴν βαθυτάτην συγκίνησιν τῶν ἀκροατῶν του. Ὁ κ. Ἀνδρ. Μιχαλόπουλος, ὁ ὁποῖος παρηκολούθησεν αὐτοπροσώπως τὰς συνομιλίαις τοῦ ἡμερονυκτίου αὐτοῦ, συνοψίζει τὰς ἐντυπώσεις του μὲ τὰς ὀλίγας αὐτὰς χαρακτηριστικὰς λέξεις εἰς τὸ βιβλίον του «Ἑλληνικὸν Πῦρ» (σελ. 17) : «Ἐπέστρεψα εἰς τὸ σπίτι μου ἐξηντημένος, στενοχωρημένος καὶ συντετριμμένος, ἀλλὰ μὲ αἴσθημα βαθέος θαυμασμοῦ διὰ τὸν Βασιλέα,

ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς τραγικὰς αὐτὰς ὥρας, πού ἠκολούθησαν τὴν κατάρρευσιν τῆς Κυβερνήσεως Κοριζῇ, ἐστάθη ἀκλόνητος, περιφρονῶν κάθε ιδέαν συμβιβασμοῦ, κρατῶν ὑψηλὰ τὴν φλεγομένην δᾶδα τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως».

Τὸ θάρρος ἐν τούτοις καὶ ἡ πίστις τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ συνεχιζομένου ἀγῶνος δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ μεταδοθοῦν εἰς ὅλους ὅσους ἐκάλεσε καὶ ὅσοι θὰ ἤμποροῦσαν κατὰ τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμήν νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὴν μεγάλην προσπάθειαν. Ἡ ὀλιγοψυχία, «ἡ ὀλιγοψυχία, μὲ τὴν ἀχώριστόν τῆς σύντροφον τὴν δειλίαν», εὑρίσκει παντὸς εἶδους προσήματα, σχετιζόμενα μὲ τὸ ἄσκοπον τοῦ περαιτέρου ἀγῶνος, ἢ μὲ παλαιὰ καὶ ἀναθιοῦντα κατὰ τὴν πλέον ἀκατάλληλον ὥραν συνθήματα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας διχασμοῦ, διὰ νὰ δικαιολογηθῇ. Καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς συνεχίσεως τῆς ἀντιστάσεως, τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς τόσον ἤθελε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λόδν καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον ἀπὸ τῆς πρῶτης ἡδὴ τοῦ Μεγάλου Σαθθάτου δὲν εἶχε ἀκόμη καταρτισθῇ οὔτε τὸ πρῶτὶ τοῦ Πιάσχα. Ἐκείνας τὰς ὥρας ἔφθασεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπιβαίνων ἀεροπλάνου, ὁ Ἀρχιστράτηγος τῶν Βρεταννικῶν δυνάμεων τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, σέρ Ἀρτσιμπαλντ Οὐέβελ καὶ ἔγινεν εἰς τὸ Τατόϊ μία σύσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχον πλὴν τοῦ Βασιλέως, ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ σεβαστὸς καὶ ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος, ὁ ὁποῖος πρὸς στιγμήν εἶχε τότε ἀναλάβει τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως.

Μὲ τὴν ὥμην γλῶσσαν τοῦ στρατιώτου, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει νὰ συγκαλύπτῃ μὲ ὠραίας λέξεις τὰς δυσαρέστους ἐννοίας, ὁ Ἄγγλος ἀρχιστράτηγος ἀνέπτυξεν ὅτι ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα — τὴν ἡπειρωτικὴν τοῦλάχιστον — προσήγγιζε πρὸς τὸ μοιραῖον τέρμα του, ὅτι ἡ συγκράτησις τῶν Βρεταννικῶν δυνάμεων ἦτο πλέον ἀδύνατος καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται μόνον τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς σελήνης — κατὰ τὰς 24-26 Ἀπριλίου — πού θὰ ἐπέτρεπε τὴν μὲ τῶς ὀλιγωτέρους δυνατοὺς κινδύνους ἐπιβίθασιν τῶν Βρεταννικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ πλοῖα πού θὰ ἔστελλε τὸ Ναυαρχεῖον.

Ἡ τραγικὴ πραγματικότης ἐνεφανίζετο πλέον σαφῆς καὶ ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεων πρὸ τῶν ἐκπροσω-

πούντων τὴν χώραν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἡ Ἑλλάς ποὺ εἶχε νικήσει ἐπὶ πέντε μῆνας τοὺς Ἱταλοὺς, ποὺ εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον νέαν πίστιν καὶ εἶχε προκαλέσει τὸν θαυμασμόν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἦτο πλέον πεπρωμένον νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ὑποδουλωθῇ ὁλόκληρος, νὰ διαγραφῇ ὡς ἐλεύθερον ἔθνος ἀπὸ τὸν χάρτην. Ὁ σεβαστὸς ἀντιστράτηγος, ὁ ὁποῖος εἰς τόσους ἄλλους πολέμους εἶχεν ὑπηρετήσῃ μὲ θάρρος καὶ ἀφοσίωσιν τὴν Πατρίδα του, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ τραγικὸν αὐτὸ πεπρωμένον καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνas τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας. Μὲ εἰλικρίνειαν καὶ βαθὺν πόνον ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Βασιλέα μετὰ τὸ τέλος τῆς συσκέψεως, ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ καταθέσῃ τὴν ἐντολὴν ποὺ εἶχε λάβῃ ὅπως σχηματίσῃ Κυβέρνησιν.

Διὰ μίαν ἀκόμῃ φοράν ὁ Βασιλεὺς ἔμεινε μόνος ἀπέναντι τῶν τραγικῶν γεγονότων, ποὺ ἐπῆρχοντο πλέον μὲ τόσῃ ταχύτητά. Πρὶν ἢ λάβῃ τὰς νέας ἀποφάσεις του, ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἤμπορουσαν πλέον νὰ εἶναι διάφοροι ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος εἶχε χαράξῃ, ἔπρεπε νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν ἀκόμῃ υποχρέωσιν. Ἦτο Πάσχα: εἰς τοὺς στρατῶνας τῶν Ἀθηνῶν οἱ στρατιῶται ἐώρταζαν κατὰ παλαιάν Ἑλληνικὴν παράδοσιν τὴν Ἀνάστασιν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἤθελεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸν ἑορτασμόν αὐτόν, ποὺ κατήργει κάθε ἀπόστασιν τῆς πειθαρχίας καὶ συναδέλφωνε πραγματικὰ τοὺς στρατιώτας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἀντιστρατῆγων μέχρι τοῦ τελευταίου εὐζώνου.

Μετέβη εἰς τοὺς στρατῶνας. Ἡ πατροπαράδοτος διακόσμησις μὲ τῆς Ἑλληνικῆς σημαῖες, τῆς πρασινάδες καὶ τῆς ἑορτάσιμες ἐπιγραφές, τὰ ἄρνια εἰς τὴν σοῦθλαν, τὸ κοκορέτσι καὶ τὰ κόκκινα αὐγά δὲν ἔλειπαν. Ἐλεῖπεν ὅμως τὸ κέφι καὶ ἡ εὐθυμία, ποὺ ἐχαρακτίζαν πάντοτε τὴν τόσον Ἑλληνικὴν αὐτὴν ἑορτήν. Ὅλοι, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, εἶχον πλέον σαφῇ τὴν συναίσθησιν τοῦ τρομεροῦ κινδύνου ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν χώραν καί, ἂν δὲν ἤξεραν ἀκόμῃ ὥς ποῦ εἶχαν φθάσει αἱ μηχανοκίνητοι καὶ θωρακισμέναι Γερμανικαὶ μεραρχαὶ, ἐμάντευαν ὅτι δὲν θὰ ἤμπορούσε πλέον νὰ ἀργήσῃ

ή στιγμή, κατά την οποίαν θά ἐπλησίαζαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ μακρὰ ἀργοπορία τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἀνεμύνητο πολὺ ἐνωρίτερα, εἶχεν αὐξήσει ἀκόμη τὸ αἶσθημα τῆς μελαγχολίας καὶ τῆς στενοχωρίας μεταξύ τῶν στρατιωτῶν ποὺ ἐώρταζαν τὸ Πάσχα. Ὅταν ὁ Βασιλεὺς ἐφάνη ὅλοι ἀνέπνευσαν. Ἡ παρουσία του τοὺς ἐφάνη νὰ ζισαψεύδῃ ὅλας τὰς τραγικὰς προβλέψεις, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐβασάνιζαν ἕως ἐκείνην τὴν στιγμήν. Διὰ νὰ εὕρσκεται ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἔρχεται νὰ τσουγκρίσῃ τὸ αὐγὸ καὶ νὰ πιῇ ἕνα ποτηράκι ρετσίνα μὲ τοὺς στρατιώτας του, τὰ πράγματα ἀσφαλῶς δὲν θά ἦσαν τόσον τραγικὰ ὅσον τὰ ἐφαντάζοντο.

Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς εἶχε προσπαθήσει νὰ σβύσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπό του ὅλα τὰ ἴχνη τῆς κοπώσεως ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ δὲν εἶχε κλείσει μάτι ἐπὶ τέσσαρα ἡμερόνυχτα, ποὺ εἶχε ζήσει τόσον ἔντονα τὴν ἀγωνίαν τοῦ Ἔθνους του, ποὺ ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ μόνος του ἀποφάσεις τόσον σημαντικὰς διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους αὐτοῦ. Μὲ τὸ μειδίαμα ἐπλησίασε τοὺς στρατιώτας, ὡμίλησε μαζὴ των, τοὺς εὐχήθηκε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Καὶ τότε ἔγινε κάτι, ποὺ καμμία κοινοβουλευτικὴ παμπηφία καὶ καμμία δικτατορικὴ ἀστυνομία δὲν ἤμπορεῖ νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς ἡγέτας τῶν Λαῶν. Ἡ στενωτέρα καὶ βαθυτέρα ψυχικὴ ἐπαφὴ ἀποκατεστάθη μεταξύ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἀπλῶν αὐτῶν στρατιωτῶν. Ὁ ἕνας ἐννοοῦσε τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην τῶν λόγων διὰ νὰ ἐκθέσῃ τὴν σκέψιν του καὶ τὸ αἶσθημα του. Οἱ στρατιῶται ἐκατάλαβαν ὅτι ὁ Βασιλεὺς αὐτός, ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρῃ ἐκείνην τὴν στιγμήν τὰς σοβαρωτέρας ἀποφάσεις ἡσθάνετο βαθύτατα τὴν ἀνάγκην νὰ ἔχῃ κοντά του, νὰ ἔχῃ συμφώνους μαζὴ του τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, τοὺς καλυτέρους, τοὺς γνησιωτέρους ἐκπροσώπους τῆς θελήσεως τοῦ Ἔθνους. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκατάλαβε ἀπὸ τὸ θερμὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ των, ἀπὸ σταθερὴ ματιὰ ποὺ τοῦ ἔρριχναν, ἀπὸ δυὸ-τρία ἀπλᾶ λόγια ποὺ τοῦ ἔλεγαν, ὅτι πραγματικὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὄχι μόνον εἶναι μαζὴ του ἀλλὰ καὶ ἀπαιτοῦσε νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ ὁ ἀγὼν ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο πλέον ἀπελπίς. «Κουράγιο Βασιλεῦ καὶ θὰ τοὺς φάμε στὸ τέλος!» «Πάρε μας μαζὴ σου Βασιλεῦ, ὅπου καὶ νὰ πᾶς!» «Ἡ Βαγγελίστρα θὰ μᾶς βοηθήσῃ πάλι!». Μὲ

αὐτὰ τὰ ἀπέριττα λόγια οἱ ἄπλοῖ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος ἔδωσαν εἰς τὸν Βασιλέα των νὰ καταλάβῃ, ὅτι εἰς αὐτοὺς τοῦλάχιστον ἦτο ἄγνωστος ἡ ὀλιγοψυχία, μὲ τὴν ἀχώριστόν της σύντροφον τὴν δειλίαν, καὶ ὅτι ἦσαν ἀπολύτως σύμφωνοι μὲ τὴν ἀπόφασίν του νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα.

Ἐφυγε πολὺ πλέον ἡρεμος ἀπὸ τοὺς στρατῶνας. Καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὸ Στρατηγεῖον ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος καὶ τυπικῶς πλέον τὰς εὐθύνas τῆς περαιτέρω διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς νέας Κυβερνήσεως ποὺ θὰ διηύθυνε τὸν ἀγῶνα αὐτόν.

ΕΙΣ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξένα καὶ ἀπότομα ἀκρογιαλίας τῆς τόσον ἀξένου νοτίου ἀκτῆς τῆς Κρήτης, ἐκεῖ ὅπου τὰ μεγαλοπρεπῆ Λευκὰ Ὅρη λούουν τὰς ὑπάρειας των εἰς τὰ βαθειὰ νερά τοῦ Λιθυκοῦ Πελάγους, εἶναι ἓνα χωριουδάκι, πού λέγεται Ἀγία Ρούμελη. Οὕτε ἑκατὸν δὲν εἶναι οἱ κάτοικοί του. Τὰ ἄγρια κυπαρίσσια καὶ τὰ πεῦκα φθάνουν σχεδὸν ὡς τὴν θάλασσα, πού σχηματίζει ἐκεῖ ἓνα μικρὸν ὄρμον. Ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τοὺς χωρίζουν ἡ ἄγριος κορυφὴ, τὰ φαράγγια καὶ τὰ δάση τῶν Λευκῶν Ὁρέων, οἱ Κρητικοὶ αὐτοὶ ζοῦν μιὰ ζωὴ ἀπλὴ καὶ ἀπέριτη, τὴν ὅποیان διέπουν ἀκόμη τὰ πανάρχαια ἡρωϊκὰ ἔθιμα τῶν Σφακιανῶν καὶ εἶναι ζήτημα ἂν εἶδαν ποτὲ νὰ φθάνη ξένος εἰς τὸν τόπον των.

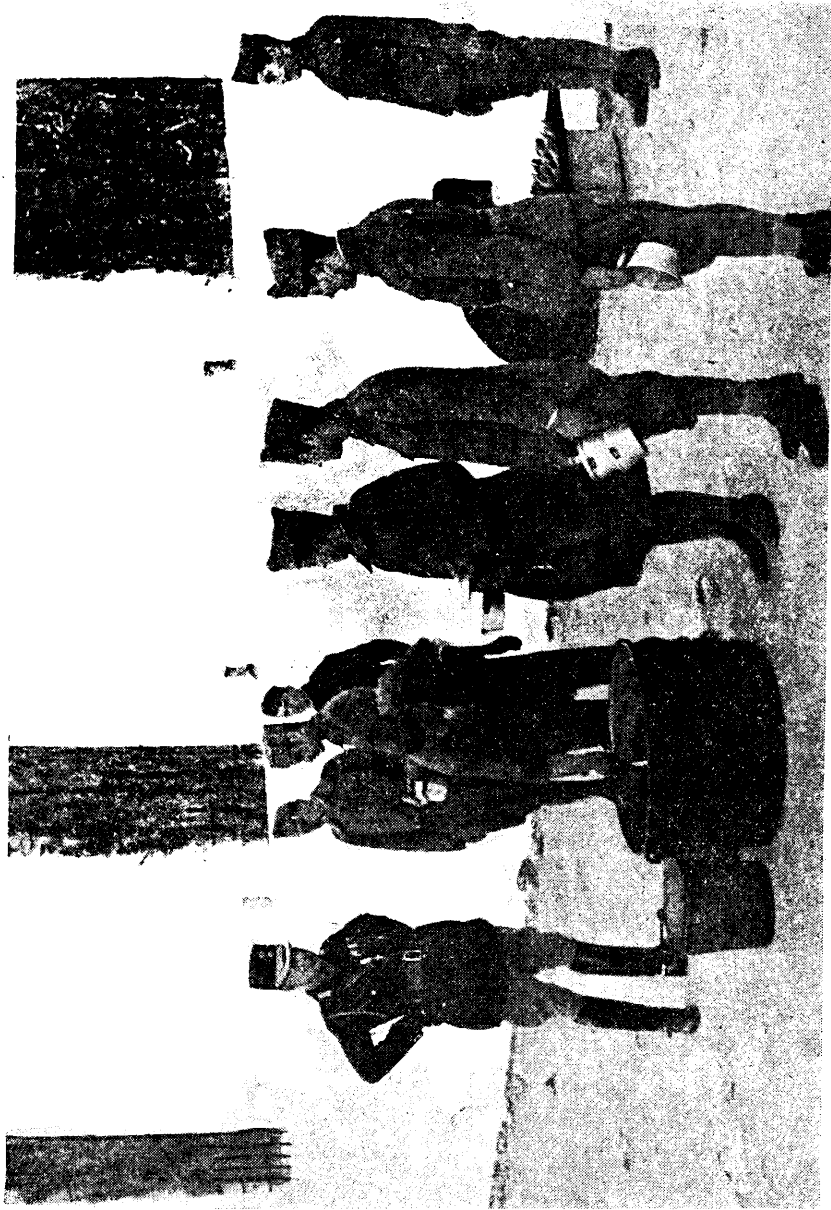
Ἐκείνην τὴν νύκτα ὁμῶς ἄργα μετὰ τὰ μεσάνυχτα θόρυθος καὶ κίνησις ἐξαιρετικὴ ἐξύπνησαν τοὺς ἀπλοῦς χωρικοὺς. Ἀπὸ τὸ μονοπάτι πού ἐνώνει τὸ χωριὸ μὲ τὴν Ἀπάνω - Ἀγία Ρούμελη, ἓνα ἄλλο μικρὸν συνοικισμόν, ἔφθανε κόσμος πολὺς, κόσμος ἀσυνήθιστος ἐντελῶς εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην. Ἦσαν καμιὰ πενηνταριὰ στρατιῶται Ἕλληνες καὶ ξένοι, μερικοὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ μερικοὶ πολῖται. Ἀλλὰ δὲν ἄργησαν νὰ μάθουν ὅλοι ὅτι μαζὴ μὲ τοὺς ἀπροσδοκῆτους αὐτοὺς ἐπισκέπτας ἦτο καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ συμπατριώτης τους κ. Τσουδερός. Ὅσο καὶ ἂν τοὺς ἐξέπληττεν ἡ νυκτερινὴ αὐτὴ ἐπίσκεψις, πού δὲν ἤμποροῦσαν ἀκόμη νὰ ἐξηγήσουν τοὺς λόγους της, ὁ παππᾶς, ὁ Πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι κάτοικοι ἐβγήκαν νὰ χαιρετήσουν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τοῦ ὑποβάλουν τὰ σέβη των.

Ἐκεῖ εἰς τὴν ἔρημον αὐτὴν γωνίαν τῆς Κρητικῆς

ἀκτῆς ἐτελείωνε μία ἀληθινὴ ὁδύσσεια, ποὺ εἶχεν ἀρχίσει τρεῖς ἡμέρας ἐνωρίτερα ἀπὸ τὰ Χανιά καὶ ποὺ ἐσημαινει τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως, τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ Ἕξονος.

Τὴν 25ην Ἀπριλίου 1941 ὁ Βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν νέον Πρωθυπουργὸν κ. Ἑμ. Τσουδερόν, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπομένην ἀκριβῶς τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου Πάσχα εἶχεν ἀναλάβει τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ἔτσι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν ἡρωϊκὴν μεγαλόνησον, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν αἱ Γερμανικαὶ φάλαγγες προχωροῦσαν ἀνεμπόδιστοι πλεόν πρὸς τὴν ἀθάνατον Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Εἰς τὰ Χανιά ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ἀκούσει μὲ ἀληθεῖ ψυχικὴν συντριβὴν ὅτι τὸ πρωτὶ τῆς 27ης Ἀπριλίου οἱ Γερμανοὶ εἶχον εἰσέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχαν ὑψώσει τὴν σημαίαν των, τὴν σημαίαν τοῦ μίσους καὶ τῆς καταστροφῆς ἐπάνω εἰς τὸν Ἱερὸν Βράχον τῆς Ἀκροπόλεως.

Δὲν ἦσαν ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς εὐκόλα τὰ πράγματα εἰς τὴν Κρήτην. Χωρὶς πολλὴν ἀργοπορίαν ὁ Βασιλεὺς ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν καὶ συνεδέθη δι' εἰλικρινοῦς φιλίας μὲ τὸν ἀντιστράτηγον Μπ. Φράϊμπεργκ, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἡγήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνος τῆς μεραρχίας τῶν Νεοζηλανδῶν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Οὐέστον, μόλις ἔφθασεν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Μὲ κάποιαν ἐκπληξιν—τὴν ἐκπληξιν τὴν ὁποίαν ἡσθάνθησαν ὅλοι οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐφαντάζοντο ὅτι μετὰ ἑξάμηνον παραμονὴν των εἰς τὴν νῆσον, οἱ Ἀγγλοὶ θὰ τὴν εἶχαν καταστήσει ἀπόρθητον—ὁ Βασιλεὺς ἐπληροφορήθη ὅτι δὲν ἦσαν ἀξιόλογοι αἱ δυνάμεις καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα τὰ ὁποῖα θὰ ἐξησφάλιζαν τὴν Κρήτην ἀπὸ τὴν ἀσφαλῶς ἀναμενομένην πλέον Γερμανικὴν ἐπίθεσιν. 13.000 Ἀγγλοὶ, 7.100, Νεοζηλανδοί, 6.500 Αὐστραλοὶ, 1000 περίπου Παλαιστίνιοι καὶ Κύπριοι βοηθητικοὶ ἀπετέλουν τὴν Βρεταννικὴν δύναμιν τῆς ἀμύνης, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωναν 10 χιλιάδες Ἕλληνες στρατιῶται, ὅλοι σχεδὸν νεώτατοι, τῶν κλάσεων ποὺ εἶχαν μόλις ἐπιστρατευθῇ, 800

Με τούς υπερασπιστάς τῆς Κρήτης. Ὁ Βασιλεὺς εἰς τούς στρατώνας τοῦ Ρεθύμνου

Ἰκαροι, 300 Εὐέλπιδες καὶ περὶ τὰς 3 χιλιάδας ξνοπλοι χωροφύλακες.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἦτο ἀληθινὰ τραγικὸν ἦτο ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀπαραιτήτου συγχρόνου ὀπλισμοῦ διὰ τὴν προστασίαν τῆς νήσου. Ὅλῃγαι δεκάδες ἀντιαεροπορικῶν τηλεθόλων, ἀκόμη ὀλιγώτερα ἀντιαρματικά καὶ ἐλάχιστα παράκτιοι πυροβολαρχίαι μὲ σχετικῶς ἀνεπαρκῆ πυρομαχικά ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν μίαν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ καμμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ διεξήγετο μὲ ἀληθινὸν πλοῦτον ὧν τῶν νεωτέρων ὀπλων, τὰ ὁποῖα τόσον ἄφθονα εἶχε κατασκευάσει ἡ Γερμανία. Ἀκόμη ὅμως χειροτέρα ἦτο ἡ ἀπὸ ἀέρος προστασία τῆς Κρήτης. Πέντε ἐν ὧν καταδιωκτικά νεωτέρου τύπου Χάρρικαῖν, ὀλίγα βομβαρδιστικά τύπου Μπλένχαϊμ, μερικά παλαιὰ Γκλαντιαίτορς καὶ Μπάφφαλος, ἐν ὧν δηλαδὴ ὄχι περισσότερα τῶν τριάντα ἀεροπλάνων ἀμφιβόλου μαχητικῆς δυνάμεως ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῆς συμμαχικῆς ἀεροπορικῆς δυνάμεως τῆς νήσου. Ὅλιγον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς καταλήψεως τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν νήσων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἤρχισαν οἱ συστηματικοὶ βομβαρδισμοὶ τῶν τριῶν ἀεροδρομιῶν τῆς Κρήτης, τοῦ Μάλεμε, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Ρεθύμνου τόσον ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ Ἰταλικά ἀεροδρόμια τῆς Δωδεκανήσου. Καὶ ὁ στρατηγὸς Φράϊμπεργκ δὲν ἀπέκρυπεν ἀπὸ τὸν Βασιλέα ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ προστασία τῶν ἀεροδρομιῶν ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις, ἦτο πολὺ πιθανὸν μόνις ἤρχιζεν ἡ Γερμανικὴ ἐξόρμησις νὰ ἀποσυρθοῦν τὰ ὀλίγα Βρετανικὰ ἀεροπλάνα ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ νὰ σταλοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον, χωρὶς νὰ ἀρνήται ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιληφθῇ καὶ ὁ ἴδιος πῶς θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἀποκρουσθῇ μία ἐπιδρομὴ, διεξαγομένη κυρίως ἀπὸ τοῦ ἀέρος, χωρὶς ἴχνος ἀεροπορικῆς προστασίας.

Ἔτσι ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν καὶ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰς τοὺς ἀπληροφορήτους κύκλους ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ Κρήτη θὰ κατάρθωνε νὰ ἀνθέξῃ εἰς κάθε Γερμανικὴν ἐπίθεσιν, ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶχε ψευδαισθήσεις διὰ τὴν δυνατότητα μιᾶς ἀποτελεσματικῆς ἀμύνης. Ὁ ἴδιος κατέβαλε κάθε δυνατὴν προσπάθειαν διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ ὀπλισθοῦν οἱ Κρήτες, οἱ

ὅποιοι τίποτε δὲν ἐζητοῦσαν περισσότερον παρά νά τοὺς δοθοῦν ὅπλα διὰ νά πωλήσουν πολὺ ἀκριθὰ εἰς τὸν ἐπιδρομέα τὴν ἀπόπειραν διὰ τὴν ὑποδοῦλωσιν τῆς νήσου τῶν. Ἀλλὰ τὰ ὅπλα καὶ τὰ πολεμοφόδια, τὰ ὅποια ὑπῆρχον εἰς τὴν Κρήτην δὲν ἔφθαναν οὔτε κἀν διὰ τοὺς Βρεταννοὺς στρατιώτας, δεδομένου ὅτι πολλαὶ χιλιάδες Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν ἔφθασαν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἀοπλοί, μόλις κατορθώσαντες νά διασώσουν τὴν ζωὴν τῶν. Καὶ ἔτσι δὲν ἔμενε τίποτε ἄλλο ἢ νά περιμένῃ κανεὶς, μὲ κάποιαν μοιρολατρείαν, τὴν στιγμὴν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως.

Ἡ στιγμή ἔφθασε τὸ πρωῒ τῆς 20ῆς Μαΐου. Εἰς τὰς 8 πολλὰ Γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐνήργησαν ἐξαιρετικῶς σφοδρὸν βομβαρδισμόν τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε κοντὰ εἰς τὰ Χανιά. Καὶ εἰς τὰς ἐννέα παρὰ τέταρτον ἐννέα μεγάλα Γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐνεφανίσθησαν σύροντα ὀπισθὲν τῶν περισσότερα ἱστιοπλάνα, τὰ ὅποια προσεγγιώθησαν ἀνωμάλως καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐβγήκαν 600 περίπου Γερμανοὶ στρατιῶται. Ταυτοχρόνως κύματα ἀλλεπάλληλα Γερμανικῶν μεταγωγικῶν ἐπέταξαν πολὺ χαμηλὰ καὶ ἔρριψαν ἀρκετοὺς ἀλεξιπτωτιστὰς εἰς τέσσαρα διάφορα σημεῖα, εἰς ἀρκετὰ εὐρείαν περιοχὴν, γύρω ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον. Ἐως τὸ ἀπόγευμα 3.500 περίπου Γερμανοὶ εὐρίσκοντο ἐν δράσει εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, ἕνα τάγμα Νεοζηλανδῶν, ποὺ ἐφρούρει τὸ ἀεροδρόμιον ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὰς θέσεις του καὶ πρὶν βραδυάσῃ ἀκόμη τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβολεῖα εἶχον ἀχρηστευθῇ.

Τὸ θέαμα ἦτο ἀληθινὰ τρομερόν. Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἀπὸ ἀέρος ἀπόβασις, ἡ ὁποία ἀπὸ τόσου καιροῦ ἀνηγγέλλετο χωρὶς κανεὶς νά τὴν πιστεῦῃ καλὰ - καλὰ ὡς δυνατὴν. Αἱ ἐκατοντάδες αὐταὶ τῶν λευκῶν ἀλεξιπτῶτων, τὰ ὅποια ἔφερναν τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν νήσον καὶ τῶν ὁποίων εἶχον προηγηθῇ ἀληθινὰ σφοδροὶ βομβαρδισμοί, ἐσκορποῦσαν κάποιαν ἀποθάρρυνσιν καὶ ἀρκετὸν δισταγμὸν εἰς τὰ Ἀγγλικά καὶ Ἑλληνικά στρατεύματα, ποὺ ἀντελαμβάνοντο ὅτι δὲν ἤμποροῦσαν νά ἀντιδράσουν ἀποτελεσματικῶς εἰς αὐτὸ τὸ νέον εἶδος τοῦ πολέμου, ἐφ' ὅσον τοὺς ἔλειπε καὶ ἡ προστασία τῆς ἀεροπορίας καὶ τὰ ἄφθονα εἰδικὰ ὅπλα, μὲ τὰ ὅποια θὰ ἤμποροῦσαν νά κτυπήσουν τοὺς ἐπιτιθεμένους. Οἱ Κρη-

τικοί, αν και υπέστησαν και αυτοί την άκαταμάχητον ψυχολογικήν επίδρασιν ενός πειστικού πολέμου, πού τούς ήρχετο από τόν άέρα, δέν έδίστασαν νά χρησιμοποιήσουν τά παμπάλαια όπλα των διά νά υπερασπισθοῦν έναντίον τών άγρίων αὐτῶν κατακτητῶν, οί όποιοι μόλις έφθαναν εἰς τήν γήν ήρχιζαν άμέσως νά κτυποῦν πρὸς όλας τās κατευθύνσεις μὲ τὰ αὐτόματα όπλα, τὰ βαρέα πολυβόλα, τὰ όλμοβόλα καὶ τās χειροβομβίδας των καὶ νά σκοτώνουν άδιακρίτως μαχητās καὶ άμάχους. Πολλοί δέ από τούς έπιδρομεῖς αὐτοῦς έξωντώθησαν χάρις εἰς τήν πρωτόγονον μὲν άλλά ήρωϊκήν αὐτὴν άμυναν.

Ένῳ διεξήγετο άκόμη ή μάχη διά τὸ άεροδρόμιον τοῦ Μάλεμε, μία ειδική έπιθετική ένέργεια τῶν Γερμανῶν έστρέφετο ειδικῶς έναντίον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου. 'Αλλ' άς άφήσωμεν νά μās άφηγηθῇ τήν υπόθεσιν αὐτὴν ὁ διακεκριμένος 'Αγγλος συγγραφεὺς κ. Κόμπτον Μακένζι, ὁ όποίος ἐπὶ τῇ βάσει έπισήμων στοιχείων καὶ βεβαιώσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων τήν περιέγραψεν εἰς τὸ θαυμάσιον βιβλίον του <'Αέρας 'Ελευθερίας> (σελ. 229 - 234) :

«Ένας από τούς πρώτους άντικειμενικούς σκοπούς τῶν Γερμανῶν άλεξιπτωτιστῶν, τὸ πρωῒνὸ ἐκεῖνο τοῦ Μαΐου 1941, ήτο ή έπαυλις παρὰ τὰ Χανιά εἰς τήν όποίαν ἔμεινε ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, από τότε πού έγκατέλειψε μὲ τήν Κυθέρνησιν του τās 'Αθήνας, διά νά προφυλάξῃ τόσον τήν πραγματικότητα ὅσον καὶ τὸ σύμβολον τῆς 'Ελληνικῆς κυριαρχίας. Οί Γερμανοί έθεώρουν τὸν Βασιλέα Γεώργιον ὡς τὸν κύριον έχθρόν των εἰς τās 'Αθήνας. 'Ὡς τοιοῦτον τὸν έχαρακτήρισεν ὁ Χίτλερ εἰς τὸν λόγον τὸν όποῖον έξεφώνησεν εἰς τὸ Βερολίνον τήν 4ην Μαΐου καὶ μία τοιαύτη προσωπική καταγγελία προερχομένη από τήν σατανικήν αὐτὴν ρητορικὴν μηχανὴν ήμπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς τὸ πολυτιμότερον παράσημον, πού ήμπορεῖ σήμερον νά δεχθῇ ἕνας έστεμμένος. 'Η άποχώρησις τοῦ Βασιλέως ἐξ 'Αθηνῶν διά τήν Κρήτην, τήν 23ην 'Απριλίου, έθεωρήθη από τούς Γερμανούς ὡς ή άρχική αίτία τῆς άποτυχίας των εἰς τήν προσπάθειαν ὅπως έπιτύχουν από τήν πλειονότητα τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ ὅ,τι έπέτυχαν από τήν άξιοθρήνητον ἐκείνην μειονότητα τῶν 'Ελλήνων στρατιωτικῶν καὶ πολιτευομένων, μεταξὺ τῶν όποίων ἐξέλεξαν τούς συνεργάτας των. Δέν υπάρχει δέ καμμία

ἀμφιβολία ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπιδρομεῖς εἰς τὴν Κρήτην εἶχαν ρητὰς διαταγὰς ἢ νὰ συλλάβουν ἢ νὰ φονεύσουν τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων.

» Τὴν νύκτα τῆς ἐπιδρομῆς, ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Τσουδερός «πιεζόμενος ἀπὸ ἓνα ἰσχυρὸν προαίσθημα», ὅπως ἀφηγεῖται, καθικέτευσε τὸν Βασιλέα νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ σπῆτι ὅπου κατῶκει ὁ ἴδιος ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην ἑπαυλὶν του, ἢ ὅποια ἦτο περισσότερον ἐκτεθειμένη εἰς ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὴν παράκλησιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ του καὶ ἔτσι ἡδυνήθη τὸ ἐπόμενον πρωτὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἔναρξιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ὁμοία πρὸς τὴν ὅποیان δὲν εἶχε ποτὲ ἄλλοτε σημειωθῇ. Ἡ ἰδική του ἑπαυλὶς ἐδομθαρδίσθη σφοδρότατα καὶ μετ' ὀλίγον κατελήφθη ἀπὸ ἀλεξιπτωτιστάς, ὁ ἴδιος ὅμως εὗρίσκετο ἐν σχετικῇ ἀσφαλείᾳ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Μαζῇ μὲ τὸν Βασιλέα ἦσαν, πλὴν τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ ἐξάδελφός του πρίγκηψ Πέτρος, ὁ Ἕλληνας στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης Τζ. Σ. Μπλάντ, ὁ διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ δύο ἢ τρεῖς ὑπασπιστάι. Ὁ συνταγματάρχης Μπλάντ ἀντελήφθη ἀπὸ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν γενικότητα τῆς ἐπιδρομῆς ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προστατευθῇ ἡ ζωὴ ἢ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπρότεινε νὰ γίνῃ ἡ ἀπόπειρα ὅπως φθάσουν εἰς τὴν ἄλλην ἀκτὴν τῆς νήσου, φεύγοντες ἀπὸ τοὺς λόφους, πού εὗρίσκοντο ὀπισθεν τῆς οἰκίας. Ἐνῶ διεξήγετο ἡ σχετικὴ συζήτησις ἓνα τμήμα Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν ἐρρίφθη εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ἑκατοντάδων μέτρων μόλις, εὐτυχῶς ὅμως ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀντίθετον τῆς οἰκίας κατεύθυνσιν. Ἦτο πλέον ἢ καιρὸς διὰ νὰ ἐκκινήσῃ ἡ αὐτοσχέδιος βασιλικὴ συνοδεία διὰ τὴν περιπετειώδη καὶ ριψοκίνδυνον προσπάθειάν τιν νὰ διασχίσῃ τὴν νήσον».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Ἕλληνας συγγραφεὺς διακόπτει τὴν ἰδικὴν του ἀφήγησιν, διὰ νὰ παραθέσῃ ἐπὶ λέξει τὴν ἀφήγησιν τῆς διαδρομῆς τὴν ὅποیان ἔκαμεν ὁ τότε Πρωθυπουργὸς κ. Τσουδερός. Τὴν μετεφράζομεν καὶ ἡμεῖς πιστά:

«Ἡ φρουρά μας ἀπετελεῖτο ἀπὸ καμμιά σαρανταριά ἄνδρας, Ἕλληνας καὶ Νεοζηλανδούς, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν τὸ καθήκόν των, μὲ νομιμοφροσύνην καὶ ἀκαμπτον γενναιότητα. Ἐπειτα ἀπὸ ἀπεριγράπτους δυσχερείας καὶ

περιπετείας πού θά ἐκλόνιζαν καί τὰ πιό γερά νεύρα, κατωρθώσαμεν χάρις εἰς τόν ἀξιοθαύμαστον ἡρωϊσμόν καί τήν ὑποδειγματικήν ψυχραιμίαν τοῦ Βασιλέως, νά ἐξουδετερώσωμεν τά σχέδια τοῦ ἐχθροῦ. Παρά τρίχα ἐξεφύγαμεν μέσα ἀπό τά δάκτυλά του. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καί τρεῖς νύκτας ὁ Βασιλεὺς, ὁ πρίγκιψ Πέτρος καί ἐγὼ μὲ ὀλίγους ἄλλους, ἐθαδίσσαμεν διὰ μέσου τῶν ὕψηλων βουνῶν τῆς Κρήτης, ὅπου ἀνθρώπινο πόδι σπανίως ἐπάτησεν καί ὅπου οἱ ἀετοὶ περιίπτανται μεγαλοπρεπῶς. Μὲ ἀληθινὰ ἀφόρητον ζέστην τὴν ἡμέραν καί ἄγριο κρύο τὴν νύκτα ἐπροχωρούσαμεν σχεδὸν χωρὶς διακοπὴν ἢ ὀνάπαισιν, συχνὰ ἀπὸ μέρη ὅπου δὲν ὑπῆρχεν οὔτε τὸ ἐλάχιστο μονοπάτι καὶ μόνον ἀπότομα φαράγγια καὶ κρημοί.

» Ἐχθρικά ἀεροπλάνα ἐπερνοῦσαν ἀπὸ ἐπάνω μας. Ἀλλὰ εἴχαμεν παύσει νά φοβούμεθα ἢ νά ἐνδιαφερώμεθα δι' αὐτά. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐξαντλητικῆς καὶ τραγικῆς αὐτῆς πορείας ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχασεν οὔτε μίαν στιγμὴν τὸ μεῖδιμά του. Μὲ μεγαλειώδη ἀπλότητα, συνεμερίζετο μαζὴ μας ὅλας τὰς στερήσεις, ὅλας τὰς κακουχίας, ὅλους τοὺς κινδύνους. Γιά λίγες ὥρες ἐκοιμᾶτο ἐπάνω εἰς τὸ ψυχρὸν χῶμα καὶ ἐμοιράζετο μαζὴ μας τὸ ἐλάχιστον φαγητόν πού μᾶς ἔφερναν κάπου-κάπου οἱ χωρικοί, διὰ νά συντηρηθοῦμε καὶ τὸ χιόνι, μὲ τὸ ὅποιον ἐλλείψει νεροῦ ἐζητούσαμε νά ξεγελάσουμε τὴ δίψα μας. Μιά νύχτα ἐκοιμηθῆκαμε σὲ μιὰ κορυφῇ τῶν Λευκῶν Ὀρέων εἰς ὕψος 2.000 καὶ πλέον μέτρων. Εὐρήκαμε ἐκεῖ μερικοὺς βοσκοὺς μὲ τὰ ποίμνιά τους, πού μᾶς προσέφεραν γάλα καὶ τυρί.

» Ἡ ἀφοσιώσις, πού μᾶς ἔδειχναν οἱ Κρητικοὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πορείας μας, ἀπετέλει τὴν καλύτεραν ἠθικὴν τόνωσίν μας. Ὑπέργηροι βοσκοὶ τῶν ὁποίων τὰ χαρακτηριστικὰ μᾶς ἐθύμιζαν τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα τοῦ Διός, πού ἐμεγάλωσε κατὰ τὸν θρύλον εἰς τὰ Κρητικὰ βουνὰ, ἐπλησιάζαν τὸν Βασιλέα, διὰ νά φιλήσουν μὲ νομιμοφροσύνην καὶ σεβασμὸν τὸ χέρι του».

Ἔτσι ἔφθασεν ὁ Βασιλεὺς μὲ τὴν συνοδείαν του εἰς τὴν Ἀγίαν Ρούμελην, ὅπου τὸν ὑπεδέχοντο τῶρα μὲ τὰς ἰδίας ἐκδηλώσεις τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως οἱ ἀπλοῖκοι χωρικοί. Ὀλίγην ὥραν ἀργότερα ἔφθαναν εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον ὁ στρατηγὸς Χέϋγουντ, σύνδεσμος τοῦ

Βρεταννικοῦ Στρατηγείου μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὁ ναυτικός σύνδεσμος ναύαρχος Ταίρλ καὶ ὁ ἐν Ἑλλάδι "Αγγλος πρεσβευτὴς σὲρ Μιχ. Πάλλιαρεττ. Εἶχαν προσπαθήσει νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Βασιλέα διὰ νὰ τοῦ τονίσουν τὴν ἀνάγκην νὰ φύγῃ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὰ Χανιά καὶ μόνον μὲ χίλιες - δυὸ δυσκολίες καὶ ἐντελῶς κατὰ τύχην κατῳρθώσαν νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἔρημον αὐτὸ σημεῖον τῆς ἀκτῆς, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφρόντισαν νὰ εἰδοποιηθῇ ἕνα Ἀγγλικὸν πολεμικὸν νὰ ἔλθῃ νὰ τοὺς παραλάβῃ ἀπὸ ἐκεῖ.

Τὸ πρόβλημα ἦτο τώρα ἂν θὰ ἤρχετο πράγματι τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν καὶ ἂν ἀπὸ τὴν ξηρὰν θὰ κατῳρθῶσαν νὰ ἐπικοινωνήσουσι ὅπωςδῆποτε μαζὶ καὶ τοῦ. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν μὲ ἕνα συνηθισμένον φαναράκι τῆς τσέπης ἔκαμαν σήματα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐφθασεν ἀπὸ τὴν κατασκότεινην θάλασσαν ἡ ἀπάντησις: τὰ σήματα ποὺ ἔδιδεν ὁ ὀπτικός τηλεγράφος τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ. Μιὰ ψαρόθαρκα τῶν χωρικῶν τῆς Ἀγίας Ρούμελης μετέφερε τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς ὀλίγους συνοδοὺς του μέχρι τοῦ Ἀγγλικοῦ πλοίου, ποὺ εἶχε σταθμεύσει εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν παραλίαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπεχαιρέτησε τοὺς πιστοὺς Κρήτας συντρόφους του καὶ ἰδίως τὸν ἡρωϊκὸν ὀπλαρχηγὸν Βολάνην, ποὺ τοὺς εἶχεν ὀδηγήσει.

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε πλέον οὔτε μιὰν ἐλευθέραν γωνίαν τῆς Πατρίδος του διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν προσωρινὴν πρωτεύουσάν του. Ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς εἶχε περιέλθει εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ μακρά, ἡ κατάμαυρη νύχτα τῆς τετραετοῦς σχεδὸν δουλείας ἤρχιζεν. Ἀλλ' ὁ Μονάρχης, ποὺ ἀπεδέχθη ἀδιστάκτως ὅλας τὰς συνεπείας τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἀνέλασθεν ἡ Πατρίς του, ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Θεία Πρόνοια, ἐπεφύλασσε τὸ προνόμιον καὶ τὴν μοῖραν νὰ ζήσῃ ὁ ἴδιος ὡς ἐν μικρογραφίᾳ, ὅλας τὰς περιπετείας τῆς Πατρίδος του, εἶχε δείξει ὅτι εἶχε τὰ προσόντα τοῦ πραγματικοῦ Ἑλλήνος ἡγέτου. Ὁ «Μαγχεστριανὸς Φύλαξ» ἔγραφε τὴν 28ην Μαΐου 1941: «Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ράϊαν καὶ δεκαπέντε Νεοζηλανδοὶ στρατιῶται, ποὺ συνώδευσαν τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πορείαν του διὰ μέσου τῆς Κρήτης ἦσαν γεμᾶτοι θαυμασμὸν διὰ τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν γενναιοψυχίαν

τοῦ πεντηκονταετοῦς Μονάρχου. Τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς πορείας των ἔπρεπε νὰ γίνη ἐπάνω εἰς ἄγρια βουνὰ καὶ συχνά, ἐνῶ ἔπερνούσαν δίπλα ἀπὸ τρομεροῦς κρημνούς, ἡμποροῦσαν νὰ προχωροῦν μόνον βοηθοῦμενοι μὲ τὰ χέρια των. Ἕνας Νεοζηλανδὸς στρατιώτης εἶπεν εἰς τὸν ἀνταποκριτὴν μας: «Ὁ Βασιλεὺς ἔδειξε περισσότερο κουράγιο ἀπὸ ὅλους μας... Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ἐγκρίνιασε».

Ὁ τότε Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Τσουδερός δὲν ἐκουράζετο νὰ λέγῃ εἰς ὅλους ὅτι ἂν προηγουμένως ἐξετίμα τὸν Βασιλέα Γεώργιον, τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὴν Κρήτην ἡσθάνθη ἀληθινὸν σεβασμὸν δι' αὐτόν. Ὅταν οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ἔπεφταν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ μάχη ἐμαίνετο γύρω των, ὅταν ὅλοι σχεδὸν ἔχαναν τὸ θάρρος των, ὁ Βασιλεὺς ἔμενεν ἥρεμος καὶ δὲν ἐσκέπτετο παρὰ μόνον πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ὀργανωθῇ ἡ περαιτέρω συνέχισις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς κ. Κόμπτον Μακένζη καταλήγει ὡς ἑξῆς:

«Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀντεπροσώπευε τὴν θέλησιν τῶν Ἑλλήνων, ὅταν ἀπεδέχθη τὴν Γερμανικὴν πρόκλησιν — καὶ κανεὶς ἀπὸ ὅσους παρηκολούθησαν κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη τὴν «κάθαρσιν» τῆς Ἑλληνικῆς τραγωδίας δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀμφισβήτησῃ αὐτὸ τὸ γεγονὸς — ἕνας τοιοῦτος Βασιλεὺς θὰ γίνη μοιραίως τὸ σύμβολον τοῦ Ἑθνους τοῦ ὅταν ὁ «ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς» φέρῃ τὸ τέλος τῆς τραγωδίας. Καὶ ἐφ' ὅσον ἐξέλεξε τὸν δρόμον τοῦ καὶ ἔκαμεν ἐκεῖνο, ποῦ ἐπίστευεν ὅτι ἐπέβαλλε ἡ τιμὴ, ἡ δόξα καὶ ἡ τελικὴ σωτηρία τῆς Πατρίδος του, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀπεδέχθη ὅλας τὰς συνεπείας. Ὅταν ἡ ἀντίστασις εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἔγινε πλέον ἀδύνατος, μετέβη εἰς τὴν Κρήτην. Εὕρισκετο εἰς τὴν Κρήτην ὅταν ἐξαπελύθη ἡ ἐναντιὸν της ἐπίθεσις. Ἐσώθη χάρις εἰς τὸ θάρρος του, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀπέβη ἡ ζωσα ἀπόδειξις τοῦ ἀκαταθλήτου ἐκείνου πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Βασιλεὺς».

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1941

ΜΙΑ μεγάλη πρωτεύουσα μόλις διατηρούσα την 'Ανατολικήν γραφικότητά της, μέσα εις την ζωήν την όποίαν τής είχον δώσει τόσαι ξέναι παροικίαι καί ή όποία είχεν από έτους ήδη λάθει τον χαρακτήρα μεγάλου πολεμικού κέντρου, έδέχθη τον Βασίλέα, ό όποιος είχε προτιμήσει νά αφήσει την ύποδουλωθείσαν προσκαίρως χώραν του, καί νά καταβάλη κάθε δυνατήν προσπάθειαν όπως αναδιοργανώση έκ των ένόντων τάς ένόπλους 'Ελληνικάς δυνάμεις, διά νά ήμπορέσουν όταν θά ήρχετο ή κατάλληλος στιγμή νά συμμετάσχουν εις τον άγώνα των Συμμάχων, πού θά επανέφερε την έλευθερίαν εις την 'Ελλάδα.

Καί όμως δέν ήτο ξένη ή πρωτεύουσα αυτή. Μία άνθούσα 'Ελληνική παροικία είχε κατορθώσει μέ άκάματον έργασίαν γενεών όλοκληρών νά κατακτήση άληθινά προέχουσας θέσιν μέσα εις τον κοσμοπολιτικόν πληθυσμόν του Καίρου. Μεγάλαι 'Ελληνικαί έπιχειρήσεις είχαν συντελέσει σημαντικώτατα εις την πρόοδον τής χώρας, άνταποδίδουσαι έτσι μέ τον καλύτερον τρόπον την φιλοξενίαν. Είς όλους τούς κεντρικούς δρόμους αί 'Ελληνικαί έπιγραφαι μεγάλων καί μικροτέρων καταστημάτων έδιδαν εις τον έπισκέπτην την ψευδαίσθησιν ότι δέν εύρίσκετο εις ξένον τόπον. Λαμπρά 'Ελληνικά σχολεία, νοσοκομεία, φιλανθρωπικά ιδρύματα άπετέλουν τά προφανή δείγματα τής προόδου καί τής κοινωνικής άλληλεγγύης τής 'Ελληνικής παροικίας.

Η παροικία αυτή είχε ζήσει από του 'Οκτωβρίου του 1940 ήμέρας άπεριγράπτων ένθικων συγκινήσεων. Την άτιμον 'Ιταλικήν έπιβουλήν, ή όποία ήρχισε μέ τον τορπιλλισμόν τής «'Ελλης» κατά την πανήγυριν τής Παναγίας διά νά καταλήξη εις την άπόπειραν τής είσβολής

τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, οἱ καλοὶ αὐτοὶ ξενητευμένοι Ἕλληνες τὴν εἶχαν ζήσει ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἔζησαν καὶ τὴν ἠσθάνθησαν οἱ κάτοικοι τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος. Ἐγνώριζαν ἴσως καλύτερα καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τὸν ὕπουλον καὶ ὑποκριτικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἱταλῶν, οἱ ὅποιοι πάντοτε εἶχον ἀντιδράσει ὅσον ἠμποροῦσαν κατὰ τῆς προόδου τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας, ποῦ τόσον ἐζήλευαν. Καὶ ἀπὸ τινων ἄλλωστε μηνῶν ἡ ραδιοφωνικὴ προπαγάνδα τῶν δὲν ἔπαυε νὰ ἀναγγέλλῃ ὅτι ἡ «λετζεντάρια», ἡ μυθικὴ στρατιὰ τοῦ στρατάρχου Γκρατσιάνι, ἀναλαβοῦσα τὴν μεγάλην τῆς ἐπίθεσιν προήλαυνε πρὸς τὸ Δέλτα τοῦ Νεῖλου, διὰ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν Ρωμαϊκὴν Αἴγυπτον τῶν Καισάρων καὶ νὰ ἀναγάγῃ τὴν Ἱταλικὴν παροικίαν τοῦ Καΐρου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν κυρίαρχον θέσιν, ἡ ὁποία «τῆς ἀνήκεν». Ἀλλὰ ἡ ἡρωϊκὴ στρατιὰ εἶχε καθηλωθῇ ἀρχικῶς ἐπὶ μῆνας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σιντι-Μπαράνι, εἶχεν ἔπειτα ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὸν ἀληθινὰ ἡρωϊκὸν μικρὸν στρατὸν τοῦ στρατηγοῦ Οὐέυθελ, πέραν τῆς Βεγγάζης, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς μόνον ὁφοῦ τὴν ἐνίσχυσαν καὶ ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῆς οἱ Γερμανοὶ τοῦ Ρόμμελ καὶ ἀφοῦ αἱ Βρετανικαὶ δυνάμεις ἐξησθένησαν διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν μεραρχιῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ συμβοῦν ἀκόμη ὅλα αὐτὰ ὁ Αἰγυπτιωτῆς Ἑλληνισμὸς εἶχε ζήσει μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του τὰς ἀλησμονήτους ἐκείνας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου καὶ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1940, ὅταν τὰς πρώτας ἀγωνίας διὰ τὴν τύχην τῆς ὑφισταμένης τὴν Ἱταλικὴν ἐπίθεσιν μικρᾶς Ἑλλάδος, διεδέχθῃ ὁ ἀφάνταστος ἐνθουσιασμὸς διὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς θριάμβους τῆς Πίνδου, τῆς Κορυτσᾶς καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ὅταν ὅλος ὁ ἐλεύθερος κόσμος δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ ἐκφράσῃ καλύτερα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν του διὰ τὸ «ἀπαράμιλλον αὐτὸ μικρὸν Ἔθνος», ὅταν εἰς τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν Ἀγγλοὶ, Αὐστραλοὶ καὶ Νεοζηλανδοὶ στρατιῶται ἀρπάζοντες τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν σημαίαν ποῦ εὗρισκον ἐμπρὸς τῶν διέσχιζον τοὺς δρόμους εἰς αὐτοσχεδίους διαδηλώσεις ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὅταν αἱ πρῶται σελίδες τῶν ἐφημερίδων ὅλων τῶν γλωσσῶν ἐγέμιζαν ἀπὸ περιγραφὰς τῶν Ἑλληνικῶν θριάμβων, ὅταν τὸ προσφιλέστερον στόλισμα

Ἐπάνω εἰς τὰ βουνά τῆς Κρήτης

διὰ κάθε κυρίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτο ἓνα μικρὸ χρυσὸ ἢ ἀσημένιο τσαροῦχι, ὅταν τὸ πρακτορεῖον Ρώυτερ ἔγραφεν ἐπιγραμματικῶς ὅτι «εἶναι μεγάλο πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεῖς "Ἕλληνας εἰς τὸ ἐξωτερικόν"». Οἱ "Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου ἐκατάλαβαν βαθύτατα τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, ἡσθάνθησαν περισσότερον παρὰ ποτε ἄλλοτε τὴν ὑπερφάνειαν διὰ τὴν Πατρίδα των καὶ ἔκαναν ὅ,τι ἤμποροῦσαν διὰ νὰ φανοῦν ἀντάξιοι αὐτῆς, λησμονοῦντες κάθε παλαιὰν πολιτικὴν ἢ κομματικὴν διένεξιν καὶ ἀμιλλώμενοι ποῖος θὰ προσφέρῃ περισσότερα διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Μὲ συγκρατημένην ἀγωνίαν ἐζησαν ἔπειτα οἱ "Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου τὰς τραγικὰς ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Μαΐου 1941, παρακολουθοῦντες τὴν τρομερὰν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πατρίδος των, τὴν ὑπέροχον ἀμυναν τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρῶν, τὴν μοιραίαν κάμψιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Βρετανικῆς ἀντιστάσεως πρὸ τῆς συντριπτικῆς Γερμανικῆς ὑπεροχῆς, τὴν τρομερὰν μάχην τῆς Κρήτης καὶ τὴν τελικὴν ὑποδούλωσιν ὅλης τῆς μητρὸς Πατρίδος.

Ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐγνώρισαν τὴν τρομερὰν ἀνησυχίαν διὰ τὴν τύχην τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν συνεμερίζετο ἅλλωστε μαζῇ των ὅλος ὁ Ἑλληνισμός. Κανεῖς δὲν ἤξερεν ἀκόμη τί εἶχε γίνεῃ μέσα εἰς τὸν ἄγριον αὐτὸν ἀγῶνα ὁ Βασιλεὺς, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγνώριζαν μόνον ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὴν Κρητικὴν ἐκείνην ζώνην, ὅπου διεξήχθησαν αἱ σκληρότεραι μάχαι καὶ ἡ ὁποία πρώτη περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν. Καὶ ἔπειτα ἓνα βράδυ, τὴν μεθεπομένην τῆς ἀφίξεώς των ἀπὸ τὴν Κρήτην εἰς τὴν Αἴγυπτον—ἀφίξεως, τὴν ὁποίαν ἡ Κοινὴ Γνώμη δὲν εἶχεν ἀκόμη μάθει—ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Τσουδερός ὠμίλησεν ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Καΐρου:

«Τέρμα ἀπαράμιλλον ἐνὸς ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος, ἐτόνισεν, ἡ μάχη τῆς Κρήτης ἐχαράχθη μὲ γράμματα ἀνεξίτηλα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Ὁ ἔχθρος, βαρύτερα πληγείς ἀπὸ τὰ κτυπήματα ποῦ τοῦ κατέφευεν ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ὁ Βρετανικὸς ἡρωϊσμός ἐπέτυχε μίαν ἀμφίβολον, μίαν Πύρρειον μηχανικὴν νίκην... Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, τὸ ἐθνικόν μας σύμβολον, ἀντὶ νὰ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, ἴσως ὥς ἄνθρωπος, εἶναι σώως καὶ ἐλεύθερος. Εἶναι ἔτοιμος νὰ κτυπήσῃ

καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν τοῦ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα... Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μεγάλων μας Συμμάχων, Ἑλληνικὰ συντάγματα, Ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα, Ἑλληνικὰ περὰ ἀναδιοργανοῦνται. Ἡ ἀκλόνητος ἀπόφασίς μας εἶναι νὰ συνεχίσωμεν τὸν ἀγῶνα, μέχρις ὅτου νικήσωμεν».

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Αἰγύπτου ἀνέπνευσεν. Ἡ Ἑλλάς εἶχε καμφοθῇ πρὸς τὸ παρόν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὑποκύψει. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθει. Ὁ Βασιλεὺς εὗρίσκετο μεταξὺ τῶν, διὰ νὰ καταβάλλῃ τὴν προσπάθειαν τῆς συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος. Καὶ τότε οἱ Ἕλληνες αὐτοί, ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων εἶχεν ἤδη πρὸ μηνῶν ἐξαφανισθῇ κάθε αἰσθημα ἐσωτερικῆς διχονοίας καὶ ἀνταγωνισμοῦ, ἀντελήφθησαν ὅτι εἶχεν ἔλθῃ ἡ ἰδική των ὥρα. Ἐκδιωχθεῖσα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἐχθρούς, ἡ Ἑλλάς ὀλόκληρος κατέφευγε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὰ ἰδικὰ τῶν μέρη, διὰ νὰ διευθύνῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα. Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ τῆς δώσουν τὰ μέσα διὰ νὰ τὸν διεξαγάγῃ. Τὰ σπήτια τῶν θὰ ἐγίνοντο τὰ στρατηγεῖα, τὰ γραφεῖα, τὰ κέντρα τῆς ὀργάνωσεως, αἱ περιουσίαι τῶν θὰ ἀπετέλουν τὴν βᾶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ προϋπολογισμοῦ. Καὶ προπαντὸς τὰ παιδιὰ τῶν θὰ ἐπρόμήθευαν εἰς τὰ ἀνασυγκροτούμενα Ἑλληνικὰ συντάγματα, εἰς τὰ διασωθέντα Ἑλληνικὰ πολεμικά, εἰς τὴν ἀναδημιουργουμένην Ἑλληνικὴν ἀεροπορίαν τοὺς στρατιώτας, τοὺς ναύτας, τοὺς ἀεροπόρους.

Νέος ἐνθουσιασμός, γεμᾶτος ἀπὸ τὴν προθυμίαν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ἐνέπνευσε τότε τὸν Ἑλληνισμόν αὐτόν. Μία ἀντιπροσωπεῖα τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος κ. Σαλθάγον, πληροφορεῖται ἀμέσως ποῦ κατέλυσεν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος καὶ σπεύδει νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ διὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ τὴν ὁμόθυμον ἀπόφασιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἐξωτερικοῦ. «Ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτός, λέγει ὁ Πρόεδρος εἰς τὴν προσφώνησίν του, παραμένει σταθερὸς καὶ θαρραλέος παρὰ τὸ πλευρὸν του, πρόθυμος νὰ παράσχῃ κάθε ἀπαιτουμένην βοήθειαν καὶ νὰ ὑποστῇ κάθε θυσίαν, διὰ νὰ συνεχισθῇ ὁ ἀγὼν».

Ὁ Βασιλεὺς ἀκούει μὲ εἰλικρινῇ συγκίνησιν τὰ λόγια αὐτά. Διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη εὗρίσκει ἐμπρὸς τοῦ τὴν ἀληθινὴν Ἑλλάδα, ἐκείνην ἡ ὁποία ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὗρίσκεται, οἰασδῆποτε δυσχερείας καὶ ἂν ἀντιμετωπίζῃ, δὲν χάνει τὸ θάρρος τῆς, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν

ἀγώνα, τοῦ ἀποδεικνύει μὲ τὸν καλύτερον τρόπον ὅτι ἔχει δίκαιον νὰ πιστεῦῃ εἰς τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὸν ἀνώτερον ἱστορικὸν προορισμὸν τῆς φυλῆς, ὅτι ἐξέλεξε τὸν ὀρθὸν δρόμον, ὅταν ἀψηφῶν ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὰς καταστροφὰς ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὸν ἀγὼνα καὶ νὰ τὸν συνεχίσῃ μέχρι ἐσχάτων. Μὲ εἰλικρίνειαν εὐχαριστεῖ ὅχι ἐκ μέρους τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλ' ἐκ μέρους τῆς ὑποδούλου πλέον καὶ ἀδυνατούσης νὰ ὁμιλήσῃ Ἑλλάδος, τῆς Ἑλλάδος ποὺ πάντοτε ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ξηνητευμένα παιδιὰ της δὲν τὴν ἐξεχνοῦσαν, τῆς Ἑλλάδος, ποὺ εἶναι ἀποφασισμένη νὰ συνεχίσῃ μὲ κάθε τρόπον τὸν σκληρὸν ἀγὼνα καὶ εἶναι πεπεισμένη ὅτι θὰ φθάσῃ τελικῶς εἰς τὴν μεγάλην νίκην, ποὺ θὰ σημάνη τὴν χαρὰν γὴν καλυτέρων ἡμερῶν καὶ εὐρυτέρων πεπρωμένων διὰ τὸ Ἕθνος.

Ψυχικῶς ἐνισχυμένος ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν— ἡ ὁποία σημειωτέον τὰς ἐπομένας ἡμέρας λαμβάνει πλέον ἐμπράγματον χαρακτῆρα διὰ τῆς συγκροτήσεως εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγυπτιώτου Ἑλληνισμοῦ πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος— ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀναλαμβάνει ἀμέσως τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ. Πόσον δύσκολος, πόσον ἀχάριστος, πόσον ἀποκαρδιωτικὴ κάποτε εἶναι ἡ προσπάθεια αὕτη τῶν πρώτων ἡμερῶν! Ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως δὲν ὑπάρχει σχεδὸν τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐλπίδα ὅτι πραγματικὰ θὰ ἀνασυγκροτηθοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι θὰ πολεμήσουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων καὶ θὰ χρησιμοποιηθοῦν μίαν ἡμέραν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος. Ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι στρατιῶται ἔφθασαν καὶ φθάνουν κάθε ἡμέραν μὲ τὰ πλέον περιέργως πλωτὰ μέσα εἰς τὰ Αἰγυπτιακὰ παράλια, ἄοπλοι, κουρελιασμένοι, ἐξηντλημένοι. Μερικὰ ἀεροπλάνα, μετρώμενα εἰς τὰ δάκτυλα, ἔφθασαν ἕως τὰ Αἰγυπτιακὰ ἀεροδρόμια, ὅπου τὰ ἀπληρχαιωμένα σχήματά των καὶ ἡ ἐλαχίστη μαχητικὴ των ἱκανότης κάμνουν ἀκόμη μεγαλειέταν ἐντύπωσιν δίπλα εἰς τοὺς νέους τύπους τῶν Ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων, ποὺ ἤρχισαν νὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Εὐτυχῶς ὑπάρχουν ἀκόμη μερικὰ Ἑλληνικὰ προπολεμικά, ὁ γηραιὸς καὶ θρυλικὸς «Ἀθέρωφ», τρία ἢ τέσσαρα ἀντιτορπιλλικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνα μόνον

—ἡ «Βασίλισσα "Ολγα»—ἔχει πραγματικὴν μαχητικὴν ἀξίαν, τρία ἢ τέσσαρα παμπάλαια καὶ μικροσκοπικὰ τορπιλλοβόλα καὶ ἄλλα τόσα ὑποβρύχια, μὲ πολὺ περισσοτέραν δόξαν παρὰ ἀληθινὴν ἀξίαν.

Χωρὶς κανένα δισταγμὸν ὁ Βασιλεὺς ἐπισκέπτεται τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ὅλους τοὺς "Αγγλους πολεμικοὺς ἡγέτας ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Αἴγυπτον, τηλεγραφεῖ εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Γεώργιον καὶ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Οὐῖνστον Τσῳρτσιλ, καθὼς καὶ εἰς ὅλους τοὺς φίλους ποὺ ἔχει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ ὅτι θέτει εἰς τὴν διάθεσίν των ὅλας τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ τοὺς βεβαιώσῃ ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Γνωρίζει καλὰ ὅτι αἱ δυνάμεις αὐταὶ δὲν εἶναι μεγάλαι, δὲν εἶναι κἂν ἄξιοι προσοχῆς. Ἀλλὰ πιστεύει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ζωτικότητα. Εἶναι βέβαιος ὅτι παρ' ὅλους τοὺς τρομεροὺς κινδύνους οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ νέοι θὰ ἀρχίσουν πολὺ γρήγορα νὰ φεύγουν κρυφὰ ἀπὸ τὴν ὑπόδουλον χώραν, ὅταν θὰ μάθουν ὅτι ἀνασυγκροτοῦνται αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα, ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐπιστρατευόμενοι προθύμως, θὰ δημιουργήσουν ἄρκετὰ σοβαρὰς δυνάμεις, ὅτι τὸ ἐμπορικὸν μας ναυτικὸν παρ' ὅλας τὰς μεγάλας ἀπωλείας του καὶ τὰς ἀγρίας Γερμανικὰς ἀπειλὰς τῶν ἡμερῶν ἐκείνων θέλει νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα, ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ τυραννισμένοι ὑπόδουλοι τῆς Πατρίδος δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ ἀναλάβουν καὶ ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα διὰ νὰ κτυπήσουν τὸν κατακτητὴν. Δὲν ἔχει ὀργανωμένους καὶ ἐτοίμους δυνάμεις νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς μεγάλους μας Συμμάχους κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ἕλλην Βασιλεὺς. Ἐχει ὅμως νὰ προσφέρῃ τὴν ἀδάμαστον Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Καὶ πιστεύων ὁ ἴδιος εἰς τὴν ψυχὴν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἀξίαν της, αἰσθανόμενος ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔχει ὅχι μόνον τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δμιλῇ ἕξ ὀνόματός της, κατορθώνει νὰ εἶναι τόσο ἐύγλωττος, τόσο πειστικός, ὥστε νὰ μεταδίδῃ τὴν ἰδικὴν του πίστιν καὶ εἰς τοὺς ξένους συνομιλητάς, αἱ ὁποῖοι δὲν ἀποκρύπτουν ἄλλωστε ποτὲ τὴν εἰλικρινὴ των συγκίνησιν διότι ὁμιλοῦν μὲ τὸν Βασιλέα τῆς δοξασμένης Ἑλλά-

δος. Καί εἶναι ὁμόφωνος ἡ ἀπάντησις, ἡ ὁποία ἔρχεται εἰς τὰ διαβήματά του ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑπευθύνους ᾿Αγγλους παράγοντας. Μὲ εὐγνωμοσύνην καὶ μὲ βαθυτάτην ἐκτίμησιν διὰ τὴν ἀληθινὴν ἀξίαν της γίνεται δεκτὴ ἡ ᾿Ελληνικὴ προσφορά. Καὶ προστίθεται ἡ βεβαίωσις, ὅτι ὅλαι αἱ τεχνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ δυνατότητες τῆς Μεγάλης Βρεταννίας θὰ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ᾿Ελλάδος, διὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ ἀνασυγκροτήσουν τὰς ᾿Ελληνικὰς ἐνόπλους δυνάμεις.

Τὸ πνεῦμα τῆς γενικῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως ὅλων τῶν ὑπευθύνων Βρεταννικῶν παραγόντων ἠρμήνευσε πλήρως ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερα εἰς τὸν Βασιλέα τῶν ᾿Ελλήνων, διὰ νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὴν βαθυτάτην συμπάθειαν ὅλων τῶν ᾿Αγγλων διὰ τὸ βαρὺ πλῆγμα τῆς ἀπωλείας τῆς Κρήτης:

«Τὰ νέα τὰ ὁποῖα φθάνουν καθημερινῶς ἐδῶ ἀπὸ διαφόρους πηγὰς ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ τραγωδία τῆς ᾿Ελλάδος ἀφῆκεν ἄκαμπτον τὸ πνεῦμα τοῦ γενναίου σας Λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδειξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ δεικνύῃ ἡρωϊσμόν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὰ δεινοπαθήματα, ἀνυπέρβλητον εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἡ χώρα σας ἡμπορεῖ νὰ κατεβλήθῃ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν ἀλλὰ τὸ ἠθικόν τοῦ ᾿Ελληνικοῦ Λαοῦ παραμένει ὑψηλὸν καὶ ἡ φήμη τῆς ἀντιστάσεώς του θὰ ἐπιζήσῃ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν προσωρινῶν κατακτήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνισχυμένοι ἀπὸ τὸ ᾿Ελληνικὸν παράδειγμα θὰ συνεχίσωμεν τὸν ἀγῶνα, ὑπερήφανοι διότι θὰ ἔχωμεν παρὰ τὸ πλευρόν μας τὰς μονάδας ἐκείνας τοῦ στόλου σας, αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν ἀπὸ τὴν μάχην, τὸν πυρῆνα τῆς νέας ᾿Ελληνικῆς Ἀεροπορίας καὶ τὰ στελέχη ἐνὸς νέου Στρατοῦ.

»Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Κυθέρνησίς μου πληροφορεῖται ὅτι αἱ ᾿Ελληνικαὶ Κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκδηλώνουν τὴν ἀπόφασίν των νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν νίκην καὶ ζητοῦν πῶς ἡμποροῦν νὰ βοηθήσουν καλύτερα.

»Μέσῳ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἀπευθύνω θερμὸν χαιρετισμὸν εἰς ὅλους ἐκείνους, ποὺ ἐπολέμησαν μὲ τὰ γενναῖα ᾿Ελληνικὰ στρατεύματα ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς ᾿Ελλάδος, ἐκείνους ποὺ ἐπολέμησαν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἰδιαίτερος τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀναπήρους

καὶ σὰς εὐχαριστῶ ὅλους μαζὴ διὰ τὴν συνεργασίαν σας, διὰ τὰς μάχας ποὺ ἐκερδίσατε, διὰ τὴν βοήθειαν ποὺ ἐδώσατε εἰς τοὺς στρατιώτας μου, διὰ τὸ τεράστιον ἠθικὸν πλῆγμα, τὸ ὁποῖον κατεφέρατε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὴν κοινὴν μας ὑπόθεσιν. Πρὸς Ὑμᾶς καὶ τὸν Λαὸν Σας θὰ εἴμεθα πάντοτε εὐγνώμονες».

Ἡ πρώτη μάχη εἶχε κερδηθῇ. Ἡ Ἑλλάς ἀνεγνωρίζετο ἐπισήμως ὡς Ἐθνὸς σύμμαχον, συνεχίζον τὸν ἀγῶνα καὶ αἱ ἔνοπλοι τῆς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον διασωθῇ, ὅσονδήποτε μικραὶ καὶ ἀσήμαντοι ἀκόμη, θὰ ἤμπορουσαν πραγματικὰ νὰ ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα ἑνὸς νέου Ἑλληνικοῦ στρατεύματος ἱκανοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι παρούσα καὶ κατὰ τὰς ἐπομένας μάχας τοῦ σκληροῦ αὐτοῦ πολέμου.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶχεν ἐκπληρώσει διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ καθήκον του, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐξέφραζε πραγματικὰ τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἐκείνου ποὺ ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησεν, ἐκείνου ποὺ ποτὲ δὲν ἐδίστασεν ἀπέναντι τοῦ κινδύνου, ἐκείνου ποὺ δὲν ἐσκέφθη ποτὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος κομματικὰς διαιρέσεις καὶ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις, ἐκείνου ποῦ, πέραν, εἰς τὴν ὑποδουλωμένην Πατρίδα, ἤρχιζε νὰ ἀνέρχεται τὸν Γολγοθᾶν τῆς δουλείας καὶ τῶν βασάνων του.

Τὴν ἰδίαν ὁμῶς ἐποχὴν εἰς αὐτὴν τὴν ὑποδουλωμένην Πατρίδα ἤρχισαν νὰ ἀκούωνται μὲ τὸ γενικὸν σύνθημα: «Σιώπα, Γεώργιε!» αἱ βραχναὶ καὶ ἀποκρουστικαὶ φωναὶ ἑκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν δεχθῇ νὰ γίνουν οἱ ὑπηρέται τοῦ κατακτητοῦ, τῶν ὀλίγων καὶ ἀξιοθρηνήτων ἀνθρώπων, ποὺ ἐπέπρωτο διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν νὰ ἀποδείξουν ὅτι καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῶν ἡρώων ὑπάρχουν πάντοτε οἱ Ἐφιάλται. Τὸ σύνθημα τοὺς ἐδίδετο ἀπὸ τὸ Βερολῖνον, ὅπου τὴν 4ην Μαΐου 1941 ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ εἶχεν εἰπῇ: «Ὁφείλω καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ κάμω τὴν διάκρισιν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τῆς λεπτῆς ἐκείνης ἐπιφανείας τῶν διεφθαρμένων ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ ἕνα Βασιλέα, στερούμενον κάθε συνειδήσεως τῶν καθηκόντων τῆς πραγματικῆς ἡγεσίας, ἐπροτίμησαν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ συμφέροντα τῶν πολεμοχαρῶν Ἀγγλῶν πολιτικῶν». Τὸ βραχνὸν αὐτὸ «Σιώπα, Γεώργιε!» δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ παρεμποδίσῃ καὶ νὰ δυσφημήσῃ τὴν μεγάλην προσπάθειαν ἧ-

ὁποία θὰ ἐνεφάνιζε τὴν Ἑλλάδα, συνεχίζουσιν πανταχοῦ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ. Δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ ἀπαλλάξη τὸν Καγκελλάριον Χίτλερ τῆς στρατιωτικῆς ἐνοχλήσεως, ἀλλὰ κυρίως τῆς ἠθικῆς ἐκείνης ἥττης, τὴν ὁποίαν θὰ ἐσήμαινε δι' αὐτὸν ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις τῆς Ἑλλάδος, κατακτηθείσης στρατιωτικῶς, ἀλλὰ ὀρθίως καὶ ὑπερηφάνου. Καὶ ὑπῆρξε δυστύχημα καὶ ἐντροπὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅτι εὐρέθησαν τίμιοι πατριῶται πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι παραγνωρίζοντες τὸ πραγματικὸν αἶτιον τῆς Γερμανικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τότε τὴν Πατρίδα Βασιλέως, παρεσύρθησαν μέχρι τοιοῦτου σημείου ἀπὸ τὴν κομματικὴν ἀδιαλλαξίαν των, ὥστε νὰ δεχθοῦν νὰ προσθέσουν τὴν ἰδικὴν των φωνὴν εἰς τὴν ἀντεθνικὴν αὐτὴν συμφωνίαν.

ΕΙΣ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Λονδίνου ἔχουν αὐτὸ τὸ βράδυ συγκεντρωθῇ πολλοὶ ἐπίσημοι, οἱ ὁποῖοι μαζῇ μὲ τὰ λαμβανόμενα ἔκτακτα μέτρα τάξεως εἶναι φυσικὸν νὰ προκαλοῦν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου, ποῦ εὐρίσκεται διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον μέσα ἢ κοντὰ εἰς τὸν σταθμὸν. Γρήγορα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδίδεται ἡ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως: «Ἐρχεται ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος!». Αἱ ἀπλαῖ αὐταὶ λέξεις προκαλοῦν κάποιαν περιέργον συγκίνησιν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, τοὺς στρατιώτας, τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ποῦ κυκλοφοροῦν εἰς τὸν συσκοτισμένον σταθμὸν μὲ τὴν τόσον ἠύξημένην κίνησιν. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἐδῶ καὶ ἕνα σχεδὸν χρόνον, ὅταν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀπομείνει μόνη εἰς τὸν σκληρὸν κατὰ τοῦ Ἄξονος ἀγῶνα, ὅταν δὲν διέθετε σχεδὸν κανένα ἀπὸ τὰ πολεμικὰ μέσα ποῦ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁ τρομερὸς αὐτὸς ἐχθρός, ὅταν ἡ ἀπόγνωσις καὶ ὁ πανικὸς εἶχον καταλάβει ὅλην τὴν ἄλλην Εὐρώπην, εὐρέθη ἕνα μικρὸν καὶ ἀδύνατον Ἔθνος εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ ὑψώσῃ ὑπερήφανον τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντι τῶν δυνάμεων τῆς βίας καὶ τοῦ μίσους, διὰ νὰ ταχθῇ ἀδίστακτον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας. Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον μῆνα παρηκολούθουν ὅλοι μὲ διαρκῶς αὐξανόμενον ἐνδιαφέρον τὸν πόλεμον εἰς τὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνά, ὅτι ἔμειναν εἰς τὴν ἀρχὴν κατάπληκτοι ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Ἱταλῶν, ὅτι ἐνεθουσιάσθησαν ἔπειτα ἀπὸ τὰς θαυμασίας Ἑλληνικὰς νίκας, ὅτι συνεκινήθησαν τόσον ἀπὸ τὰς νίκας αὐτάς, ὥστε νὰ λησμονήσουν σχεδὸν καὶ αὐτὴν «τὴν

μάχην τῆς Ἀγγλίας», ἡ ὁποία μὲ τοὺς συνεχεῖς καὶ ἀγρίους Γερμανικοὺς βομβαρδισμοὺς εὕρισκετο εἰς τὸ πλεόν κρῖσιμον σημεῖον τῆς. Δὲν ἤμποροῦν νὰ λησμονήσουν ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ αὐταὶ ἐπιτυχίαι ἔδωσαν εἰς τὸν Συμμαχικὸν ἀγῶνα τὸ πρῶτον μειδίημα τῆς νίκης, ὅτι ἀπέδειξαν εἰς τὸν κατὰπληκτον κόσμον ὅτι δὲν εἶναι ὁ Ἄξων ἀνίκη- κητος κατὰ ξηράν ὅπως ἐπιστεύετο, ὅτι ἔφεραν εἰς τὴν ὅλην πορείαν τοῦ πολέμου μίαν καμπήν, τῆς ὁποίας τὴν ἱστορικὴν σημασίαν εἰς μακρὰς ἀγορεύσεις καὶ δημοσιο- γραφικὰ ἄρθρα ἐτόνισαν καὶ ἀνέπτυξαν ὅλοι οἱ σημαί- νοντες πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς Ἀγ- γλίας.

Τώρα ἐπληροφοροῦντο ὅτι ὁ Βασιλεὺς τοῦ μικροῦ καὶ ἡρωϊκοῦ αὐτοῦ Ἔθνους, τὸν ὁποῖον δὲν κατῴρω- σαν νὰ καταβάλουν οὔτε αἱ καταστροφαὶ καὶ ἡ πρόσκαι- ρος ὑποδούλωσις τῆς Πατρίδος του, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώ- πει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὸ ἀδάμαστον τῆς Ἑλλάδος πνεῦ- μα καὶ ὁ ὁποῖος διεξῆγε σύντονον προσπάθειαν διὰ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ μακρὰν τῆς Πατρίδος τὰς ἐνόπλους Ἑλ- ληνικὰς δυνάμεις, ἔφθανεν εἰς τὸ Λονδῖνον. Ὅσοι εὗρί- σκοντο εἰς τὸν σταθμὸν, λησμονοῦντες κάθε ἄλλην των ἀπασχόλησιν ἔμεναν ἐκεῖ, ἐνῶ διαρκῶς νέος κόσμος προσ- ἤρχετο ἀπὸ τοὺς γύρω δρόμους διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἴδῃ καὶ νὰ ἐπευφημήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ ἐκπρόσωπον τῶν γενναίων αὐτῶν Συμμάχων.

Ὁ Βασιλεὺς εἶχε διανύσει μακρὰς ἀποστάσεις διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρωτεύουσιν. Κατόπιν προσ- κλήσεως τῆς Κυβερνήσεως τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώ- σεως εἶχεν ἐπισκεφθῇ πρῶτα τὴν χώραν αὐτήν, ἡ ὁποία τόσον ὀλοψύχως εἶχε ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς κινδυ- νευούσης Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τόσον πολύτιμον συμ- θολὴν προσέφερεν ἤδη εἰς τὸν ἀγῶνά τῆς. Ἐκεῖ ὁ Βασι- λεὺς ἐγνώρισε καλύτερα τὸν πολὺν ἀλλὰ πάντοτε νέον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν δραστηριότητα ἡγέτην τῶν Νοτιοα- φρικανῶν στρατάρχην Σμάτς, ὁ ὁποῖος δὲν προσέφερε μόνον εἰς τὴν πατρίδα του τοὺς θησαυροὺς τῆς πείρας του καὶ τῆς πνευματικῆς του διαυγείας, ἀλλὰ καθίστατο ὁ πολῦτιμος μέντωρ ὅλου τοῦ Συμμαχικοῦ ἀγῶνος, μὲ ἰδι- αίτερον σεβασμὸν ἀκουόμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν Ἀγγλον Πρωθυπουργὸν κ. Οὐῖνστον Τσῶρτσιλ καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀγγλοὺς ἐπισήμους. Ὁ στρατάρχης Σμάτς πα-

λαϊδὸς ἀγωνιστῆς τῆς ἐλευθερίας, εἶχεν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν ἰδιαιτέρως συγκινηθῆ ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν Ἑλληνικὴν ἀντίστασιν καὶ δὲν παρέλειπεν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τολήσῃ ὅτι ἀληθῶς ἐγεννήθη μία νέα Ἑλλάς, ἀνταξία τοῦ μεγάλου τῆς παρελθόντος, μία νέα Ἑλλάς, ὅπως τὴν ὠνειρεύθησαν οἱ ποιηταί». Ὁ Νοτιοαφρικανὸς αὐτὸς ἡγέτης ἐδέχθη μὲ εὐλικρινῆ χαρὰν τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, συνεζήτησεν ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους μαζῇ του, τὸν ἠρώτησε δι' ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀγῶνος πού διεξήγαγεν ἡ χώρα του, τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο αὕτη ὑπὸ τὴν ἐχθρικὴν κυριαρχίαν, τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον προώδευεν ἡ προσπάθειά του διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος. Στρατιῶται καὶ οἱ δύο, ἀναλαθόντες ὑπὸ δυσχερεῖς συνθήκας τὴν διακυβέρνησιν τῶν Πατρίδων των, συμμεριζόμενοι πλήρως τὰς πεποιοθήσεις των, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς καταπολεμήσεως τῶν καθεστώτων τῆς βίας καὶ τὴν δημιουργίαν μετὰ τὸν πόλεμον ἐνὸς καλυτέρου κόσμου, στηριζομένου εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρωπίνου ἀτόμου, ὁ στρατάρχης Σμάτς καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος συνεννοήθησαν πλήρως μεταξὺ των καὶ συνεδέθησαν ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς δι' εὐλικρινοὺς φιλίας, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἀκλόνητος μέσα εἰς τὰς τόσας περιπετείας τοῦ πολέμου αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον οἱ ἐπίσημοι τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, πού ἐδέχθησαν μὲ βαθυτάτην ἐκτίμησιν τὸν Ἑλληνα Βασιλέα. Ὁλος ὁ λαὸς ἐξεδήλωσε μὲ εὐλικρινῆ ἐνθουσιασμόν τὰ ἴδια αἰσθήματα. Παντοῦ, ὅπου ἐνεφανίζετο ἐγένετο δεκτὸς μὲ θερμοτάτας ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπηυθύνοντο τόσον πρὸς τὸν ἴδιον, ὅσον καὶ πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν Λαόν, τὸν ὁποῖον ἐξεπροσώπει. Ἀλλὰ ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ σκηνὴ εἶχε ὁσημειωθῇ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Καίηπ - Τάουν. Μόλις εἶχε καταπλεύσει ἐκεῖ τὸ ξνδοξον Βρετανικὸν καταδρομικὸν «Ὡρίων». Ἀφοῦ εἶχε συμμετάσχει εἰς διαφόρους νικηφόρους ναυμαχίας, τὸ καταδρομικὸν αὐτὸ εἶχε παίξει σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν μάχην τῆς Κρήτης, προκαλέσαν τεραστίας ζημίας μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἰταλικῶν καὶ Γερμανικῶν μεταγωγικῶν, πού προσεπάθουν νὰ ἐνισχύσουν καὶ δι' ἀποβάσεων ἀπὸ θαλάσσης τὰ ἀερομεταφερόμενα ἄξονικὰ στρα-

τεύματα, τὰ ἐπιδραμόντα κατὰ τῆς Κρήτης καὶ διασώσαν ἀργότερα πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς νήσου. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ὅμως εἶχεν ὑποστῇ ἐπανεπιλημμένας ἐπιθέσεις τῶν Γερμανικῶν στούκας, ἐπιθέσεις ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία ἦτο ἡ τρομερωτέρα. Ἀλλεπάλληλα κύματα Γερμανικῶν ἀεροπλάνων ἐξαπέλυαν ἐναντίον του τὰς βόμβας των, αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτιζαν γύρω του ἓνα κάτασπρον πλαίσιον ἀφροῦ καὶ πιδάκων ὕδατος. Μερικαὶ ἀπὸ τὰς βόμβας ἔπεσαν καὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου προκαλέσασαι σοβαρωτάτας ζημίας. Μία ἰδίως διέτρησε τὸ κατὰστρωμα, ἐξερράγη ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ πλοίου, ἐφόνευεν 85 ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του καὶ προεκάλεσε τόσον κλονισμὸν ὥστε νὰ διαρραγοῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ στεγανὰ διαμερίσματα καὶ τὰ τοιχώματά του. Κατεβλήθη προσπάθειά νὰ ἐπισκευασθῇ τὸ πλοῖον προχείρως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἐπισκευὴ αὐτῇ δὲν ἦτο δυνατὴ ἐξαπεστάλη εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν, διὰ νὰ γίνῃ ἐκεῖ πληρεστέρα καὶ τελειότερα ἐπισκευή. Καὶ τὸ θέαμα τοῦ ὠραίου πολεμικοῦ πλοίου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλειπεν ὁ ἓνας πύργος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἄλλος ἔδειχνε, συνεστραμμένα σὰν νὰ ἦσαν παιδικὰ παιγνίδια τὰ τηλεβόλα του, ἔκαμνε θλιθεράν ἐντύπωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπετέλει μίαν ἀκόμη ἀπόδειξιν τοῦ ἀδαμάστου θάρρους καὶ τῆς ἀντοχῆς τῶν Βρετανῶν ναυτικῶν.

Οἱ ναυτικοὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἰδῇ τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὁποῖοι εἶχαν γνωρίσει τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν καρτερίαν τῶν Ἑλλήνων συμμάχων των καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχαν μάθει ὅλας τὰς δραματικὰς λεπτομερείας τῆς διαφυγῆς τοῦ Βασιλέως ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Γερμανῶν ἐπιδρομέων, ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς κάμῃ τὴν τιμὴν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ ἐπὶ τοῦ πλοίου των. Μὲ προθυμίαν καὶ χαρὰν ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη. Καὶ ὅταν ἀνῆλθε, φέρων τὴν ἀπλὴν στολὴν τῆς ἐκστρατείας, εἰς τὸ βαρεῖα τραυματισμένον Ἀγγλικὸν καταδρομικόν, οἱ ἡρωϊκοὶ Ἀγγλοὶ ναῦται τὸν ἐδέχθησαν σὰν φίλον καὶ συμπολεμιστήν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ ὑποδοχὴ ἦτο ἐπισημος καὶ σύμφωνος μὲ τοὺς τύπους τῆς αὐστηρᾶς Βρετανικῆς πειθαρχίας. Ἀργότερα ὅμως, ὅταν ὁ Ἑλλήν Βασιλεὺς ἐπεσκέφθη τὰ διάφορα διαμερίσματα τοῦ πλοίου καὶ τὸ τυπικὸν μέρος ἐτελείωσεν, οἱ ναῦται τὸν περιεκύκλωσαν

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Βασιλεὺς ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέλιον

καὶ τὸν ἐπευφήμησαν ὥς τὸν «στρατιώτην - Βασιλέα» τοῦ ὁποίου ἐγνώρισαν τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀπλότητα.

Ἀπὸ τὴν Νότιον Ἀφρικὴν ὁ Γεώργιος ἔφυγε συναποκομίζων τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ θὰ εἶναι πάντοτε πρόθυμος νὰ δεχθῇ κάθε Ἑλληνικὴν αἵτησιν, νὰ φιλοξενήσῃ κάθε Ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ σχολήν, νὰ συντελέσῃ ὅσον ἤμποροῦσε, διὰ νὰ βοηθήσῃ τόσον ἡ προσπάθεια πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐνόπλων Ἑλληνικῶν δυνάμεων ὅσον καὶ ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνικὸς λαός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ἀρχίσει δεινῶς νὰ ὑποφέρῃ ὑπὸ τὴν τυραννίαν τριῶν ἐπιδρομῶν.

Τώρα ποῦ ἔφθανεν εἰς τὸ Λονδίνον, τὸν ἐπερίμεναν εἰς τὸν σταθμὸν ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος μὲ ὀλόκληρον τὴν Βασιλικὴν Οἰκογένειαν, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Οὐϊνστον Τσῳρτσιλ μὲ ὀλόκληρον τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Παρὰ τὰς θερμὰς χειραψίας, τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκτιμῆσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ ὅλων τῶν παρισταμένων καὶ τὰς ζητωκραυγὰς ὅλου τοῦ συγκεντρωθέντος πλήθους, ἡ ὑποδοχὴ εἰς τὸν σταθμὸν δὲν θὰ διέφερεν ἀπὸ ἄλλας ἐπισήμους ὑποδοχὰς τοῦ εἵδους αὐτοῦ, ἂν δὲν ὑπῆρχε μία λεπτομέρεια. Ὁ Οὐϊνστον Τσῳρτσιλ, ὁ μέγας ἡγέτης τῆς Ἀγγλικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ σοβαρωτέρου κινδύνου τῆς ἱστορίας της, ὁ πρωτεργάτης καὶ πρωταγωνιστὴς τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ πολέμου, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος συνέλαβε μεγαλοφυῆς σχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Πατρίς του, μόνη ἀπέναντι τῶν τρομερῶν ἐχθρῶν, ἄοπλος σχεδόν, ἀπροετοίμαστος διὰ τὸν πόλεμον αὐτόν, θὰ κατάρθωνε βαθμιαίως νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς νίκης, ἔκλαιε. Τὰ δάκρυα ἔπεφταν πυκνὰ ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ ἔβρεχαν τὰ πέτα τοῦ παλτοῦ του. Δύο - τρεῖς ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, ποῦ ἀντελήφθησαν τὸ καταπληκτικὸν αὐτὸ θέαμα, κάτι ἐπιθύρσαν μεταξὺ τῶν καὶ δὲν εἶπαν τίποτε εἰς τὸν ἴδιον. Καὶ ὅταν ὀλίγα δευτερόλεπτα ἔπειτα, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας πρῶτος ἐχαιρέτησε τὸν ἐξάδελφόν του, ὁ Οὐϊνστον Τσῳρτσιλ ἐπλησίασε τὸν Βασιλέα Γεώργιον, τοῦ ἔσφιξε μὲ ἐγκαρδιότητα τὸ χέρι καὶ τοῦ ηὐχέθη τὸ «καλῶς - ὤρισεν» εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ φωνὴ του ἦτο βραχνή καὶ τὰ δάκρυα δὲν εἶχαν ἀκόμη στεγνώσει εἰς τὰ μάτια του.

Ὅμιλῶν ὀλίγα ἔτη ἀργότερα εἰς τὴν Νεάπολιν πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργόν τῆς Ἑλλάδος κ. Παπανδρέου,

ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς Συμμαχικῆς νίκης, ὡμολόγησεν ὅτι εἶχε κλάψει, ὅταν διὰ πρώτην φοράν εἶδε τὸν Βασιλέα Γεώργιον μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα καὶ ὅτι τὰ πέτα τοῦ παλτοῦ του ἦσαν κάθυγρα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους συνεργάτας του δὲν ἀπέκρυψε τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς βαθιότητος καὶ εἰλικρινοῦς συγκινήσεως ποὺ ἠσθάνθη. Ἐβλέπε τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἐξεπροσώπει ὅλον τὸ θάρρος, ὅλον τὸν ἡρωϊσμόν, ὅλην τὴν μεγαλοφροσύνην καὶ τὴν καρτερίαν ἑνὸς μικροῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον προσέφερε κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος τὴν πρώτην παρηγορίαν καὶ τὴν πρώτην χαρὰν εἰς τὴν συμμαχικὴν παράταξιν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν, ἀφοῦ μόνῃ τότε ἀντεπροσώπευε τὴν παράταξιν αὐτήν. Ἐνεθυμήθη τί εἶχεν ὁ ἴδιος αἰσθανθῇ ὅταν—εἰς μίαν χρονικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μεγάλη Βρεταννία μόνον ἀτυχήματα καὶ τραγικὰς δοκιμασίας ἐγνώριζεν, ὅταν αἱ δυσχερεῖαι ἐφαίνοντο ἀνυπέρβλητοι, ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι πανικόβλητοι καὶ τρέμοντες πρὸ τῆς ἀξονικῆς βίας ἀπέφυγαν καὶ διπλωματικὰς ἀκόμη σχέσεις νὰ ἔχουν μὲ τὴν Ἀγγλίαν—συνέβη τὸν χειμῶνα τοῦ 1940 κάτι τὸ «θαυμάσιον», ὅπως ὁ ἴδιος τὸ ἐχαρκτήρισεν ἀργότερα εἰς τὸν λόγον του τῆς 9ης Φεβρουαρίου 1940. Ἐνεθυμήθη ποίαν τόνωσιν ἀπέτέλεσε δι' αὐτόν, ποὺ ἐπάλαιε τότε μὲ τόσας δυσχερεῖας καὶ ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ ἀντεμετώπιζε παντοῦ ὀλιγοψυχίαν, τὸ γεγονός ὅτι ἕνα μικρὸν ἔθνος διεκήρυσσεν ἀδίστακτα ἀπέναντι τῶν τρομερῶν κινδύνων, ὅτι ἐπίστευεν εἰς τὴν νίκην τῆς Ἀγγλίας. Ἐνεθυμήθη τὴν «ἀνακούφισιν καὶ τὴν παρηγορίαν, τὴν ὁποίαν προσέφερεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς κατὰ τὰς ἀγωνιώδεις ἐκείνας στιγμὰς τοῦ πολέμου, ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς στάσεως τῶν Ἑλλήνων», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργός του κ. Ἀντονου Ἦντεν, ἕνα ἔτος ἀργότερα τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1942 εἰς προσφώνησίν του πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον. Ἐνεθυμήθη μὲ πόσον νέον θάρρος καὶ μὲ πόσον περισσοτέραν πεποίθησιν εἶχεν ὁ ἴδιος, μετὰ τὰς λαμπρὰς Ἑλληνικὰς νίκας, δώσει τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου 1940 τὰς διαταγὰς διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τῶν Βρεταννικῶν στρατευμάτων κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Γκρατσιάνι εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ πόσον ἐστερεώθη

εἰς τὴν βεβαιότητά του διὰ τὴν ὀρθότητα τοῦ μεγάλου του σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς τελικῆς ἐναντίον τοῦ «φρουρίου Εὐρώπῃ» ἐξορμήσεως ἀπὸ τὰ ἀσθενῆ του «ὑφάλα μέρη», ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν νότιον Εὐρώπην, σχεδίου πρὸς χάριν τοῦ ὁποῖου δὲν εἶχε διατάσει νὰ ἀποστείλῃ καὶ κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ κινδύνου τῶν Βρετανικῶν Νήσων ἀκόμη, μερικὰς ἀπὸ τὰς ἐλαχίστας δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Διὰ τὸν μέγαν αὐτὸν ἡγέτην, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν χώραν του ὑποδουλωμένην πλέον ἀπὸ τὸν Ἄξονα, μὲ τὸν Λαόν του βασανιζόμενον ἀπὸ τὴν χειροτέραν τυραννίαν καὶ δυστυχίαν, μὲ τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ἤρχετο νὰ συνεννοηθῇ διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος, ἀντεπροσώπευε μίαν ἠθικὴν ἀξίαν ἀληθινὰ σημαντικὴν μέσα εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἀγῶνος, ἀντεπροσώπευε πραγματικὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλας τὰς ἐννοίας τὰς ὁποίας σὰν μορφωμένος Ἀγγλος καὶ σὰν ἀκλόνητος ἀγωνιστῆς συνέδεε μὲ τὸ ὄνομα αὐτό.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος διέκρινε τὰ δάκρυα καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ Ἀγγλου Πρωθυπουργοῦ. Καὶ θαυμάζων περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, γνωρίζων τί ἐσήμεναι ὁ Οὐῖνστον Τσῶρτσιλ διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀνθρωπότητος, ἠσθάνθη ὁ ἴδιος ποίας ὑποχρεώσεις τοῦ ἐδημιούργει ἢ συγκινήσεις του ἐκείνη. ἠσθάνθη ποία ἦτο ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος μέσα εἰς τὸ πλᾶισιον τοῦ ἀγῶνος, ἡ θέσις τὴν ὁποίαν εἶχον κατακτήσει δι' αὐτὴν ὁ ἡρωϊσμός καὶ ἡ αὐτοθυσία τῶν τέκνων της καὶ πόσον ἦτο κατὰ συνέπειαν ἐπιτακτικὴ ἢ ὑποχρέωσις ὅλων ὅσοι ἤμποροῦσαν, νὰ καταβάλουν κάθε προσπάθειαν, νὰ υπερνικήσουν κάθε δυσχέρειαν, νὰ δεχθοῦν προθύμως κάθε θυσίαν διὰ νὰ διατηρήσῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν θέσιν αὐτὴν, νὰ μείνῃ εἰς τὸ ὕψος ὅπου εἶχεν ἀνέλθει. Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἐπίσημον λόγον πολιτικοῦ καὶ κάθε ἐνθουσιῶδες ἄρθρον ἐφημερίδος τὰ δάκρυα τοῦ Οὐῖνστον Τσῶρτσιλ ἀπετέλουν τὴν καλυτέραν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τὴν σοβαρωτέραν ὑπόμνησιν τῶν περαιτέρω Ἑλληνικῶν καθηκόντων.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐγνώριζεν ἤδη καλὰ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὅτι ἡ ἰδική του προσπάθεια θὰ ἦτο ἀπὸ ἐδῶ

καὶ πέραν πολὺ περισσότερον δύσκολη, ἀγίαριστη, ἀποκαρδιωτική, παρ' ὅσον ὑπῆρξεν ἕως τώρα. Μετὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἐκείνην ἀτμόσφαιραν τῆς ἀπολύτου ψυχικῆς ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ κύριον ἠθικὸν στοιχεῖον τῆς νίκης καὶ τῆς δόξης των, εἶχεν ἥδη ἀρχίσει νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰς κομματικὰς διενέξεις, τὰς προσωπικὰς μικρότητας, τὰς πολιτικὰς ραδιουργίας, αἱ ὁποῖαι ἐπέπρωτο τόσῃν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν καταστροφὴν νὰ φέρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλα αὐτὰ τὰ Ἑλληνικά κακὰ, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἐξουδετερωθῇ μέσα εἰς τὴν ζεῖδωρον αὖραν τοῦ ἡνωμένου καὶ ἀδιαιρέτου Ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, εἶχαν ἀρχίσει πάλιν νὰ ἐπανεμφανίζωνται καὶ νὰ ριζοβολοῦν εἰς τὴν ξένην γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ διεξαγάγῃ τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος. Παράγοντες νέοι εἶχαν φθάσει εἰς τὴν Αἴγυπτον, οἱ ὁποῖοι ἐδυσσέμουν καὶ ὑπενόμειναν τοὺς παλαιοὺς τοῦ συνεργάτας, οἱ ὁποῖοι κατῴρθωναν νὰ ἐμφανίσουν πάλιν ὅλας τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἀδυναμίας των, ποὺ εἶχαν ὑποχωρήσει ἔμπρὸς εἰς τὸ ἱερὸν πῦρ τοῦ ἀγῶνος, οἱ ὁποῖοι τὸν ἠνάγκασαν καὶ νὰ ἀποχωρισθῇ ἀκόμη τῶν παλαιῶν τοῦ συνεργατῶν καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέον περιβάλλον γύρω του. Πιστοὶ τοῦ φίλοι τοῦ ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν κινδύνων, ποὺ ἐδημιουργοῦν αἱ μεταβολαὶ αὐταί, ἐπὶ τῆς συστηματικῆς ὑπονομεύσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος θὰ ὕψιστατο ἀπὸ τοὺς νέους τοῦ συμβούλους.

Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἤθελε τίποτε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ ὅλα αὐτά. Διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀντίληψιν δὲν ὑπῆρχε παρὰ ὁ ἀγὼν, ὁ ἱερὸς ἀγὼν ὁ ὁποῖος ἐξευγενίζει καὶ ἐξυψώνει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κάμνει νὰ λησμονοῦν τὰ πάθη καὶ νὰ ἀποβάλλουν τὰς ἀδυναμίας των. Διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀντίληψιν, δὲν ὑπῆρχαν ἐχθροὶ καὶ φίλοι του, βασιλόφρονες καὶ ἀντιβασιλικοί, ἀλλὰ μόνον Ἕλληνες ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἰδίαν πίστιν καὶ ἕτοιμοι νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἴδιον ἰδανικόν. Ἡ ἰδική του θέσις, δὲν εἶχε καμμίαν σημασίαν ἔμπρὸς εἰς τὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχε τώρα προσλάβει μεγαλειτέραν σημασίαν καὶ ἱερώτερον ἀκόμη χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑποδοῦλου πλέον Πατρίδος. Ἀντὶ νὰ αἰσθανθῇ οἰανδὴποτε δυσπιστίαν καὶ ἀμφιβολίαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀνελάμβαναν τὰς σημαντικὰς θέσεις μέσα εἰς τὸν

ἀνασυγκροτούμενον κυβερνητικὸν καὶ στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ τῆς ἐκδηλώσεως οἰανδήποτε πικρίαν διὰ τὰ σκληρὰ λόγια καὶ τὰς ὑπόπτους ἐνεργείας αἱ ὁποῖαι τοῦ κατηγγέλλοντο, προσεπάθησε τοῦναντίον νὰ καθησυχάσῃ τοὺς παλαιούς του φίλους, νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἔπρεπε προθύμως νὰ δεχθοῦν κάθε ἀπογοήτευσιν, κάθε ἀδικίαν καὶ κάθε πικρίαν, νὰ τοὺς ἐξορκίσῃ νὰ κάμουν ὅ,τι ἤμποροῦσαν διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν εἰς ξένοι ὅτι εἶχεν ἀρχίσει πάλιν νὰ ἐμφιλοχωρῇ ἡ παλαιὰ διχόνοια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

Τώρα ἐμπρὸς εἰς τὰ δάκρυα τοῦ Οὐίνστον Τσώρτσιλ ἐτονώνετο ἀκόμη περισσότερο εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτάς, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει, ἐστερεώνετο ἀκόμη περισσότερο εἰς τὴν θέλησίν*του νὰ δεχθῇ ὁ ἴδιος κάθε θυσίαν, νὰ κάμῃ κάθε ὑποχώρησιν, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάθε προκατάληψιν, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ οὔτε ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος, διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ ἔργου. Ὅταν ἄνθρωποι, σάν τὸν Ἀγγλον Πρωθυπουργόν, εἶχαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐπετρέπετο ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ διαψευσθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτῇ.

«**Ο** ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ πόλεμος, τὸν ὁποῖον διεξάγουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς βίας, δὲν ἔχει μόνον ὡς σκοπὸν τὴν ἐκ μέρους τῶν κατάκτησιν χωρῶν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως ἀπειλὴν κατὰ τῶν θεμελίων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ὁ Ἑθνικοσοσιαλισμός καὶ ὁ Φασισμός, ἐναντίον τῶν ὁποίων μαχόμεθα, εἶναι τὸ σύστημα τῆς ἀποθεώσεως τῆς ὑλικῆς ἰσχύος. Εἶναι τὸ σύστημα, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ρυθμίσῃ τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὸν πολιτικόν, τὸν κοινωνικόν, τὸν πνευματικόν, τὸν ἠθικόν, ὅχι ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων ὀργανικῶς δημιουργουμένων ἐκ τῆς ἐλευθέρας σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ δικαίου, ἀλλὰ δι' αὐθαιρέτων ἐπιταγῶν, προερχομένων ἀπὸ ἑνα ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐπίσης αὐθαιρέτως συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του τὴν ὑλικὴν ἰσχύν. Εἶναι τὸ σύστημα ποὺ ἐκμηδενίζει τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα... Μαχόμενοι ἐναντίον τῆς βίας αὐτῆς ἀγωνιζόμεθα διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλευθερία ἢ ὁποία ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Μόνον ἐκεῖνος ποὺ κατέχει τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀπορρίψῃ τὸν ζυγὸν τῆς ξένης θελήσεως καὶ νὰ ρυθμίσῃ μόνος του τὴν ἰδίαν τύχην του... Εὐτυχῶς διὰ τὸν κόσμον ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἔχει τὸ προτέρημα αὐτό».

Ἔτσι ὠμίλει ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος τῇ 21ῃν Ἰουνίου 1942 ἐνώπιον χιλιάδων ἀκροατῶν, τοὺς ὁποίους ἐπολλασπασίαζεν ἀκόμη ἢ διὰ τοῦ ραδιοφώνου μετὰδοσις τῶν λόγων του, κατὰ τὸ γεῦμα, τὸ ὁποῖον παρήθεσαν πρὸς τιμὴν του αἱ Ἑλληνικαὶ Ὁργανώσεις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἔτσι καθώριζε τὸ βαθύτερον καὶ γενικώτερον νόημα τοῦ παγκοσμίου πλέον ἀγῶνος ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀντεπροσώπευε μίαν χῶ-

ραν υπόδουλον ήδη από ενός έτους, αλλά την όποίαν κανείς έλεύθερος άνθρωπος δέν' είχεν άκόμη λησμονήσει. Καί αί ένθουσιώδεις έπευφημίαι, μέ τάς όποίας οί λόγοι του έγιναν δεκτοί άπεδείκνυνον πόσον πλήρως άνταπεκρίνετο ό ύψηλός αυτός όρισμός πρός τά αίσθήματα καί τάς πεποιθήσεις τών πολιτών τής μεγαλειτέρας καί πλουσιωτέρας δημοκρατίας του κόσμου, «ένός έκ τών 'Ηνωμένων Έθνών» από έξ μηνών.

Τόν είχαν ήδη γνωρίσει καλά οί πολίται τής 'Αμερικανικής Συμπολιτείας τόν Μονάρχην αυτόν, μέ την άπλην στρατιωτικήν στολήν, ό όποιος έκινείτο χωρίς άκολουθίαν καί έπισημότητα, έγνώριζε νά κατακτᾷ άμέσως την συμπάθειαν τών συνομιλητών του, εξέφραζε τόσον καλά την θέλησιν του 'Αμερικανικού Λαού νά δεχθῇ κάθε θυσίαν καί νά καταβάλῃ κάθε προσπάθειαν διά νά φθάσῃ ό τρομερός αυτός πόλεμος εἰς τό νικηφόρον τέρμα του. 'Από ένδεκα ήδη ήμερῶν έκινείτο μέσα εἰς την 'Αμερικανικήν ζωήν, έβλεπεν όλους τούς έπισήμους τής Συμπολιτείας, διεξήγε μαζῇ των σημαντικές συνομιλίας διά την ένίσχυσιν τής 'Ελληνικής πολεμικής προσπάθειας, έδέχετο χιλιάδας 'Αμερικανῶν, δέν έφείδετο κόπων διά νά γνωρίσῃ όσον τό δυνατόν καλύτερα την ζωήν τών διαφόρων στρωμάτων του 'Αμερικανικού Λαού, διά νά έλθῃ εἰς πληρεστέραν ψυχικήν έπαφήν μαζῇ του. Αί 'Αμερικανικαί έφημερίδες ἦσαν πλήρεις από περιγραφάς τών έπισκέψεων καί τών ενεργειῶν του, από φωτογραφίας τών δεξιώσεων, πού έδίδοντο πρός τιμήν του, από ένθουσιώδη ἄρθρα εξαίροντα την δόξαν τών 'Ελληνικῶν νικῶν του παρελθόντος έτους καί την άπαράμιλλον άντοχήν καί καρτερίαν ενός Λαού, πού ύφίστατο όσα κανεἰς ἄλλος εἰς τόν κόσμον καί έξηκολούθει έν τούτοις ἄκαμπτος τόν άγώνα κατά του κατακτητοῦ.

'Από τής 10ης 'Ιουνίου 1942, όταν μαζῇ μέ τόν Πρωθυπουργόν, τόν ύπασπιστήν καί τόν γραμματέα του μόνον άπεβιθάζετο από ένα μεγάλο άεροπλάνον εἰς Βαλτιμόρην, ό Βασιλεὺς τών 'Ελλήνων είχε κατακτήσει την συμπάθειαν καί την εκτίμησιν τών 'Αμερικανῶν. 'Ο άείμνηστος Πρόεδρος Ροϋζβελτ, ό όποιος τόν έδέχθη ως φιλοξενούμενόν του εἰς τόν Λευκόν Οἶκον, τόν έχαιρέτησε μέ την ανθρωπίνην εκείνην άπλότητα καί την έγκαρδιότητα, πού τόν έχαρακτήριζεν, αλλά καί δέν παρέλειψε νά εκφράσῃ την χαράν του διότι βλέπει τόν ήγεμόνα ενός μι-

‘Ο Βασιλεὺς εἰς τὴν Κομοτινὴν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Ἑλληνικῶν ὁχυρῶν

κρού ἀλλὰ γενναίου Συμμάχου. Ὁ ἴδιος τὸν συνέστησεν ἀμέσως εἰς τὸν Ἀντιπρόεδρον τότε τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κ. Χένρυ Οὐῶλλας καὶ τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν, τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Ναυτικῶν, τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Προνοίας, τοῦ Ἐμπορίου, εἰς τοὺς προέδρους τῶν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῶν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, οἱ ὅποιοι εἶχον σπεύσει νὰ προσέλθουν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Λευκοῦ Οἴκου, διὰ νὰ συναντήσουν τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τὰς συνομιλίας, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν τὸ παρατεθὲν πρὸς τιμὴν του γεῦμα, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐτόνισε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα, τὴν εὐγνωμοσύνην, τὴν ὅποίαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἡσθάνοντο διὰ τὴν βοήθειαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην, τὴν ὅποίαν εἶχεν ἡ Ἑλλάς δι' ἀκόμη μεγαλειτέραν καὶ συστηματικώτεραν βοήθειαν. Τί περίπου θὰ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὰς συνομιλίας αὐτὰς ἡμποροῦμεν νὰ τὸ μαντεύσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δημοσίᾳ εἶπε κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας εἰς τόσας εὐκαιρίας, αἱ ὁποῖαι τοῦ παρεσχέθησαν νὰ ὁμιλήσῃ: Ἀπὸ ἐκεῖνα, τὸ ὁποῖα εἶπε τὴν 12ην Ἰουνίου ἐν Οὐάσιγκτον εἰς πόλλας δεκάδας Ἀμερικανῶν δημοσιογράφων, τοὺς ὁποίους ἐδέχθη εἰς τὸ Μπλαῖρ Χάουζ, τῆς Οὐάσιγκτον, ὅπου τὸν ἐφιλοξένει τὸ Ἀμερικανικὸν Κράτος· ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπε τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κ. Νόρμαν Νταίβις, ὅταν τὸν ἐδέχθη ἐπισήμως εἰς τὴν ἔδραν του· ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπε τὴν 15ην Ἰουνίου εἰς τὴν Γερουσίαν πρῶτα, εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἔπειτα, ὅταν τοῦ ἐγένετο ἡ μεγάλη, ἡ ἀληθινὰ σπάνια δι' ἑστεμμένον τιμὴ νὰ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου, πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ μεγάλου αὐτοῦ λαοῦ· ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπε τὴν 16ην Ἰουνίου εἰς τὴν μεγάλην δεξιῶσιν τὴν ὅποίαν ἔδωσε πρὸς τιμὴν του ἡ εὐεργετικὴ Ἀμερικανικὴ Ὀργάνωσις διὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα· ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπε τὴν 17ην καὶ τὴν 18ην Ἰουνίου, ὅταν ἡ πόλις τῆς Νέας Ὠρκῆς ὁλόκληρος τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐξαιρετικὰς ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ σεβασμοῦ· ἐκεῖνα ποὺ εἶπεν εἰς τόσας ἄλλας ἑορτὰς αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν πρὸς τιμὴν του εἰς τὴν Οὐάσιγκτον, εἰς τὴν Ν. Ὠρ-

κην, εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν καὶ τὰς ἄλλας Ἀμερικανικὰς πόλεις. Μερικὰς μόνον ἀπὸ τὰς φράσεις του, τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς, τὰς πλέον ἀντιπροσωπευτικὰς τῆς μεγάλης προσπάθειας τὴν ὁποίαν κατέβαλε θὰ σταχυολογήσωμεν ἀπὸ ὅλους τοὺς λόγους, ποὺ ἐξεφώνησε κατὰ τὸ δεκαπενθήμερον αὐτὸ ὁ Βασιλεὺς, ποὺ ὠμολόγει ἀργότερα ὅτι ποτὲ ἄλλοτε εἰς τὴν ζωὴν του δὲν εἶχεν ὁμιλήσει τόσον πολὺ:

«Παρουσιάζομαι ἐνώπιόν σας, εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐημερίας, εἰς τὴν χώραν ἣ ὁποία κατεργάζεται τὴν τελικὴν νίκην κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, μὲ τὴν σκέψιν μου διαρκῶς καὶ ἐπιμόνως ἐπιστρέφουσιν πρὸς μίαν ἄλλην μικράν χώραν, τὴν ὁποίαν τώρα σκεπάζουν βαρεῖα σύννεφα τυραννίας καὶ δυστυχίας... Εἰργάσθη, ἐπολέμησεν, ὑπέφερεν, ἐθυσιάσθη ἡ μικρά μου χώρα διὰ τὴν κοινὴν αὐτὴν νίκην. Εὐτυχῶς αἱ θυσίαι τῆς δὲν ἀπέθησαν εἰς μάτην. Χάρις εἰς τὸν ἡρωϊσμόν τῶν τέκνων τῆς, τὰ ὁποῖα χωρὶς κανένα δισταγμὸν ἀντιμετώπισαν πρῶτον μίαν μεγάλην Αὐτοκρατορίαν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην, ἀκόμη μεγαλειέραν, ἐκερδήθησαν ἑπτὰ μῆνες πολῦτιμοι διὰ τὸν κοινὸν ἀγῶνα, συνετρίβη τελείως τὸ γόητρον τῆς Ἰταλίας... Σήμερον ἡ μικρά μου χώρα δὲν ἔχει δυστυχῶς τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφράσῃ δημοσίᾳ τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς, διότι εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας, προσετέθη νέος Σύμμαχος πανίσχυρος, ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς, ἱκανὸς νὰ προσφέρῃ ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τελικὴ νίκη. Ἀλλὰ παρ' ὅλας τὰς πιέσεις καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις γνωρίζουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἀμερικανικὸς Λαὸς, ἀφοῦ ἐπετέλεσε τὰ τόσα θαύματα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐξοπλισμῶν, εἶναι εἰς θέσιν, ἐξελθὼν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἀναλαβὼν τὴν θέσιν του μεταξὺ τῶν ἀγωνιστῶν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ τῆς ἀδικίας, νὰ προσφέρῃ τὴν ἐγγύησιν διὰ τὴν προσεχὴ νίκην... Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς βασανίζεται σήμερον ἀπεριγράπτως. Χιλιάδες ἀποθνήσκουν καθημερινῶς ἀπὸ τὴν πείναν, τὰς στερεήσεις καὶ τὴν τυραννίαν. Τραγικαὶ σκηναὶ ἐκτυλίσσονται εἰς τοὺς δρόμους τῶν πόλεων καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον Ἑλληνικὴν χώραν, ὅπου πλανᾶται τὸ φάσμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς καταστροφῆς... Ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ, σὰς ἐξορκίζω νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πει-

νῶσαν, τὴν δυστυχούσαν Ἑλλάδα, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη Ἑλλάς, ἡ ὁποία μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς της, συνεχίζει τὸν ἀγῶνα καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐχθρικήν τυραννίαν, ἀλλὰ καὶ ἔξω τῶν ὁρίων, ὅπου φθάνει ἡ τυραννία αὐτῇ, παρευρισκομένη μὲ τοὺς στρατιώτας, τὰ πολεμικά της πλοῖα, τὰ ἀεροπλάνα της εἰς ὅλα τὰ πεδία τῶν μαχῶν... Ἡ βοήθεια τοῦ πολιτισμένου ἐλευθέρου κόσμου, ἀλλὰ ἰδιαίτατα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν διὰ τὸν δυστυχούμενον αὐτὸν Λαὸν εἶναι ἀνεκτίμητος. Κάθε φορτίον τροφίμων, τὸ ὁποῖον στέλλεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὄχι μόνον σώζει χιλιάδας ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν βέβαιον ἐκ πείνης θάνατον, ἀλλὰ ταυτοχρόνως βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ διατηρηθῇ ὕψηλὰ τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν. Ἴδου ἕνας ἀπὸ τοὺς κυρίους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ πρόβλημα τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος μὲ ἀπασχολεῖ διαρκῶς καὶ διὰ τοὺς ὁποίους δὲν διστάζω καθόλου νὰ σᾶς παρακαλέσω: Βοηθήσατε τὴν Ἑλλάδα, βοηθήσατε ἀκόμη, βοηθήσατέ τὴν ὅσον ἡμπορεῖτε περισσότερο! Καὶ γνωρίζω ὅτι τὸ κάμνετε καὶ θὰ τὸ κάμετε ἀκόμη περισσότερο. Δι' αὐτὸ εἶναι βαθυτάτῃ ἡ εὐγνωμοσύνη ὅλων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἐκτὸς ὅμως τῆς εὐγνωμοσύνης ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο τὸ ὁποῖον σᾶς ὀφείλομεν δι' ὅσα μέχρι σήμερον ἐκάματε δι' ἡμᾶς: Εἶναι ἡ διαβεβαίωσις ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἀδιαφορῶν διὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς ταλαιπωρίας, συνεχίζει καὶ θὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα μέχρι τῆς τελικῆς νίκης, παρὶς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων του. Σᾶς φέρω σήμερον τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὅτι θὰ μένῃ μέχρι τέλους πιστός. Ἡ διαβεβαίωσις αὐτῇ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀπλοῦς πολίτας, οἱ ὁποῖοι ἡρνήθησαν ὥς εἰς ἄνθρωπος νὰ δεχθοῦν τὰς ἀξιώσεις τῶν ἐπιδρομέων καὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ καθηλώνουν μυριάδας ἀξονικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα. Σᾶς φέρω σήμερον τὴν διαβεβαίωσιν τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν, ποὺ μάχονται ἐν μέσῳ ἀπείρων δυσχερειῶν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Πατρίδος μου ἐναντίον τῶν κατακτητῶν, τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀνασυγκροτηθεισῶν στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, ποὺ μάχονται σήμερον εἰς τὰ πολεμικά μέτωπα, τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, τῆς ἐν ἐξορίᾳ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅτι θὰ

δυνεχίσουν τὸν ἀγῶνα μέχρις οὗτου δημιουργηθῇ νέος κόσμος εἰρήνης καὶ δικαίου».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Βασιλέως τῆς ὑποδουλωμένης ἀπὸ τὸν ἐχθρόν Ἑλλάδος, τοὺς ὁποίους μετέδιδον συνεχῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας οἱ τόσοι ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀνεδημοσίευσαν ὅλαι αἱ Ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες, προεκάλουν τὸν εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμόν καὶ τῶν ἐπιστῆμων καὶ τῆς Κοινῆς Γνώμης τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Ἰδοὺ ἐπὶ τέλους μία χώρα, τῆς ὁποίας ὁ ἔγκυρος, ὁ ἐνδεδεδειγμένος ἐκπρόσωπος ἤρχετο νὰ διαβεβαιώσῃ τὸν κόσμον ὁλόκληρον ὅτι καμμία δυστυχία, καμμία περιπέτεια, καμμία στέρησις καὶ καταστροφή δὲν θὰ ἦσαν ἱκαναὶ νὰ κάμψουν τὴν θέλησίν της ὅπως συνεχίσῃ μέχρι τέλους καὶ μὲ κάθε δυνατὸν μέσον τὸν ἀγῶνα! Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν θὰ συνώψιζεν ὀλίγους μῆνας ἀργότερα ὁ αἰμίμητος Πρόεδρος των Φράνκλιν Ντ. Ροῦζβελτ, γράφων τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1942 πρὸς τὸν Ἑλληνα ἐν Οὐάσιγκτον πρεσβευτὴν: «Σημαντικώτερον ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν ὑπερήφανον ἀπόκρουσιν τῆς ἐχθρικῆς προκλήσεως εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθησε νὰ μάχεται, μὲ κάθε μέσον τὸ ὁποῖον ἤμποροῦσε νὰ διαθέσῃ. Ὅταν ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλὰς κατελήφθη ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν ὑπεροπλίαν ἢ ἀντίστασις ἐξηκολούθησεν ἀπὸ τὰς νήσους. Καὶ ὅταν αἱ νῆσοι ἔπεσαν, ἡ ἀντίστασις ἐξηκολούθησεν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, ἀπὸ τὰς θαλάσσας, ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἤμποροῦσαν νὰ κτυπηθοῦν οἱ ἐπιδρομεῖς. Εἰς ἐκείνους πού προτιμοῦν νὰ ἐπιτύχουν ἓνα συμβιβασμόν, νὰ ἀκολουθήσουν πολιτικὴν συνεννόησεως ἢ κατευνασμοῦ, νὰ ὑπολογίσουν τὰς ζημίας καὶ τὰ ἐξοδα τῆς ἀντιστάσεως, ἤμπορῶ νὰ τονίσω ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐδημιούργησε τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ μέχρις οὗτου οἱ ἄρπαγες τῆς ἐλευθερίας ἀχθοῦν τελικῶς εἰς τὴν δικαίαν ἐξόντωσίν των».

Οἱ Ἀμερικανοὶ τὸ εἶχαν πληρέστατα ἐννοήσει τὸ παράδειγμα αὐτό. Καὶ ἐπὶ ἐβδομάδας ἀνεζήτησαν κάθε δυνατὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐκδηλώσουν πρὸς τὸν θαρραλέον ἐκπρόσωπον τοῦ ἡρωικοῦ καὶ καρτερικοῦ Λαοῦ τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκτίμησίν των. Ὁ Δήμαρχος τῆς Νέας Ὑόρκης κ. Λαγκουάρντια προσεφώνει μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων: «Σᾶς ὑποδέ-

χομαι, Γεώργιε Β' της Ελλάδος, ἐν ὀνόματι 7.500.000 λαοῦ τῆς πόλεώς μας καὶ σὰς βεβαιῶ ὅτι εἶναι χαρὰ μας καὶ τιμὴ μας, ποῦ ἔχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σὰς βλέπωμεν μεταξὺ μας. Δὲν εὗρισκω λόγους διὰ νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν τοῦ Λαοῦ τῆς πόλεώς μας διὰ τὸν Λαόν τῆς Χώρας σας. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης του θὰ ἐξαίρωνται ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἀνθρωπίνη ἱστορία, ἀκριθῶς ὅπως ἐξαίρωνται σήμερον οἱ ἔνδοξοι ἄθλοι τῆς ἀρχαίας Ελλάδος. Ὡς εὖ παρέστης εἰς Νέαν Ὑόρκην! ».

Καὶ ἡ γνωστὴ ἀρθρογράφος τῶν Ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων καὶ συγγραφεὺς τόσων γνωστῶν βιβλίων κυρία Ἄννα Ὁχάιαρ Μὰκ Κόρμικ ἔλεγεν εἰς ἓνα θαυμάσιον λόγον τῆς: «Χρειαζόμεθα τοὺς Ἕλληνας, ὅπως οἱ Ἕλληνες χρειάζονται ἡμᾶς. Ὡς ὑποσχεθῶμεν ὅλοι ἐπισήμως εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, τὸ σύμβολον τῆς πίστεώς των, ὅτι ἡ στήλη τοῦ νέου κόσμου, ἡ ὁποία μετὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν θὰ ἀνεγερθῇ εἰς τὸ ὄρος Οὐάσιγκτον θὰ συνδεθῇ διὰ μιᾶς χρυσῆς γεφύρας φιλίας καὶ ἀφοσιώσεως μὲ τὴν στήλην τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία θὰ ἀνεγερθῇ ἐπάνω εἰς τὸν ἀθάνατον Ὀλυμπον. . . Γνωρίζομεν, Μεγαλειότατε, πόσον πιστὰ ἐκφράζετε τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ νὰ συνεχίση μέχρις ἐσχάτων καὶ παρὰ τὴν ἄφατον δυστυχίαν του, τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐπικὴ σας διαφυγὴ ἀπὸ τὴν παγίδα, τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ κόσμου, σὰς ἔστησαν εἰς τὴν Κρήτην, θὰ παραμείνῃ ὡς μία νέα Ὀδύσεια διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Καὶ ἡμποροῦμεν νὰ σὰς διαβεβαιώσωμεν ὅτι, ἀφωσιωμένοι πάντοτε εἰς τὸ ἀπαράμιλλον πνεῦμα τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν Πατρίδα σας ἐξεπορεύθη πρὸ τόσων αἰώνων, ἐνθουσιαζόμεθα ἀκόμη περισσότερο διότι ὁ ἴδιος Λαὸς ἀποδεικνύει μὲ τόσον ἡρωϊσμόν ὅτι μένει ἀφωσιωμένος εἰς τὸ πνεῦμα αὐτὸ καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑψῶνῃ ὑπὸ τὰς δυσχερεστεράς των συνθηκῶν τὴν θείαν δῆδαν, ἡ ὁποία ἀκτινοβολεῖ τὸ πνεῦμα αὐτὸ πρὸς ὅλον τὸν κόσμον».

Ὁ θαυμασμός καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκδηλοῦνται παντοῦ μὲ τὸν ἴδιον ἐιλικρινῆ ἐνθουσιασμόν: Εἰς τὴν Ναυτικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἀναπόλεως, εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Οὐέστ-Πόιντ, ὅπου δόκιμοι καὶ εὐέλπιδες τῆς μεγάλης Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας παρελαύνουν πρὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Ελλάδος καὶ

· τὸν χαιρετοῦν αὐθορμήτως ὥς τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ πρα-
· γματικοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος — τοῦ τόσον ξένου
· πρὸς τὴν κτηνώδη πειθαρχίαν τῶν δούλων ἐνὸς Χίτλερ ἢ
· ἐνὸς Μουσσολίνι — ποὺ διδάσκονται εἰς τὰ σχολεῖα τῶν
· εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κολούμπια, ὅπου ὁ πρύτανις
· τῆς Νίκολας Μάρραιη Μπάτλερ, ὁ ἀληθινὸς ἀνακαινι-
· στῆς τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, πα-
· ρακαλεῖ «τὸν τετιμημένον Βασιλέα καὶ ἀντάξιον ἡγέτην
· τῶν ἡρωϊκῶν Ἑλλήνων» νὰ δεχθῇ τὸ δίπλωμα τοῦ ἐπι-
· τίμου διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου· εἰς τὸ μεγάλο δεῖ-
· πνον τὸ ὁποῖον παρέθεσαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ πολιτείας καὶ
· ὁ δῆμος τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Κυβερ-
· νήτης κ. Λῆμαν, ὁ Δήμαρχος κ. Λαγκουάρντια καὶ ὁ πρόε-
· δρος τῆς Δημοκρατικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Οὐῶτσον ἐτόνισαν
· ἀληθινούς ὕμνους πρὸς τὴν Ἑλλάδα, «τῆς ὁποίας τὸ
· ἄστρον ποτὲ δὲν ἐφώτισε λαμπρότερα τὸν κόσμον» καὶ
· ἡ ὁποία «τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ἐβροντοφώνησε πρὸς
· τὸν κατάπληκτον κόσμον, ὅτι τὸ πνεῦμα ποὺ κατέστησε
· τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν μεγάλην διὰ μέσου τῶν αἰῶνων
· ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ καὶ νὰ θαυματοουργῇ».

Παντοῦ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εὑρίσκει τὴν σαφεστέ-
· ραν καὶ συγκινητικωτέραν ἐκδήλωσιν τῆς νέας δόξης,
· ποὺ εἶχε κατακτήσει ἡ Πατρίς του καὶ ἡ ὁποία ἐδικαίω-
· νεν ὅλας τὰς ἀγωνίας καὶ τὰς πικρίας, ποὺ εἶχε ζήσει
· καὶ ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ ζήσῃ ὁ ἴδιος.

ΕΠΕΡΑΣΕΝ ἀπὸ τότε ἕνας καὶ πλέον χρόνος, χρόνος ποὺ ἐσημείωσε τεραστίας ἐξελίξεις εἰς τὸν μέγalon Συμμαχικὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν, χρόνος ποὺ ἔφερε νέους διωγμοὺς καὶ νέα βάσανα διὰ τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνικὸν Λαόν, χρόνος ποὺ ἔκαμε νὰ προσεγγίσῃ περισσότερον ἢ ποθητὴ νίκη, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἔκαμε νὰ ὀπισθοχωρήσῃ σημαντικὰ ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ ὑπόθεσις.

Τὴν νύκτα τῆς 23ης πρὸς τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1942 εἶχεν ἐξαπολυθῇ ἀπὸ τὸ Ἑλ - Ἀλαμείν ἡ συμμαχικὴ ἐπίθεσις, ἡ ὁποία ἀπωθοῦσα ἀρχικῶς τοὺς Γερμανοῖταλους πέραν τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου, καταδιώκουσα αὐτοὺς ἔπειτα διὰ μέσου τῶν ἐρήμων τῆς Κυρηναϊκῆς, τῆς Λιβύης καὶ τῆς Τριπολιτίδος καὶ τῶν βουνῶν τῆς Τυνισίας θὰ τοὺς ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριον Μπόν, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἀπόθασιν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν καὶ νὰ καταλήξῃ τελικῶς τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1943 εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον συνθηκολόγησιν τῆς Ἰταλίας. Ἡ πρώτη μεγάλη νίκη, ἡ κείνη ποὺ ὑπετέλει τὸ φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον προοίμιον διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ δευτέρου μετώπου τῆς Γαλλίας καὶ τὴν τελικὴν μεγάλην νίκην εἰς τὴν Εὐρώπην, εἶχε πραγματοποιηθῇ.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, ποὺ ἐπῆρχετο ἡ κατάρρευσις τῆς Ἰταλίας, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐπετυγχάνετο ἡ πρώτη νίκη, ἡ ὁποία ὅπως ἔλεγαν τὸ ἴδιον ἐκείνο βράδυ οἱ ἐπίσημοι ὁμιληταὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλικούς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς ἦτο καὶ τῆς Ἑλλάδος νίκη, ἡ Ἑλλάς αὕτῃ δὲν ἦτο, ὅπως θὰ ἔπρεπε, παροῦσα. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ὑφιστάμενος τὰ ἀφάνταστα βασανιστήρια τῆς Ἀξονικῆς δουλείας, καταδιωκόμενος, φυλακιζόμενος, τυφεκιζόμενος, ἀποθνή-

σκων από την πείναν και τὰς στερήσεις, είχεν ὅλας του τὰς ἐλπίδας καὶ ὅλους του τοὺς πόθους συγκεντρωμένους εἰς τὰς νέας ἐνόπλους δυνάμεις διὰ τὰς ὁποίας ἐγνώριζεν ὅτι εἶχον συγκροτηθῇ εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, τὰς ὁποίας ἐφαντάζετο ὡς ἐμπνεομένης ἀπὸ τὸν ἴδιον ἀπαράμιλλον ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ἰδίαν ὠραίαν ἐθνικὴν πειθαρχίαν, ποὺ ἐχαρακτήριζαν τὸν Στρατὸν τῆς Ἀλβανικῆς ἐποποιίας καὶ τῶν Μακεδονικῶν ὀχυρῶν καὶ διὰ τὰς ὁποίας ἐπερίμενεν ὅτι θὰ εἶχον τὴν τιμητικὴν θέσιν των μαζῇ μὲ τὰς ἄλλας Συμμαχικὰς δυνάμεις, ποὺ προήλαινον εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἰταλίας. Μὲ ἀληθινὴν ἀγωνίαν συνέρρεεν εἰς τὰ μυστικὰ ραδιόφωνα διὰ νὰ μάθῃ κάτι ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλληνικῶν ταξιαρχικῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ, ὅταν δὲν ἤκουε τίποτε ἀπολύτως, παρηγορεῖτο μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον τὰς διετῇ ἐκτὸς τῆς μάχης τῆς Ἰταλίας, διαφυλάσσον αὐτὰς διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ποὺ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ἀργήσῃ.

Δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τότε ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὅτι ἀφοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Ταξιαρχία εἶχε συμμετάσχει κατὰ τρόπον ἀληθινὰ ἀξιοθαύμαστον εἰς τὴν πρώτην φάσιν τῆς μάχης τοῦ Ἑλ Ἀλαμείν, ἀφοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄνδρες τῆς εἶχαν ξαναζωντανεύσει τὴν δόξαν τῆς Ἑλληνικῆς λόγχης καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ «Ἀέρα», εἶχεν ἀρχίσει ἀργότερα νὰ ἀποσυνθέτῃ τὰς τάξεις τῆς τὸ δηλητήριο τῆς κομματικῆς διαφθορᾶς καὶ τῶν παλαιῶν Ἑλληνικῶν κινημάτων καὶ ὅτι τελικῶς ἓνα αἰσχρὸν κίνημα, ἐκραγὲν τὸν Μάρτιον τοῦ 1943 καὶ ἀντιμετωπισθὲν κατὰ τρόπον ἀκόμη περισσότερον ἀξιοθρήνητον ἀπὸ τὴν τότε Ἑλληνικὴν Κυθέρνησιν, εἶχεν ὡς μοιραῖον ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἤμποροῦν πλέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις — πλὴν εὐτυχῶς τοῦ ἀξιοθαυμάστου Ἱεροῦ Λόχου, τῆς Ἀεροπορίας καὶ τοῦ Ναυτικοῦ μας — διὰ τὰς δυσκόλους ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἤγαγον εἰς τὴν νίκην τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Βασιλεὺς ὅμως τὸ ἐγνώριζεν. Ἐπὶ μακροὺς μῆνας εἶχε ζήσει μὲ ἀληθινὴν ἀγωνίαν τὴν βραδείαν ἀλλ' ἀσφαλῆ, διαδικασίαν τῆς συστηματικῆς ὑπονομεύσεως, ἡ ὁποία θὰ ἔφερε μοιραίως εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ δεχθῇ, πᾶρά τὰς διαμαρτυρίας του, τὴν ἀπὸ τὸ

Στράτευμα ἀπομάκρυνσιν ἑκατοντάδων νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν, ἐκείνων ποὺ εἶχαν προετοιμάσει μὲ τὴν ἀκάματον ἐργασίαν των τὸ θαῦμα τῆς Ἀλβανίας καὶ συμμετάσχει ἔπειτα εἰς αὐτό, ἀργότερα δὲ καὶ τὴν ἀποστολὴν, τὴν οὐσιαστικὴν φυλάκισιν των εἰς τὰ στρατόπεδα τοῦ Μερτζεγιούμ καὶ τοῦ Ἑλ Ἀρίς. Εἶχε παρακολουθήσει τὴν βαθμιαίαν ἐπικράτησιν εἰς τὸ Στράτευμα καὶ τὴν διοίκησιν του ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον κατανοήσει πλήρως τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν σημασίαν τῆς συγκροτήσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ὥς μιᾶς ἀδιασπάστου συνεχείας τῶν ἀγώνων τοῦ χειμῶνος 1940-1941 ποὺ εἶχαν δοξάσει τὴν Ἑλλάδα. Εἶχε γνωρίσει ἐκ τοῦ πλησίον ὅλας τὰς μηχανογραφίας καὶ τὰς ραδιουργίας, ποὺ μετέβαλαν τὴν σύνθεσιν, τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἱεραρχικὴν πειθαρχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπᾶτων καὶ τὴν τελικὴν ἔκρηξιν τῶν κινημάτων ποὺ ἐκλόνισαν πρόρριζα τὸ Ἑλληνικὸν γόητρον εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Δὲν ἀντέδρασεν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ὅσον θὰ ἐπερίμεναν ἀπὸ αὐτὸν οἱ φίλοι του, ἐκεῖνοι ποὺ ἐπίστευαν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν του. Ἡ κατηγορία, ποὺ διευπλώθη πολὺ ἀργότερα ἐναντίον του, δὲν ἦτο τελείως ἀδικαιολόγητος. Πράγματι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀντέδρασεν ὅσον θὰ ἤμποροῦσεν. Ἀλλὰ εἶχε τὸν λόγον του, λόγον πολὺ σοθαρὸν. Πολὺ ἐγκαίρως εἶχεν ἀντιληφθῇ πλήρως τὸν σκοπὸν καὶ τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς, ποὺ εἶχεν ἀναλάβει. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ, διότι τὸ εἶχε συχνὰ ἀκούσει ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς σύνομιλητάς του, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐσυνεχίζετο ὁ πόλεμος καὶ δὲν συνήρχετο ἡ Διάσκεψις τῆς Εἰρήνης καμμία ἐδαφικὴ μεταβολὴ δὲν θὰ ἤμποροῦσεν ὅχι μόνον νὰ πραγματοποιηθῇ, ἀλλὰ οὔτε κἂν νὰ συζητηθῇ καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν αἱ ἐθνικαὶ διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος νὰ σημειώσουν ἐν τῷ μεταξύ καμμίαν θετικὴν πρόοδον. Ἕνας μόνον τρόπος ὑπῆρχε διὰ νὰ δυνηθῇ ἡ Ἑλλὰς νὰ προβάλλῃ μὲ πραγματικὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας, τὰς ἐθνικὰς τῆς διεκδικήσεις εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης: νὰ διατηρήσῃ μέχρι τοῦ νικηφόρου τέλους τοῦ πολέμου, μέχρι τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου τὴν ὑπέροχον θέσιν τὴν ὅποیان εἶχε κατακτήσει μὲ τὴν ἀντίστασιν, τὰς νίκας καὶ τὴν δό-

ξαν της μέσα εις την Συμμαχικήν παράταξιν, νὰ εἶναι παροῦσα κατὰ τὰς τελικὰς μάχας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς νίκης, ὅπως ἦτο τόσο ἐνδόξως παροῦσα κατὰ τὰς πρώτας, νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον ὡς μία πραγματικὴ δύναμις ἱκανὴ νὰ προσφέρῃ καὶ εἰς τὸ τέλος ὑπηρεσίας ἀναλόγους, ἂν καὶ εἰς μικροτέραν ἔστω κλίμακα, πρὸς ἐκείνας ποὺ εἶχε προσφέρει κατὰ τὴν κρισιμωτάτην τοῦ ἀγῶνος περίοδον. Χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ἴσως τόσο πλῆρως, ὅσον τὸ ἀπεκάλυψαν ἀργότερα τὰ πράγματα, ἐμάντευεν ὅτι καὶ αἱ μεγαλείτεραι δόξαι καὶ ἡ σημαντικωτέρα συμβολὴ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ αἱ τρομερώτεραι ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίαι λησμονοῦνται εὐκολα, ὅταν δὲν ἔχῃ κανεὶς μέχρι τέλους κάτι νὰ προσφέρῃ ποὺ νὰ ὑπενθυμίζῃ τί ἀντιπροσωπεύει ὁ τόπος του. Καὶ θὰ ἐθεώρει ὁ ἴδιος τὸ ὅλον ἔργον του ὡς ἡμιτελές, τὰς σοβαρωτάτας ἀποφάσεις ποὺ εἶχε λάβει κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος 1940-1941 ὡς στερηθείσας τῆς ἀπαραιτήτου ἱστορικῆς δικαιώσεώς των, ἂν αἱ θυσίαι τὰς ὁποίας εἶχε προσφέρει ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον τόσο πρὸς θυμὰ καὶ τόσο ἀφθονα εἶχε χύσει δὲν εὑρίσκον τὴν δικαίαν ἀνταμοιβὴν των, ἐπιτρέπουσαν τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Ἑλλάδος, ἀξίας νὰ ζήσουν εἰς αὐτὴν τὰ παιδιὰ τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων της.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς αὐτός, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ καθόλου ἡ ἠθικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει ἡ Ἑλλάς, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ εἰς τοὺς μεγάλους φίλους μας ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι μόνον τὸ ἔθνος τῶν ἀξιοθαυμάστων ἀλλὰ βραχυχρονίων κατορθωμάτων καὶ ὅτι εἶναι ἀνίκανος διὰ μίαν μακρὰν καὶ ἐπίμονον προσπάθειαν, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἦτο πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ καὶ φίλους καὶ ἀτομικὰς πεποιθήσεις καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκόμῃ, ἔαν ἐχρειάζετο. Ἡ Ἑλληνικὴ ὑπόθεσις ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε καμμία θύσις νὰ μὴ εἶναι ὑπερβολικὴ πρὸς χάριν της. Τὸ ἀπέδειξαν αὐτὸ οἱ ἡρώικοι νεκροὶ μας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν προθυμίαν προσέφεραν τὴν ζωὴν των δι' αὐτήν. Τὸ ἀπέδειξεν ὁ ἴδιος, ὅταν ἀντελήφθη πλέον σαφῶς ὅτι ὅλαι αἱ πολιτικαὶ ραδιουργίαι, ὅλαι τὰ στρατιωτικὰ κινήματα ἕνα κυρίως στόχον εἶχον: τὸν Βασιλέα Γεώργιον καὶ τὴν θέσιν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὸς καὶ ἡ παρουσία του ἀπετέλουν τὸ κύριον ἐμπόδιον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν μικροπρε-

πῶν ἀνατρεπτικῶν σχεδίων, πού ἐκρύπτοντο ὀπισθεν τῶν ἐῴθεν δημοκρατικῶν κινήματων.

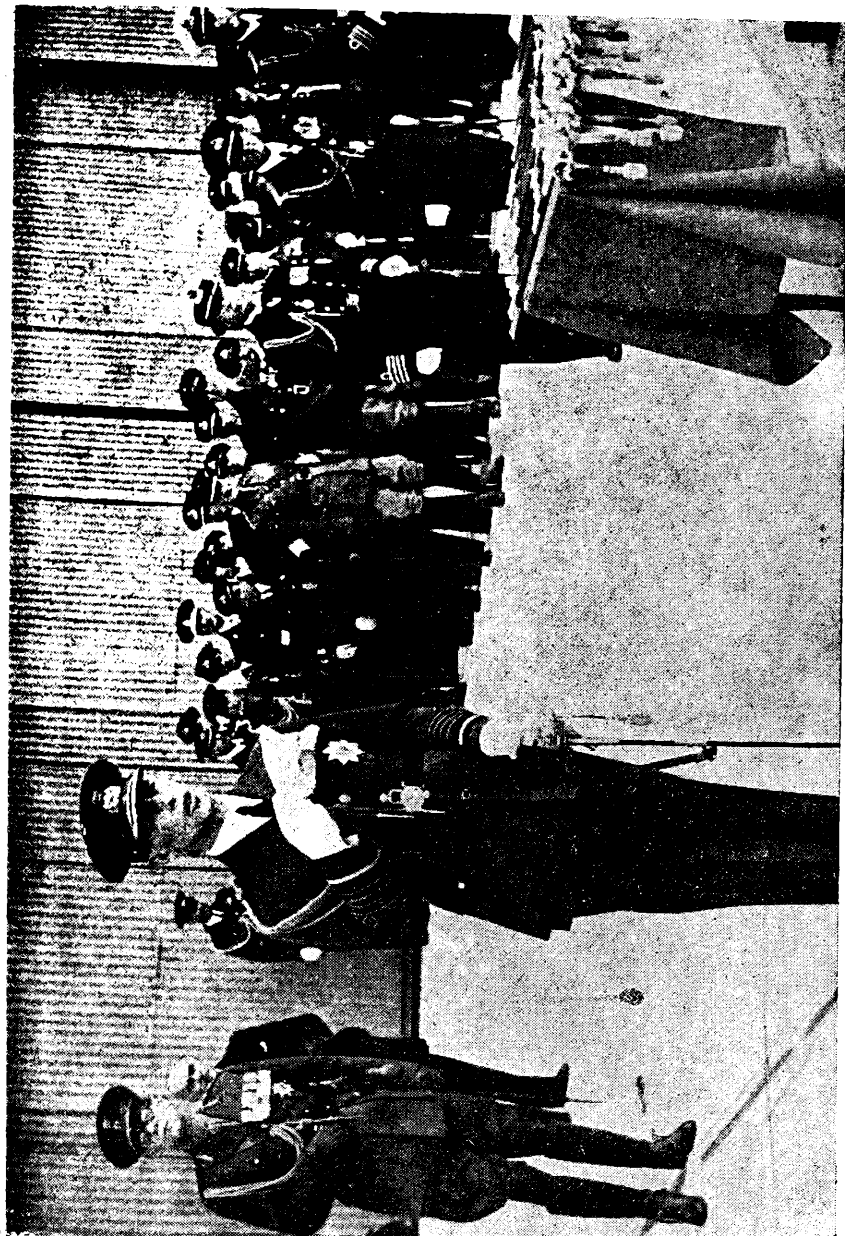
Χωρίς κανένα δισταγμόν θά ἐθυσίαζε καί τόν ἑαυτόν του, ἔάν ἐπειθετο ὅτι μέ τήν ἰδικήν του θυσίαν θά ἐξυτηρεῖτο ἡ Ἑλληνική ὑπόθεσις, ὅτι θά ἐβελτιώνεται ἡ διεθνής θέσις τῆς Πατρίδος του, ὅτι θά εὐρίσκετο κάποιος ἄλλος, τόσον ἀποφασισμένος ὅσον αὐτός, νά συνεχίσῃ μέχρις ἐσχάτων τόν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρόν τῶν Συμμάχων. Ὅπως εἶχεν ὑποχρέωσιν νά τὸ κάμῃ, συνεννοήθη προηγουμένως μέ τοὺς μεγάλους φίλους τῆς Ἑλλάδος, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἠγάπησαν τὴν χώραν, ἐνεθυσιάσθησαν μέ τόν ἀγῶνά της, ἐπίστευσαν εἰς τὸν ἀνώτερον προορισμόν της. Ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν — ἀπάντησις ἡ ὁποία κάποτε θά γνωσθῇ εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας — δέν τὸν ἐπέτρεπε νά προχωρήσῃ ἀδιστακτικῶς εἰς τὴν θυσίαν αὐτήν. Χωρίς ἐπιφυλάξεις οἱ πραγματικοὶ φίλοι τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἐβεβαίωσαν ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν αὐτός, ἡ ὅλη στάσις του, οἱ ἀγῶνές του ἐνέπνεαν θά ἦτο δύσκολον ἂν ὅχι ἀδύνατον νά ἐπιτευχθῇ ἀπὸ ἄλλον, καί ὅτι παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας ἔπρεπε νά συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν του. Ἐν τούτοις ὁ Βασιλεὺς ἤθελε νά δώσῃ εἰς τοὺς ραδιουργουντας καί βυρσοδομοῦντας μίαν βεβαίωσιν ἱκανὴν νά κατασιγάσῃ τοὺς εἰλικρινεῖς ἐνδεχομένως φόβους των καί νά τοὺς ἀφαιρέσῃ τουλάχιστον κάθε τιμὴν δικαιολογίαν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ κακοῦ ἔργου των. Καί δὲν ἤμποροῦσε νά ὑπάρξῃ καλυτέρα καί πληρεστέρα βεβαίωσις ἀπὸ τοῦ νά ὑποσχεθῇ ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν θά ὑποβάλῃ τὸν ἑαυτόν του καί τὸν θρόνον του, ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν κρίσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Τὴν 4ην Ἰουλίου 1943, ὁμιλῶν ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Καΐρου ἔδωκε τὴν πανηγυρικὴν αὐτὴν διαβεβαίωσιν:

«... Κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐπεδείξαμεν ἀξιόλογον ἐνότητα, ἡ ὁποία πρέπει νά ὑπάρχῃ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεως. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν θά ἔχωμεν ἀπωθήσει τὸν μισητόν εἰσβολέα ἀπὸ τὸ ἔδαφός μας καί θά εἴμεθα κύριοι τοῦ οἴκου μας, θά κληθῇτε νά καθορίσετε διὰ τῆς λαϊκῆς καὶ ἐλευθέρας ψήφου σας, τοὺς θεσμούς, τοὺς ὁποίους πρέπει νά ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς, δημιουργοῦντες ἔτσι τὴν ἀπαράτητον προϋπόθεσιν διὰ νά δυνηθῇ ἡ Πατρίς μας νά

παίξῃ τὸν μέγαν της ρόλον εἰς τὸν Μεσογειακὸν κόσμον... Ἐνας εὐφυὲς Λαὸς μὲ τὰς ἐνδόξους παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ δὲν μάχεται μόνον διὰ τὰ ἐπιζήσῃ. Γνωρίζω τὰ ὄνειρά σας καὶ τὰς φροντίδας σας καὶ πράττω τὸ πᾶν, ὅπερ ἐξαρκᾶται ἀπὸ ἐμὲ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν δικαίων βλέψεών σας, διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ δικαιολογήσῃ ἀνησυχίαν ἐκ μέρους σας. Ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἰδιαιτέρως θέλω νὰ εἶμαι σαφής: ἐννοῶ τὴν ἐλευθέραν ζωὴν τοῦ τόπου μας διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιαφέρομαι ὅσον καὶ σεῖς». Καὶ συνέχισεν ὁ Βασιλεὺς, δίδων τὴν κατηγορηματικὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐσέβετο ἀπολύτως τὰς ἀποφάσεις, εἰς τὰς ὁποίας θὰ κατέληγεν ὁ Ἑλληνικὸς Λαός.

Ἡ δῆλωσις αὐτὴ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων προεκάλεσε βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ ἀληθινὸν σεβασμὸν εἰς τὰς φίλας καὶ συμμάχους μεγάλας Δυνάμεις. Ὁ Ἄγγλος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐδήλωνε τὴν μεθεπομένην εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων: «Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις ἔλαθε γνῶσιν τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιδοκιμάζει πλήρως τὸ διάγγελμα τοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τὴν διορατικότητά του καὶ παρέχει τὸ μέσον διὰ τὴν συνταγματικὴν ἐξέλιξιν τῶν θεσμῶν τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς τοῦ Χάρτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις εἶναι πεπεισμένη ὅτι ἡ δῆλωσις αὐτὴ θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ μετὰ τὸν πόλεμον». Μὲ τὴν ἰδίαν βαθυτάτην ἱκανοποίησιν ἐξεφράσθη καὶ ὁ Ἀμερικανὸς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κόρντελ Χάλλ.

Ἀλλὰ διὰ τοὺς μηχανορραφούντας καὶ τοὺς ὑπονομευτὰς ἡ δῆλωσις αὐτὴ δὲν ἔφθανεν. Ἀντὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξίαν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της, τὴν ἐξέλαβαν μόνον ὡς μίαν ἐκδήλωσιν ὑποχωρήσεως καὶ ἀδυναμίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν διὰ τὰ ἐπιτύχουν ἀκόμη περισσότερα, δηλαδὴ ὅχι μόνον τὴν πλήρη ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἰδικὴν των ἀνενόχλητον ἐπικράτησιν. Οὐδέποτε ἄλλοτε αἱ ραδιοῦργαι εἰς τὴν πολιτικὴν, αἱ προετοιμασίαι νέων κινήματων εἰς τὰς ἐνόπλους μας δυνάμεις ἐσυνεχίσθησαν μὲ τόσον πείσμα καὶ τόσῃν ἀδιαφορίαν διὰ τὰς συνεπείας, ὅσον κατὰ τὰς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν ἀμέσως

Ο Βασιλεύς ἀπονέμει τὰ ξίφη εἰς τοὺς νέους "Ελληνας ἀεροπόρους

τὴν δῆλωσιν αὐτὴν τοῦ Βασιλέως. Φανερά, ἀνεπιφυλάκτως καὶ μὲ τὴν ὑποπτον ὑποστήριξιν αὐτῆς ταύτης τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὅποίαν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶχε σχηματίσει διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν δύσκολόν του προσπάθειαν, τοῦ ἐζητεῖτο νὰ θέσῃ ἀκόμη σαφέστερα ὑπὸ αἴρεσιν τὸ στέμμα του. Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὁ Βασιλεὺς — πιστεύων πάντοτε ὅτι κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ μεγάλου Συμμαχικοῦ ἀγῶνος ἀπετέλει τὴν πρωτίστην Ἑλληνικὴν ὑποχρέωσιν — ἀπηυθύνθη εἰς τοὺς μεγάλους Συμμάχους τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην των. Καὶ ἡ ἀπάντησις, τὴν ὅποίαν ἔλαβεν αὐτὴν τὴν φοράν, δὲν ἦτο μόνον κατηγορηματικὴ ἀλλὰ καὶ δημοσία. Ὁ Οὐϊνστον Τσῶρτσιλ τοῦ ἐτηλεγράφησεν ἐπὶ λέξει τὴν 26ην Αὐγούστου 1943: «Ἐλαβὰ τὸ μήνυμα τῆς Ὑ. Μεγαλειότητος. Τολμῶ νὰ ὑποβάλω τὴν γνώμην ὅτι κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως, ἡ πολιτικὴ ἡ διαγραφείσα εἰς τὴν δῆλωσιν τῆς Ὑ. Μεγαλειότητος τῆς 4ης Ἰουλίου εἶναι ἡ καλύτερον δυναμένη νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ἐλπίζει ὅτι θὰ καταστήσῃ εἰς τὴν Ὑ. Μεγαλειότητα δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν οἰανδῆποτε περαιτέρω δῆλωσιν περὶ τῆς προσωπικῆς Σας θέσεως ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἑλλάδος. Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ Σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀπόφασίς Σας, ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ Σᾶς παρέχῃ τὴν μεγίστην δυνατὴν ὑποστήριξιν, ποὺ θὰ ἡμπορέσῃ». Ἐπίσης κατηγορηματικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου Ροῦζβέλτ: «Ἐλπίζω ὅτι πρὸς ὄφελος τῆς κοινῆς μας πολεμικῆς προσπάθειας ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ ἀποδεχθῶν τὸ πρόγραμμα τὸ ἀναγγεληθὲν εἰς τὸν ἀπὸ ραδιοφώνου λόγον τῆς Ὑ. Μεγαλειότητος τῆς 4ης Ἰουλίου, ὡς ἐγγύησιν τοῦ ὅτι θὰ ἔχουν πλήρη τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφράσουν ἐλευθέρως τὴν πολιτικὴν των θέλησιν ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερα καὶ ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ὑποτάξουν οἰασδῆποτε ἄλλας ἀπόψεις εἰς τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην ὅπως κερδηθῇ ὁ πόλεμος καὶ ἀπελευθερωθῇ ἡ Πατρίς των».

Τὸ πολύτιμον ἀλλὰ καὶ σκληρὸν ταυτοχρόνως μάθημα, τὸ ὁποῖον ἔδιδαν εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ ἡγέται τῶν μεγάλων των Συμμάχων καὶ φίλων, δὲν κατενόηθη δυσ-

τυχῶς ἀπὸ τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ὑπονομευτάς. Αἱ μηχανορραφίαι τῶν ἐσυνεχίσθησαν ἀκόμη ἐντωτέρων. Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὁ Ἄγγλος Πρωθυπουργὸς Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, ὁ ὁποῖος παρηκολούθει μὲ ἄγρυπνον προσοχὴν τὴν ἐξέλιξιν, ἀπηύθυνεν ὀλίγας ἡμέρας ἄργότερα μίαν νέαν ἔμμεσον προειδοποίησιν. Ἀνασκοπῶν τὸ βράδυ τῆς 31ης Αὐγούστου 1943 τὴν παγκόσμιον πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου, ἔλεγεν: «Ἀποβλέπω μετὰ πεποιθήσεως πρὸς τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς θὰ εἶναι πάλιν ἐλευθέρη, ἐλευθέρη νὰ ζῇ τὴν ζωὴν της καὶ νὰ ρυθμίσῃ μόνη της τὰς τύχας της. Ἐπωφελοῦμαι τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ στείλω μήνυμα ἐνθαρρύνσεως εἰς τὸν Λαὸν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν Κυθέρνησιν του καθὼς καὶ εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν ἐκάμφθη, οὔτε διὰ μίαν στιγμὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός του, καὶ τὸν ὁποῖον ἐλπίζομεν νὰ ἴδωμεν ἀποκαθιστάμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου του διὰ τῆς ἐλευθέρης θελήσεως τοῦ ἀπελευθερωθέντος Λαοῦ του».

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἰς οὐδὲν ἴσχυσεν. Ἡ πολιτικὴ μηχανορραφία εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον. Κουρασμένος, ἀπογοητευμένος, συντετριμμένος ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἡσθένησεν ἀπὸ σφοδρὸν πυρετὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ δι' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὸ Κάϊρον, διὰ νὰ συνέλθῃ. Τὴν 3ην Σεπτεμβρίου ὁ κ. Τσῶρτσιλ τοῦ ἔστειλε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα: «Ἐλπίζω, Μεγαλειότατε, νὰ ἐθεραπεύητε ἀπὸ τὸν πυρετὸν σας. Ὅλοι προσβλέπομεν εἰς τὴν ἐπανοδὸν Σας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκεῖ παραμονὴν σας, μέχρις ὅτου ἐκφρασθῇ ἡ θέλησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὑπὸ συνθήκας ἡσυχίας».

Τὸ τηλεγράφημα αὐτό, ἀντὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς βυσσοδομοῦντας εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, προεκάλεσε νέαν θύελλαν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν πιστεύσει πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐπέτυχον τὸν πρῶτόν των ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, δηλαδὴ νὰ ἐμποδίσουν τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἀπελευθερουμένην Πατρίδα, μὴ θέλοντες νὰ ἀντιληφθοῦν ποίας τραγικᾶς συνεπειᾶς θὰ εἶχε τὸ ἀμφίβολον αὐτὸ κατόρθωμα διὰ τὰς τύχας καὶ τὸ μέλλον τῆς χώρας. Δὲν ἔλειψαν ἐκεῖνοι, πού τὰς ἀντελαμβάνοντο τὰς συνεπειὰς

αὐτὰς καὶ προέλεγαν τὴν ἐξέλιξιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὅταν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις καὶ ὁ φυσικὸς τῶν ἡγέτης θὰ ἔλειπαν τελείως κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἡ ἀπελευθέρωσις θὰ ἐγίνετο ἀπὸ ξένας μόνον δυνάμεις, μὴ δυναμένης βεβαίως νὰ λάβουν κανένα μέτρον διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῶν ἀπαρραγμάτων Ἑλληνικῶν δικαίων καὶ ἀναρμοδίας νὰ ἐμπνεύσουν τὸν ἕναντι αὐτὸν σεβασμὸν τῶν κακοβούλων γειτόνων μας, τῶν χθесινῶν συμμάχων καὶ ὑπηρετῶν τοῦ Ἀξονος, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ ἐδίσταζαν κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν νὰ προσποιηθοῦν τοὺς μετανοοῦντας διὰ νὰ ἐπιτύχουν νέα δικαιώματα καὶ νὰ ὑπονομεύσουν τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ παρασυρθέντες εἰς τὴν κακὴν ὁδὸν τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας καὶ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ διχασμοῦ δὲν ἤθελαν νὰ ἀκούσουν τίποτε. Ἡ τελικὴ κατάρρευσις τῆς Ἰταλίας ἦλθε τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ ἡ ἀπουσία τῶν Ἑλληνικῶν μονάδων ἀπὸ τὰς Συμμαχικὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἐπετύγχανον τὴν κατάρρευσιν αὐτὴν, δὲν ἤρκεσε νὰ τοὺς νουθετήσῃ. Τίποτε ἀπολύτως δὲν εἶχε σημασίαν ἐμπρὸς εἰς τὸν ἕνα καὶ μοναδικόν τῶν σκοπὸν: νὰ παρεμποδισθῇ μὲ κάθε τρόπον ἡ ἐπάνοδος τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν πατρίδα.

Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἔζη τότε τὰς τραγικωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς του, ἐσκέφθη πολὺ. Ἐγνώριζεν ὅτι ὑποκύπτων εἰς τὴν κομματικὴν καὶ φατριαστικὴν αὐτὴν ἀξίωσιν θὰ ἐπολιτεύετο ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν πολυτιμοτέρων φίλων τῆς Ἑλλάδος, ἐφοβεῖτο ὅτι θὰ ἐδημιούργει διὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του κατὰστασιν δυσχερῇ καὶ δυσκόλως δυναμένην νὰ διορθωθῇ. Ἀλλὰ ἔβλεπε τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ εὐρύτερος καὶ μᾶλλον ἔκδηλος ὁ διχασμὸς, νὰ ἀποσυντεθοῦν πληρέστερον αἱ Ἑλληνικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις καὶ δὲν ἐδίσταζε πλέον νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν μεγάλην ἀτομικὴν θυσίαν. Τὴν 8ην Νοεμβρίου 1943 ἔγραφεν εἰς τὸν Πρωθυπουργόν: «Κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἀπελευθερώσεως θέλω ἔξετάσειν ἐκ νέου τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς ἐπιστροφῆς μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς Κυβερνήσεως».

Ο ΛΙΓΟΝ πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἐγίνετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μία τραγικὴ κηδεία, τὴν ὅποιαν παρηκολούθουν τὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁλόκληρος ἡ κατασυγκεκινημένη Ἑλληνικὴ παροικία τῆς πόλεως. Ἐκηδεύοντο ὁ ὑποπλοίαρχος Ν. Ρουσσέν, ὁ δοξασμένος κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου μας «Παπανικολῆς», ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Καθβαδίας καὶ ὁ ἀρχικελευστὴς Στάσης. Δὲν εἶχαν φονευθῇ, μαχόμενοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅπως ἔλεγεν εἰς τὸν ἐπικηδεῖόν του ὁ νέος Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου ἀντιναύαρχος Π. Βούλγαρης, οἱ νεαροὶ αὐτοὶ Ἕλληνες «κατὰ τὰς δυσκολωτέρας στιγμὰς τοῦ ἔθνους μας, τὰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας διεκυβεύετο — διατὶ νὰ τὸ κρύβωμεν; — αὐτὴ αὕτη ἡ τύχη του, ἔσφιξαν τὴν καρδιάν των, ἐχαλιναγώγησαν τὰ τρυφερώτερα αἰσθήματα φιλίας, ἀγάπης καὶ συναδελφώσεως καὶ ἐτάχθησαν ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν, ἀκούοντες μόνον τὴν αὐστηράν ἐπιταγὴν τῆς Πατρίδος διὰ νὰ πατάξουν τὰ ἀνομήματα ὀλίγων ἀφρόνων τέκνων της».

Οἱ νέοι αὐτοὶ — ὅπως καὶ ὁ κηδευθεὶς τὴν ἐπομένην ἡρωϊκὸς ἀνθυποπλοίαρχος Ρέπας — εἶχαν πέσει ἀπὸ Ἑλληνικὰς σφαίρας τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς τὴν 23ην Ἀπριλίου, καθ' ἣν στιγμὴν μαζῇ μὲ ἄλλους νομιμόφρονας καὶ πατριώτας συναδέλφους των ἐξώρμων ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν φρεγάδαν «Ναντάρ» καὶ τὸ Ἀγγλικὸν καταδρομικὸν «Φοίβη» διὰ νὰ καταλάβουν τὰ Ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα «Ἀποστόλης», «Ἰέραξ» καὶ «Σαχτούρης», τὰ ὅποια ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν εὕρισκοντο εἰς χεῖρας τῶν στασιαστῶν, ποὺ ἐκήρυσσαν τὴν ἀνταρσίαν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν διαταγῶν καὶ εἶχον δημιουργήσει κατάστασιν ἀληθινὰ τρομεράν μέσα εἰς τὸν πολε-

μικόν λιμένα της Ἀλεξανδρείας. Τὸ μεγάλο ἔγκλημα, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν του ἐφοβεῖτο ὁ Βασιλεὺς καὶ διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ὁποίου εἶχε δεχθῇ καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκόμη νὰ θυσιάσῃ, εἶχε πραγματοποιηθῇ. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς εἶχον στασιάσει καὶ τίμιον Ἑλληνικὸν αἷμα ἐχρειάσθῃ νὰ χυθῇ διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ ζημία πραγματικὰ ἀνεπανόρθωτος.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου ἐώρταζαν μὲ κάποιαν διάχυτον ἀνησυχίαν τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τῆς 25ης Μαρτίου 1944 εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐκδηλώνωνται τὰ πρῶτα κρούσματα τῆς ἐπερχομένης θύελλης. Οἱ Αἰγυπτῖοι «Ἕλληνες παρτήρουν ὅτι ἡ παλαιὰ πειθαρχία τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν ὑπῆρχε πλέον: στρατιῶται καὶ ναῦται ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τοὺς δρόμους, χωρὶς νὰ χαιρετοῦν τοὺς ἀξιωματικούς, κάποτε - κάποτε δὲ ὑψοῦτο καὶ κανεὶς ἀπειλητικὸς γρόνθος, ὅταν οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροσπερνοῦσαν. Περιέργοι συγκεντρώσεις ἐγίνοντο εἰς τὰ καφνεῖα καὶ τῆς ταβέρνης ὅπου ἐσύχναζαν οἱ Ἕλληνες στρατιωτικοί. Τὰ κομμουνιστικὰ κέντρα τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὰ ὁποῖα προέχοντα ρόλον ἔπαιζεν ὁ σύντροφος Νεφελούδης, ἐνέτειναν τὴν δρᾶσίν των. Καὶ αἱ ἀριστεραὶ ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τινος ἐξεδίδοντο εἰς τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν, καλοῦσαν πλέον ἀπροκαλύπτως τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ναύτας καὶ ἀεροπόρους εἰς ἀνταρσίαν. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα, μεγάλα ἢ μικρὰ κινήματα, ποὺ εἶχαν μόνον κομματικὸν χαρακτῆρα, ἡ πειθαρχία καὶ τὸ ἠθικὸν εἰς τὸ στράτευμα καὶ τὸ ναυτικὸν εἶχαν κλονισθῇ τόσο, ὥστε νὰ μὴ ἀντέχουν καὶ εἰς ταξικόν, εἰς καθαρὰ ἀνταρτικὸν κίνημα. Ἡ ἀποσυνθετικὴ ἐργασία τῶν κινηματιῶν εἶχε φέρει τοὺς μοιραίους καρπούς της. Ἀφοῦ ἔκαναν κινήματα οἱ ἀξιωματικοί, διὰ νὰ κτυπήσουν τὸν Βασιλέα, διατὶ νὰ μὴ κάμουν κινήματα καὶ οἱ στρατιῶται, διὰ νὰ προετοιμάσουν τὴν κοινωνικὴν ἀνατροπὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀκόμη;

Τὰς πρῶτας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου τὸ τραγικὸν αὐτὸ κίνημα ἐξεδηλώθη μὲ τόσῃν τελειότητι ὁργανώσεως καὶ γενικεύσεως, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι εἶχε πολὺ καλὰ ἐργασθῇ ἡ, μυστικὴ ἀρχικῶς, φανερά ἀργό-τερα «Ἐπιτροπὴ Συντονισμοῦ Ἀγῶνος» ποὺ εἶχε συγ-

κροτήσει ὁ σύντροφος Νεφελούδης. Τὴν νύκτα τῆς προ-
τεραίας οἱ τοῖχοι τῆς Ἀλεξανδρείας ἐγέμιζαν ἀπὸ ἐρυ-
θράς ἐπιγραφάς, ποὺ ἐζητωκραύγαζαν τὸ ΕΑΜ, ἐκάλουν
τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυθέρηνσιν τῆς Ἑλλάδος νὰ πα-
ραιτηθοῦν καὶ διέτασσαν τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν... νὰ
ἀπελευθερώσῃ τὸν Μαχάτμα Γκάντι, νὰ διαλύσῃ τὴν
Βουλὴν τῶν Λόρδων, νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν εἰς
τοὺς φελλάχους τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειτα, κατὰ τὰς ἐπο-
μένας ἡμέρας, μέχρι τῆς 5ης Ἀπριλίου, συνεκροτήθησαν
τὰ ἐπαναστατικά κομιτᾶτα εἰς τὰς στρατιωτικὰς καὶ
ναυτικὰς μονάδας τῆς Ἑλλάδος, ἐστασίασεν ἡ πρώτη
Ἑλληνικὴ Ταξιarchία, κατελήφθησαν βιαίως ἀπὸ τοὺς
στασιαστάς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καὶ
ἄλλα οἰκήματα, ἐρρίφθησαν οἱ ἡρωϊκοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ
ἀντιτορπιλικοῦ «Πίνδος» εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς
ναύτας τῶν καὶ τελικῶς ἐστασίασαν ὅλα τὰ Ἑλληνικά
πολεμικὰ πλοῖα.

Καὶ ἐνεφανίσθη τότε εἰς μὲν τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξαν-
δρείας τὸ θέαμα ἐπτὰ μεγαλειτέρων Ἑλληνικῶν πλοίων
καὶ ἕξ ναρκαλιευτικῶν ποὺ εἶχαν στασιασέει μέσα εἰς ξέ-
νον ναύσταθμον καὶ ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν
πλέον κρίσιμον στιγμὴν του, εἰς τὸ κέντρον δὲ τῆς Ἀλε-
ξανδρείας ἕνα θέαμα ποὺ δὲν θὰ ξεχάσουν ποτὲ ὅσοι τὸ
εἶδαν: Εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους περιεφέροντο Ἕλλη-
νες στρατιῶται καὶ ναῦται, ποὺ εἶχαν πετάξει τὰ πηλί-
κιά των, εἶχαν δέσει κόκκινα μανδύλια γύρω ἀπὸ τὸν λαι-
μόν, εἶχαν κρεμάσει γύρω τῶν φυσιγγιοθήκας καὶ ἔκα-
μναν ὅ,τι ἤμποροῦσαν μὲ τὴν ἐμφάνισίν των, τὰς χειρο-
νομίας καὶ τὰς φωνάς των διὰ νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν
ληστοφυγοδίκων καὶ πειρατῶν. Ὅλα τὰ στρατιωτικὰ οἰ-
κήματα τῶν Ἑλλήνων εἶχον καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς στα-
σιαστάς, ἀλλὰ καὶ περιεκυκλοῦντο ὀλίγον ἄργότερα ἀπὸ
τοῦ πειθαρχημένου καὶ νομοταγοῦς στρατοῦ ἐνὸς μεγά-
λου Ἑθνους, ἀγωνιζομένου διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κό-
σμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐνὸς μικροῦ Ἑθνους, ποὺ εἶχε
δοξασθῇ ἄλλοτε, πρωταγωνιστοῦν διὰ τὴν ἰδίαν ἐλευθε-
ρίαν καὶ ποὺ ἐξηυτελιζέτο τώρα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀπὸ
τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ του, ἐγκαταλείποντα τὸν ἀγῶνα. Οἱ
Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ἔσπευδαν ἢ νὰ κλεισθοῦν εἰς τὰ

σπήτια των, ἢ νὰ φορέσουν πολιτικά, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀναγνωρίζῃ κανεὶς καὶ διότι ἐντρέποντο πλέον νὰ φοροῦν τὴν τιμημένην Ἑλληνικὴν στολὴν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ Ἕλληνες, διὰ τοὺς ὁποίους ἦτο ἀληθινὰ ἀκατανόητος ἡ ἰδέα τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος ἐκρηγνυομένου ἀπὸ ἐνόπλους δυνάμεις εἰς ξένην χώραν, ὅπου ἐφιλοξενοῦντο καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τρομερωτέρου πολέμου, ποὺ ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, οἱ Ἕλληνες, ποὺ δὲν ἤθελαν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀναμιχθοῦν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐσωτερικὰ πράγματα, ἐδίστασαν νὰ λάθουν οἰονδήποτε μέτρον. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθησαν ὅτι εἰς ἀπόστασιν μερικῶν δεκάδων χιλιομέτρων ἀπὸ τὸ Κάϊρον μία Ἑλληνικὴ ταξιαρχία εἶχε στασιάσει ὁλόκληρος, ἤπειλαι νὰ βαδίσῃ ἐνόπλιος κατὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς πρωτεύουσας καὶ ἀπεπειρᾶτο νὰ κάμῃ ἀνατρεπτικὴν προπαγάνδαν μεταξὺ τῶν γύρω Ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ὅταν ἐπέισθησαν ὅτι τὰ στασιάσαντα Ἑλληνικὰ πολεμικὰ ἀρνοῦνται νὰ ἐκτελέσουν τὰς διαταγὰς, ὅτι ἐπάνω εἰς αὐτὰ ἐπικρατεῖ ἀληθινὴ ἀναρχία, ὅτι οἱ τηλεβόαι χρησιμοποιοῦνται ὡς χωνιά προεκλογικῶν διαδηλώσεων, ὅτι ἀπειλεῖται ἡ τάξις εἰς τὴν κυριωτέραν Μεσογειακὴν βᾶσιν τῆς Ἀγγλίας, τότε πλέον ἠναγκάσθησαν νὰ λάθουν ἐξαιρετικὰ μέτρα. Μερικὰ Ἀγγλικά καταδρομικά, ἀντιτορπιλικά καὶ ἄλλα πλοῖα ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὰς τόσον σημαντικὰς καὶ ἐπείγουσας πολεμικὰς τῶν ὑπηρεσίας, διὰ νὰ καταπλεύσουν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, νὰ παρεμβληθοῦν μεταξὺ τῶν στασιαστικῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τῶν προκυμαίων καὶ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν στασιαστῶν μετὰ τὴν ξηράν. Πυροβολαρχαὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς ἐπὶκαιρα σημεῖα τοῦ λιμένος μετὰ στόμια ἐστραμμένα πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἰσχυραὶ περίπολοι διετέθησαν διὰ τὴν κύκλωσιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν κέντρων εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ τὸ Κάϊρον, ὅπου ἐπίσης εἶχον στασιάσει οἱ ἄνδρες.

Ἡ κατάστασις αὕτῃ παρατείνεται ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας. Ἡ Κυβέρνησις, τῆς ὁποίας ἡ διστακτικότης, ἡ ἀμέλεια καὶ αἱ συχνὰ ὑποποτι ἐνέργειαι τόσον εἶχαν συντελέσει εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς τραγικῆς αὐτῆς καταστάσεως, ὅχι μόνον εἶναι ἀνίκανος νὰ λάθῃ οἰονδήποτε ἀποφασιν, ἀλλὰ καὶ διαλύεται, ἀποσύνιθεται, ἐκδηλώνει τὰ

σεις νά ὑποταχθῇ πλήρως πρὸ τῆς ὀργανωμένης βίας τῶν στασιαστῶν, καὶ τελικῶς ὑποβάλλει τὴν παραίτησιν τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Λονδίνον. Ταυτοχρόνως ὅμως ὑποδεικνύει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν λύσιν, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νά δοθῇ εἰς τὴν οὕτω ἐκραγεῖσαν Κυβερνητικὴν κρίσιν, λύσιν ἢ ὁποία πρὸς τὸν ἴδιον περίπου σκοπὸν ἀποβλέπει: νά ἐμφανισθῇ δηλαδὴ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου ἡ Ἑλλάς ὡς συμμορφουμένη μὲ τὰς ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας διετύπωσαν οἱ στασιάσαντες καὶ κυριολεκτικῶς κατεξευτελίσαντες τὴν ἔννοιαν τοῦ μαχομένου Ἑλληνισμοῦ.

Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι τόσοσὺν πρόθυμος νά ὑποκύψῃ εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῶν λεγομένων «ὑπευθύνων συμβούλων τοῦ ἀνευθύνου Ἀρχοντας», συμβούλων οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσοσὺν ὀλίγον ἀντίληψιν τῶν εὐθυνῶν των, ὥστε νά δέχωνται νά τὰς ἐγκαταλείψουν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ ἐπιτροπᾶτα τῶν πλοίων καὶ τῶν στρατῶνων. Τὸ τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς ἐμφανιζομένους ὡς πολιτικούς ἐκπροσώπους τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὴν 5ην Ἀπριλίου ἐνῶ οἱ Ἀγγλοι, δυσφοροῦντες πλέον διὰ τὴν παράτασιν τῆς ἐπαναστατικῆς καταστάσεως, ἀρχίζουν νά σκέπτονται περὶ τῆς λήψεως αὐστηρῶν καὶ ἀληθινὰ τραγικῶν διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος μέτρων, συνέρχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Καίρου μία σύσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν πολλὰ μέλη τῆς ὑπὸ παραίτησιν Κυβερνήσεως, διάφοροι ἄλλοι πολιτικοὶ καὶ μερικοὶ στρατιωτικοὶ καὶ ἡ ὁποία συζητεῖ σοβαρῶς νά ἀγνοήσῃ ἐντελῶς τὰς ἀπόψεις τοῦ Βασιλέως καὶ νά σχηματίσῃ Κυβέρνησιν χωρὶς τὴν ἰδικήν του συγκατάθεσιν. Μόνον τὴν τελευταίαν στιγμὴν μερικοὶ ψυχραιμότεροι παρεμποδίζουν τὴν λύσιν αὐτὴν.

Ἡ εἰκὼν τῆς ἀποσυνθέσεως εἶναι πλέον πλήρης: Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ Ἑλληνικὸν πολεμικὸν ναυτικὸν δὲν ὑφίστανται. Οἱ Ἀγγλοι σύμμαχοί μας σκέπτονται νά χρησιμοποιοῦσιν τὰ τηλεβόλα των ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν, τὰ ὁποῖα μέχρι πρὸ τινος ἐδοξάζοντο μαζῇ των εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐφιλοδόξησε νά ἀνασυγκροτήσῃ τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις τοῦ ἐξωτερικοῦ εὐρίσκεται μακρὰν. Καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἐκεῖνοι ἡγέται, οἱ ὁποῖοι

θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι οἱ συμπαραστάται του εἰς τὴν μεγάλην προσπάθειαν, σκέπτονται νὰ μιμηθοῦν τὸν σύντροφον Νεφελούδην καὶ τὰ ἐπαναστατικά ἐπιτροπᾶτα καὶ νὰ... στασιάσουν καὶ αὐτοί.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀποφασίζει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον παρὰ τὰς θερμὰς συστάσεις τῶν λεγομένων «συμβούλων» του ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ μακρὰν, διότι θὰ ἐκινδύνευεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ ζωὴ του. Ὅμιλῶν τὴν 24ην Ἀπριλίου 1943 εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὁ Ἄγγλος Πρωθυπουργὸς κ. Τσώρτσιλ λέγει τὰ ἑξῆς σχετικῶς: «Κρίσις σοβαροῦ χαρακτήρος ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἑλληνικάς ὑποθέσεις. Μία Ἑλληνικὴ ταξιαρχία καὶ μεγάλη ἀναλογία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ἐστασίασαν καὶ ἐδήλωσαν διὰ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τρόπου ὅτι τάσσονται παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ΕΑΜ καὶ ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεώς του. Εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις εὕρισκετο ἐν Λονδίνῳ, ἐδόθη ἡ συμβουλὴ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ καὶ προειδοποιήθῃ ὅτι ἡ ζωὴ του διατρέχει κίνδυνον. Ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεψε τὴν ἐπομένην». (Χειροκροτήματα).

Αἱ συνθήκαι τὰς ὁποίας εὔρεν ἐπιστρέφων εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Βασιλεὺς ἦσαν ἀληθινὰ τραγικά. Τὰς χαρακτηρίζουν σαφῶς αἱ δηλώσεις τῶν Ἀγγλῶν ἐπισήμων, οἱ ὅποιοι ἔλεγον κατηγορηματικῶς: «Οἱ Ἀγγλοι, οἱ ὅποιοι μέχρι πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀκόμη ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν σύμμαχόν των Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐκόσμησε μὲ αἰωνίαν δόξαν τὸ ὄνομά της, μαχομένη ἐναντίον τοῦ Ἀξονος μὲ τόσον ἡρωϊσμὸν εἰς τὸ πάτριόν της ἔδαφος, ἀλλ' ἐσυνέχισε καὶ ἔπειτα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸν ἴδιον ἡρωϊκὸν ἀγῶνα, οἱ Ἀγγλοι οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τοὺς συναγωνιστάς των τοῦ Ἑλ Ἀλαμείν καὶ τῆς Τύνιδος καὶ διὰ τὸ θαυμάσιον Ἑλληνικὸν πολεμικὸν ναυτικόν, βλέπουν ἤδη μὲ πόνον ψυχῆς νὰ ἀποσυντίθενται αἱ Ἑλληνικαὶ αὐταὶ πολεμικαὶ μονάδες καὶ νὰ μεταβάλλωνται εἰς ἀληθινὸν κίνδυνον διὰ τὸν κοινὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα. Τὰ πλοῖα, τεθέντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπᾶτων, κατέθεσαν τὰ ὅπλα καὶ ἀρνούμενα νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον, μετεβλήθησαν εἰς πλοῖα πειρατικά διὰ τὴν φρούρησιν τῶν ὁποίων ἀναγκάζομεθα νὰ διαθέσωμεν Ἀγγλικά πολεμικά, ποὺ θὰ εἶχον ἄλλον εὐγενέστερον προορισμὸν νὰ ἐπιτελέσουν. Αἱ

στρατιωτικά ὑπηρεσίαι, καταχρώμεναι τῆς Συμμαχικῆς φιλοξενίας, ἑστασίασαν καὶ αὐταὶ καὶ πολιορκοῦνται ὑπὸ Βρεταννικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχῶν καὶ σοβαρὸν κίνδυνον τοῦ Αἰγυπτιώτου Ἑλληνισμοῦ».

Ἡ Βρεταννικὴ δυσφορία ἐπιδεινοῦται ἀκόμη ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ κορβέττα «Ἀποστόλης» διατάσσεται νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν λιμένα διὰ νὰ συμμετάσχῃ εἰς μίαν συμμαχικὴν νηοπομπὴν καὶ τὸ πλήρωμά τῆς ἀρνεῖται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ βυθισθῇ ἓνα συμμαχικὸν πλοῖον καὶ νὰ πνιγοῦν ἀρκετοὶ στρατιῶται· ὅταν ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον ἓνα Γερμανικὸν ὑποβρύχιον ἐμφανίζεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ Ἀγγλικὸν Ναυαρχεῖον, μὲ τὰ τόσα πλοῖά του, ἀκίνητοποιημένα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν στάσιν, δὲν διαθέτει τὰ ἀπαιτούμενα πολεμικὰ διὰ τὴν καταδίωξίν του· ὅταν ἡ κατάστασις παρατείνεται μὲ συνεπείας ἀναμφισβητήτως δυσαρέστους διὰ τὴν ὅλην συμμαχικὴν πολεμικὴν προσπάθειαν. Ὁ καλὸς καὶ πιστὸς Ἀγγλὸς φίλος μας Οὐϊνστον Τσῶρτσιλ ἀναγκάζεται νὰ τηλεγραφήσῃ ὅτι «τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἴσταται ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν Συμμαχικὴν πολεμικὴν προσπάθειαν καὶ νὰ ἀκινήτῃ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἐχθροῦ, πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἡ Ἀγγλία τοῦ ἔδωσεν». Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Ροῦζβελτ, τὸν ὁποῖον ὁ κ. Τσῶρτσιλ ἠρώτησε τηλεγραφικῶς ἂν δίδῃ τὴν συγκατάθεσίν του διὰ τὴν ἄμεσον καὶ ἔστω καὶ αἵματηρὰν κατάπνιξιν τῆς Ἑλληνικῆς στάσεως, ἀπαντᾷ τηλεγραφικῶς ὅτι εἶναι πλήρως σύμφωνος καὶ ὅτι δὲν ἠμποροῦν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς νὰ παρεμβάλλωνται ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κόσμου. «Καθ' ἣν στιγμὴν, συνεχίζει ὁ Πρόεδρος Ροῦζβελτ, ἡ Ἀμερικὴ ἔρριψεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἐθυσίασεν τὴν ἱκμάδα τῆς νεολαίας της καὶ τὸ σύνολον τοῦ ἔθνικου της πλοῦτου διὰ νὰ σώσῃ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου, δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ νὰ βυθίζωνται τὰ πλοῖά της εἰς τὴν Μεσόγειον, διότι ἀρνοῦνται νὰ τὰ προστατεύσουν Ἕλληνες παράφρονες πολιτικολογοῦντες καὶ Ἕλληνες στασιασταὶ ἐξυπηρετοῦντες τὰ ἐχθρικά συμφέροντα».

Ἔτσι ὅταν ὁ Βασιλεὺς φθάνῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡ

μὲν ζωὴ τοῦ δὲν φαίνεται νὰ κινδυνεύῃ ἀμέσως, ὅπως ἐτηλεγραφοῦσαν οἱ λεγόμενοι σύμβουλοι τοῦ, ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ ὑπόθεσις κινδυνεύει πραγματικὰ τὸν ἔσχατον, τὸν τρομερώτερον τῶν κινδύνων: Αἱ Ἀγγλικά ναυτικά ἀρχαὶ ἔχουν πλέον τὴν ἀπόφασιν νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ πυροβόλα τῶν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων τὰ στασιάζοντα Ἑλληνικά πολεμικά καὶ νὰ τὰ βυθίσουν ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλὰ νὰ ἀποκαταστήσουν ὅπωςδῆποτε τὴν τάξιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἀκόμη καὶ τὸν θρυλικὸν «Ἀθέρωφ», διὰ τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις γνωρίζουν καλὰ οἱ Ἀγγλοι καὶ ἀντιλαμβάνονται πλήρως τί σημαίνει διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ τὸν κτυπήσουν καὶ νὰ τὸν βυθίσουν ἐν ἀνάγκῃ. Εἰς τὰς συνομιλίαις τῶν μὲ τοὺς Ἕλληνας ἀρμοδίους δὲν ἀποκρύπτουν ὅτι θὰ ἐθεώρουν οἱ ἴδιοι μίαν τοιαύτην τῶν ἐνέργειαν ὡς τὴν μεγαλειτέραν ἴσως ἠθικὴν τῶν ἡττῶν εἰς τὸν πόλεμον. Ἦτο ὅμως τόσον τρομερὰ ἡ ζημία, ἡ ὁποία προήρχετο εἰς τὴν ὅλην διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ δὴ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν τοῦ στιγμὴν ἀπὸ τὴν κατάστασιν, πού ἐδημιούργησεν ἡ Ἑλληνικὴ ἀνταρσία, ὥστε δὲν θὰ ἐδίεταζαν νὰ ὑποστοῦν καὶ αὐτὴν τὴν ἠθικὴν ἡττῶν ἀκόμη.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅμως μία τοιαύτη ἐνέργεια θὰ ἐσήμαινεν ὅτι Ἑλληνικὸν πολεμικὸν Ναυτικὸν δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Γαλανόλευκος δὲν θὰ ἐπῆγαινε νὰ χαιρετήσῃ ὑπερήφανος τὰ ἀπελευθερούμενα λιμάνια τῆς Πατρίδος, ὅτι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μεγάλης Βρεταννίας, μεταξὺ δηλαδὴ δύο χωρῶν, πού τόσον ἀδιάσπαστοι εἶναι αἱ τύχαι τῶν, θὰ ἐδημιουργεῖτο ἕνα χάσμα ψυχικὸν ἀγεφύρωτον, ὅτι θὰ ἐκρημνίζετο δηλαδὴ ἕνα ἀπὸ τὰ βάθρα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ὁποῖος εἶχε τόσον ἀγωνισθῇ καὶ διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ μὲ νέας ὑπερηφάνους μονάδας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παγίωσιν τῆς Ἑλληνοαγγλικῆς συνεργασίας, ἦτο εἰς θέσιν καλύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ ἀντιληφθῇ πόσα θὰ ἦτο ἡ ἔκτασις τῆς καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἐκείνην τὴν στιγμήν ἤπειλει τὴν Ἑλλάδα. Ἐβλεπεν ὅλον τὸ ἔργον του νὰ κρημνίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς, πού ἐφαίνετο συμπληρούμενον. Καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, παρὰ τὴν ψυχικὴν τοῦ συντριβὴν, ἀπεφάσισε νὰ

ἐργασθῇ, καὶ νὰ ἀγωνισθῇ, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφήν. Καὶ ἐνῶ ὑπέγραφε τὴν 20ὴν Ἀπριλίου 1944 τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκαλεῖτο εἰς τὴν ἐνέργειαν ὁ κ. Βούλγαρης, προαγόμενος εἰς ἀντιναύαρχον καὶ τοῦ ἀνετίθετο ἡ ἀρχηγία τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἐνῶ ἐξήντλει ὅλην τοὺ τὴν προσοπικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν Ἀγγλον ἀρχιναύαρχον τῆς Μεσογείου Κάννιγκαμ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἀγγλους ἐπισήμους, διὰ νὰ ἀναβάλουν ἔστω καὶ διὰ τινὰς ἡμέρας τὴν πραγματοποίησιν τῆς τρομερᾶς ἀποφάσεως, ἐνίσχυνεν ὅσον ἤμπορουσε τοὺς γενναίους ἐκείνους Ἑλληνας ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀνελάμβανον μόνοι τῶν ἀψηφοῦντες κάθε κίνδυνον καὶ κάθε αἴσθημα ἀνθρώπινον, νὰ καταστείλουν μόνοι τῶν τὸ ἀπαίσιον κίνημα.

Ἡ προσπάθεια ἔγινε τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς τὴν 23ην Ἀπριλίου 1944 καὶ ἐπέτυχεν εὐτυχῶς, δώσασα τὴν ἀπαρχὴν τῆς τελικῆς καταστολῆς τοῦ κινήματος, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ Ἑρεταννικὰ τηλεβόλα. Ἀργὰ τὸ βράδυ τῆς 23ης Ἀπριλίου ὁ ἀντιναύαρχος Βούλγαρης ἠδυνήθη νὰ ἀναγγεῖλῃ διὰ σήματός του εἰς τὸν Βασιλέα: «Μέχρι τῆς 8ης ἑσπερινῆς σήμερον ὅλα τὰ σασιάσαντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλοῖα παρεδόθησαν ἄνευ ὄρων. Οἱ σασιασταὶ παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Δικαιοσύνην. Τὰ Ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐπανῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος». Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησεν: «Ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ ἐκτελέσει τῆς ἀνατεθείσης εἰς Ὑμᾶς λεπτῆς καὶ σκληρᾶς ἐντολῆς ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω, μετὰ τῆς πρὸς Ὑμᾶς εὐαρεσκέας μου, τὴν ἱκανοποίησιν πού αἰσθάνομαι διότι τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν ἐπανερχεται ἤδη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος. Ἀπὸ καρδίας ὅμως λυποῦμαι διότι τοῦτο ἐπέπρωτο νὰ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν εἰς γενναίους, τιμίους καὶ φιλοπάτριδας ἄνδρας ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄.».».

19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1944

ΕΙΣ ένα άπλουν και άπéριπτον γραφείον τοῦ ξενοδοχείου «Κλάριτζ» τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἤδη εἶναι ἐγκατεστημένος, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος τῶν Ἑλλήνων συντάσσει τὸ διάγγελμα, τὸ ὁποῖον τὸ ἴδιον ἐκεῖνο βράδυ θὰ ἀπευθύνῃ ἀπὸ τὸν ραδιοφωνικὸν σταθμὸν τοῦ Λονδίνου πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Πατρίδος. Πόσας φορές, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τραγικῶν χρόνων ποὺ ἐπέρασαν, δὲν εἶχεν ὄνειρευθῇ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, τὰς ἡμέρας αὐτὰς κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἀπηλλάσσετο ἐπὶ τέλους ὁ βασανισμένος Λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν ἀφάνταστον τῶν Γερμανῶν τυραννίαν καὶ θὰ ἀπελάμβανε τὸ θεῖον δῶρον τῆς ἐλευθερίας, πρὸς χάριν τῆς ὁποίας τόσους ἀγῶνας διεξήγαγε, τόσας θυσίας ὑπέστη καὶ τόσον αἷμα ἔχυσεν! Ἀλλὰ πόσον διαφορετικὰ τὰς εἶχεν ὄνειρευθῇ τὰς ἡμέρας αὐτὰς! Ἐφαντάζετο ἄλλοτε ὅτι αἱ νέαι ὑπέρηφανοι ἔνοπλοι Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ὁποίων ἐπὶ ἔτη εἶχεν ἀφιερῶσει ὅλας τοῦ τὰς φροντίδας καὶ ὅλας τοῦ τὰς σκέψεις, θὰ ἔφθαναν αὐταὶ πρῶται εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐκδιώξουν αἱ ἴδιαι τοὺς Γερμανοὺς τυράννους, διὰ νὰ δώσουν νέας μάχας, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἀνεμετροῦντο διὰ μίαν ἀκόμη φοράν μὲ τοὺς ἀμειλίκτους ἐπιδρομεῖς τοῦ Ἀπριλίου 1941, τῶρα ὅμως πλέον μὲ ἴσα ὅπλα, μὲ ἰδικὰ τῶν τάνκς, ἰδικὰ τῶν ἀντιαρματικὰ τηλεβόλα, μὲ προστασίαν νέων Ἑλληνικῶν ἀεροπλάνων καὶ ἐνὸς πολεμικοῦ στόλου, ἐνίσχυθέντος μὲ νέα ὠραῖα πλοῖα. Ἡ μεγάλη χαρὰ τοῦ νὰ εὕρισκεται μαζῇ μὲ τὰς Ἑλληνικὰς αὐτὰς ἐνόπλους δυνάμεις, κατὰ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἐπατοῦσαν πάλιν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος, ἦτο ἡ μόνη ἀνταμοιβή, τὴν ὁποίαν ἐπόθει καὶ ὠνειρεύετο ὁ Βασιλεὺς διὰ τὸν ἑαυ-

τόν του μετά τούς τόσους ἄγῶνας, τόσας ἀγωνίας καί τόσας πικρίας, πού εἶχε γνωρίσει.

Ἄντ' αὐτοῦ εὐρίσκεται κατά τήν στιγμήν τῆς ἀπελευθερώσεως μακράν τῆς Ἑλλάδος, ἀνίκανος νά γνωρίσῃ τὸ παραλήρημα τῆς χαρᾶς τοῦ ἀπελευθερουμένου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὑποχρεωμένος ἀπὸ μακράν μόνον νά τὸν διαβεβαιώσῃ πόσον βαθειὰ συνεμερίζετο τὴν χαρὰν αὐτὴν, λησμονῶν κάθε ἰδικήν του πικρίαν καὶ ἀπογοήτευσιν. Ἄλλὰ δὲν τὸν ἀπασχόλει ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ ἰδική του πικρία καὶ ἡ ἰδική του ἀπογοήτευσιν. Ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἦτο συνειθισμένος τὰ ἰδικὰ του προσωπικὰ συναισθήματα νά τὰ λησμονῇ τελείως καὶ νά τὰ ὑποτάσῃ εἰς τὸ γενικώτερον συμφέρον τῆς χώρας, εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἄν ὑπῆρχε μόνον ἡ ἰδική του προσωπικὴ ἀπογοήτευσιν, διότι δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νά εὐρίσκεται μαζὶ μὲ τὸν ἀγαπημένον Λαὸν κατὰ τὴν χαρμόσουν αὐτὴν στιγμήν τῆς ἀπελευθερώσεως, τίποτε δὲν θὰ τὸν ἡμποδίζε νά εἶναι τόσον εὐτυχισμένος ὅσον καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἀπελευθερούμενοι. Εἶχεν ὅμως ἀνησυχίας σοβαράς, σχετιζομένας μὲ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πραγματικῆς τάξεως εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν χώραν, τὴν ἔνωσιν ὅλων τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἀπαράιτητον καὶ δύσκολον ἐργασίαν τῆς ἐσωτερικῆς ἀνασυντάξεως, τῆς ἀνορθώσεως τῶν ἐρείπων τῆς κατοχῆς, τῆς ἀκλονήτου ὑπερασπίσεως τῶν ἐθνικῶν δικαίων. Καὶ αὐταὶ αἱ ἀνησυχίαι, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν του πικρίαν ἐμείωναν τὴν χαρὰν τοῦ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀπελευθέρωσιν.

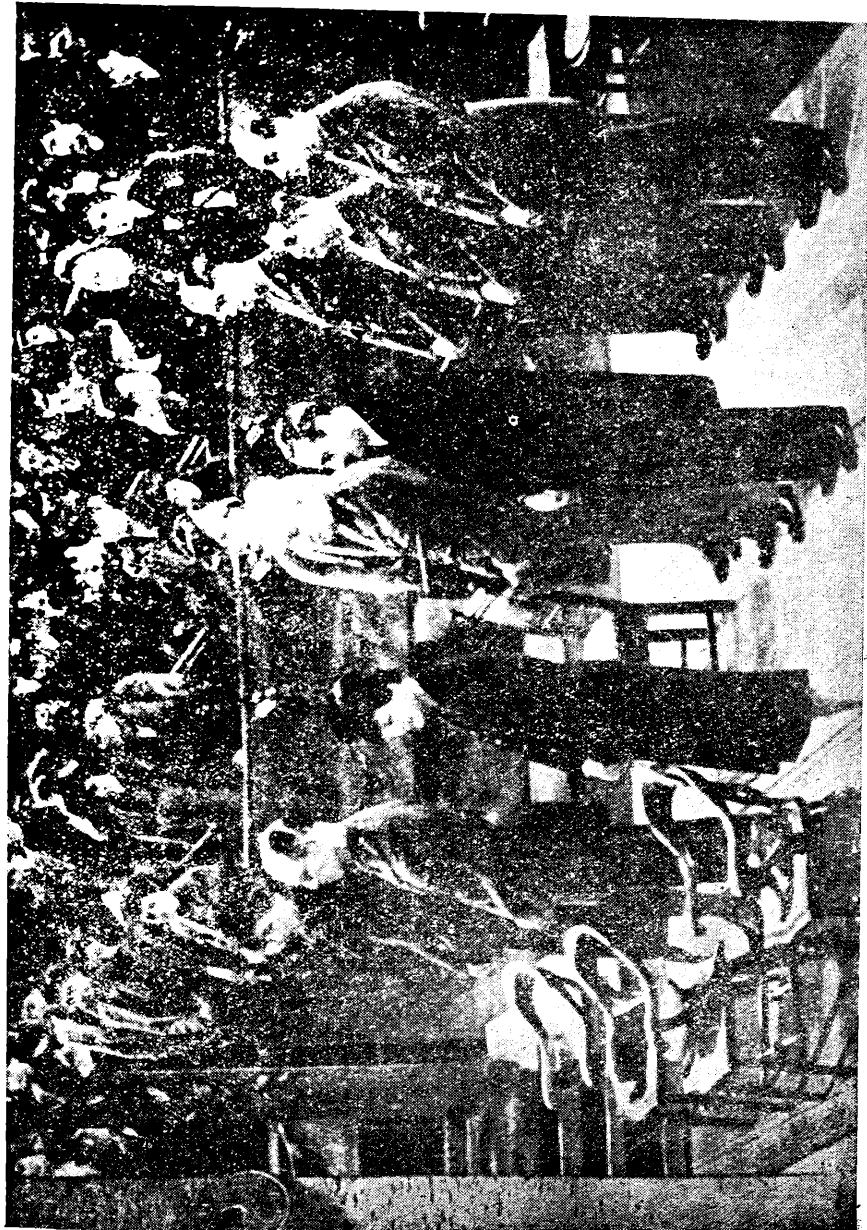
Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν κατεστάλη τὸ ἀπαίσιον καὶ ἀληθινὰ ἐθνοκτόνον κίνημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ἤρχισε πάλιν ἡ δύσκολος, ἡ συχνὰ ἀποκαρδιωτικὴ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ τόσον πρόρριζα κλονισθέντος Ἑλληνικοῦ γοήτρου, ὁ Βασιλεὺς εἶχε παρακολουθήσει μὲ ἀμείωτον ἐνδιαφέρον τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς κρίσεως. Ἦδη ἀπὸ τῆς 30ῆς Ἀπριλίου τοῦ 1944, ὅταν ὁ κ. Γ. Παπανδρέου ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑθνικῆς ἐνότητος, ὁ Βρετανὸς Πρωθυπουργὸς κ. Τσώρτσιλ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν νέον Ἑλληνα Πρόεδρον τηλε-

γράφημα, τὸ ὁποῖον ἀνέφερε τὰ ἐξῆς: «Ὅταν ὁ Γερμανὸς τύραννος ἐξολοθρευθῇ ἢ ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποκατασταθῇ τὸ ταχύτερον ἔννομος ἡσυχία, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐλεύθερον ἀπὸ ξενικὴν ἐπέμβασιν παντὸς εἶδους, θὰ ἐκλέξῃ τὴν μορφήν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσῃ, εἴτε εἶναι τοῦτο Βασιλεία εἴτε Δημοκρατία. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ὑπῆρέτης τοῦ Λαοῦ του. Εἶμαι βέβαιος ὅτι οὗτος οὐδόλων ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιβάλῃ ἐαυτὸν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἐχὼν ἀρχίσει τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἰταλίας κατὰ τρόπον νικηφόρον, ἔχει τὴν ὥρα δέσμευσιν τιμῆς νὰ εὐδώσῃ τοῦτον μέχρι τέλους κατὰ τῶν Γερμανῶν. Οὐδεὶς ἔχει τὸ Συνταγματικὸν δικαίωμα νὰ σταθῇ μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ καθήκοντός του τούτου».

Παρηκολούθησεν ἔπειτα ὁ Βασιλεὺς μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἔθνικοῦ συνεδρίου τοῦ Λίθανου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθη διὰ πρώτην φοράν δημοσίᾳ ἡ τραγικὴ κατάστασις, ἣ ὁποία εἶχε δημιουργηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἐκμεταλλεζόμενον ἕνα μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγῶνος ἀντιστάσεως καὶ παραμελοῦν τόσον ἀπολύτως τὴν πάλιν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, προεκάλει τὴν παρέκκλισιν ἀπὸ τοὺς ἀληθινὰ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος καὶ ἐχρησιμοποιεῖ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ ἀντιγερμανικοῦ ἀγῶνος εἶχεν ἀποκτήσει διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀληθῆ τρομοκρατίαν εἰς ἕνα μέρος τῆς χώρας καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὴν βίαιαν ἐπικράτησίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐχάρη ὅμως ὁ Βασιλεὺς, ὅπως ἐχάρησαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅταν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς πανελληνίου συνειδήσεως ἀλλὰ καὶ τῶν σοβαρῶν παραστάσεων ὧν τῶν μεγάλων Συμμάχων, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὸν Λίθانون ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποκηρύξουν τὸ ἀντεθνικὸν κίνημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ νὰ παραδεχθοῦν ἕνα πρόγραμμα ἐθνικῆς ἐνότητος, ἀποτρέπον τὸν ὁμεσὸν τοῦλάχιστον κίνδυνον τῆς βίαιας ἐπιβολῆς οἰουδήποτε κομματικοῦ καθεστώτος ἐν Ἑλλάδι. Θερμῶς συνεχάρη ὁ Βασιλεὺς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Παπανδρέου, ὅταν τὴν 22αν Μαΐου ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸν Λίθانون εἰς τὸ Κáϊρον καὶ τοῦ ἀνέφερε διὰ μακρῶν τὰ τοῦ Συνεδρίου. Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὁ Βασιλεὺς ἐπέμεινεν εἰς τὴν

ανάγκην τῆς ἀφιερώσεως ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν προσπαθειῶν εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος, παρὰ τὸ πλευρόν τῶν ἄλλων Συμμάχων μέχρι τῆς τελικῆς νίκης. Αὕτῃ ἡ συνέχισις τοῦ ἀγῶνος εἶναι τὸ «πιστεύω» του, ἡ πρώτη του σκέψις, ἡ κυρία του ἀπασχόλησις, ἀφ' ὅτου ἐπέισθη ὅτι μόνον ἡ πραγματικὴ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἀγῶνα μέχρι τοῦ νικηφόρου τερματισμοῦ του θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ προβληθοῦν μὲ θετικὰς ἐλπίδας αἱ Ἑλληνικαὶ ἐθνικαὶ διεκδικήσεις καὶ νὰ μὴ ἀποθοῦν εἰς μάτην αἱ τόσαι θυσίαι τοῦ Ἔθνους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἰς τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἐγχειρίζει ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν διὰ νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκεiάν του διὰ τὰ ἐπιτευχθέντα εἰς τὸν Λίβανον ἀποτελέσματα, τονίζει διὰ μίαν ἀκόμη φοράν: «Ἡ ὁμόφωνος ἀποδοχὴ πάντων τῶν κεφαλαίων τοῦ ὕφ' ὧμῶν χαραχθέντος ἐθνικοῦ προγράμματος ἀποτελεῖ ἐχέγγυον ὅτι ἡ Κυθέρνησις Ἑθνικῆς Ἐνώσεως θὰ δυνηθῇ, ἀπερίσπαστος, νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ ἐντείνῃ τὸ κύριον ἔργον της, τὴν ἐξακολουθήσιν δηλονότι, παρὰ τὸ πλευρόν τῶν Μεγάλων μας Συμμάχων, τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀγαπητῆς Πατρίδος, τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν αὐτῆς καὶ τὴν κατοχύρωσιν, εἴτα, τῶν ἐθνικῶν μας δικαιῶν».

Ἐπακολουθοῦν μερικαὶ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, εὐρίσκεται καὶ πάλιν πρὸ τῆς ἀνάγκης νέων ἀτομικῶν θυσιῶν καὶ μάλιστα τῆς βαρυτέρας καὶ τραγικωτέρας ὅλων, διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς μακρὰς συνομιλίας μὲ τὸν νέον Πρωθυπουργὸν κ. Παπανδρέου, συνομιλίας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπολύτως ἐμπιστευτικαὶ καὶ εἰς τὰς ὁποίας δὲν παρίσταται κανεὶς ἄλλος, συζητεῖται τὸ ζήτημα τοῦ ἂν πρέπει ὁ Βασιλεὺς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπελευθερώσεως μαζῇ μὲ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ 45 ἡμερῶν εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα καὶ ἐγνώριζεν ἐπομένως καλύτερα τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖ κατάστασιν, τοῦ ἐκθέτει ὅτι εἶναι τοιαύτη ἡ δεξιότης, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἡ κομμουνιστικὴ δημοκρατία καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς προκληθεὶς ἐσωτερικὸς διχασμός, ὥστε ἡ ἐπάνοδος τοῦ Βασιλέως, νὰ δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀληθῆ ἔκρηξιν ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καὶ τὴν πλήρη δια-

25 Μαρτίου 1945. 'Η πρώτη 'Εθνική 'Εορτή μετά την άπελευθέρωσιν, εἰς τὴν 'Ελληνικὴν 'Εκκλησίαν τοῦ Λογδίνου. 'Ο Βασιλεὺς, μετὰ τὴν Δούκισσαν τοῦ Κέντ καὶ τὴν χήραν τοῦ Βασιλέως 'Αλεξάνδρου.'

ιάραξιν τῆς τάξεως πρὸς ἀνυπολόγιστον ζημίαν τῶν ἔθνικῶν συμφερόντων. Προσθέτει δὲ ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ἤδη δεχθῆ νὰ ὑποβάλῃ ἑαυτὸν καὶ τὸ Στέμμα του ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῇ καὶ τὴν τελευταίαν αὐτήν, τὴν ὁδυνηρότεραν πάσης ἄλλης θυσίαν καὶ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει της.

Ὁ Πρωθυπουργὸς αὐτὸς φαίνεται περισσότερον εἰλικρινῆς καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν διακρίνει εἰς τοὺς λόγους του τὴν ὑποπτον ἐκείνην διπλοπροσωπείαν, ἣ ὅποια τόσον τὸν εἶχε βασανίσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἀλλὰ καὶ τόσον κακὸν ἔκαμεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Ἀντιτείνει ἐν τούτοις εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Πρωθυπουργοῦ του τὴν «δέσμευσιν τιμῆς» ποὺ τὸν ὑποχρεώνει νὰ φέρῃ εἰς νικηφόρον τέρμα τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, τὸν ὅποιον ὁ ἴδιος εἶχεν ἀρχίσει τῷ 1940 ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν, «δέσμευσιν τιμῆς», τὴν ὅποιαν καὶ ὁ Ἀγγλὸς Πρωθυπουργὸς εἶχε τονίσει εἰς τὸ τηλεγράφημά του καὶ ἐναντίον τῆς ὁποίας κανεὶς δὲν εἶχε τὸ Συνταγματικὸν δικαίωμα νὰ ἀντιταχθῇ. Ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ ἀπαντᾷ ὅτι κατὰ τὴν φάσιν αὐτὴν τοῦ ἀγῶνος, ἣ ὅποια φέρει πλέον τόσον κοντὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἣ συμβολὴ τοῦ Βασιλέως θὰ εἶναι πολὺ περισσότερον σημαντικὴ, θὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀνεκτίμητος εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπου θὰ λαμβάνωνται αἱ ἱστορικαὶ ἀποφάσεις, καὶ ὅπου μὲ τὸ προσωπικὸν γόητρον, τὸ ὅποιον διαθέτει καὶ μὲ τὰς στενάς του σχέσεις πρὸς τοὺς ἡγέτας τοῦ Συμμαχικοῦ ἀγῶνος θὰ δύναται νὰ ἀσκῇ ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνδιαφέρουν τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἐπιχείρημα εἶναι σοβαρόν. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει συχνὰ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη διαπιστώσει πόσον ἀληθινὰ ἀναγκαῖα εἶναι ἡ ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησις τῶν ἀποφάσεων, αἱ ὁποῖαι λαμβάνονται εἰς τὸ Λονδίνον καὶ τὴν Οὐάσιγκτων καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἄν καὶ διάφωνῶν ἀπολύτως μὲ τὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν μόνον ἡ ἰδική του ἐπάνοδος εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ προεκάλει νέον ἐμφύλιον σπαραγμὸν εἰς τὴν χώραν καὶ παρακαλῶν νὰ σημειωθῇ διὰ τὴν ἱστορίαν ἡ ἀντίρρησις του αὐτῇ, δέχεται τελικῶς τὴν μεγάλην θυσίαν καὶ συγκατατίθεται νὰ τοῦ

ἀνατεθῇ ἡ ἐντολή, ὅπως κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπομένην χρονικὴν περίοδον φροντίζῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων, πλησίων τῶν μεγάλων Συμμάχων καὶ φίλων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Παπανδρέου ἐκφράζει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν θυσίαν του, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία τοῦ μέλλοντος θὰ ἰεκτιμήσῃ ἀναλόγως τῆς ἀξίας της. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τοῦ νέου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τὴν 12ην Ἰουνίου 1940, εἰσηγεῖται ὁ ἴδιος τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν μὲ θερμὰς ἐπευφημίας ἀποδέχονται οἱ συμμετέχοντες εἰς τὸ Συμβούλιον ἐκπρόσωποι ὅλου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος. Τὸ πρακτικόν, τὸ ὁποῖον ὁμοφώνως ὑπογράφουν ὅλοι, λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ἡ δεδηλωμένη γνώμη τοῦ πολιτικοῦ κόσμου εἶναι ὅτι ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἀναμῆνῃ τὴν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν, μεριμνῶν ἕως τότε παρὰ τοῖς Μεγάλοις Συμμάχοις μας, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων».

Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ πάλιν διὰ τὸ Λονδῖνον ὁ Βασιλεὺς εἶχε μίαν μεγάλην χαράν, πού τὸν ἀπεζημίωσε κάπως δι' ὅλας τὰς πικρίας καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις πού ἐγνώρισε κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας. Ἐπεθεώρησε τὴν 3ην Ἑλληνικὴν Ὀρεινὴν Ταξιαρχίαν, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν της μετὰ τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων τῶν μαχομένων εἰς τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον. Εἶδε μίαν πολεμικὴν μονάδα, ἡ ὁποία εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ δοξασμένου ἐκείνου Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, πού ἐδόξασε τὴν Πατρίδα μας. Εἶδεν ἄνδρας ὅλων τῶν ἡλικιῶν καὶ ὅλων τῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς ἡπειρωτικῆς, τῆς νησιωτικῆς, τῆς ἀλυτρώτου καὶ τῆς ἐν διασπορᾷ Ἑλλάδος, εἶδεν ἀξιώματικούς, παλαιμάχους τῆς Ἀλβανίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἑλ.-Ἀλαμείν, ἠνωμένους ὅλους εἰς μίαν ἐλευθέρως καθιερωμένην πειθαρχίαν, εἰς ἓνα κοινὸν ἐθνικὸν ἐνθουσιασμόν, εἰς ἓνα κοινὸν πόθον, νὰ ἀποδείξουν πάλιν εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον ὅτι ἡ Ἑλλὰς τῆς Κορυθαῖας καὶ τοῦ Τεπελενίου, ἡ Ἑλλὰς τοῦ Ροῦπελ καὶ τοῦ Κέλκαγια, δὲν εἶχεν ἀποθάνει, δὲν εἶχε χαθῇ μέσα εἰς τὰς ἀποπνοίας τῶν κομματικῶν καὶ ταξικῶν παθῶν καὶ ὅτι ἦτο εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ μίαν ἀκόμη θετικὴν

ὑπηρεσίαν εἰς τὸν μεγάλον συμμαχικὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Εἶδε τοὺς Ἄγγλους διοικητάς, οἱ ὅποιοι εἶχον παρακολουθήσει τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν μετεκπαίδευσιν τῆς νέας αὐτῆς Ἑλληνικῆς μονάδος, νὰ ἐκφράζωνται μὲ ἀληθινὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν μαχητικὴν ἀξίαν της καὶ νὰ διαδηλοῦν τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ δοξάσῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν Ἑλλάδα.

Ἐφυγεν ἔτσι ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τὴν Μέσσην Ἀνατολήν μὲ τὴν παρήγορον σκέψιν ὅτι θὰ ἦτο πάλιν παροῦσα ἡ Ἑλλάς κατὰ τὰς σκληράς μάχας τῶν ἐπομένων μηνῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔκριναν ὀριστικῶς πλεόν τὴν ἔκθασιν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ ὅταν δύο μῆνας ἀργότερα, ἔπειτα ἀπὸ σκληρῶν καὶ ἡρωϊκῶν ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, τῶν «τμημάτων θανάτου» τοῦ Χίτλερ, τὰ τρία τάγματα τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας εἰσῆρχοντο τὴν 7.15 πρωΐνῃν τῆς 21ης Σεπτεμβρίου εἰς τὸ Ρίμινι καὶ ἔστηναν τὴν νικητήριαν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ Δημαρχεῖον τῆς Ἰταλικῆς αὐτῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀπετέλει πραγματικὰ τὸ προγεφύρωμα καὶ τὴν πύλην τοῦ Πάδου διὰ τοὺς Συμμάχους, ὁ Βασιλεὺς ἐπέθετο διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὅτι εἶχε δίκαιον νὰ πιστεύῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν ἱκανότητά των διὰ κάθε ἔργον καὶ κάθε προσπάθειαν, ὅταν διοικοῦνται καλῶς, ὅταν ἀφοσιώνωνται εἰς ἓνα μεγάλον σκοπὸν, ὅταν ὁὐκ δηλητηριάζῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν των ἡ κομματικὴ ἐμπάθεια καὶ ἡ διαφθορά.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐξέλιξις τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων δὲν ἐδικαιολόγει τὴν ἰδίαν ἀπόλυτον αἰσιοδοξίαν. Τὰς ἰδίας ἐκείνας ἡμέρας, ποὺ τὰ γενναῖα παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμάχοντο καὶ ἐθριάμβευαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὰς ἡμέρας ποὺ προηγοῦντο ἀμέσως πλεόν τῆς Ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως, αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν ὑπόδουλον Πατρίδα, δὲν ἦσαν καὶ τόσον εὐχάριστοι. Αἱ δυνάμεις τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, μὴ ἀρκοῦμεναι πλεόν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀληθοῦς τρομοκρατίας, εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας κατελάμβανον, ἀντιστάσεως μὴ οὐσης, μετὰ τὴν ἐκκένωσίν των ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, συνεκεντροῦντο γύρω ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν μὲ προφανῇ πρόθεσιν νὰ ἐγκαθιδρύσουν κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμήν τὴν τρομοκρατίαν των καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τὸ

σπουδαιότερον όμως ήτο ότι οι Βούλγαροι οι οποίοι άφου έκαμαν επί έτη τὸ «βρωμερόν έργον» — όπως τὸ είχε χαρακτηρίσει τὸ 1943 ὁ ᾽Αγγλος Πρωθυπουργὸς — τὼν δεσμοφυλάκων τοῦ Χιτλερισμοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα καὶ προεκάλεσαν ὅσιν ζημίαν ἤμποροῦσαν εἰς τὸν Συμμαχικὸν ἀγῶνα, ἡτοιμάζοντο τώρα διὰ τὴν συνειθισμένην των μεταμφίεσιν τῆς τελευταίας στιγμῆς, χωρὶς όμως καὶ νὰ δέχωνται νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας κατεῖχον. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς 8ης Σεπτεμβρίου εἶχεν ἐγκατασταθῇ, κατὰ προσωπικὴν σύστασιν τοῦ κ. Οὐίνστον Τσώρτσιλ, εἰς τὴν Κάβα ντέι Τυρρένι, παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, διὰ νὰ εἶναι πλησιέστερα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐτόνιζε συνεχῶς πρὸς τοὺς Συμμάχους ἡγέτας τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου πραγματοποιήσεως τῆς προαποφασισμένης Συμμαχικῆς ἐκστρατείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκδίωξιν τὼν πανικοβλήτων ἤδη Γερμανῶν ἀπὸ τὴν Νοτιοδυτικὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, εἰδοποιηθεὶς σχετικῶς ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὑπεστήριξεν ὅσον ἤμποροῦσε πλησίον τὼν ᾽Αγγλων ἡγετῶν τὴν Ἑλληνικὴν αὐτὴν προσπάθειαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς Συμμαχικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας, τῆς ὁποίας αἱ ἀπαραίτητοι δυνάμεις εἶχον ἤδη συγκεντρωθῇ, μία μεταβολὴ τὴν Συμμαχικῶν στρατηγικῶν σχεδίων, ἐματαίωσε τὴν ἐκστρατείαν. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀποβάσεως τὼν ᾽Αγγλοαμερικανῶν εἰς τὴν Νορμανδίαν, ἡ διάσπασις τῆς Γερμανικῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς Κάν - Φαλαίξ καὶ ἡ ραγδαία προέλασις τὼν Συμμαχικῶν στρατευμάτων διὰ μέσου ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας ἐδημιούργησαν εἰς τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτυχθῇ μία ταχεῖα νίκη καὶ ἐπέβαλλον κατὰ συνέπειαν τὴν ἀπὸ Νότου ὑποστήριξιν τῆς ὅλης κινήσεως διὰ μιᾶς ἀποβάσεως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τουλόν. Διὰ τὴν ἀποφασιστικὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν διετέθησαν ὅλαι αἱ σπουδαῖαι συμμαχικαὶ δυνάμεις καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα ποῦ εἶχαν προετοιμασθῇ διὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον καὶ ἔτσι οἱ Σύμμαχοι εὐρέθησαν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς ἀποχωρήσεως τὼν Γερμανῶν ἐξ Ἑλλάδος χωρὶς ἀξιολόγους διαθεσίμους δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Αὐτὴ ἡ πραγματικότης μὲ ὅλας τὰς ἐπικινδύνους συνέπειας, τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ, ἀπησχόλει τὸν Βασιλέα κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἐκείνας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς μὲ ἀληθινὸν παραλήρημα χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ μίαν διάχυτον καὶ ἀόριστον ἀνησυχίαν εἰς τὸ βάθος τῆς σκέψεώς του, ἑώρταζε τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν ἀφόρητον Γερμανικὸν ζυγόν. Διὰ νὰ προληφθοῦν ὅλοι οἱ κίνδυνοι, οἱ ὁποῖοι ἔκτοτε διεγράφοντο εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς ἦτο εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ πολὺ καλύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, μία καὶ μόνον ὑπῆρχεν ἐλπίς: νὰ διατηρηθῇ καὶ νὰ στερεωθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐνότης, διὰ νὰ θραυσθοῦν ἐπάνω τῆς ὅλαι αἱ ἀπειλαὶ κατὰ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἕθνους, αἱ προερχόμεναι τὸσον ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Μόνος εἰς τὸ ἀπλοῦν γραφεῖόν του ἐνὸς ξενοδοχείου τοῦ Λονδίνου ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, λησμονῶν διὰ μίαν ἀκόμῃ φορὰν τελείως τὸν ἑαυτὸν του, ἀφωσιωμένος περισσότερον παρὰ ποτε ἄλλοτε εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Ἕθνους, τοῦ μέλλοντός του καὶ τῶν δικαίων του, μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν μόνον συνέτασσε τὸ διάγγελμα ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει, τὸ ὁποῖον ὀλίγην ὥραν ἀργότερον θὰ ἐδιάβαζεν ἀπὸ τοῦ ραδιοφώνου τοῦ Λονδίνου πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν:

«Ὁ πόλεμος δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμῃ. Ὁ βάρβαρος ἐχθρὸς καταβάλλει κάθε δυνατὴν προσπάθειαν διὰ νὰ παρατείνῃ μὲ τὴν ἀσυγκράτητον πλέον αἱματοχυσίαν τὴν στιγμὴν τῆς τελικῆς του καταρρεύσεως. Οἱ ἄπιστοι σύμμαχοί του, ἀφοῦ ἔχασαν ἤδη τὴν ἐλπίδα νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ λάφυρα τῶν ἐγκλημάτων των, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Γερμανικῆς σημαίας, προσπαθοῦν μὲ καθυστερημένας καὶ ἀνειλικρινεῖς δηλώσεις, νὰ διασώσουν ὅ,τι ἢμποροῦν.

»Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος συνεχίζεται καὶ θὰ τερματισθῇ ταχέως, Ἀρχίζει ὁμοῦς ὁ διπλωματικὸς ἀγὼν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξ ἴσου σημαντικὸς. Ἀλλοῖμονον δὲ ἂν ἐχάναμεν εἰς τὸν διπλωματικὸν ἀγῶνα ὅ,τι ἐκερδίσσαμεν μὲ τὸσον αἷμα εἰς τὸν πολεμικὸν ἀγῶνα. Ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς βαρείας ἀποστολῆς, ἡ ὁποία μοῦ ἔλαχε, θὰ συνεχίσω μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις τὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ

καρποὶ τῶν ἀγώνων της καὶ τῶν θυσιῶν της. Δὲν θὰ σταματήσω πρὸ οὐδενὸς ἐμποδίου.

»Χρειάζεται ὅμως νὰ βοηθήσουν ὅλοι εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Καὶ θὰ βοηθήσουν ἂν μείνουν ἡνωμένοι, ὅπως ἡνωμένοι εἴμεθα ὅταν ἤρχισεν ὁ τολμηρὸς ἀγὼν, ἐὰν ἐπανεύρωμεν ὅλοι εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας τὸν παλμὸν ἐκείνον ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδόνησε κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἡμέραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. "Εἴτι θὰ κατοχυρώσωμεν τὸ μέλλον τοῦ "Ἐθνους μας, τὸ μέλλον διὰ τὸ ὁποῖον ἐθυσιάσαμεν τὰ πάντα, ἐχάσαμεν τὰ παιδιὰ μας καὶ τὰ σπῆτια μας.

»Ἐν ὀνόματι τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἡ τύχησα νὰ ἡγηθῶ κατὰ τὴν μεγαλειτέραν στιγμὴν τῆς συγχρόνου ἱστορίας της, ἀπευθύνω ἑκκλησίαν πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας νὰ πειθαρχοῦν ἡνωμένοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ νὰ προστατευθῇ τὸ τεράστιον ἐθνικὸν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἀπεκτήσαμεν, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν, δύο βήματα πρὸ τοῦ τέρματος, ὅ,τι ἐκερδίσαμεν εἰς τὸν μακρὸν δρόμον.

»Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΠΕΝΤΕ χρόνια πλησιάζουν νά κλείσουν ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἓνα Ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐβύθιζεν πρὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου τὸ μικρὸν Ἑλληνικὸν καταδρομικόν, τὸ ὁποῖον εὗρίσκετο ἐκεῖ σημαιοστόλιστον, διὰ νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν ἐτησίαν πανήγυριν τῆς Παναγίας. Πέντε χρόνια πλησιάζουν νά κλείσουν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἣ ὁποία ἐσημείωνε τὴν ἀπαρχὴν τῆς σημαντικωτέρας ἱσως περιόδου τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ποτὲ ἄλλοτε μέσα εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν ἐγνώρισε τόσον σημαντικὰ γεγονότα, δὲν ἀπησχόλησε τόσον πολὺ τὴν παγκόσμιον κοινὴν γνώμην, δὲν κατέβαλε τόσον μεγάλην προσπάθειαν, δὲν ἐγνώρισε τόσῃν δόξαν, δὲν προσέφερε τόσας θυσίας, δὲν διέπραξε δυστυχῶς τόσα σφάλματα, δὲν ἐκινδύνευσεν εἰς τὸ τέλος τόσον πολὺ νά χάσῃ ὅλα ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα τὸ εἶχαν καταστήσει ἄξιον οἱ ἀγῶνές του, αἱ θυσίαι του, τὰ κατορθώματά του.

Ἦνωμένον ὥς εἰς ἄνθρωπος, παλλόμενον ἀπὸ τὸν ἴδιον ὑπέροχον ἐθνικὸν παλμόν, ἐμψυχούμενον ἀπὸ τὴν ἴδιαν βαθυτάτην πίστιν εἰς τὰ ἐθνικά του πεπρωμένα καὶ εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θείας Προνοίας, τὸ Ἔθνος ἐξεκίνησε διὰ τὸν μεγάλον ἀγῶνα. Ἀντιμετωπίζον, χωρὶς δισταγμὸν καὶ χωρὶς δειλίαν ἓνα ἐχθρόν, δεκαπλάσιον τοῦλάχιστον εἰς ὕλικήν δύναμιν, ἀδιάφθορον ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ πανικοῦ καὶ τῆς ὀλιγοψυχίας, τὴν ὁποίαν εἶχον δημιουργήσει γύρω του εἰς ὅλην τὴν Εὐρῶπην αἱ πρῶται εὐκολοὶ νίκαι τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ καὶ τῆς βίας, καταπλήσσον τὸν κόσμον μὲ τὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν ὀρμητικότητά του, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐνίκησεν. Εἰς ἓνα ὑπέροχον ἀγῶνα, ὃ ὁποῖος δὲν ἔχει τίποτε

νά ζηλεύση ἀπὸ τὰ κατορθώματα τοῦ Μαραθῶνος καὶ
 τῆς Σαλαμίνας, ἀπὸ τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ Μεσολογγίου
 καὶ τοῦ Σουλίου, ἡ Ἑλλὰς προσέφερε τότε εἰς τὸν Συμ-
 μαχικὸν ἀγῶνα, τὸ πρῶτον μεῖδιμα τῆς νίκης, τὴν πρῶ-
 τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ἄξων δὲν εἶναι ἀνίκητος. Ἀντικρύ-
 σασα ἔπειτα τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ἐκθιαστικὴν τρομοκρά-
 τισιν μιᾶς ἀκόμῃ πανισχύρου Αὐτοκρατορίας, ἀφοῦ κα-
 τετρόπως καὶ κατηξευτέλισε τὴν πρῶτην, ἡ Ἑλλὰς δὲν
 ἐδίστασε καὶ ἐναντίον αὐτῆς νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα, ὅσον
 καὶ ἂν ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο ἄπελπις. Ἐφώτισεν οὕτω μὲ
 τὸ φῶς ἐνὸς ὑπερόχου ὀλοκαυτώματος τὸν τρομοκρα-
 τημένον κόσμον καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Συμμαχικὸν
 ἀγῶνα τὴν ἀληθινὰ ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν ἐπὶ τὰ ὀλο-
 κλήρων μηνῶν, οἱ ὁποῖοι καθυστέρησαν τὴν Γερμανι-
 κὴν πολεμικὴν προσπάθειαν, ἀνέτρεψαν τὰ σχέδια τοῦ
 Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου, ἐματαίωσαν τὴν Γερμανικὴν
 ἐλπίδα τῆς καταλήψεως ὀλοκλήρου τῆς Ἑγγύς Ἀνατο-
 λῆς, ἐπεθράδυναν τὴν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς
 Ρωσσίας καὶ συνετέλεσαν ἔτσι εἰς τὴν διάσωσιν τῆς Μό-
 σχας καὶ τοῦ Στάλινγκραντ. Ὑποκύψασα ἔπειτα εἰς τὴν
 ἀκαταμάχητον τῆς ὕλικῆς βίας δύναμιν, ἡ Ἑλλὰς ὑπε-
 δουλώθη ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῆς
 βίας καὶ τοῦ μίσους. Τρεῖς κατακτηταί, προσπαθοῦντες
 νὰ ὑπερθάλουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον εἰς ἀγριότητα, κακοή-
 θειαν, καταστρεπτικὴν μανίαν, ἐβασάνισαν τὴν δυστυ-
 χισμένην Ἑλλάδα. Ἡ πείνα, ἡ οἰκονομικὴ καταστροφή,
 αἱ ἀφάνταστοι διώξεις, αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις μυριά-
 δων ὁμήρων, ὁ ἐμπρησμὸς χωρίων καὶ πόλεων, ἡ ἐκρί-
 ζωσις πληθυσμῶν ὀλοκλήρων ἀπὸ τὰς ἐστίας των, τὰ
 μεσαιωνικὰ βασανιστήρια, ἐφαρμοζόμενα μὲ σαδιστικὰς
 τελειοποιήσεις ἀπὸ συγχρόνους βασανιστὰς, ἡ ἠθικὴ δια-
 φθορά, ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τῆς ἀνασκαλεύσεως
 τῶν παλαιῶν παθῶν καὶ τῆς δημιουργίας ἐμφυλίου спа-
 ραγμοῦ, ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα ἐρειπωμένην, ἐξηντημέ-
 νην, αἱμάσσουσαν, ἀλλὰ δὲν κατῴρθωσαν νὰ καταθά-
 λουν τὸ ἀδάμαστον πνεῦμά της. Ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν
 τῆς ὑποδούλου χώρας, ὅλοι οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες
 ἀπὸ τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν μέχρι τῶν
 χωρικῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν παιδιῶν ἀκόμῃ ἀντέ-
 τασσον τὴν παθητικὴν ἢ τὴν ἐνεργητικὴν των ἀντίστασιν
 εἰς τὰς προσπάθειας τῶν κατακτητῶν, ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια

τῆς Ἑλλάδος ἀνασυνεκροτοῦντο νέαι ἔνοπλοι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐσυνέχιζαν τὸν ἀγῶνα καὶ κατῴρθωναν νὰ προσθέσουν νέας σελίδας δόξης εἰς τὰς τόσας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἤδη ἐγγραφῇ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος δὲν ἔπαυε νὰ ψάλλῃ τὴν νέαν αὐτὴν Ἑλληνικὴν δόξαν, νὰ ἐκφράζῃ τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὸ μικρὸν αὐτὸ Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη τόσον μεγάλον, νὰ βεβαιώνῃ ὅτι εἶναι προωρισμένον νὰ παίξῃ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν νέαν, τὴν καλυτέραν μεταπολεμικὴν ζωὴν τῶν Ἑθνῶν.

Βάσκανος μοῖρα ὁμῶς, ἡ μοῖρα, ἡ ὁποία σχεδὸν ἀπαρallάκτως σημειώνει ἀπὸ χιλιετιῶν ὅλας τὰς μεγάλας περιόδους τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἡθέλησεν ὅπως ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς θέσῃ ἐν κινδύνῳ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλον τὸ λαμπρὸν μέλλον τὸ ὁποῖον, μὲ τοὺς ἀγωνάκας του καὶ τὰς θυσίας του ἐδημιούργησε δι' ἑαυτὸν ὁ Ἑλληνικὸς Λαός. Τὸ αἷμα, ποὺ ἔρρεε κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς κατοχῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἦτο μόνον τὸ αἷμα, ποὺ ἔχυνεν ὁ κατακτητὴς εἰς τὴν βάρβαρον μανίαν του. Ἦτο καὶ αἷμα Ἑλληνικόν, προερχόμενον ἀπὸ τὰς συγκρούσεις μεταξὺ Ἑλλήνων, ποὺ προσέφεραν τὴν μεγαλειτέραν δυνατὴν ἐκδούλευσιν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἡ ἀπελευθέρωσις ἡ ὁποία ἐπὶ τόσα ἔτη ἀπετέλει τὸν κοινὸν πόθον, τὴν μόνην αἰτίαν τῆς ζωῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων, κατήντησε πρὸς τὸ τέλος νὰ προκλήῃ φόβους καὶ ἀνησυχίας διότι ὑπῆρχον ἐνδείξεις ὅτι ἕνα νέον εἶδος δουλείας προητοιμάζετο διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Ἀκόμη καὶ αἱ νέαι ὑπερήφανοι ἔνοπλοι δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐδηλητηριάσθησαν ἀπὸ τὸν διχασμὸν αὐτὸν καὶ διελύθησαν, ἀποσυνετέθησαν, ἐξευτελλίσθησαν μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε οἱ μεγάλοι Σύμμαχοι καὶ φίλοι τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἄλλοτε τὰς ἐξύμνουν, νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ νὰ τὰς χαρακτηρίζουν ὡς κίνδυνον διὰ τὸν κοινὸν ἀγῶνα.

Καὶ ἡ στιγμή τῆς ἀπελευθερώσεως ἦλθε, συνοδευομένη πράγματι ἀπὸ παντὸς εἶδους φόβους καὶ ἀπογοητεύσεις, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀποῦσα στρατιωτικῶς ἀπὸ τὰς μεγάλας μάχας αἱ ὁποῖαι ἐδίδοντο ἀκόμη διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὀριστικῆς νίκης ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὅσον οἱ μέχρι τῆς παραμονῆς δορυφόροι καὶ ὑπηρετοὶ τοῦ ἄξονος ἔστελλον ἐκεῖνοι, ἀντὶ τῆς

Ἑλλάδος τὰς μεραρχίας τῶν εἰς τὰς τελικὰς αὐτὰς μάχας, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάς ὁ χθεσινὸς πρωταγωνιστὴς τῶν δυσκόλων στιγμῶν ἐλησμονεῖτο διὰ τὴν ἐξαίρεται πότε ἀπὸ τὸν ἕνα, πότε ἀπὸ τὸν ἄλλον «μεγάλον» ἢ συμβολὴ τῆς Βουλγαρικῆς «πρώτης στρατιᾶς» ἢ τῶν Ἰταλικῶν «μεραρχιῶν» καὶ «ὁμάδων παρτιζάνων» εἰς τὴν τελικὴν κατατρόπωσιν τῆς Γερμανίας.

Ὀλίγον μόλις καιρὸν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ Ἑλλάς ἐπέπρωτο, μετὰ τοὺς τόσους ἀγῶνας καὶ τὰ τόσα μαρτύριά της, νὰ ζήσει καὶ τὴν χειροτέραν ἀκόμη τραγωδίαν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, διὰ τὴν σωθῇ ἀπὸ τὴν τελικὴν ὑποδοῦλωσιν εἰς τὴν ἐρυθρὰν τυραννίδα, ἡ ὁποία θὲ ἐτερμάτιζε τὴν τρισχιλιετὴ ἱστορίαν της καὶ ὡς χώρας μὲ πραγματικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔθνους, μὲ ἰδιαίτερον πολιτισμόν, μὲ φιλοδοξίαν μιᾶς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἀκτινοβολίας, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν μακραιῶνα ἱστορίαν του καὶ τὰς πνευματικὰς παραδόσεις τῶν τέκνων του. Ὁ κίνδυνος ἀπετράπη. Ἀλλὰ νέαι μυριάδες θυμάτων προσετέθησαν εἰς τὰ τόσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐθρήνει ἡ Ἑλλάς, νέα ἐρείπια ἐπεσωρεύθησαν ἐπάνω εἰς τὰ προηγούμενα καὶ ἡ διεθνὴς θέσις τῆς Ἑλλάδος ἔγινεν ἀκόμη πλέον δυσάρεστος, ἀκόμη πλέον ἀπογοητευτικὴ δι' ἐκείνους ποὺ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια τῆς Τρεμπεσίνας ἢ μέσα ἀπὸ τὰ σίδερα τῶν Γερμανοϊταλικῶν φυλακῶν εἶχαν ὁραματισθῇ μίαν νέαν μεγάλην καὶ δοξασμένην Ἑλλάδα. Σιγὰ-σιγὰ, μὲ μυρίας δυσκολίας, μὲ βῆμα σημειωτόν, ἡ Ἑλλάς ἐπανήρχισε πάλιν τὸν δύσκολον πρὸς τὰ ἐπάνω δρόμον ἀπὸ τὸ βάραθρον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε κρημνισθῇ. Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, ὁ ὁποῖος τόσον ἠγωνίσθη, τόσον ὑπέφερεν ἀλλὰ καὶ τόσον ἐξηπατήθη, αἰσθάνεται ἤδη βαθύτατα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανεύρῃ τὸν παλμὸν ἐκείνον, ποὺ τὸν ἐνέπνεε τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἀναληφθὲν πάλιν δύσκολον ἔργον.

Ὑπὸ τοιαύτας ἀκριβῶς συνθήκας ἡ σκέψις του στρέφεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζῇ του, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἡγέτης του κατὰ τὴν στιγμὴν ποὺ ἤρχιζε τὸν δύσκολον ἀγῶνα μὲ τόσην πίστιν καὶ τόσον ἐνθουσιασμόν, τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον παντὸς εἶδους ραδιοσυρταὶ καὶ μηχανορραφαὶ ἐκράτησαν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐκαλεῖτο νὰ

τερματίση τὸν ἴδιον ἀγῶνα, μὲ τόσας ἀνησυχίας, τόσας ἀπογοητεύσεις, τόσας πικρίας. Εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἡ Θεία Πρόνοια ἐπεφύλασσε τὸ ἔνδοξον ἀλλὰ καὶ θλιθερὸν προνόμιον νὰ ζήσῃ ὡς ἐν μικροκόσμῳ ὅλας τὰς συγκινήσεις, ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ "Ἐθνους του. Ἐγνώρισε τοὺς ἐνθουσιασμοὺς καὶ τὴν χαρὰν, τὰς λύπας, καὶ τὴν πικρίαν τοῦ Λαοῦ ποὺ ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησεν, ὑπέφερε καὶ ἐθουσιάσθη. Εὐρέθη συχνὰ μόνος αὐτὸς ἀπέναντι τῆς ὑποχρέωσης, νὰ λάβῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους ἀποφάσεις ἀληθινὰ ἱστορικῆς σημασίας καὶ τὰς ἔλαβε κατὰ τρόπον ποὺ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι καὶ τὰ ὑπέρτερα συμφέροντα τῆς χώρας ἐξυπρέτησαν καὶ πρὸς τὴν ἀναμφισβήτητον θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀνταπεκρίνοντο. Καὶ μὲ τὸ πρῶτον καὶ μὲ τὸ δεύτερον «ΟΧΙ» ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Χαρακτηρισθεῖς εἰς ἐπιστήμους δηλώσεις των ὅπῃ τὸν Μουσσολῖνι καὶ τὸν Χίτλερ ὡς ὁ μέγας των ἐχθρὸς ἐν Ἑλλάδι, ἐδέχθη ἔτσι — ὅπως γράφει Ἄγγλος συγγραφεὺς — τὸ τιμιώτερον παράσημον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἡμπορεῖ νὰ ἀπονεμηθῇ εἰς ἐστεμμένον. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξεπροσώπησεν αὐτὸς μόνος τὴν θέλησιν τοῦ ὑποδούλου πλέον Ἑλληνικοῦ Λαοῦ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα μέχρι τῆς τελικῆς νίκης καὶ τῆς ὁριστικῆς διαμορφώσεως ἐνὸς νέου καλυτέρου κόσμου. Καὶ ὅταν τὸ δηλητήριον τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας καὶ τῆς ἀνατρεπτικῆς ἐπιβουλῆς ἤρχισεν νὰ ἐργάζεται ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος στόχος καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας.

Ἔτσι σήμερον ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἦτο μαζὴ μὲ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς δόξης καὶ ἦτο μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς διαιρέσεως, τῆς καταπτώσεως καὶ τῆς ἐντροπῆς, βλέπει τὴν μεγάλην ἱστορικὴν δικαίωσιν νὰ προσεγγίσῃ ὑπὸ τὴν ὀνωτέραν καὶ τὴν εὐγενεστέραν μορφήν ποὺ δύνανται νὰ προσλάβῃ: τὴν μορφήν τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ οἱ ἡγέται τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Βουλγαρίας ἐχαρακτήρισαν ἐπισήμως ὡς τὸν μέγαν των ἐχθρόν, χαρακτηρίζεται σήμερον ὡς ὁ πρῶτος των ἐχθρὸς ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας καὶ τῆς ἐρυθρᾶς ἀνατρεπτικῆς λύσεως. Ὁ Ἑλ-

Ἕλληνικὸς Λαός, ὁ ὁποῖος μὲ ὅλην του τὴν ψυχὴν θέλει νὰ ἐπανεύρῃ τὸν παλμὸν τοῦ χειμῶνος 1940, ποῦ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ νικήσῃ μίαν Αὐτοκρατορίαν καὶ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ πάλιν νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς σημερινὰς τρομερὰς δυσχερείας, ἀντιλαμβάνεται πλήρως ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ σύμπτωσις αὕτη τῆς μοιρασμένης καὶ κοινῆς ἐχθρότητος μεταξὺ τῶν χθесινῶν καὶ τῶν σημερινῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διατηρῶν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων καὶ τῶν χιλιετιῶν τὴν παναρχαίαν πίστιν τῶν προγόνων του ἐπὶ τὴν Εἰμαρμένην καὶ τὴν Θεῖαν Δίκην, ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, βλέπει τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ κοντὰ του ὡς τὴν κυριωτέραν ἐκδήλωσιν τῆς μοιραίας καθάρσεως τῆς Ἑλληνικῆς τραγωδίας, ἡ ὁποία θὰ δώσῃ ταυτοχρόνως καὶ τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς νέας καλυτέρας ζωῆς.

«Διὸς δ' ἔτελείετο βουλή».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
22 Μαρτίου 1940	7
15 Αυγούστου 1940	19
28 Οκτωβρίου 1940	31
24 Νοεμβρίου 1940	41
5 Φεβρουαρίου 1941	51
5 Μαρτίου 1941	61
18 Απριλίου 1941	71
20 Απριλίου 1941	81
24 Μαΐου 1941	93
1 Ιουνίου 1941	105
26 Σεπτεμβρίου 1941	117
21 Ιουνίου 1942	129
8 Νοεμβρίου 1943	139
24 Απριλίου 1944	151
19 Οκτωβρίου 1944	161
Επίλογος	173